

Instituut voor de nationale rekeningen

ANALYSE VAN DE PRIJZEN
JAARVERSLAG 2017 VAN HET INSTITUUT VOOR
DE NATIONALE REKENINGEN

PRIJZENOBSEVATORIUM

FOD Economie, K.M.O., Middenstand en Energie
Algemene Directie Economische Analyses en Internationale Economie
Vooruitgangsstraat 50
1210 Brussel
Tel.: 0800 120 33
<http://economie.fgov.be>

Verantwoordelijke uitgever: Jean-Marc Delporte
Vooruitgangsstraat 50
1210 Brussel

Internetversie

Meer informatie:

FOD Economie, K.M.O., Middenstand en Energie
Peter Van Herreweghe
City Atrium
Vooruitgangstraat 50
1210 Brussel
Tel.: +32 2 277 83 96
E-mail: Peter.Vanherreweghe@economie.fgov.be

Inleiding

Voor de negende keer publiceert het INR het jaarverslag over het verloop van de consumptieprijsen. De wet van 8 maart 2009, tot wijziging van de wet van 21 december 1994 houdende sociale en diverse bepalingen, voorziet dat de FOD Economie de taak van prijsobservatie en prijsanalyse voor rekening van het INR uitvoert.

Met de wet van 3 april 2013 houdende de invoeging van boek V in het Wetboek van economisch recht (getiteld “De mededinging en de prijsevoluties”), werd het onderzoeksdomein van het Prijzenobservatorium uitgebreid en voortaan kan onderzoek uitgevoerd worden vanuit de invalshoeken prijsverloop, prijsniveau, marges en ten slotte marktwerking.

In 2017 publiceerde het Prijzenobservatorium zijn kwartaalverslagen binnen de voorziene tijdsbestekken. Er werden specifieke analyses gemaakt over de kostprijs van een zichtrekening, de evolutie van de totale kostprijs van een wagen en de prijsevolutie van boter. Ook werd een verkennende analyse gedaan aangaande de marktwerking van de vervaardiging van bier (NACE 11.05) en de impact op de consumptieprijsen. Daarnaast werd ook in 2017 de horizontale screening naar sectoren gerealiseerd over de marktwerking in België.¹

In de loop van het jaar werden ook de mandaten voor het wetenschappelijk comité voor de prijsobservatie en prijsanalyse hernieuwd.

Dit jaarverslag werd als volgt gestructureerd:

In het eerste deel van het jaarverslag focust het Prijzenobservatorium op de totale inflatie in België en het prijsstijgingstempo van de vijf grote productgroepen: energiedragers, bewerkte en niet-bewerkte levensmiddelen, diensten en ten slotte industriële, niet-energetische goederen. Voor elke productgroep wordt eerst de inflatie in België toegelicht, dewelke vervolgens wordt vergeleken met die in de voornaamste buurlanden (Duitsland, Frankrijk en Nederland). Het geharmoniseerd indexcijfer der consumptieprijsen (GICP), dat opgesteld wordt conform de Europese methodologie, vormt veruit de belangrijkste gegevensbron voor het verslag. Het GICP wordt maandelijks gepubliceerd door Eurostat volgens de COICOP-classificatie. De analyse werd uitgebreid met detailgegevens van de nationale consumptieprijsindex (voor individuele bewegingen van bepaalde producten of diensten) of met andere statistieken van officiële instanties (AD Statistiek-Statistics Belgium, EC, IMF, ...).

In het tweede deel van het verslag komt een specifieke analyse aan bod over de marktwerking van professionele diensten. Professionele diensten kenmerken zich door een relatief hoog risico op marktfalen en daarom worden deze markten gereguleerd door de overheid. In dit deel wordt voor vier professionele diensten (juridische dienstverlening, boekhoudkundige dienstverlening, architecten en ingenieurs) de economische impact gemeten van de reglementering.

In het derde deel heeft het Prijzenobservatorium de prijsverschillen met de voornaamste buurlanden geanalyseerd voor een korf identieke goederen, zowel levensmiddelen als niet-levensmiddelen. Voor de consument zijn namelijk niet alleen de prijsbewegingen van belang, maar ook het prijsniveau. Net zoals in de jaarverslagen van 2011 en 2013, heeft het Prijzenobservatorium beroep gedaan op gegevens van het studiebureau Nielsen.

In het laatste hoofdstuk ten slotte, presenteert het Prijzenobservatorium de eerste resultaten van de enquête over de evolutie van het jaarlijks kostenpercentage van consumentenkrediet. Deze enquête wordt uitgevoerd op vraag van de minister van Economie.

Conform het bestek dat de modaliteiten bepaalt van de wijze waarop de aan het INR geassocieerde instellingen hun opdrachten zullen uitvoeren, werd dit jaarverslag begin maart goedgekeurd door de Raad van bestuur van het INR en werd het gevalideerd door het Wetenschappelijk Comité.

¹ Voor de studies van het Prijzenobservatorium:

<https://economie.fgov.be/nl/over-de-fod/structuur-fod-economie/observatoria/prijzenobservatorium>

De volgende medewerkers van de FOD Economie hebben meegewerkt aan dit verslag: Christine Bruynoghe, Myrle Claessens, Mathias Ingelbrecht, Jean-Yves Jaucot, Nadine Mat, Céline Rigby, Jean-Paul Theunissen, Lidia Tsyganok, Pascale Van Baelen, Sarah Van Cauwenbergh, Erwin Van Hirtum.

Inhoud

Inleiding.....	3
Inhoudstafel.....	5
Samenvatting.....	7
I Totale inflatie in 2017	11
I.1 Totale inflatie in 2017.....	11
I.1.1 Totale inflatie in België	11
I.1.2 Totale inflatie in de voornaamste buurlanden	15
I.2 Inflatie voor energie in 2017.....	18
I.2.1 Inflatie voor energie in België	18
Focus: De elektriciteitsfactuur per gewest	23
Focus: De gasfactuur per gewest	27
I.2.2 Inflatie voor energie in de voornaamste buurlanden.....	31
I.3 Inflatie voor bewerkte levensmiddelen in 2017.....	36
I.3.1 Inflatie voor bewerkte levensmiddelen in België	36
I.3.2 Inflatie voor bewerkte levensmiddelen in de voornaamste buurlanden.....	40
I.4 Inflatie voor niet-bewerkte levensmiddelen in 2017	43
I.4.1 Inflatie voor niet-bewerkte levensmiddelen in België.....	43
I.4.2 Inflatie voor niet-bewerkte levensmiddelen in de voornaamste buurlanden	44
I.5 Inflatie voor diensten in 2017	46
I.5.1 Inflatie voor diensten in België	46
I.5.2 Inflatie voor diensten in de voornaamste buurlanden	49
I.6 Inflatie voor niet-energetische industriële goederen in 2017.....	52
I.6.1 Inflatie voor niet-energetische industriële goederen in België	52
I.6.2 Inflatie voor niet-energetische industriële goederen in de voornaamste buurlanden.....	54
II. Analyse van de marktwerking voor juridische diensten, boekhoudkundige diensten, diensten van architecten en diensten van ingenieurs	56
II.1 Inleiding	56
II.2 Economisch belang en verkennend onderzoek van de markten voor juridische diensten, boekhoudkundige diensten, diensten van architecten en diensten van ingenieurs	57
II.2.1. Inleiding	57
II.2.2. Intersectorale betrekkingen van de juridische en boekhoudkundige diensten en de diensten van architecten en ingenieurs	57
II.2.3. Analyse van de marktwerking voor juridische diensten, boekhoudkundige diensten, architecten en ingenieurs	60
II.3 Analyse van de graad van reglementering	64
II.3.1 Reglementering ter bescherming van het algemeen belang	64
II.3.2 Graad van reglementering bij professionele diensten	65
Focus: Restrictiviteitsindex voor diensten (STRI) van de OESO	72
Focus: De marktomkadering in België voor financiële beroepen	77
Focus: De marktomkadering in België voor architecten: rol van de wetgever en de orde.....	80
II.4 Economische impact van de reglementering.....	85
II.4.1 Inleiding	85
II.4.2 Sectordynamiek	85
II.4.3 Allocatieve efficiëntie	90
II.4.4 Rendabiliteit	94
II.4.5 Besluit	97
Focus: Impact van reglementering op de kwaliteit van de dienstverlening.....	99
II.5 Besluit.....	102

III. Vergelijking van het consumptieprijsniveau in België, Duitsland, Frankrijk en Nederland.....	104
III.1 Samenstelling van de steekproef.....	104
III.2 De Belgische consument betaalde in 2017 gemiddeld meer dan in Duitsland, Frankrijk en Nederland voor identieke producten.....	106
III.3 Vergelijking in de tijd op basis van een constante steekproef	108
III.4 Bepalende factoren voor prijsverschillen in de kleinhandel tussen België en de buurlanden.....	110
IV. Evolutie van het jaarlijks kostenpercentage van consumentenkrediet	117
IV.1 Definitie en vormen van consumentenkrediet	117
IV.1.1 Wat is een consumentenkrediet?	117
IV.1.2 Vormen van een consumentenkrediet.....	118
IV.2 Reglementering ter bescherming van de consument	119
IV.2.1 Het verlenen van consumentenkrediet is een gereguleerd beroep.....	119
IV.2.2 Bescherming van de consument	120
IV.3 De markt voor consumentenkrediet in België	121
IV.3.1 Situering van het consumentenkrediet in de financiering van de Belgische gezinnen.....	121
IV.3.2 Evolutie van de uitstaande schulden aan en van het aantal uitstaande contracten van consumentenkrediet.....	122
IV.3.3 Evolutie van de uitstaande schuld aan consumentenkrediet per contract.....	122
IV.3.4 Internationale situering: Uitstaande bedragen aan consumentenkrediet per hoofd van de bevolking	123
IV.4 Enquête naar de evolutie van het jaarlijks kostenpercentage voor een aantal “getuigen” van consumentenkrediet	124
Lijst van afkortingen.....	127
Bijlagen.....	131
Bijlage 1: Overzicht van de prijsbewegingen van producten en diensten tussen 2016 en 2017.....	131
Bijlage 2: Inflatie in 2017 met en zonder gewijzigde indirecte belastingen in België en in de voornaamste buurlanden	136
Bijlage 3. Inflatie in België en in de voornaamste buurlanden in het vierde kwartaal 2017.....	137
Bijlage 4: Bijdrage van de gereguleerde goederen en diensten tot de onderliggende inflatie in België	140
Bijlage 5: Berekening van de PMR-indicator van de OESO.....	141
Bijlage 6: De marktomkadering in België voor financiële beroepen.....	143
Bijlage 7: Allocatieve efficiëntie in België en de buurlanden.....	145
Bijlage 8: Vergelijking van het prijsniveau voor bewerkte levensmiddelen en niet-voedingsmiddelen in België, Frankrijk, Nederland en Duitsland.....	146
Bijlage 9: Aantal producten duurder in België dan in de buurlanden	150
Bijlage 10: Loonkost, nominale productiviteit en loonkost per eenheid product van 2012 tot 2015 in België en in de buurlanden voor de sector van de kleinhandel (NACE 47)	151

Samenvatting

1. In 2017 kwam de totale inflatie in België, gemeten aan de hand van het GICP, uit op gemiddeld 2,2 %, tegenover 1,8 % in 2016. De versnelling van de inflatie wordt vooral verklaard door de sterke prijsstijging op jaarbasis voor energieproducten (van -0,6 % in 2016 tot 9,9 % in 2017). Alle andere productgroepen lieten een lagere inflatie optekenen in 2017 dan in 2016.
2. De onderliggende inflatie, die geen rekening houdt met het prijsverloop van niet-bewerkte levensmiddelen en energieproducten, daalde ten opzichte van vorig jaar en bereikte gemiddeld 1,6 % in 2017 (tegen 2,0 % in 2016). Deze daling is het gevolg van de vertraging van de inflatie voor de bewerkte levensmiddelen (3,5 % in 2016 tegen 2,1 % in 2017), de diensten (2,2 % in 2016 tegen 1,9 % in 2017) en de niet-energetische industriële goederen (1,0 % in 2016 tegen 0,8 % in 2017).
3. De totale inflatie in onze voornaamste buurlanden (Duitsland, Frankrijk en Nederland), die lichtjes was gestegen in 2016 (+0,3 %) en dit voor het eerst sinds 2012, versnelde in 2017 en bedroeg gemiddeld 1,5 %, of een veel lager niveau dan in België. Dit inflatieverschil van 0,77 procentpunt ten nadele van ons land is vooral te wijten aan de energieproducten en diensten. Ongeveer een kwart van het inflatieverschil is toe te schrijven aan de verhoging van de indirecte belastingen in België: tegen constante btw- en accijnstarieven in België zou het totale inflatieverschil met de voornaamste buurlanden beperkt gebleven zijn tot 0,58 procentpunt. De onderliggende inflatie bedroeg 1,1 % in onze voornaamste buurlanden. Deze inflatie was dus ook veel lager dan in België.
4. De prijzen van de energieproducten, die de voorbije jaren sterk daalden en in 2016 stabiliseerden, zijn opnieuw gestegen in 2017 (gemiddeld 9,9 %). Deze versnelling van de inflatie wordt vooral verklaard door de sterke prijsstijging op jaarbasis voor motorbrandstoffen en huisbrandolie en de opnieuw positieve inflatie voor gas. Voor motorbrandstoffen en huisbrandolie bedroeg de prijsstijging op jaarbasis respectievelijk gemiddeld 10,6 % en 18,7 % in 2017. Het prijsverloop van deze twee producten is sterk afhankelijk van de prijs van aardolie die, uitgedrukt in euro, met gemiddeld 20,6 % steeg tussen 2016 en 2017. Iets minder dan een derde van de prijsstijging van de motorbrandstoffen is toe te schrijven aan de accijnsverhoging in 2017. De prijsstijging voor aardgas bedroeg 4,1 % op jaarbasis en is vooral te wijten aan de duurdere energiecomponent. De daling van de inflatie van elektriciteit van 28,3 % in 2016 tot 7,9 % in 2017 is voornamelijk te wijten aan de verdwijning van de opwaartse impact op de inflatie met betrekking tot de verhoging van de BTW op elektriciteit van 6 tot 21 % in september 2015 en de introductie van een bijkomende belasting in maart 2016 in de bijdrage Energiefonds in het Vlaams Gewest en, in mindere mate, aan de verdwijning van het opwaartse effect op de inflatie met betrekking tot de afschaffing van gratis elektriciteit in Vlaanderen sinds mei 2016. Bovendien blijkt dat de stijging op jaarbasis van de consumptieprijzen voor elektriciteit in 2017 hoofdzakelijk te wijten is aan de verhoging van de distributietarieven en aan de stijging van de kost van de pure energiecomponent.
5. Het verloop, het niveau en de samenstelling van de elektriciteits- en gasfactuur verschilt tussen de gewesten van België. Zo is de totale jaarlijkse elektriciteitsfactuur tussen 2016 en 2017 gestegen met gemiddeld 11,6 % in het Vlaams Gewest tot een gemiddelde jaarlijkse kost van 1.140 euro voor een jaarlijks verbruik van 3.500 kWh aan enkelvoudig tarief. In het Waals Gewest en Brussel was de stijging beperkter met respectievelijk 4,9 % en 3,1 %, tot gemiddeld 930 euro en 752 euro per jaar. Deze gewestelijke verschillen in de elektriciteitsprijs worden voornamelijk verklaard door de verschillen in belastingen (onder andere de bijdrage Energiefonds in Vlaanderen) en de nettarieven (voornamelijk de distributietarieven in het Vlaams Gewest voor de financiering van ondersteuningsmaatregelen voor hernieuwbare energie). In 2017 is de totale jaarlijkse gasfactuur gestegen met gemiddeld 6,7 % in het Vlaams Gewest tot een gemiddelde jaarlijkse kost van 1.151 euro voor een verbruik van 23.260 kWh per jaar. In het Waals Gewest en Brussel was de stijging beperkter met respectievelijk 4,0 % en 5,0 %, tot gemiddeld 1.418 euro en 1.266 euro per jaar. Deze gewestelijke verschillen in de gasfactuur worden voornamelijk verklaard door de distributietarieven die verschillen van gewest tot gewest (omwille van onder andere topografische en technische factoren, het belang van de openbare dienstverplichtingen en het al dan niet voorkomen van bepaalde toeslagen).

6. Onze voornaamste buurlanden kenden ook een prijsstijging voor energie in 2017 (van 4,1 %), maar deze stijging was minder uitgesproken dan in België. Het inflatieverschil voor die productgroep was dus ten nadele van ons land, vooral omwille van een hogere inflatie in België voor elektriciteit, vloeibare brandstoffen, motorbrandstoffen en, in mindere mate, gas. Uit de cijfers van de CREG blijkt dat de totale factuur voor elektriciteit (totaal van alle componenten, inclusief nettarieven, btw en diverse taksen) respectievelijk 9,4 % hoger was in België dan gemiddeld in de buurlanden. De totale factuur voor aardgas was 9,3 % lager in België. De prijsverschillen van land tot land blijven echter aanzienlijk.
7. De prijzen voor voedingsgrondstoffen (uitgedrukt in euro) kwamen in 2017 gemiddeld 9,0 % hoger uit dan een jaar voordien. In vergelijking met een jaar voordien lagen de consumptieprijzen voor bewerkte levensmiddelen in 2017 2,1 % hoger. De vertraging van de inflatie voor deze productcategorie (3,5 % in 2016) werd voornamelijk in de hand gewerkt door de daling van de inflatie voor alcoholhoudende (-8,1 procentpunt in 2017 in vergelijking met 2016) en alcoholvrije dranken (-1,7 procentpunt). De impact op de inflatie van de verhoging van de accijnzen voor ethylalcohol en alcoholhoudende dranken, die op 1 november 2015 in werking trad als een van de financieringsmaatregelen van de taxshift, is in 2017 weggevallen. Hetzelfde geldt voor de gezondheidstaks op frisdranken (de zogenaamde suikertaks), die ingevoerd werd op 1 januari 2016. In 2017 was de Belgische inflatie voor deze productgroep dus hoger dan het gemiddelde van de buurlanden (1,9 %), voornamelijk omwille van de hogere inflatie voor tabak in België als gevolg van de accijnsverhoging in januari 2017. Als tabak en alcoholhoudende dranken niet worden meegerekend, namen de prijzen van bewerkte levensmiddelen minder toe in België: met 1,4 % in 2017, tegenover gemiddeld met 1,9 % in de drie buurlanden.
8. Na een inflatie van 2,6 % in 2016 stabiliseerden de prijzen van de niet-bewerkte levensmiddelen op jaarbasis (+0,1 % in 2017). Deze daling van het inflatiecijfer is voornamelijk het gevolg van de sterke daling van de prijzen van fruit dit jaar (-4,9 %, tegenover 3,8 % in 2016, vooral omwille van de prijsdaling van ingevoerd fruit). De inflatie voor niet-bewerkte levensmiddelen in de buurlanden is licht gestegen in 2017, met een gemiddelde van 2,1 % (tegenover 2,0 % in 2016).
9. Het prijsstijgingstempo voor diensten vertraagde tot 1,9 % in 2017 (tegenover 2,2 % in 2016), als gevolg van onder andere een vertraging van de inflatie van de overige diensten (2,1 % in 2017 tegenover 2,7 % in 2016, omwille van de sterke daling van de inflatie voor het onderwijs door het wegvallen van de opwaartse druk op de inflatie van de verhoging van het inschrijvingsgeld voor hogescholen en universiteiten in Vlaanderen in oktober 2015), van de communicatiediensten (2,0 % in 2017 tegenover 4,2 % in 2016, onder andere omwille van een vertraging van de inflatie voor bundels) en van de diensten voor vrijetijdsbesteding en lichaamsverzorging (2,3 % in 2017 tegenover 2,8 % in 2016, onder andere omwille van een lagere inflatie voor restaurants en cafés). In de buurlanden is de diensteninflatie daarentegen gestegen van 1,0 % in 2016 tot 1,1 % in 2017. De inflatie voor diensten blijft echter zo op een lager niveau dan in België voor het tiende jaar op rij. De subcategorie telefoondiensten heeft veruit het meest bijgedragen tot het inflatieverschil voor diensten ten nadele van België in 2017. De prijzen van bundels zijn op jaarbasis gestegen in België en Nederland, maar zijn gedaald in Frankrijk en Duitsland.
10. In 2017 vertraagde de inflatie voor niet-energetische industriële goederen in België tot gemiddeld 0,8 % (1,0 % in 2016), hetzij een iets hoger dan in onze voornaamste buurlanden (0,7 %). De producten voor onderhoud en reparatie van de woning leverden de grootste bijdrage tot het inflatieverschil ten nadele van ons land.

11. Goed functionerende markten zijn cruciaal voor een economie: ze leveren de consument kwaliteitsvolle producten of diensten tegen een correcte prijs, en zetten ondernemingen aan tot meer efficiëntie. Voor een sector zoals de professionele diensten is een optimale marktwerking zeer belangrijk, gezien het belang ervan in termen van zowel toegevoegde waarde als werkzame personen (met een aandeel van respectievelijk 3,7 % en 4,2 % in de totale Belgische economie in 2015). Via een analyse van de input outputtabellen wordt bovendien duidelijk dat deze sectoren sterk verweven zijn met de overige sectoren van de Belgische economie. De professionele dienstenmarkten zijn echter vatbaar voor bepaalde vormen van marktfalen. Regulering van deze markten is daarom noodzakelijk voor de bescherming van het algemeen belang. Reglementering creëert echter ook marktdrempels en kan zo een negatieve economische weerslag hebben. In deze studie werd daarom de link gemaakt tussen de graad van regulering van de professionele diensten en de economische impact ervan.

De studie focust op vier professionele diensten: juridische diensten, accountants, architecten en ingenieurs.

De graad van reglementering werd besproken aan de hand van onder andere de PMR-indicator van de OESO. Uitgaande van de meest recente PMR-indicator zijn de juridische en de boekhoudkundige diensten sterker gereguleerd in België dan in de buurlanden en dan gemiddeld in de EU-28. Voor wat de reglementering voor architecten betreft, bevindt België zich volgens de PMR op nagenoeg hetzelfde niveau als Duitsland. In Frankrijk loopt de PMR echter hoger op. In de EU-28 en in Nederland ligt de PMR lager dan in België. Anderzijds bestaat er voor ingenieurs in België geen regelgeving, net zoals in Frankrijk en Nederland. Dit is in Duitsland wel het geval, evenals in de EU-28. De resultaten van deze indicatoren moeten weliswaar met de nodige omzichtigheid geïnterpreteerd worden, rekening houdend met de beperkingen van de methodologie.

Reglementering kan een impact hebben op de marktdynamiek, allocatieve efficiëntie en winstgevendheid van sectoren, maar ook andere factoren kunnen een rol spelen. In vergelijking met onze voornaamste buurlanden, gaat de hoge graad van reglementering bij juridische en boekhoudkundige diensten in België gepaard met een relatief lage sectordynamiek en een zwakke allocatieve efficiëntie evenals een relatief hoge rendabiliteit voor juridische diensten, wat iets minder het geval is voor boekhoudkundige diensten. Voor architecten wijkt de graad van reglementering vooral af ten opzichte van Nederland, maar desondanks is de sector gekenmerkt door minder sectordynamiek dan in de buurlanden, een negatieve allocatieve efficiëntie en een relatief hoge winstgevendheid. Voor juridische en boekhoudkundige diensten zijn de resultaten voor Nederland min of meer tegenovergesteld aan deze in België (weinig reglementering, meer marktdynamiek, positieve allocatieve efficiëntie, en lagere marges). Wat ingenieurs betreft, lijkt de reglementering alvast niet voor bijkomende drempels te zorgen in België.

In vergelijking met andere Belgische dienstensectoren, hebben vooral juridische diensten, architecten en boekhoudkundige diensten relatief hoge marges (wat minder het geval is voor ingenieurs). Bij boekhoudkundige diensten gaat dit bovendien gepaard met een heel lage sectordynamiek.

Een verkennende analyse lijkt tenslotte te suggereren dat een hogere graad van reglementering niet noodzakelijkerwijs gepaard gaat met een betere kwaliteit van de dienstverlening. Gemeten in termen van consumentenvertrouwen bijvoorbeeld, lijkt de hogere graad van reglementering in België niet te leiden tot meer tevredenheid bij de consument dan in Nederland waar de graad van reglementering lager ligt.

12. Op basis van gegevens van Nielsen over het prijsniveau van bijna 65.000 identieke consumptieproducten (zowel voedingsproducten als niet-voedingsproducten), betaalde de Belgische consument voor (vooral merk-) consumptiegoederen in 2017 gemiddeld 13,4 % meer dan in Duitsland, 12,9 % meer dan in Nederland en 9,1 % meer dan in Frankrijk. In vergelijking met de vorige analyse van het Prijzenobservatorium op basis van gegevens van 2013, blijkt dat bij een constant staal van identieke producten de verschillen in prijsniveau nog verder toegenomen zijn tussen 2013 en 2017. Het prijsverschil met Duitsland, Frankrijk en Nederland loopt op met respectievelijk 3,5 procentpunt, 3,0 procentpunt en 2,4 procentpunt.

Voor de verklaring van de hogere prijzen in België kunnen onder andere volgende factoren aangehaald worden: minder gunstige aankooprijzen en –voorwaarden, btw en andere belastingen (met bijvoorbeeld een veel hoger accijnsniveau voor sterke drank in België dan in de voornaamste buurlanden), ondernemingsstrate-

gie (waarbij de belangrijkste en meest efficiënte speler op de Belgische markt een strategie van prijsvolger hanteert), geografische schaal of meer specifiek de omvang van de Belgische markt (waardoor minder schaalvoordelen spelen in België) en reglementering (op basis van de PMR indicator blijkt dat de Belgische retailmarkt meer gereguleerd is). Wat de minder gunstige aankooprijzen betreft, zouden onder meer territoriale leveringsbeperkingen een rol kunnen spelen. Dit zijn beperkingen die een leverancier oplegt en die een handelaar belemmeren om goederen vrijelijk af te nemen.

Wat de marges betreft, blijkt op basis van gegevens uit de structuurenquête van Eurostat dat de operationele rendabiliteit van de detailhandel (NACE 47.11) in België in de periode 2010-2015 schommelde tussen 4,1 % en 5,9 %, waarbij ze vanaf 2012 in dalende lijn ging. In vergelijking met de voornaamste buurlanden lag de bedrijfsmarge van de detailhandel in België in de beschouwde periode steeds lager dan in Nederland, doch hoger dan in Duitsland en Frankrijk.

Wat de loonkost betreft, blijkt uit de Nationale Rekeningen dat België in 2015 het land was met de hoogste gemiddelde jaarlijkse loonkost per werknemer in de kleinhandel in vergelijking met de buurlanden. België compenseert echter zijn hogere loonkost door een hogere productiviteit. Om die reden lag de loonkost per eenheid product in België lager dan in Frankrijk en Duitsland, maar hoger dan in Nederland. Tussen 2012 en 2015 zijn de loonkosten per eenheid product wel sneller gestegen in België dan in Duitsland, terwijl ze gedaald zijn in Nederland en Frankrijk.

13. De FOD Economie volgt, op vraag van de minister van Economie, de evolutie van het jaarlijks kostenpercentage van consumentenkrediet op. Een consumentenkrediet is een krediet dat aan een consument wordt toegekend en dat geen hypothecair krediet is. Er zijn drie grote vormen: de lening op afbetaling (niet gespecificeerde aankoop), de verkoop op afbetaling (aankoop van een specifiek goed) en de kredietopening (terbeschikkingstelling krediet). De consument-kredietnemer wordt beschermd door de wet op het consumentenkrediet, onder meer op het vlak van het jaarlijks kostenpercentage (JKP) dat maximaal mag worden aangerekend. Eind juni 2017 bedroeg het uitstaand kredietsaldo aan consumentenkredieten in België 25,2 miljard euro, gespreid over 8.219.017 contracten. Qua kredietsaldo zijn de leningen op afbetaling de voornaamste vorm van consumentenkrediet. Op basis van het aantal uitstaande contracten zijn de kredietopeningen het belangrijkste. De enquête die peilde naar de hoogte van het JKP bevestigde dat de kredietopening (met kaart en zonder kaart) de duurste vorm van consumentenkrediet is waarbij het bevraagde JKP (12,48 % met kaart en 9,94 % zonder kaart per 30.06.2017) het wettelijk maximum (12,50 % met kaart en 10,50 % zonder kaart) benadert of er zelfs gelijk aan is. Consumentenkredieten die een meer specifieke financieringsdoelstelling hebben (zoals een autofinanciering onder verkopen op afbetaling) genieten doorgaans van een lager JKP dan consumentenkredieten die een meer algemene financieringsdoelstelling hebben zoals een lening op afbetaling. Voor een autofinanciering onder verkopen op afbetaling en een lening op afbetaling leverde de enquête een JKP op van respectievelijk 2,36 en 7,75 % per 30.06.2017.

I Totale inflatie in 2017^{2 3}

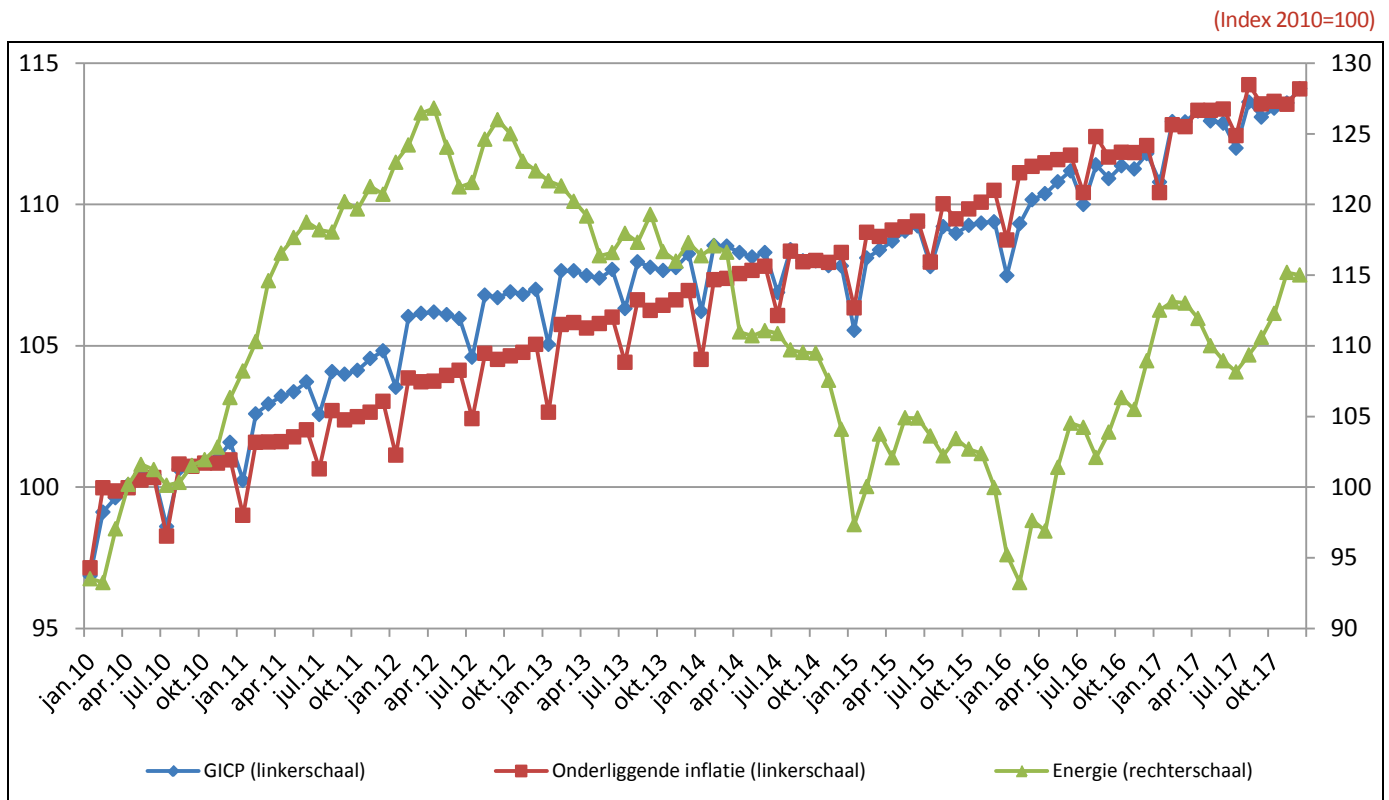
I.1 Totale inflatie in 2017

I.1.1 Totale inflatie in België

In 2017 is het gemiddelde niveau van de consumptieprijzen in België, gemeten aan de hand van het geharmoniseerde indexcijfer der consumptieprijzen (GICP), gestegen in vergelijking met het gemiddelde niveau van 2016. Na de traditionele soldenmaand januari, kenden de prijzen een opstoot in februari 2017 om vervolgens te stabiliseren tot aan de volgende soldenmaand juli. In de tweede jaarhelft kenden de consumptieprijzen een continu stijgend verloop vanaf oktober om in december 2017 uit te komen op 114,1. De consumptieprijzen voor energie, die in februari 2016 hun laagste niveau kenden sinds begin 2010, zetten hun stijging tot in februari 2017 door. Vanaf maart daalden de energieprijzen wederom tot in juli om vanaf augustus continu te klimmen tot het niveau van 115,0 in december.

Ook de index van de onderliggende inflatie, die geen rekening houdt met de prijsevolutie van de energieproducten en van de niet-bewerkte levensmiddelen, tekende in 2017 een stijging op om in december te eindigen op 114,1, een niveau gelijk aan dat van het GICP.

Grafiek 1. Recent verloop van het GICP, de onderliggende inflatie-index en de consumptieprijzen voor energiedragers

Bronnen: EC, FOD Economie, AD Statistiek-Statistics Belgium.

² De gemiddelde inflatie voor een kwartaal wordt berekend als de procentuele variatie van het rekenkundige gemiddelde van de indexcijfers van het betrokken kwartaal ten opzichte van het rekenkundige gemiddelde van de indexcijfers van het overeenstemmende kwartaal van het voorgaande jaar.

³ Omwille van de vergelijkbaarheid met de evoluties in andere Europese landen, gebeurt de analyse op basis van het geharmoniseerd indexcijfer van de consumptieprijzen (GICP).

De totale inflatie bedroeg in 2017 gemiddeld 2,2 % tegenover 1,8 % in 2016. In het eerste kwartaal bereikte de inflatie haar hoogste niveau in 2017 (3,0 %, en zelfs 3,3 % in februari 2017) om vervolgens te dalen naar 2,0 % in het tweede en 1,9 % in het derde kwartaal, het laagste niveau van het jaar. In het vierde kwartaal nam de inflatie wederom lichtjes toe tot 2,0 %. De hoge inflatie in het eerste kwartaal 2017 is onder andere het gevolg van de hoge inflatie voor energie (18,4 %) in dat kwartaal (zie hieronder). De toename van de totale inflatie tussen 2016 en 2017 werd verklaard door de energiedragers (met een inflatie van 9,9 % in 2017 ten overstaan van -0,6 % in 2016). Daar waar deze energiedragers in 2016 nog een licht negatieve bijdrage tot de inflatie leverden van 0,09 procentpunt, bedroeg hun bijdrage 0,9 procentpunt in 2017. Als gevolg van de daling van de inflatie van de andere productgroepen, nam de bijdrage tot de inflatie van deze productgroepen in 2017 af: van 0,2 procentpunt in 2016 naar 0,01 procentpunt in 2017 voor de niet-bewerkte levensmiddelen, van 0,45 procentpunt in 2016 naar 0,29 procentpunt in 2017 voor de bewerkte levensmiddelen, van 0,93 procentpunt in 2016 naar 0,81 procentpunt in 2017 voor de diensten en van 0,27 procentpunt in 2016 naar 0,22 procentpunt in 2017 voor de niet-energetische industriële goederen.

In tegenstelling tot de totale inflatie vertraagde de onderliggende inflatie in 2017 in vergelijking met 2016 en bedroeg gemiddeld 1,6 % in 2017 (2,0 % in 2016). Dit is het gevolg van de vertraging van de inflatie van alle componenten (de bewerkte levensmiddelen, de diensten en de niet-energetische industriële goederen (zie hieronder)).

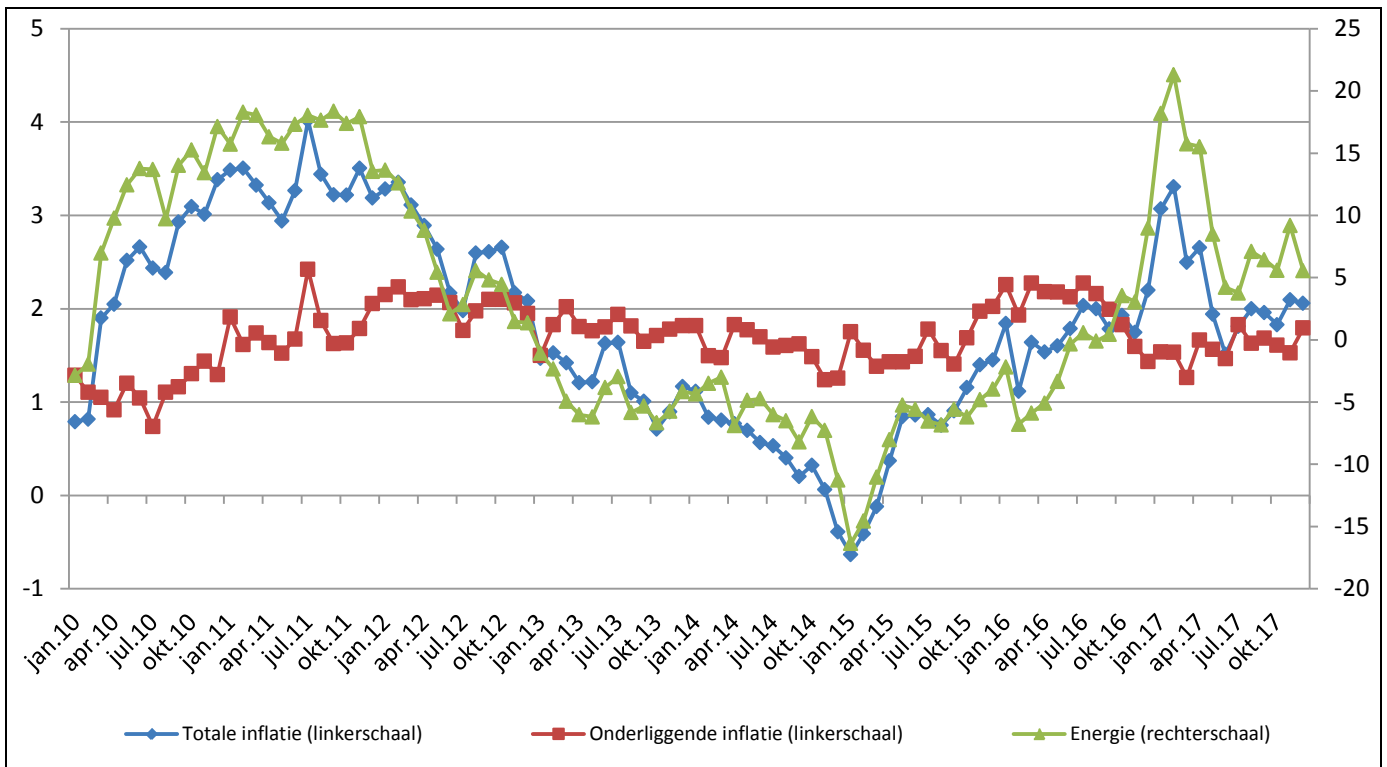
De totale inflatie en de onderliggende inflatie zijn onderhevig geweest aan de verhoging van indirecte belastingen. Hun inflatievoeten zouden bij ongewijzigde indirecte belastingen respectievelijk 2,0 % en 1,4 % hebben bedragen. De indirecte belastingen hebben vooral de categorieën energie en bewerkte levensmiddelen beïnvloed. Beide categorieën zouden een inflatie opgetekend hebben van respectievelijk 8,3 % (i.p.v. 9,9 %) en 1,3 % (i.p.v. 2,1 %) bij ongewijzigde indirecte belastingen (meer informatie in deel I.2.1 en deel I.3.1).

De prijzen van gereguleerde goederen en diensten kunnen een grote invloed hebben op de totale en onderliggende inflatie (zie bijlage 4: Bijdrage van de gereguleerde goederen en diensten tot de onderliggende inflatie in België). Gereguleerde prijzen zijn prijzen die rechtstreeks vastgelegd of sterk beïnvloed worden door de overheid of die door een regulerende overheid worden gecontroleerd. Evenals in 2016 droegen de gereguleerde goederen en diensten in 2017 0,4 procentpunt bij tot de onderliggende inflatie in België (1,6 % in 2017 tegenover 2,0 % in 2016). Met een gewicht van 16,6 % in de onderliggende inflatie, droegen ze dus een vierde bij. (meer informatie hierover ook in deel I.5.1). In het jaarverslag 2016 van het Prijzenobservatorium werd bovendien aangetoond dat sinds 2012 een belangrijk gedeelte van de diensteninflatie veroorzaakt wordt door het ingrijpen van de overheid met betrekking tot de prijzen.⁴

⁴ Zie <https://economie.fgov.be/nl/publicaties/prijzen-analyse-van-de-prijzen-18>, hoofdstuk 2 over het onderzoek van de diensteninflatie. Dit onderzoek werd gevoerd door de FOD Economie (Prijzenobservatorium en Algemene Directie Statistiek-Statistics Belgium), de Nationale Bank van België en het Federaal Planbureau binnen het kader van het Instituut voor de Nationale Rekeningen.

Grafiek 2. Recent verloop van de totale inflatie, de onderliggende inflatie en de consumptieprijsen voor energiedragers

(Veranderingspercentage ten opzichte van de overeenstemmende maand van het voorgaande jaar)

Bronnen: EC, FOD Economie, AD Statistiek-Statistics Belgium.

De belangrijkste prijsbewegingen binnen de vijf grote productgroepen⁵ van het GICP tussen 2016 en 2017 kunnen als volgt samengevat worden:

- In 2017 werden de energiedragers 9,9 % duurder op jaarbasis (tegenover een prijsdaling van 0,6 % in 2016). Alle belangrijke producten binnen deze productgroep stegen in prijs: 18,7 % voor vloeibare brandstoffen en 10,6 % voor brandstoffen voor privévoertuigen ten gevolge van de stijging van de internationale aardolieprijs, 7,9 % voor elektriciteit door de toename van de distributietarieven en de energiecomponent in de eindfactuur en 4,1 % voor gas als gevolg van de stijging van de energiecomponent in de eindfactuur. In het eerste kwartaal 2017 bereikte de energie-inflatie haar piek (18,4 % en zelfs 21,3 % in februari) wat voornamelijk te verklaren was door de versnelling van de inflatie van motorbrandstoffen en vloeibare brandstoffen (stijging van de internationale aardolieprijs). Daarnaast werd de inflatie voor gas in het eerste kwartaal 2017 opnieuw positief na lange tijd negatief te zijn geweest en bleef de inflatie voor elektriciteit hoog. In het tweede en derde kwartaal 2017 vertraagde de energie-inflatie tot respectievelijk 9,3 en 5,8 % om in het vierde kwartaal licht te stijgen tot 6,8 %. Ondanks het beperkte gewicht in de consumptiekorf (9,0 %) leverden de energiedragers de grootste bijdrage (0,9 procentpunt) aan de totale inflatie in België in 2017.

⁵ Zoals elk jaar werd ook in 2017 het wegingsschema van het geharmoniseerde indexcijfer van de consumptieprijsen (GICP) aangepast. Dat gebeurde op basis van de versie 2016 van de nationale rekeningen (en aangepast in functie van de prijsevolutie in 2016), en aangevuld met gedetailleerde gegevens uit het huishoudbudgetonderzoek (vooral voor de meer gedetailleerde niveaus). Voor de gewichten van de vijf grote productgroepen binnen het GICP in België vonden de volgende verschuivingen plaats: Het gewicht van de bewerkte levensmiddelen in de consumptiekorf steeg in 2017 naar 13,5 % (2016: 13,1 %). Ook het gewicht van de niet-bewerkte levensmiddelen nam lichtjes toe (van 7,7 % in 2016 naar 7,9 % in 2017). Daarentegen daalde het gewicht voor de niet-energetische industriële goederen tot 27,3 % (2016: 27,6 %). Het gewicht van de energetische producten daalde in 2017 naar 9,0 % (2016: 9,2 %). En ook voor de diensten daalde het gewicht lichtjes: van 42,4 % in 2016 naar 42,3 % in 2017. Zie "focus wijziging in het gewichtenschema" (blz. 11) in het eerste kwartaalverslag 2017.

- De inflatie voor diensten is licht gedaald in 2017 en bedroeg gemiddeld 1,9 % (2,2 % in 2016). Deze productgroep, met het grootste gewicht van de vijf groepen in de consumptiekorf (42,3 %), droeg 0,81 procentpunt bij tot de totale inflatie in 2017.
- De inflatie voor bewerkte levensmiddelen daalde in 2017 tot gemiddeld 2,1 % (3,5 % in 2016). Niettegenstaande deze vertraging werden vooral oliën en vetten (+7,6 %, onder andere door de hogere prijzen voor boter) en tabak (+5,7 %, ten gevolge van accijnsverhogingen) duurder in 2017, maar dat werd meer dan gecompenseerd door bijvoorbeeld de afname van de inflatie voor alcoholhoudende dranken tot 0,3 % (+8,4 % in 2016). Zonder tabak en alcohol zou de inflatie voor bewerkte levensmiddelen slechts 1,4 % hebben bedragen tegenover 1,5 % in 2016. Met een gewicht van 13,5 % kwam de bijdrage van deze productgroep tot de totale inflatie in 2017 uit op 0,29 procentpunt.
- De consument betaalde in 2017 op jaarbasis gemiddeld 0,8 % meer voor niet-energetische industriële goederen (tegenover een inflatie van 1,0 % in 2016). De bijdrage van deze productgroep tot de totale inflatie in 2017 bedroeg 0,22 procentpunt (gewicht van 27,3 %).
- De inflatie voor niet-bewerkte levensmiddelen daalde sterk in 2017 tot gemiddeld 0,1 % op jaarbasis (2,6 % in 2016). Niettegenstaande voornamelijk vis en in mindere mate vlees in 2017 in prijs toenamen (met respectievelijk 4,7 en 0,8 %), werd deze prijsstijging haast volledig te niet gedaan door een prijsdaling voor fruit (-4,9 %). Met het laagste gewicht in de consumptiekorf (7,9 %) bleef de bijdrage van deze productgroep tot de totale inflatie in 2017 beperkt tot 0,01 procentpunt.

Het viermaandelijks voortschrijdende gemiddelde van de gezondheidsindex⁶ vermenigvuldigd met 0,98, ook wel de afgevlakte gezondheidsindex genoemd, kwam in december 2017 uit op 103,72 punten (index 2013=100). In mei 2017 werd de spilindex voor de overheidszaken en sociale uitkeringen het laatst overschreden. Als gevolg daarvan werden de sociale uitkeringen in juni 2017 en de zaken van het overheidspersoneel in juli 2017 met 2 % aangepast aan de gestegen levensduur. Overeenkomstig de maandvooruitzichten van het Federaal Planbureau, zou de volgende overschrijding van de spilindex (momenteel 105,10) door de afgevlakte gezondheidsindex plaatsvinden in september 2018. Als gevolg daarvan zouden de sociale uitkeringen in oktober 2018 en de zaken van het overheidspersoneel in november 2018 met 2 % aangepast worden aan de gestegen levensduur.⁷

Tabel 1. Recent verloop van de inflatie voor het geharmoniseerde indexcijfer der consumptieprijzen

(Jaarlijks veranderingspercentage, tenzij anders vermeld)

	2015	2016	2017	2016	2017				2017 - IV			Bijdrage ¹	Gewicht ²
				IV	I	II	III	IV	okt	nov	dec		
Energie	-8,0	-0,6	9,9	5,2	18,4	9,3	5,8	6,8	5,6	9,2	5,6	0,90	9,0
Bewerkte levensmiddelen	1,6	3,5	2,1	2,7	1,6	1,9	2,5	2,6	2,1	2,6	3,2	0,29	13,5
Niet-bewerkte levensmiddelen ^a	2,1	2,6	0,1	2,0	2,1	-1,4	-0,5	0,1	-0,3	-0,1	0,8	0,01	7,9
Diensten	2,4	2,2	1,9	1,8	1,8	1,9	2,0	1,9	2,1	1,7	1,9	0,81	42,3
Niet-energetische industriële goederen	0,5	1,0	0,8	0,8	0,8	0,8	0,9	0,8	0,6	0,7	0,9	0,22	27,3
p.m. Onderliggende inflatie ^b	1,6	2,0	1,6	1,6	1,4	1,6	1,7	1,6	1,6	1,5	1,8	1,32	83,0
p.m. Gezondheidsindex ^c	1,0	2,1	1,8	1,7	2,1	1,7	1,7	1,9	1,9	1,8	2,0	N/A	93,8
Totale inflatie	0,6	1,8	2,2	2,0	3,0	2,0	1,9	2,0	1,8	2,1	2,1	2,33	100,0

Bronnen: EC, FOD Economie, AD Statistiek-Statistics Belgium.

^a Fruit, groenten, vlees en vis. ^b Gemeten aan de hand van het GICP, zonder niet-bewerkte levensmiddelen en energiedragers.

^c Nationale consumptieprijsindex, zonder tabak, alcoholhoudende dranken, benzine en diesel.

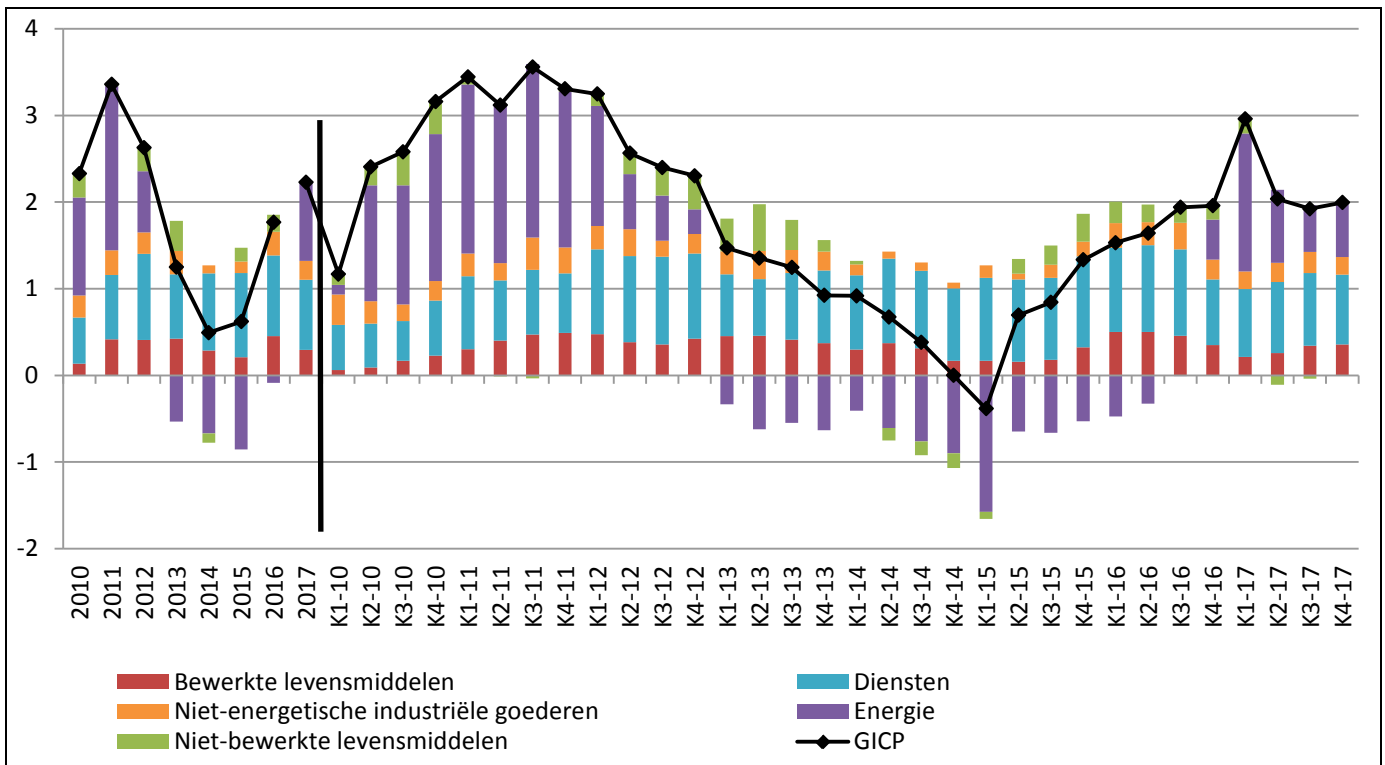
¹ Bijdrage tot de totale inflatie in 2017 (in procentpunt), ² p.m. Gewicht in 2017 (in %).

⁶ De gezondheidsindex wordt berekend op basis van de nationale consumptieprijsindex (NCPI), waarvan de methodologie op verschillende punten verschilt van die van het GICP (in het bijzonder wat betreft het gewichtenschema).

⁷ Inflatievooruitzichten van het Federaal Planbureau van 06.02.2018.

Grafiek 3. Bijdrage tot de totale inflatie

(In procentpunt, jaar- en kwartaalgemiddelden)

Bronnen: EC, FOD Economie, AD Statistiek-Statistics Belgium.

I.1.2 Totale inflatie in de voornaamste buurlanden

In 2016 kwam, met uitzondering van Nederland, een einde aan de vertraging van de totale inflatie in de buurlanden, die in 2012 begon, en nam de gemiddelde totale inflatie toe tot 0,3 %. In 2017 steeg de gemiddelde totale inflatie in de buurlanden⁸ verder naar 1,5 % op jaarbasis. In alle buurlanden nam de totale inflatie toe, ook in Nederland. In Duitsland, Nederland en Frankrijk steeg de totale inflatie in 2017 naar respectievelijk 1,7 %, 1,3 % en 1,2 % (tegenover respectievelijk 0,4 %, 0,1 % en 0,3 % in 2016). Ook in België nam de totale inflatie in 2017 toe tot 2,2 % (1,8 % in 2016).

Net als in 2008, 2010, 2011, 2012, 2015 en 2016 lag de totale inflatie in België in 2017 hoger dan het gemiddelde van de buurlanden. Het verschil bedroeg dit jaar 0,77 procentpunt ten nadele van ons land (in 2016 bedroeg het verschil 1,5 procentpunt in ons nadeel). Evenals in 2016 was de totale inflatie in België in 2017 hoger dan in elk van de buurlanden afzonderlijk. De totale inflatie in België begon reeds in het tweede kwartaal 2015 opnieuw te stijgen en versnelde de volgende kwartalen onafgebroken tot 3,0 % in het eerste kwartaal 2017, het hoogste niveau in 2017. In onze voornaamste buurlanden trok de totale inflatie zich pas in de loop van 2016 op gang en kende, met uitzondering van Nederland, evenals in België haar hoogste niveau in het eerste kwartaal 2017 (1,9 % in Duitsland en 1,5 % in Frankrijk). In Nederland bereikte de totale inflatie haar hoogste peil in het derde kwartaal 2017 (1,5 %).

Op basis van het GICP bij constante belastingvoet⁹, zou de totale inflatie in België 2,0 % hebben bereikt in 2017 (in plaats van 2,2 % nu), tegenover 1,0 % in Frankrijk (in plaats van 1,2 %). In Duitsland en Nederland zou er geen verschil in totale inflatie zijn geweest (respectievelijk 1,7 % en 1,3 %). In België laten alleen de groepen bewerkte levensmidde-

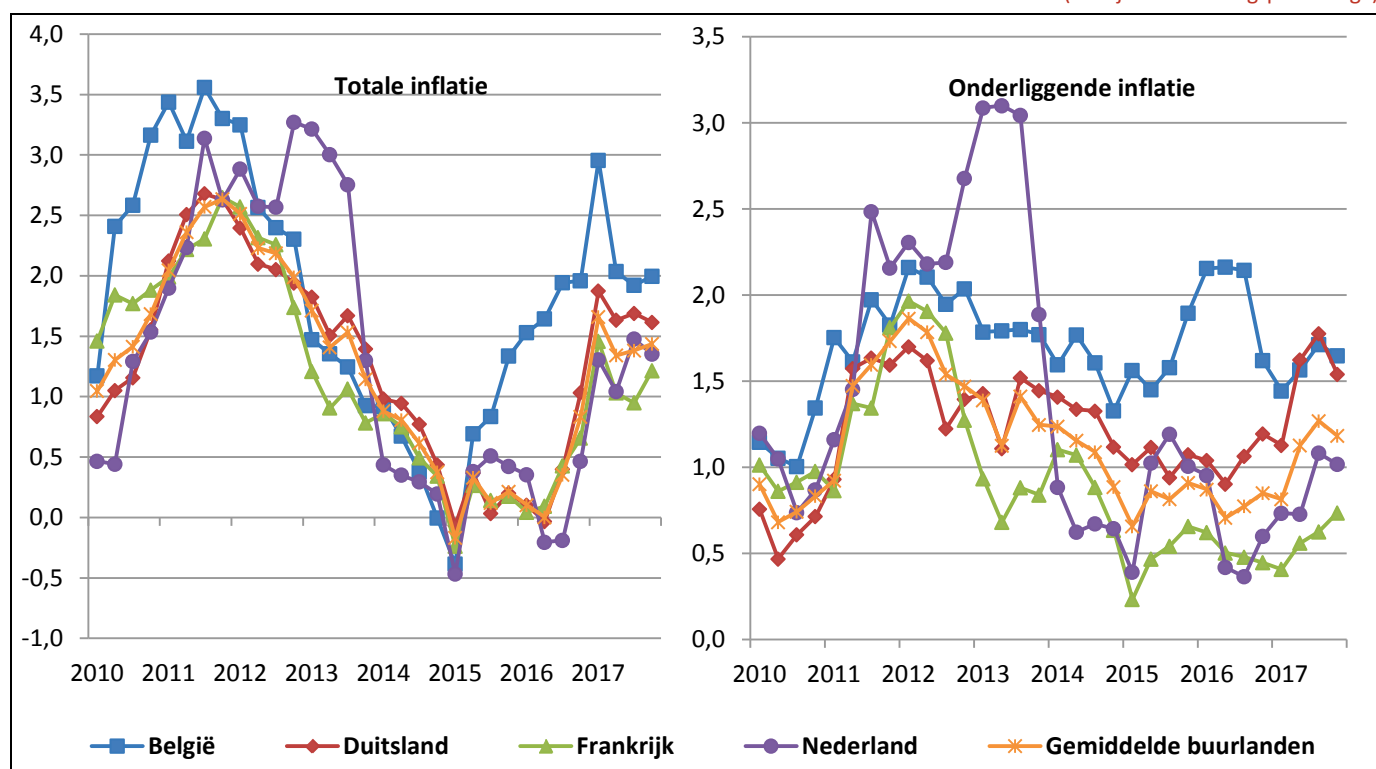
⁸ Gemiddelde gewogen met de gewichten van elk land in 2017 die door Eurostat worden gepubliceerd. De gewichtsaandelen die hierbij gebruikt worden, zijn gebaseerd op de finale consumptieve bestedingen van de huishoudens uit de nationale rekeningen. In 2017 bedroeg de weging 52 % voor Duitsland, 39 % voor Frankrijk en 9 % voor Nederland.

⁹ Het GICP bij constante belastingvoet voor België wordt berekend door de Algemene Directie Statistiek-Statistics Belgium en gepubliceerd door Eurostat.

len (met tabak) en energie (met brandstoffen voor privévoertuigen en elektriciteit) een verschil optekenen tussen hun inflatie bij ongewijzigde indirecte belastingen en de eigenlijke situatie. In Frankrijk hebben vooral de categorieën energie (met gas, vloeibare brandstoffen en brandstoffen voor privévoertuigen) en, in mindere mate, bewerkte levensmiddelen (met tabak) een invloed op het verschil tussen de eigenlijke totale inflatie en de totale inflatie bij ongewijzigde indirecte belastingen.

Grafiek 4. Kwartaalevolutie van de totale inflatie en van de onderliggende inflatie in België en in de voornaamste buurlanden

(Jaarlijks veranderingspercentage)

Bronnen: EC, FOD Economie, AD Statistiek-Statistics Belgium.

Daar waar de gemiddelde onderliggende inflatie in België in 2017 daalde ten opzichte van 2016 (1,6 % op jaarbasis in 2017 tegenover 2,0 % in 2016), nam de onderliggende inflatie in de buurlanden toe tot gemiddeld 1,1 % op jaarbasis (0,8 % in 2016).

Bijgevolg nam, in vergelijking met 2016, het verschil in onderliggende inflatie tussen België en de voornaamste buurlanden in 2017 af tot 0,5 procentpunt ten nadele van ons land (1,2 procentpunt ten nadele van ons land in 2016). Elk van de buurlanden afzonderlijk liet in 2017 een lagere onderliggende inflatie optekenen dan ons land, wat al sinds 2008 elk jaar het geval is¹⁰: in Duitsland bedroeg de onderliggende inflatie 1,5 % (1,1 % in 2016), in Nederland 0,9 % (0,6 % in 2016) en in Frankrijk 0,6 % (0,5 % in 2016)¹¹.

¹⁰ Behalve voor Nederland van eind 2011 tot eind 2013, onder meer door de stijging van het standaard btw-tarief in oktober 2012, van 19 tot 21 % (het verlaagde btw-tarief bleef echter 6 %).

¹¹ Bij ongewijzigde indirecte belastingen zou de onderliggende inflatie in België 1,4 % hebben bedragen (in plaats van 1,6 % nu, als gevolg van de accijnsverhoging voor tabak). De onderliggende inflatie in Duitsland en Nederland zou niet zijn gewijzigd terwijl de onderliggende inflatie in Frankrijk 0,5 % zou hebben bedragen (in plaats van 0,6 % nu, eveneens ten gevolge van een accijnsverhoging voor tabak).

Tabel 2. Totale inflatie en zijn productgroepen in België en in de voornaamste buurlanden in het derde kwartaal 2017

(Jaarlijks veranderingspercentage, tenzij anders vermeld)

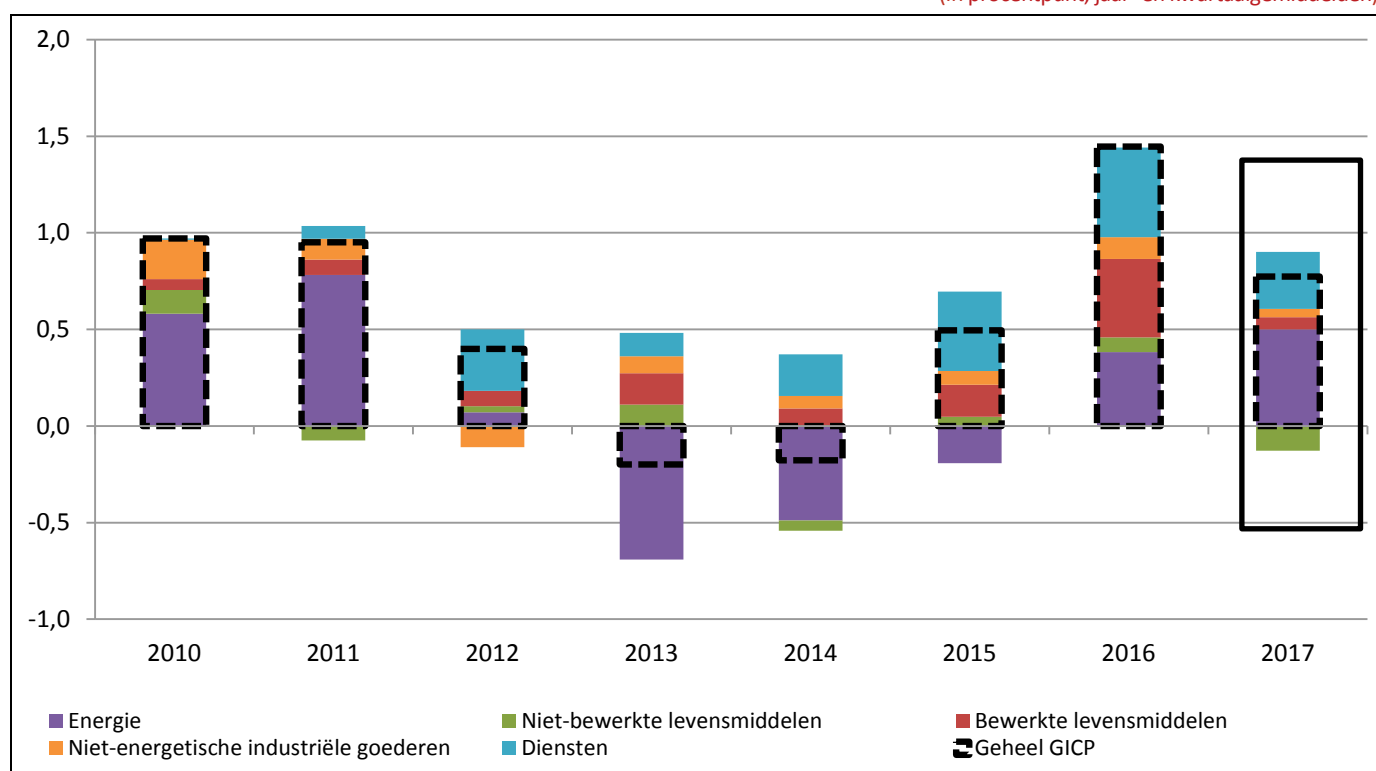
	België	Gemiddelde buurlanden	Duitsland	Frankrijk	Nederland	Gewicht 2017 (in %)	
						België	Gemiddelde buurlanden
Energie	9,9	4,1	3,1	6,0	3,6	9,0	9,7
Bewerkte levensmiddelen	2,1	1,9	3;0	0,8	1,7	13,5	11,8
Niet-bewerkte levensmiddelen	0,1	2,1	2,1	1,9	3,5	7,9	6,3
Diensten	1,9	1,1	1,3	0,9	1,1	42,3	45,5
Niet-energetische industriële goederen	0,8	0,7	1,3	-0,1	0,2	27,3	26,8
Onderliggende inflatie	1,6	1,1	1,5	0,6	0,9	83,0	84,0
GICP	2,2	1,5	1,7	1,2	1,3	100,0	100,0
GICP (bij ongewijzigde indirecte belastingen)	2,0	1,4	1,7	1,0	1,3	100,0	100,0

Bronnen: EC, FOD Economie, AD Statistiek-Statistics Belgium.

In 2017 bleef het verschil in totale inflatie tussen België en de buurlanden dus ten nadele van ons land, namelijk 0,77 procentpunt. Voor de productgroepen energie, bewerkte levensmiddelen, diensten en niet-energetische industriële goederen lag de totale inflatie in België in 2017 hoger dan gemiddeld in de buurlanden. Voor de niet-bewerkte levensmiddelen lag de totale inflatie in België lager dan gemiddeld in de buurlanden en lager dan in elk buurland afzonderlijk. Energie droeg 0,5 procentpunt bij tot het inflatieverschil (met het gemiddelde van de buurlanden), diensten 0,29 procentpunt, bewerkte levensmiddelen 0,06 procentpunt en niet-energetische industriële goederen 0,04 procentpunt. Alleen voor niet-bewerkte levensmiddelen lag de totale inflatie in België lager dan gemiddeld in de buurlanden waardoor het verschil in ons nadeel met 0,12 procentpunt verkleind werd.

Grafiek 5. Bijdrage van elke productgroep aan het inflatieverschil tussen België en de voornaamste buurlanden

(In procentpunt, jaar- en kwartaalgemiddelden)

Bronnen: EC, FOD Economie, AD Statistiek-Statistics Belgium.

I.2 Inflatie voor energie in 2017

I.2.1 Inflatie voor energie in België

Na een negatieve inflatie van -8,0 % in 2015 en een stabilisatie in 2016 (-0,6 %), zijn de prijzen van energieproducten opnieuw gestegen in 2017 (gemiddeld 9,9 %). Deze versnelling wordt vooral verklaard door de sterke prijsstijging op jaarbasis voor motorbrandstoffen en vloeibare brandstoffen (huisbrandolie) en de opnieuw positieve inflatie voor gas. De inflatie van energie is weliswaar verminderd in de loop van het jaar, van 18,4 % tot 9,3 % tussen het eerste en het tweede kwartaal 2017. In het derde kwartaal 2017 bleef de inflatie van energieproducten vertragen (+5,8 %) en bedroeg ten slotte 6,8 % in het vierde kwartaal 2017. De energie-inflatie was positief gedurende twaalf opeenvolgende kwartalen.

In 2017 was de bijdrage van energie tot de totale inflatie vrij belangrijk, tot 0,9 procentpunt (tegenover -0,1 procentpunt in 2016), ten opzichte van een totale inflatie van 2,2 % (1,8 % in 2016), voornamelijk door de sterke prijsstijging op jaarbasis van aardolieproducten (vloeibare brandstoffen en motorbrandstoffen) onder het effect van progressie van de olieprijs en, in mindere mate, door de stijging van de elektriciteitsprijs.

Tabel 3. Recent verloop van de consumptieprijzen voor energiedragers

(Jaarlijks veranderingspercentage, tenzij anders vermeld)

	2015	2016	2017	2016	2017				2017 – IV			Bijdrage ¹	Gewicht ²
				IV	I	II	III	IV	okt	nov	dec		
Brandstoffen voor privévoertuigen	-12,8	-5,3	10,6	5,0	19,2	9,7	7,1	7,1	5,5	10,3	5,7	3,79	34,1
Vloeibare brandstoffen	-25,7	-17,4	18,7	5,1	43,8	14,7	9,7	11,2	7,3	19,6	7,4	3,04	13,9
Elektriciteit	11,9	28,3	7,9	16,9	17,0	6,8	3,9	4,8	4,5	5,0	5,0	2,54	33,9
Gas	-5,4	-11,8	4,1	-10,0	2,0	7,3	1,5	5,7	6,1	5,8	5,2	0,73	17,0
Vaste brandstoffen	0,4	-1,3	-0,5	-1,0	-0,4	-0,7	-0,4	-0,4	-0,5	-0,6	0,0	-0,01	1,1
Energie	-8,0	-0,6	9,9	5,2	18,4	9,3	5,8	6,8	5,6	9,2	5,6	9,9	100,0

Bronnen: EC, FOD Economie, AD Statistiek-Statistics Belgium.

¹ Bijdrage tot de inflatie van de groep in 2017 (in procentpunt), ² p.m. Gewicht in 2017 (in %).

De evolutie van de olieprijs op de internationale markten bepaalt grotendeels de consumptieprijzen van huisbrandolie en motorbrandstoffen. De prijzen voor elektriciteit en gas werden uitdrukkelijk losgekoppeld van de olieprijs.

Aardolieproducten

Nadat de koers van de olieprijs in USD een terugval kende van gemiddeld 15,9 % tussen 2015 en 2016, ging hij in stijgende lijn sinds het tweede kwartaal 2016. De stijging werd verdergezet in het eerste kwartaal 2017 (+8,1 % tegenover het vierde kwartaal 2016). In het tweede kwartaal 2017 is de olieprijs in USD opnieuw gedaald (-7,0 % in vergelijking met het eerste kwartaal 2017), om opnieuw te stijgen in het derde kwartaal 2017 (+2,5 %). De koers van de olieprijs in USD is opnieuw sterk gestegen in het vierde kwartaal (+15,3 % in vergelijking met het derde kwartaal 2017) en bereikte zo zijn hoogste niveau sinds midden 2015 (hetzij 60,9 USD/vat). De koersen zijn aldus met gemiddeld 21,2 % gestegen tot 53,4 USD/vat in 2017. De geringe appreciatie van de euro in vergelijking met de dollar in de beschouwde periode (+1,7 % tussen 2016 en 2017) heeft overigens de stijging van de koers van de olieprijs in euro licht vertraagd. Deze laat een stijging optekenen van 19,3 % op jaarbasis tot gemiddeld 47,5 euro/vat in 2017 (zie grafiek 6).¹²

Deze stijging van de olieprijs op jaarbasis wordt voornamelijk verklaard door een stijging van de wereldwijde vraag naar olie en door een daling van het wereldwijde olieaanbod. De lidstaten van de OPEC en elf producerende landen die geen lid zijn van deze organisatie hebben eind 2016 een akkoord gesloten om hun olieproductie vanaf januari 2017 te beperken en dit tot en met maart 2018.¹³ De olieprijs is echter opnieuw gedaald tussen maart en juni 2017 omwille van

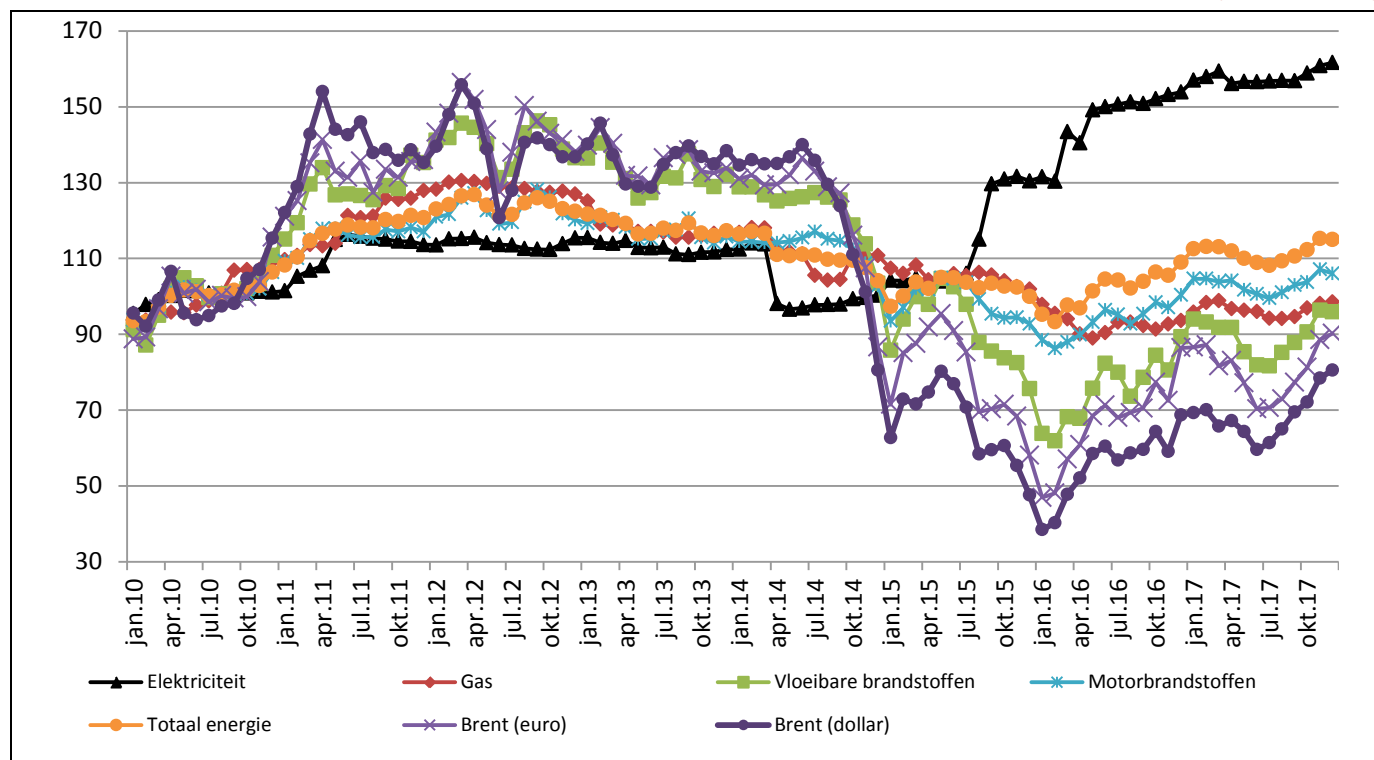
¹² Insee.

¹³ Om de markt opnieuw in evenwicht te brengen, hebben de lidstaten van de OPEC en elf producerende landen die geen lid zijn van deze organisatie eind 2016 een akkoord gesloten om de olieproductie te verminderen vanaf januari 2017 en dit voor 6 maanden. In mei jongstleden werd het akkoord voor 9 maand verlengd (van juli 2017 tot maart 2018).

de grotere productie van schaalolie in de Verenigde Staten, die gestimuleerd werd door de recente stijging van de olieprijs. Maar in de loop van het derde kwartaal werd er een deel van de Amerikaanse olieproductie getroffen door de doortocht van orkaan Harvey, wat de koersen opnieuw deed stijgen. Bovendien hebben de belangrijkste olieproducerende landen eind november de beslissing genomen om hun akkoord te verlengen voor de vermindering van hun productie tot eind 2018. Door deze context konden de olieprijsen tijdens het vierde kwartaal 2017 gehandhaafd blijven.¹⁴

Grafiek 6. Maandelijke consumptieprijsen voor energiedragers

(Index 2010=100)

Bronnen: Insee¹⁵, EC, FOD Economie, AD Statistiek-Statistics Belgium.

Als gevolg van een stijging van de gemiddelde olieprijs in 2017 kenden de motorbrandstoffen en vloeibare brandstoffen (huisbrandolie), die bijna ogenblikkelijk reageren op schommelingen van de olieprijsen, een jaar-op-jaar prijsstijging van gemiddeld 10,6 % en 18,7 % op jaarbasis (tegenover een inflatie van -5,3 % en -17,4 % in 2016).^{16 17} De inflatie van

¹⁴ International Energy Agency, "[IEA releases Oil Market Report for 2017](#)".

¹⁵ De evolutie van de oliekoers is gebaseerd op de gegevens gepubliceerd door Insee, "[International prices of imported raw materials - Brent crude oil \(London\) - Prices in euros per barrel](#)".

¹⁶ Ter herinnering: accijnzen op brandstoffen (benzine en diesel) werden verschillende keren gewijzigd in 2016. Op 1 januari 2017 werden de accijnzen op benzine en diesel opnieuw verhoogd als gevolg van de indexering ervan. Op 14 januari, 14 maart en 23 maart 2017 werden de accijnzen op diesel verhoogd als gevolg van de toepassing van het positieve cliquetsysteem voor een totaalbedrag van 22,32 EUR/1000 liter. Op 14 en 23 maart 2017 zijn de speciale accijnzen voor benzine gedaald (totale daling van 18,14 EUR/1000 liter), als gevolg van de toepassing van het negatieve cliquetsysteem. Zonder de verschillende wijzigingen van de accijnzen zou de prijsstijging van beide producten verschillend geweest zijn. Bij constante belasting zou de inflatie voor brandstoffen in 2017 7,3 % zijn geweest (tegenover 10,6 % nu), en meer in het bijzonder zou de inflatie voor benzine en diesel respectievelijk 7,6 % en 7,5 % zijn geweest (tegenover 7,0 % en 13,3 % in werkelijkheid). Op 1 januari 2018 werden de accijnzen op benzine en diesel opnieuw verhoogd als gevolg van de indexering ervan (1,6 %), en in februari 2018 werden de speciale accijnzen op diesel tweemaal verhoogd als gevolg van de toepassing van het cliquetsysteem.

¹⁷ De evolutie van de officiële tarieven (maximumprijs) van de aardolieproducten in euro is beschikbaar op de website van de FOD Economie. <http://economie.fgov.be/nl/statistieken/cijfers/energie/prijzen/>.

deze producten was uitzonderlijk hoog in het eerste kwartaal 2017 (19,2 % voor motorbrandstoffen, 43,8 % voor vloeibare brandstoffen), maar was minder uitgesproken in de loop van de volgende kwartalen.

Elektriciteit en gas

De consumptieprijzen van elektriciteit en gas worden voornamelijk bepaald door de kost van de energiecomponent en de nettarieven (distributie en transmissie). Verschillende belastingen en taksen oefenen eveneens een niet te verwaarlozen invloed uit op deze prijzen.¹⁸

Zoals in de vorige rapporten al werd uitgelegd, wordt de verkoopprijs van de energiecomponent door de leveranciers vrij bepaald sinds de elektriciteits- en gasmarkt werd vrijgemaakt. In het kader van het vangnetmechanisme moet de indexering van de variabele elektriciteits- en gascontracten vooraf bij de CREG (federale regulator) ter controle ingediend worden. Bovendien is deze indexering vier keer per jaar toegelaten, aan het begin van elk kwartaal, namelijk op 1 januari, 1 april, 1 juli en 1 oktober.

Het vangnetmechanisme liep af op 31 december 2017. Zo kunnen de energieleveranciers sinds 1 januari 2018 elke maand hun aanbod van elektriciteit en gas met variabele prijzen aanpassen (het is dus niet meer beperkt tot vier keer per jaar), op basis van de indexeringsparameters die ze ook opnieuw vrij kunnen bepalen (er is dus geen beperking meer met een lijst van toegelaten parameters).

Sinds 2008 worden de transmissietarieven van elektriciteit en gas door de CREG goedgekeurd voor een periode van vier jaar.¹⁹ Nieuwe tarieven voor de regulatoire periode 2016-2019 zijn sinds 1 januari 2016 van kracht. Deze werden echter in het eerste kwartaal 2017 voor zowel gas²⁰ als elektriciteit²¹ naar boven bijgesteld.

In het kader van de zesde staatshervorming (bijzondere wet van 6 januari 2014) werd de regulering van de distributietarieven voor elektriciteit en gas op 1 juli 2014 overgeheveld naar de gewestelijke regulerende overheden.

In het Vlaams Gewest werden nieuwe distributietarieven goedgekeurd door de VREG voor het jaar 2017. Deze tarieven stijgen voor elektriciteit omwille van een begrotingstekort dat in 2015 optrad (onder andere veroorzaakt door de invoering van de vennootschapsbelasting in 2015²² en door de onderschatting van bepaalde exogene kosten door de meeste beheerders zoals de kosten voor gratis kWh en premies voor rationeel energiegebruik (REG)) en van de verhoging van de begroting voor het beschouwde jaar voor de financiering van de maatregelen ter bevordering van het REG en de steuncertificaten. De nieuwe distributietarieven voor gas zijn ook gestegen in vergelijking met de gemiddelde

¹⁸ De gewichten van de verschillende componenten verschillen sterk tussen een elektriciteits- en een gasfactuur. Ze kunnen ook sterk verschillen naargelang het type klant (consumptieprofiel en spanningsniveau van de aansluitingen), het distributiegebied, het gewest en de leverancier.

¹⁹ Ze mogen niettemin worden geïndexeerd en, in een aantal gevallen, in de loop van de periode worden aangepast (maar steeds na goedkeuring door de CREG).

²⁰ De transmissietarieven voor gas zijn op 1 januari 2017 gestegen, onder andere omwille van de indexering ervan.

²¹ De stijging van de transmissietarieven van elektriciteit op 1 maart 2017 wordt verklaard door de actualisatie van een aantal tarieven voor de openbare dienstverplichtingen (ODV's), enerzijds, en van een aantal toeslagen, anderzijds. Deze wijzigingen, die door de CREG werden goedgekeurd, zijn onder andere de verhoging van de tarieven ter financiering van de ODV's betreffende de strategische reserve. Het Vlaams Gewest heeft een nieuwe toeslag ingevoerd ter compensatie van de taksen op masten en sleuven. Dit werd beslist door een aantal Vlaamse gemeenten in 2016. Zie het persbericht van de CREG: <http://www.creg.be/nl/publicaties/beslissing-b161117-cdc-658e40/>

²² In het kader van de programmawet van 19 december 2014 heeft de federale regering besloten het toepassingsgebied van de vennootschapsbelasting te wijzigen, zodat voortaan ook de intercommunales eraan zijn onderworpen vanaf 1 januari 2015. Dit nieuwe "vennootschapsbelasting"-tarief werd in de eerste twee kwartalen van het jaar 2015 goedgekeurd door de verschillende gewestelijke regulatoren. In het Vlaams Gewest werden de distributietarieven op 1 augustus 2015 gewijzigd. Voor de eerste zeven maanden van 2015 was er dus een tekort, dat nu in de boeken is opgenomen.

tarieven in 2016, maar de stijging is minder uitgesproken dan voor elektriciteit. Deze stijging wordt hoofdzakelijk verklaard door een begrotingstekort dat in 2015 optrad (als gevolg van de invoering van de vennootschapsbelasting).²³

In het Waals Gewest werden de distributietarieven goedgekeurd door de CWaPE voor de regulatoire periode 2017.²⁴ Deze tarieven voor elektriciteit zijn gestegen als gevolg van onder andere de stijging van de kosten voor de ontwikkeling van slimme netwerken en de ontwikkeling van het platform voor gegevensuitwisseling Atrias (overlegplatform tussen de netbeheerders, de leveranciers en de gewestelijke regulatoren).²⁵ Voor gas zijn de distributietarieven voor 2017 vrij stabiel gebleven.

In Brussel zijn de nieuwe distributietarieven voor gas en elektriciteit op 1 januari 2015 van kracht geworden, en dit voor een periode van vijf jaar (van 2015 tot 2019). Nadat ze op 1 januari 2016 werden geïndexeerd, heeft de regulator BRUGEL deze tarieven voor 2017 naar beneden aangepast als gevolg van een aanpassing van de tariefmethodologieën.²⁶

Ter herinnering: een aanvullende belasting op elektriciteit is sinds maart 2016 van kracht in Vlaanderen om de schuld in verband met het systeem van groenestroomcertificaten te financieren. Deze belasting maakt nu deel uit van de bijdrage Energiefonds die al in de elektriciteitsfactuur is opgenomen. Op 1 januari 2017 werd deze bijdrage Energiefonds geïndexeerd en bedraagt ze voortaan 103,37 EUR per jaar voor de Vlaamse verbruikers die maximum 5000 kWh verbruiken. Op 22 juni 2017 heeft het Grondwettelijk Hof de beslissing genomen om de bijkomende belasting te schrappen vanaf januari 2018.²⁷ Om de afschaffing van deze belasting te compenseren, heeft de Vlaamse regering op 23 september 2017 beslist om de bijdrage voor groene energie in 2018 te laten stijgen. Deze stijging is echter beperkt tot 9 euro per jaar (5 euro forfait en 4 euro met betrekking tot het verbruik, voor een verbruik van 3500 kWh) voor een gemiddeld huishouden en de opwaartse impact op de prijzen zal dus minder zijn.

Elektriciteit

Na een stijging van 28,3 % in 2016, is de stijging van de prijzen van elektriciteit sterk vertraagd tot gemiddeld 7,9 % in 2017 (op basis van het GICP). In het vierde kwartaal 2017 bedroeg de inflatie van dit product bovendien 4,8 %. De vertraging van de inflatie van elektriciteit in de loop van het jaar is voornamelijk te wijten aan het wegvallen van de opwaartse impact op de inflatie als gevolg van de verhoging van de BTW op elektriciteit van 6 tot 21 % in september 2015 en de introductie van een bijkomende belasting in de bijdrage Energiefonds in het Vlaams Gewest in maart 2016. Deze belasting diende om de schuld door de groenestroomcertificaten te financieren. Ook, in mindere mate, het opwaartse effect op de inflatie met betrekking tot de afschaffing van gratis elektriciteit in Vlaanderen in mei 2016 is verdwenen.

Op basis van de indicator "gemiddelde Belgische elektriciteitsfactuur"²⁸ kan de evolutie van de verschillende componenten van de elektriciteitsprijs worden geëvalueerd, namelijk de energiecomponent, de nettarieven en de taksen en toeslagen. In de totale elektriciteitsfactuur had de energiecomponent in 2017 een aandeel van 29,7 %, hadden de nettarieven een aandeel van 46,3 %, de taksen en heffingen een aandeel van 7,8 %, en had de btw een aandeel van

²³ Zie site van de VREG: http://www.vreg.be/sites/default/files/document/nota_toegelaten_inkomen_2017_2.pdf.

²⁴ De tarieven van Gaselwest en van PBE van 2016 werden verlengd na 1 januari 2017.

²⁵ Zie persbericht van de CWaPE van 15.12.2016.

²⁶ Volgens het persbericht van 02.12.2016 van BRUGEL: "De bepalingen die aan de tariefmethodologieën werden toegevoegd, maken het mogelijk om het ontstaan van regulatoire saldi in de toekomst te beperken en de bestaande saldi te gebruiken om de tarieven te verlagen tijdens de regulatoire periode. Het effect dat vanaf 2017 onmiddellijk merkbaar is, is het gebruik van een gedeelte van de beschikbare saldi. Dit gebruik heeft een structurele daling van de tarieven tot gevolg." <http://www.brugel.be/Files/media/SIGI/5841696e1a22a.pdf>.

²⁷ De door de consumenten betaalde bedragen voor de jaren 2016 en 2017 zullen echter niet kunnen gerecupereerd worden.

²⁸ De gebruikte methodologie voor het uitwerken van de indicator van de gemiddelde elektriciteitsfactuur voor de consument wordt uitgelegd in het "[Jaarverslag 2011 van het Prijzenobservatorium](#)".

16,2 %. Ter vergelijking, in de totale gasfactuur bedroeg het aandeel van deze componenten respectievelijk 51,6 %, 28,2 %, 3,0 % en 17,2 %.

Na een stijging in 2016 van gemiddeld 1,0 % op jaarbasis is de kost van de energiecomponent van de elektriciteitsprijs (inclusief de kosten voor groene energie en voor warmtekrachtkoppeling) in 2017 sterk toegenomen met gemiddeld 10,6 % ten opzichte van 2016. Het afgelopen jaar bedroeg de component dus 8,8 cent/kWh (of 29,7 % van de totale elektriciteitsprijs voor een consumptieprofiel van 3.500 kWh aan enkelvoudig tarief). Deze stijging wordt hoofdzakelijk verklaard door de stijging van de kost van de zuivere energiecomponent, dus exclusief groenestroom- en warmtekrachtkoppelingskosten (stijging van de waarde van de indexeringsparameters van de variabele contracten en de stijging van de vaste tarieven, of gemiddeld 7,7 % vergeleken met een jaar voordien voor de prijs/kWh en de heffing) en door de afschaffing van gratis elektriciteit in Vlaanderen. Meer bepaald had de afschaffing van gratis elektriciteit in Vlaanderen in mei 2016 een opwaarts effect op de inflatie tot in april 2017, maar dit effect is ondertussen verdwenen. De groenestroom- en warmtekrachtkoppelingsbijdragen, die goed zijn voor ongeveer 23,5 % van de energiecomponent (7,0 % van de totale prijs van elektriciteit) daalden met gemiddeld 2,6 % ten opzichte van een jaar voordien.²⁹

De nettatarieven, (inclusief de huur van de meter en het prosumententarief), die in 2016 met 6,0 % op jaarbasis gestegen waren in 2015, zijn in 2017 verder toegenomen, namelijk 7,4 % in vergelijking met het jaar voordien. In 2017 bedroegen ze gemiddeld 13,68 cent/kWh en maakten ze 46,3 % van de totale elektriciteitsprijs uit. De stijging van de transmissietarieven voor elektriciteit (met een gewicht van 7,1 % in de totale prijs) bereikte gemiddeld 3,4 % op jaarbasis, als gevolg van de toepassing van de nieuwe tarieven sinds 1 maart 2017 (zie hierboven). De distributietarieven (met een gewicht van 38,4 % in de totale prijs, inclusief prosumententarief) stegen met 8,8 % op jaarbasis, vooral omwille van de invoering van nieuwe distributietarieven in januari 2017 (zie hierboven). Er zijn echter grote verschillen tussen de gewesten (zie Focus).

De component taksen en toeslagen (exclusief btw)³⁰, met een aandeel van 7,8 % in de totale prijs in 2017, is in 2017 met gemiddeld 18,3 % gestegen ten opzichte van 2016, vooral als gevolg van de indexering van de bijdrage Energiefonds in januari 2017 in het Vlaams Gewest. Ter herinnering heeft het Grondwettelijk Hof op 22 juni 2017 de beslissing genomen om de bijkomende belasting geïntegreerd in de bijdrage Energiefonds in het Vlaanderen te schrappen vanaf januari 2018 (zie hierboven).

Hieruit blijkt dat de stijging op jaarbasis van de consumptieprijsen voor elektriciteit in 2017 hoofdzakelijk te wijten is aan de verhoging van de distributietarieven en aan de stijging van de pure energiecomponent.

In 2017 bedroeg de totale jaarfactuur voor elektriciteit van een doorsnee huishouden (jaarlijks verbruik van 3.500 kWh aan enkelvoudig tarief) gemiddeld 1.033 euro, een stijging van 85 euro vergeleken met een jaar voordien.³¹ Er doen zich echter grote verschillen voor tussen de verschillende gewesten (zie focus hieronder).

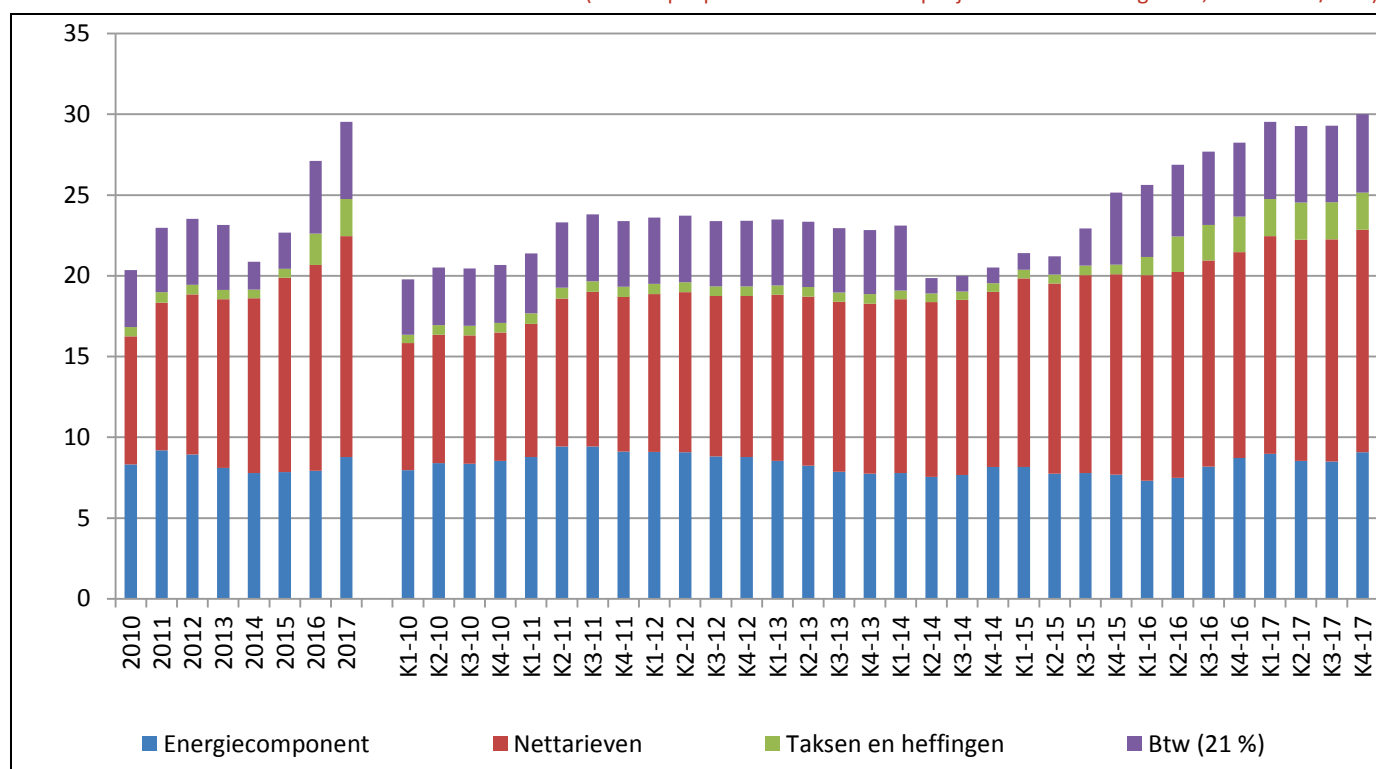
²⁹ De Belgische consument betaalt op zijn elektriciteitsfactuur een bijdrage groene energie (in de drie gewesten) en een bijdrage warmtekrachtkoppeling (alleen in Vlaanderen). Die worden vrij bepaald door de elektriciteitsleveranciers en dienen om de aankoopkosten van verplichte groenestroomcertificaten te recupereren (quota vastgelegd per decreet). Voor meer informatie: FOD Economie, "[Eerste kwartaalverslag 2013 van het Prijzenobservatorium](#)".

³⁰ Deze component omvat onder meer de energiebijdrage, de federale bijdrage en de bijdrage Energiefonds.

³¹ De berekeningsmethode is gebaseerd op de verwervingsbenadering volgens de richtlijnen van Eurostat voor het GICP. Die benadering houdt rekening met een geschatte aankoopprijs (op jaarbasis) bij het ondertekenen van het contract. Die geschatte prijs is dus gebaseerd op een enkele waarde (de actuele waarde) van verschillende prijscomponenten die de energieleveranciers toepassen, in tegenstelling tot de betalingsbenadering die rekening houdt met het gemiddelde van de maandprijzen van de laatste 12 maanden gewogen naargelang het maandelijke consumptieniveau.

Grafiek 7. Indicator voor een gemiddelde elektriciteitsfactuur en zijn componenten

(Consumptieprofiel Dc1 -3.500 kWh per jaar aan enkelvoudig tarief, In eurocent/kWh)

Bronnen: Eigen berekeningen, VREG, CWAPE, BRUGEL, FOD Economie

Opm. 1: Op de elektriciteitsfactuur dekken de nettarieven de kosten voor het gebruik van de distributie- en transmissienetwerken.

Opm. 2: De hoeveelheid gratis elektriciteit die in het Vlaamse Gewest wordt toegekend, werd opgenomen in de energiecomponent tot in april 2016.

Opm. 3: Tussen april 2014 en augustus 2015 is het btw-tarief gedaald van 21 % naar 6 %. In september 2015 werd het btw-tarief opnieuw verhoogd tot 21 %.

Opm. 4: De federale bijdrage en de bijdrage Energiefonds zijn niet aan de btw onderworpen.

Focus: De elektriciteitsfactuur per gewest

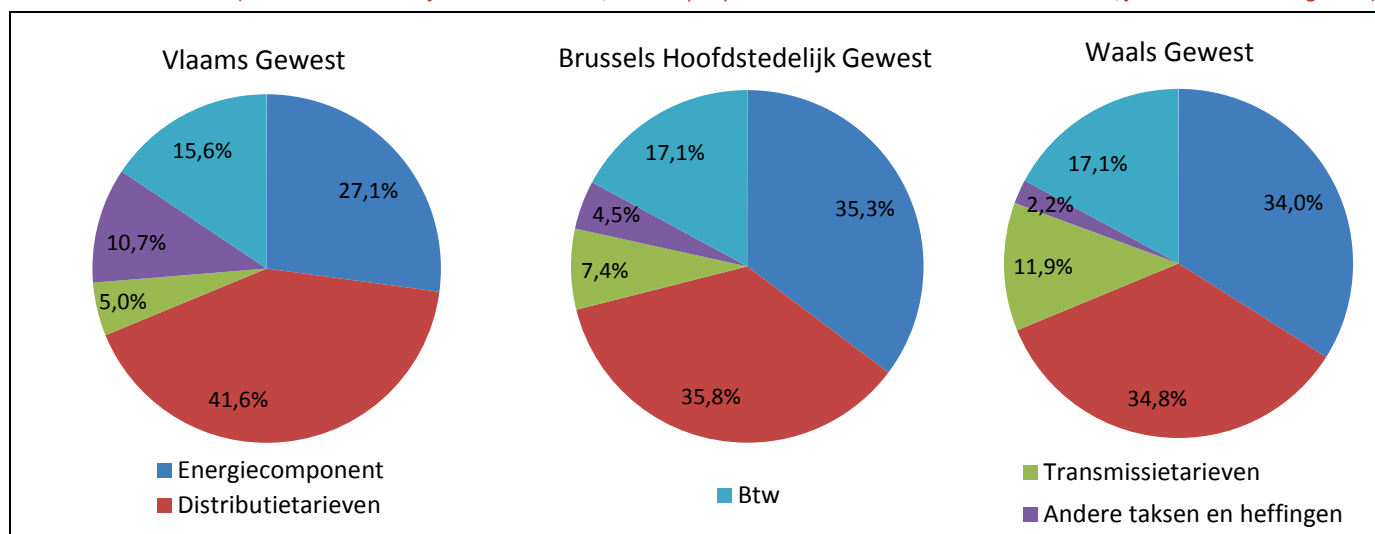
In 2017 is de elektriciteitsprijsindex gestegen met gemiddeld 7,9 % op jaarbasis (op basis van het GICP). De elektriciteitsfactuur evolueerde echter niet in alle gewesten op dezelfde manier, met als gevolg verschillen in prijsniveau. Deze analyse is gebaseerd op de resultaten van de elektriciteitsindicator van het Prijzenobservatorium en heeft tot doel informatie te verstrekken over de samenstelling van de factuur per gewest en de verschillen in prijzen op gewestelijk niveau.

Het gewicht van de verschillende samenstellende elementen van de elektriciteitsfactuur verschilt sterk per gewest. Zo bedroeg in 2017 het gewicht van de energetische component 27,1 % in het Vlaams Gewest, 35,3 % in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en 34,0 % in het Waals Gewest in 2017. Deze verschillen in transmissie- en distributietarieven tussen de gewesten kunnen onderling verklaard worden door onder andere de topografische en technische factoren, het belang van de openbare dienstverplichtingen (bijvoorbeeld de betaling van groenestroomcertificaten wordt gefinancierd via de distributietarieven in Vlaanderen en via de transmissietarieven in Wallonië) en het al dan niet voorkomen van bepaalde toeslagen. Zo vertegenwoordigden de distributietarieven in 2017 41,6 % van het totaal van de elektriciteitsfactuur in het Vlaams Gewest, tegenover 35,8 % in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en 34,8 % in het Waals Gewest. De transmissietarieven waren dan weer goed voor 5,0 % in het Vlaams Gewest, 7,4 % in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en 11,9 % in het Waals Gewest. Het totale aandeel van de nettarieven (distributie + transmissie) is echter gelijkaardig in het Vlaams en het Waals Gewest (46,6 %), terwijl dit aandeel minder bedroeg in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (43,2 %). Ten slotte bedroegen de bijdragen en heffingen 10,7 % van het totaal van de elektriciteitsfactuur in het Vlaams Gewest, tegenover 4,5 % in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en 2,2 % in het Waals Ge-

west. Dit verschil wordt hoofdzakelijk verklaard door de bijdrage aan het Energiefonds die in het Vlaams Gewest wordt toegepast en die in 2016 en 2017 werd verhoogd om de schuld van de groenestroomcertificaten te financieren.

Grafiek 8. Gewicht van de verschillende componenten in de totale elektriciteitsprijs in 2017, per regio

(Indicator van het Prijzenobservatorium, consumptieprofiel Dc1 - residentiële klant - 3.500 kWh/jaar aan enkelvoudig tarief)

Bronnen: Eigen berekeningen, VREG, CWaPE, BRUGEL, FOD Economie

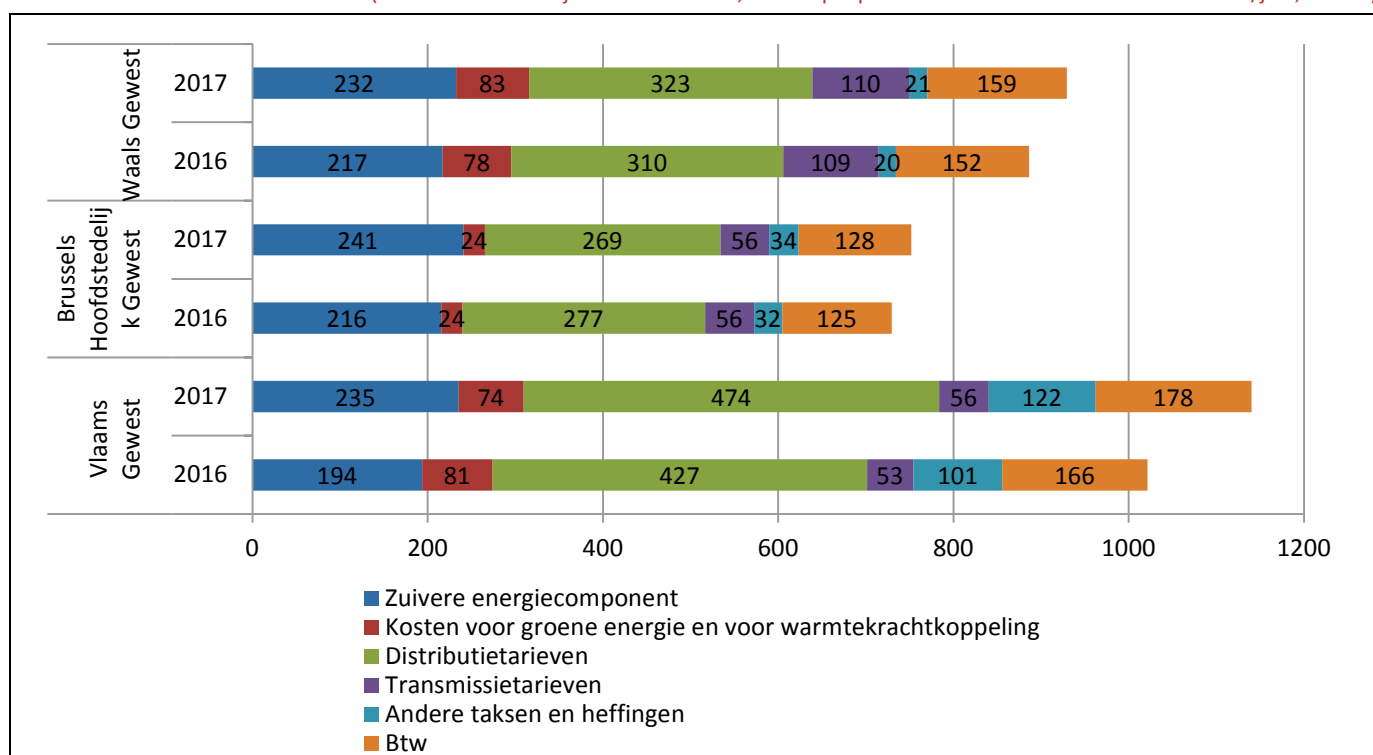
Opmerking: De energetische component omvat de kosten voor groene energie en voor warmtekoppeling. De distributietarieven houden rekening met de kosten voor meten en tellen en met het prosumementarief.

Volgens de indicator van het prijsobservatorium³², is in 2017 de totale elektriciteitsfactuur gestegen met gemiddeld 11,6 % in het Vlaams Gewest tot een gemiddelde jaarlijkse kost van 1.140 euro (voor een jaarlijks verbruik van 3.500 kWh per jaar aan enkelvoudig tarief). In het Waals Gewest en in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest was de toename van de factuur beperkter, namelijk respectievelijk 4,9 % en 3,1 %, tot gemiddeld 930 euro en 752 euro. Deze gewestelijke verschillen in de kosten voor de elektriciteitsfactuur worden voornamelijk verklaard door de evolutie van belastingen en nettatarieven die sterk verschillen per gewest.

³² Ter herinnering, de verkregen resultaten zijn afkomstig van de indicator "gemiddelde Belgische elektriciteitsfactuur" van het Prijzenobservatorium, waarvan de methodologie verschilt van degene die gebruikt wordt in het kader van het GICP. De gebruikte methodologie voor de uitwerking van deze indicator werd uitgelegd in het "Jaarverslag 2011 van het Prijzenobservatorium".

Grafiek 9. Gemiddelde jaarlijkse factuur (all in) voor elektriciteit in 2017, per gewest

(Indicator van het Prijzenobservatorium, consumptieprofiel Dc1 - residentiële klant - 3.500 kWh/jaar, in euro)

Bronnen: Eigen berekeningen, VREG, CWaPE, BRUGEL, FOD Economie

Meer bepaald konden de consumenten in het Vlaams Gewest in 2017 een stijging van de kost van de energiecomponent opmerken van gemiddeld 12,8 % als gevolg van de stijging van de kost van de pure energiecomponent, die aanzienlijk werd versterkt door de afschaffing van de gratis hoeveelheid elektriciteit in mei 2016. Het Waals Gewest en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest hebben dan weer een stijging van de kost van deze energiecomponent gekend van respectievelijk 7,0 % en 10,7 % in de loop van dezelfde periode, ook als gevolg van de stijging van de kost van de pure energiecomponent. In 2017 bereikte de kost van de energiecomponent zo 309 euro in het Vlaams Gewest en zelfs 316 euro in het Waals Gewest, terwijl deze kost beperkt bleef tot 265 euro in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Belangrijk is ook dat de voorgestelde contracten door de verschillende elektriciteitsleveranciers en hun marktaandeel kan variëren per gewest, wat het gemiddelde niveau van de pure energiecomponent, zoals berekend door het Prijzenobservatorium, kan beïnvloeden. Bovendien beïnvloeden de kosten van groene energie voor leveranciers (de bijdrage groene energie in de drie gewesten en de kosten van warmtekrachtkoppeling enkel in het Vlaams Gewest)³³ ook de prijs van de energiecomponent, voornamelijk in het Vlaamse Gewest en in het Waalse Gewest als gevolg van de aanzienlijke ontwikkeling van fotovoltaïsche energie.

De distributietarieven (met inbegrip van de kosten voor metingen en tellingen en van het prosumementarief) zijn gestegen met gemiddeld 11,0 % in het Vlaams Gewest en 4,1 % in het Waals Gewest tussen 2016 en 2017. Deze tarieven zijn daartegen gedaald met 2,8 % in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. De stijging van deze distributietarieven kan enerzijds verklaard worden door hun indexering op jaarbasis of door de inwerkingtreding van nieuwe tarieven en anderzijds door specifieke maatregelen op gewestelijk vlak. In 2017 bedroeg de gemiddelde kost op jaarbasis voor de distributietarieven van elektriciteit 151 euro meer in Vlaanderen dan in Wallonië, en zelfs 205 euro meer in Vlaanderen dan in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Het belang van de distributietarieven in het Vlaams Gewest hangt vooral samen met de financiering van gewestelijke ondersteuningsmaatregelen voor hernieuwbare energie in de laatste jaren.

³³ Ter herinnering: die kosten worden vrij bepaald door de elektriciteitsleveranciers en dienen om de aankoopkosten van verplichte groenestroomcertificaten te recupereren (quota vastgelegd per decreet).

De transmissietarieven voor elektriciteit kenden een stijging op jaarbasis met gemiddeld 6,5 % in het Vlaams Gewest terwijl de toename beperkt bleef tot 1,3 % in het Waals Gewest. Deze tarieven zijn stabiel gebleven in Brussel (-0,5 %). In 2017 bedroeg de gemiddelde kost op jaarbasis voor transmissietarieven van elektriciteit echter ongeveer 54 euro meer voor Waalse verbruikers dan voor Vlaamse en Brusselse verbruikers. Het belang van de transmissietarieven in het Waals Gewest hangt samen met de financiering van gewestelijke ondersteuningsmaatregelen voor hernieuwbare energie, een component van de openbare dienstverplichtingen die opgenomen is in de transmissietarieven.

De totale kost van de nettatarieven (distributie + transmissie) bedroeg 531 euro in Vlaanderen, 434 euro in Wallonië en 325 euro in Brussel in 2017.

Voornamelijk omwille van de verhoging van de bijdrage Energiefonds zijn de heffingen en toeslagen³⁴ in het Vlaams Gewest gestegen met 20,5 % en bedroegen ze 122 euro. Ze zijn gestegen met 5,4 % in Wallonië en met 4,0 % in Brussel en bedroegen respectievelijk 21 euro en 34 euro in 2017.

De btw bedraagt dan weer 21 % en wordt toegepast op alle componenten van de elektriciteitsfactuur, behalve de federale bijdrage en de bijdrage aan het Energiefonds die niet onderworpen zijn aan de btw.

Gas

De consumptieprijzen van gas, die sinds begin 2013 aan het dalen waren, kenden dit jaar een stijging. De consument betaalde in 2017 gemiddeld 4,1 % meer dan in 2016 op basis van het GICP (tegenover een inflatie van -11,8 % in 2016).

De indicator "gemiddelde Belgische gasfactuur" toont dat de kost van de energiecomponent van de prijs voor aardgas (inclusief transmissiekosten)³⁵ in 2017 met 8,8 % gestegen is, tegenover -19,7 % in 2016. Deze energiecomponent kwam uit op 2,77 cent/kWh (of 51,6 % van de totale prijs voor gas voor een standaard consumptieprofiel) tijdens de beschouwde periode. De stijging van de kost van deze energiecomponent kan verklaard worden door de stijging van de waarde van de indexeringsparameters van de variabele contracten en door de stijging van de vaste tarieven. De transmissietarieven voor aardgas, die deel uitmaken van de energiecomponent, werden in januari 2017 verhoogd (of een stijging met 5,4 %, met een gewicht van 7,0 % in deze component in 2017)^{36 37}.

Wat betreft de nettatarieven (distributie en metingen en tellingen), zijn deze gemiddeld 0,9 % gestegen in 2017 als gevolg van nieuwe goedgekeurde tarieven in januari door de gewestelijke regulatoren. Er zijn echter verschillen tussen de gewesten (zie Focus).

Tussen 2016 en 2017 ging de component taksen en toeslagen (exclusief btw)³⁸ gemiddeld met 3,7 % omlaag. Vanwege het relatief beperkte gewicht (3,0 %) van de taksen in de totaalfactuur voor gas is de impact ervan echter gering.

In totaal blijkt dat de stijging van de consumptieprijzen voor gas in 2017 hoofdzakelijk te verklaren is door de stijging van de kost van de energiecomponent.

³⁴ Het gaat over de energiebijdrage, de federale bijdrage, de retributie voor de aansluiting (in het Waals Gewest), de toeslag voor de openbare dienstverplichtingen (in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest) en de bijdrage Energiefonds (in het Vlaams Gewest).

³⁵ In het verleden publiceerden de energieleveranciers hun tarieffiches waarbij de transportcomponent geïntegreerd was in de energiecomponent.

³⁶ De inflatie van de transmissietarieven van aardgas en hun aandeel in de totale factuur werden geschat door middel van de gegevens gepubliceerd door de gasleveranciers in hun maandelijks tarieffiches.

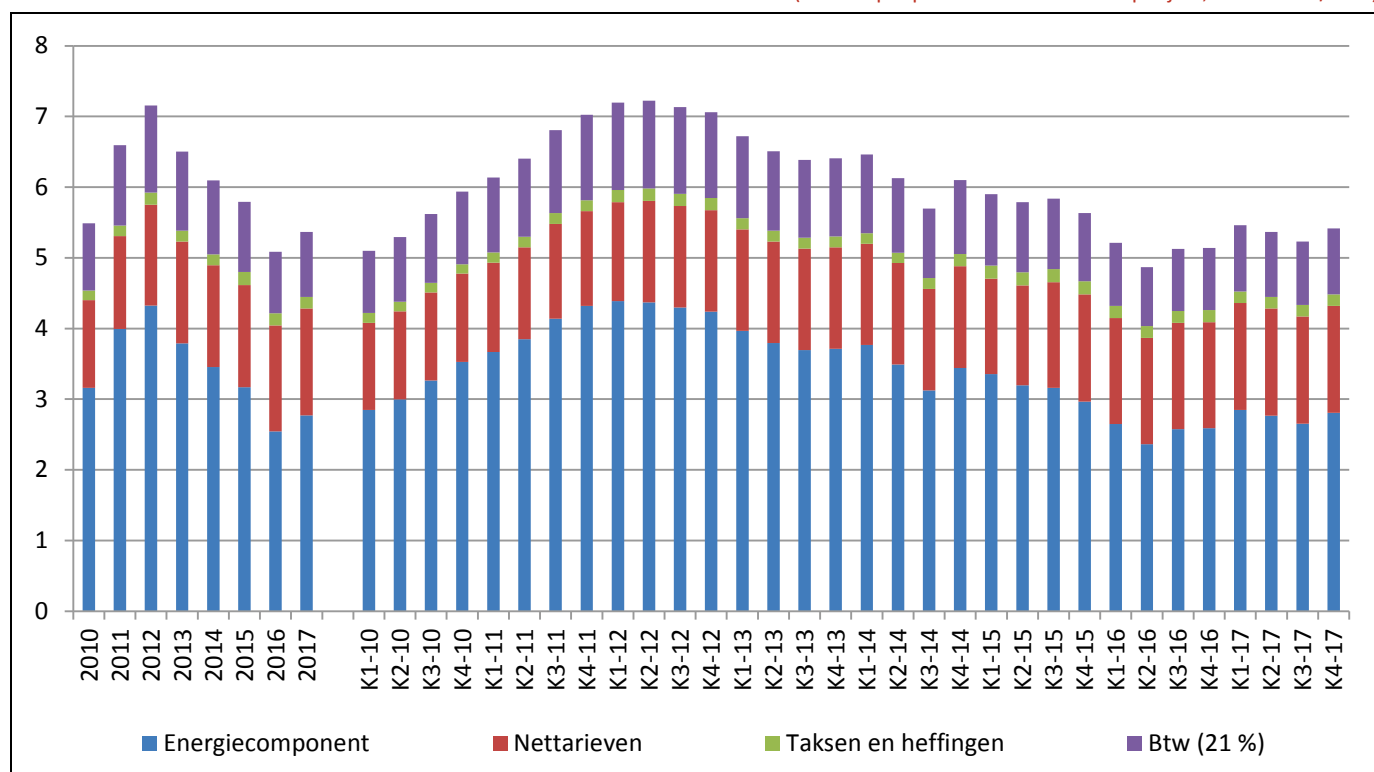
³⁷ Indien er geen rekening wordt gehouden met de transmissietarieven zou de stijging van de prijs van de "pure" energiecomponent van gas 9,1 % hebben bedragen in 2017.

³⁸ Deze component omvat de energiebijdrage, de federale bijdrage, de toeslag "beschermde klanten", de retributie voor de aansluiting in het Waals Gewest en de toeslag voor de openbare dienstverplichtingen in Brussel.

In 2017 bedroeg de totale jaarlijkse gasfactuur van een doorsnee huishouden (jaarlijks verbruik van 23.260 kWh) gemiddeld 1.249 euro, zijnde een verhoging van 65 euro vergeleken met een jaar voordien.³⁹

Grafiek 10. Indicator voor een gemiddelde aardgasfactuur en zijn componenten

(Consumptieprofiel D3 -23.260 kWh per jaar, In eurocent/kWh)

Bronnen: Eigen berekeningen, VREG, CWAPE, BRUGEL, FOD Economie.

Opm. 1: Op de gasfactuur dekken de nettarieven de kosten voor het gebruik van de distributienetwerken.

Opm. 2: De toeslag beschermde klanten en de federale bijdrage zijn (sinds april 2014) niet onderworpen aan btw.

Focus: De gasfactuur per gewest

In 2017 is de gasprijsindex gestegen met 4,1 % (op basis van het GICP). Net zoals voor elektriciteit evolueerde de gasfactuur echter niet in alle gewesten op dezelfde manier, met als gevolg verschillen in prijsniveau. Deze analyse is gebaseerd op de resultaten van de gasindicator van het Prijzenobservatorium en heeft tot doel informatie te verstrekken over de samenstelling van de factuur per gewest en de verschillen in prijzen op gewestelijk niveau.

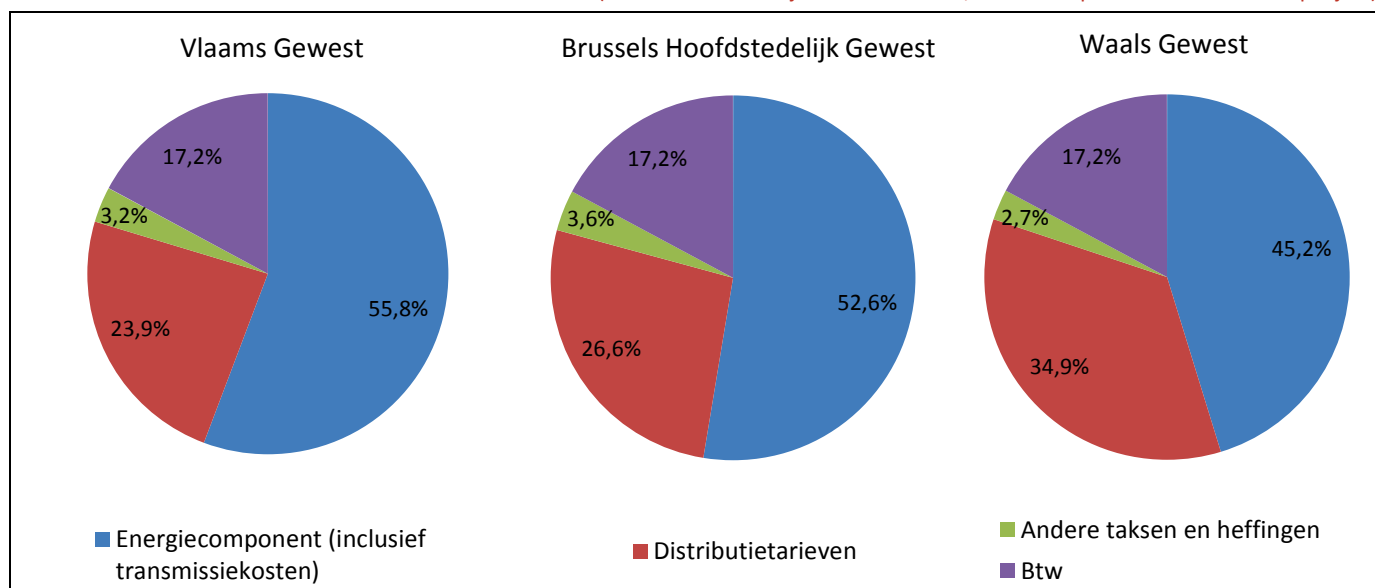
Het gewicht van de verschillende elementen van de gasfactuur verschilt sterk van gewest tot gewest. Zo bedroeg het gewicht van de energiecomponent (inclusief transmissietarieven) 55,8 % in het Vlaams Gewest, 52,6 % in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en 45,2 % in het Waals Gewest in 2017. Voor de distributietarieven worden de verschillen tussen de gewesten verklaard door onder andere topografische en technische factoren, het belang van de openbare dienstverplichtingen en het al dan niet voorkomen van bepaalde toeslagen. Zo vertegenwoordigden de distributietarieven 23,9 % van de totale gasfactuur in het Vlaams Gewest in 2017, tegenover 26,6 % in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en 34,9 % in het Waals Gewest. Ten slotte bedroegen de bijdragen en heffingen respectievelijk 2,7 % en 3,2 % van het totaal van de gasfactuur in het Waals Gewest en in het Vlaams Gewest, tegenover 3,6 % in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in 2017⁴⁰.

³⁹ Ter herinnering: de berekeningsmethode is gebaseerd op de verwervingsbenadering volgens de richtlijnen van Eurostat voor het GICP en houdt geen rekening met de maandelijkse consumptieniveaus.

⁴⁰ Dit verschil wordt hoofdzakelijk verklaard door een belasting om de openbare dienstverplichtingen te financieren, die enkel op de leveranciers in Brussel van toepassing is. Inderdaad omvat de gasfactuur van de Brusselse consumenten een bijkomende regionale

Grafiek 11. Gewicht van de verschillende componenten in de totale kostprijs voor gas in 2017, per gewest

(Indicator van het Prijzenobservatorium, verbruikersprofiel D3 -23.260 kWh per jaar)

Bronnen: Eigen berekeningen, VREG, CWaPE, BRUGEL, FOD Economie

Opmerking: De energiecomponent omvat de transmissiekosten. De distributietarieven houden rekening met de kosten voor metingen en tellingen.

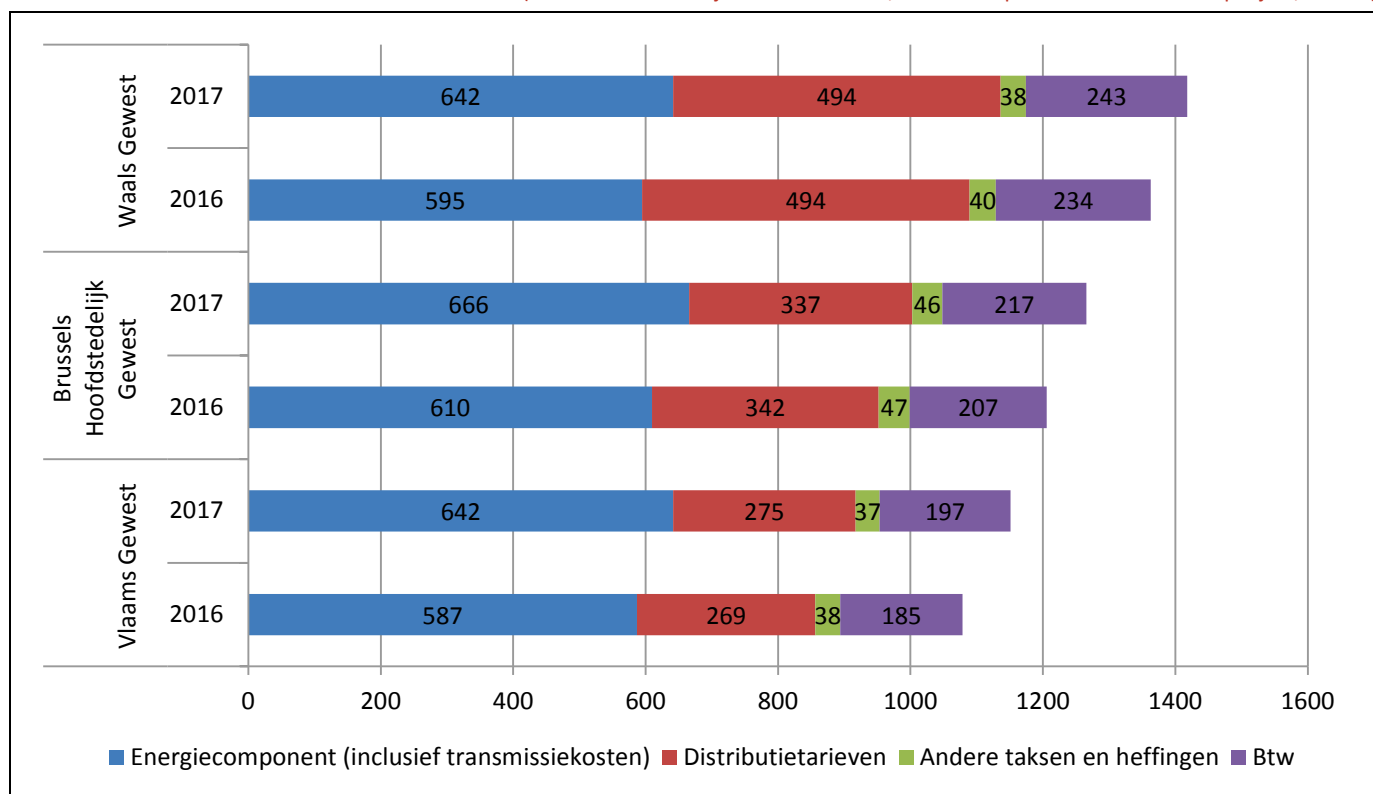
In 2017 is de totale jaarlijkse gasfactuur in het Vlaams Gewest gestegen met gemiddeld 6,7 % tot een gemiddelde jaarlijkse kost van 1.151 euro voor een verbruik van 23.260 kWh per jaar. In het Waals Gewest en Brussel was de stijging beperkter met respectievelijk 4,0 % en 5,0 %, tot gemiddeld 1.418 euro en 1.266 euro per jaar.⁴¹ Deze gewestelijke verschillen in de gasfactuur worden voornamelijk verklaard door de evolutie van de distributietarieven die sterk verschillen van gewest tot gewest omwille van onder andere topografische en technische factoren die specifiek zijn voor het gewest, het belang van de openbare dienstverplichtingen en het al dan niet voorkomen van bepaalde toeslagen.

bijdrage sinds 2012. Deze bijdrage wordt toegepast ter financiering van de openbare dienstverplichtingen (ODV's) et dient om het-gewestelijke beleid op het vlak van rationeel energieverbruik te financieren. De prijs van de bijdrage is afhankelijk van het maximaal debiet van de meter, uitgedrukt in kubieke meter per uur (m³/uur).

⁴¹ Ter herinnering: de bekomen resultaten zijn afkomstig van de indicator "gemiddelde Belgische gasfactuur" van het Prijzenobservatorium waarvan de methodologie verschilt van die van het GICP. De gebruikte methodologie voor het uitwerken van deze indicator wordt uitgelegd in het "Jaarverslag 2011 van het Prijzenobservatorium".

Grafiek 12. Gemiddelde jaarlijkse factuur (all in) voor gas in 2017, per gewest

(Indicator van het Prijzenobservatorium, verbruikersprofiel D3 -23.260 kWh per jaar, in euro)

Bronnen: Eigen berekeningen, VREG, CWaPE, BRUGEL, FOD Economie

Meer bepaald de kost van de energiecomponent is in 2017 gestegen, met gemiddeld 9,3 % in het Vlaams Gewest, 9,2 % in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en 7,9 % in het Waals Gewest als gevolg van de stijging van de kost van de pure energiecomponent en van de transmissietarieven (zie hierboven). In 2017 bereikte de kost van de energiecomponent zo respectievelijk 642 euro in het Vlaams Gewest en in het Waals Gewest en zelfs 666 euro in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Belangrijk is dat de door de verschillende gasleveranciers voorgestelde contracten en hun marktaandeel kunnen variëren per gewest, wat het gemiddelde niveau van de pure energiecomponent, zoals berekend door het Prijzenobservatorium, kan beïnvloeden.

De distributietarieven voor gas stegen op jaarbasis met gemiddeld 2,3 % in het Vlaams Gewest (vooral omwille van een begrotingstekort dat in 2015 optrad als gevolg van de invoering van de vennootschapsbelasting) maar stabiliseerden in het Waals Gewest (0,01 %) en daalden zelfs in Brussel (-1,6 %, als gevolg van een aanpassing van de tariefmethodologieën). Ondanks de sterkere stijging op jaarbasis van de distributietarieven voor gas in Vlaanderen in 2017 bedroeg de gemiddelde kost ervan op jaarbasis 158 euro meer in Wallonië dan in Brussel en zelfs 219 euro meer in Wallonië dan in Vlaanderen.

De heffingen en toeslagen⁴² zijn op jaarbasis gedaald met 3,8 % in het Vlaams Gewest, met 3,7 % in het Waals Gewest en met 2,7 % in Brussel en bedroegen respectievelijk 37 euro, 38 euro en 46 euro in 2017.

De btw bedraagt dan weer 21 % en is van toepassing op alle componenten van de gasfactuur, behalve de toeslag "beschermde klanten" en de federale bijdrage die niet onderworpen zijn aan de btw.

⁴² Het gaat over de energiebijdrage, de federale bijdrage, de retributie voor de aansluiting (in het Waals Gewest) en de toeslag voor de financiering van de openbare dienstverplichtingen (in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest).

Marktdynamiek

De marktdynamiek (zijnde het aantal huishoudens dat van energieleverancier wisselde, berekend op basis van het aantal huishoudelijke toegangspunten per leverancier) werd sterk gestimuleerd in de drie gewesten in 2012 en 2013, zowel op de elektriciteitsmarkt als op de gasmarkt naar aanleiding van regeringsmaatregelen⁴³ en via diverse andere initiatieven (zoals de campagne "gas-elektriciteit: durf vergelijken!" van de FOD Economie, de promotie van prijsvergelijktools en het afschaffen van de opzegvergoedingen van contracten). In 2016 heeft de energiemarkt een dynamiek gekend die vergelijkbaar is met, of zelfs sterker is dan in 2012 en 2013. Op de elektriciteitsmarkt bedroegen de switchpercentages 19,1 % voor het Vlaams Gewest, 16,2 % voor het Waals Gewest en 6,7 % voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Op de gasmarkt bedroegen deze cijfers respectievelijk 21,7 %, 21,2 % en 7,3 %. Voor 2017 lijken de beschikbare gegevens voor Vlaanderen een zwakkere marktdynamiek aan te tonen, hoewel die zich op een redelijk hoog niveau handhaaft.

Tabel 4. Evolutie van de residentiële switchpercentages op de energiemarkt in België, per gewest

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Elektriciteit							
Vlaams Gewest	10,2%	16,7%	14,9%	11,6%	13,4%	19,1%	18,2%
Waals Gewest	10,8%	14,7%	16,8%	14,7%	14,3%	16,2%	nd
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	1,1%	4,4%	4,8%	5,1%	6,2%	6,7%	nd
Gas							
Vlaams Gewest	8,6%	18,7%	17,9%	13,4%	15,8%	21,7%	20,3%*
Waals Gewest	~11,0%	(15,0%)	(21,2%)	(15,9%)	(17,7%)	(21,2%)	nd
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	1,25%	5,0%	5,5%	5,9%	7,0%	7,3%	nd

Bronnen: VREG, CWaPE en BRUGEL.

*Schatting gebaseerd op de laatste gegevens van de VREG.

() Gegevens over de switchpercentages voor residentiële en niet-residentiële klanten.

Hoewel de marktdynamiek relatief belangrijk is de laatste jaren, verandert de Belgische consument volgens een recente studie van de CREG⁴⁴ niet altijd naar een goedkoper contract en nog minder vaak naar het goedkoopste contract. Volgens dezelfde studie kan deze situatie onder andere verklaard worden door onvoldoende kennis van de consument wat betreft het aanbod van bestaande contracten, door een gebrek aan interesse door de moeilijkheid van de contracten, doordat leveranciers de duurste contracten naar voor schuiven of door een aankoopbeslissing die ook gebaseerd is op andere elementen dan de prijs.

⁴³ In 2012 ging het over de wet van 8 januari 2012 die de indexering van de variabele contracten voor elektriciteit en gas beperkte tot vier keer per jaar (in werking getreden op 1 januari 2013) en over twee koninklijke besluiten die aangenomen werden op 21 december 2012 (in werking getreden vanaf 1 april 2013), die bepaalde criteria oplegden tijdens de uitwerking van de parameters van de indexering. In oktober 2013 werd er een akkoord gesloten tussen de federale regering en de energieleveranciers betreffende de naleving van een reeks nieuwe regels (in werking getreden op 1 januari en op 1 april 2014) zoals onder andere het één keer per jaar meedelen van het meest voordelige contract binnen het aanbod van de leverancier, het afschaffen van vergoedingen in geval van overstap of contractbreuk en het opstellen van gedetailleerde facturen met verschillende posten.

⁴⁴ CREG, "Studie over de samenstelling van de productportefeuilles per leverancier en mogelijke besparingspotentiëlen voor huishoudens op de Belgische elektriciteits- en aardgasmarkt", 18 mei 2017.

I.2.2 Inflatie voor energie in de voornaamste buurlanden

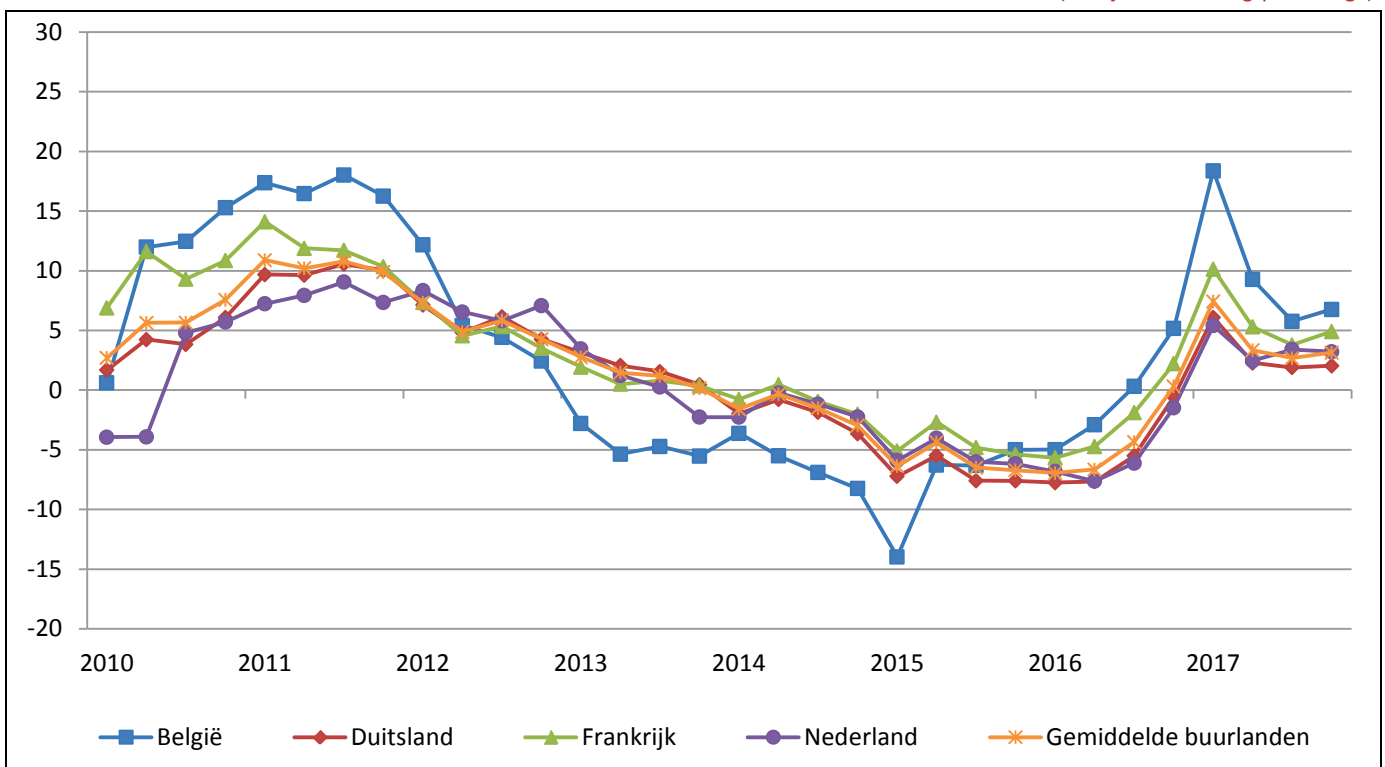
Het inflatieverschil voor energie tussen België en de buurlanden was in 2017 ten nadele van ons land, namelijk 0,5 procentpunt (0,4 procentpunt ten voordele van België in 2016), vooral door een hogere inflatie in België voor elektriciteit, vloeibare brandstoffen, brandstoffen voor privevoertuigen, in veel mindere mate, gas. De gemiddelde inflatie voor energie in 2017 kwam uit op 4,1 % in de buurlanden tegenover -4,5 % in 2016. België registreerde in 2017 een inflatiecijfer van 9,9 % tegenover -0,6 % in 2016.

Na een negatieve inflatie in de laatste drie jaar, hebben de energieproducten in de buurlanden in 2017 prijsstijgingen op jaarbasis opgetekend, voornamelijk door de hoge inflatie voor brandstoffen voor privevoertuigen en vloeibare brandstoffen (respectievelijk 7,0 % en 12,1 %). De inflatie voor elektriciteit is bovendien licht gestegen (1,2 %) en de gasprijzen kenden een stabilisering.

In 2017 was de energie-inflatie voor elk van de drie buurlanden positief: 3,1 % in Duitsland (tegenover -5,4 % in 2016), 6,0 % in Frankrijk (tegenover -2,6 % in 2016) en 3,6 % in Nederland (tegenover -5,6 % in 2016). Bij ongewijzigde indirecte belastingen zou de inflatie voor energie in de buurlanden gemiddeld 3,5 % hebben bedragen in 2017 (in plaats van 4,1 % nu), tegenover 8,3 % in België (in plaats van 9,9 % nu, wat toe te schrijven is aan de verschillende accijnswijzigingen op brandstoffen voor privevoertuigen en de verhoging van sommige belastingen op elektriciteit: verhoging van de federale bijdrage in de drie gewesten en stijging van de bijdrage Energiefonds in het Vlaams Gewest). In Frankrijk zou de inflatie voor energie 4,4 % hebben bedragen (in plaats van de huidige 6,0 %, onder meer terug te voeren op gas en olieproducten) en in Nederland 2,8 % (in plaats van de huidige 3,6 %, onder meer terug te voeren op elektriciteit en gas). In Duitsland zou de inflatie voor energieproducten niet gewijzigd zijn (3,1 %).

Grafiek 13. Kwartaalevolutie van de consumptieprijzen voor energie in België en in de voornaamste buurlanden

(Jaarlijks veranderingspercentage)

Bronnen: EC, FOD Economie, AD Statistiek-Statistics Belgium.

Elektriciteit en gas

Elektriciteit

Terwijl de inflatie voor elektriciteit in 2017 in België sterk afnam, maar op een hoog niveau bleef (gemiddeld 7,9 %⁴⁵, tegenover 28,3 % in 2016) kwam het prijsstijgingstempo voor elektriciteit in de buurlanden uit op gemiddeld 1,2 %, een stijging in vergelijking met het jaar voordien (0,3 %). In Duitsland gingen de elektriciteitsprijzen lichtjes omhoog, met name +1,6 % (tegenover 0,5 % in 2016). De elektriciteitsprijzen stegen in Nederland met 1,1 % ten opzichte van een jaar eerder (tegen -14,8 % in 2016). In Frankrijk is het prijsstijgingstempo van elektriciteit vertraagd op jaarbasis (+0,4 % tegenover 3,1 % in 2016). Bij ongewijzigde indirecte belastingen zou de inflatie voor elektriciteit in België ook veel hoger zijn geweest dan in de buurlanden⁴⁶.

Naast de vergelijking van de jaar-op-jaar prijsevolutie werd het prijsniveau van elektriciteit in België en in de buurlanden ook nog eens geanalyseerd uitgaande van cijfers gepubliceerd door de CREG⁴⁷. De methodologie van de CREG toont aan dat de Belgische consument 9,4 % meer betaald heeft in 2017 voor zijn totale elektriciteitsfactuur ten opzichte van het gemiddelde van de buurlanden⁴⁸. Vergeleken met elk buurland afzonderlijk betaalde de Belgische consument voor zijn elektriciteitsfactuur 49,9 % meer dan in Frankrijk en 56,3 % meer dan in Nederland. Hij betaalde echter veel minder dan de Duitse consument, namelijk 12,7 % minder (ter herinnering, Duitsland heeft begin 2013 de belastingen op elektriciteit verhoogd om de investeringen in hernieuwbare energiebronnen te financieren).

Gas

Gasprijzen in de buurlanden zijn gemiddeld stabiel gebleven tussen 2016 en 2017 (0,0 %, tegenover -3,3 % in 2016), terwijl de inflatie positief geworden is in ons land (4,1 %, tegenover -11,8 %). De inflatie voor gas was positief in Frankrijk, namelijk 4,6 % (tegenover -7,6 % in 2016) en, in mindere mate in Nederland, namelijk 2,1 % (tegenover 1,0 % in 2016). In Duitsland daarentegen bleef de inflatie voor gas negatief, namelijk -2,7 % (tegenover -2,3 % in 2016)⁴⁹.

Net als voor elektriciteit vergelijkt de CREG ook de prijzen voor gas tussen België en de buurlanden. In 2017 moest de Belgische consument gemiddeld 9,3 % minder betalen voor zijn totale gasfactuur dan de buuren. In vergelijking met elk buurland afzonderlijk betaalde de Belgische consument respectievelijk 5,3 %, 9,8 % en 25,3 % minder dan zijn Duitse, Franse en Nederlandse buuren.

⁴⁵ De vertraging van de inflatie van elektriciteit in 2017 is voornamelijk te wijten aan de verdwijning van de opwaartse impact op de inflatie van de introductie van een bijkomende belasting, in maart 2016, in de bijdrage Energiefonds in het Vlaams Gewest en aan de verdwijning van het opwaartse effect op de inflatie van de afschaffing van gratis elektriciteit (kWh) in Vlaanderen sinds mei 2016 (voor meer informatie zie hoofdstuk I.2.1).

⁴⁶ Bij ongewijzigde indirecte belastingen zou de inflatie voor elektriciteit in België 6,5 % hebben bedragen (tegenover 7,9 % nu, door de verhoging van de federale bijdrage in de drie regio's en de stijging van de bijdrage Energiefonds in het Vlaams Gewest). In Nederland zouden bij ongewijzigde indirecte belastingen de elektriciteitsprijzen zijn gedaald: -1,3 % (tegenover 1,1 % nu) door een stijging van de consumentenbijdragen. In Duitsland en Frankrijk zou de inflatie voor elektriciteit daarbij onveranderd zijn gebleven (1,6 % en 0,4 %).

⁴⁷ Deze vergelijking van de energiefactuur tussen België en de buurlanden is gebaseerd op de methodologie van Frontier Economics die gehanteerd werd in de studie "*International comparison of electricity and gas prices for households*" en die verder ontwikkeld werd door de CREG. Voor meer informatie over deze publicaties en de methodologie, zie: FOD Economie [Jaarverslag 2013 van het Prijzenobservatorium](#), INR. Voor elk land afzonderlijk maakt de CREG een prijsvergelijking op basis van drie contracten: het standaardaanbod van de standaardleverancier, het goedkoopste aanbod en een concurrerend aanbod van de tweede leverancier op de markt.

⁴⁸ Hierin zijn dus alle componenten samen verwerkt, met inbegrip van de netwerktarieven, de btw en de verschillende taksen.

⁴⁹ Bij constante indirecte belastingen zou de inflatie voor gas in Frankrijk op 2,0 % zijn uitgekomen (tegenover 4,6 % nu, als gevolg van de verhoging van de binnenlandse verbruiksbelasting op aardgas in januari 2017), en in Nederland op 1,1 % (tegenover 2,1 % nu). In België en Duitsland zou de inflatie voor gas daarbij onveranderd zijn gebleven (respectievelijk 4,1 % en -2,7 %).

Aardolieproducten

Voor vloeibare brandstoffen gingen dit jaar de prijzen op jaarbasis in de voornaamste buurlanden sterk omhoog. Vergeleken met vorig jaar zijn ze in 2017 gemiddeld met 12,1 % gestegen in de buurlanden (-17,4 % in 2016), hetzij een minder uitgesproken stijging dan in België (ter herinnering 18,7 %), vooral als gevolg van een lager accijnsniveau op dit product in België (wat de transmissie van de wereldmarktprijzen minder verzwakt). In Duitsland zijn de prijzen van vloeibare brandstoffen op jaarbasis gestegen met 10,1 % (-19,9 % in 2016) en in Frankrijk met 17,2 % (-10,6 % in 2016).^{50 51}

Zoals in België zijn op jaarbasis de prijzen van brandstoffen voor privevoertuigen ook in de buurlanden in 2017 gemiddeld gestegen en bedroegen 7,0 % (tegenover -5,9 % in 2016), hetzij een minder uitgesproken prijsstijging dan in ons land (ter herinnering 10,6 %). In vergelijking met 2016 zijn de prijzen van brandstoffen voor privevoertuigen in Duitsland en Nederland met 5,9 % gestegen en in Frankrijk met 9,1 % (in 2016 bedroeg de inflatie van brandstoffen voor privevoertuigen in genoemde landen respectievelijk -7,2 %, -5,7 % en -4,4 %). Bij ongewijzigde indirecte belastingen zouden de verschillen met onze buurlanden minder uitgesproken zijn geweest: de inflatie voor brandstoffen voor privevoertuigen zou in België 7,3 % hebben bereikt (tegenover 10,6 % nu), in Frankrijk 6,7 % (tegenover 9,1 % nu) en in Nederland 5,8 % (tegenover 5,9 % nu). In Duitsland zou de inflatie voor brandstoffen voor privevoertuigen ongewijzigd zijn gebleven (5,9 %).

Het prijsniveau van aardolieproducten kan voor België en de buurlanden ook worden geanalyseerd op basis van gegevens (inclusief btw en accijnzen) gepubliceerd door de Europese Commissie.⁵² Uit deze gegevens blijkt dat in 2017 de prijs voor benzine lager was in België dan in de buurlanden: de prijs (euro super 95/E10) was 2,9 % goedkoper in België dan gemiddeld in de buurlanden (in vergelijking met elk land afzonderlijk was België 13,0 % goedkoper dan Nederland, 1,9 % goedkoper dan Frankrijk en 1,7 % goedkoper dan Duitsland).⁵³ Voor diesel lagen de prijzen in België daarentegen hoger dan gemiddeld in de buurlanden. België was 4,4 % duurder (1,5 % duurder in vergelijking met Frankrijk, 2,3 % duurder in vergelijking met Nederland en 7,1 % duurder in vergelijking met Duitsland).⁵⁴ Voor huisbrandolie moest de Belgische consument 14,6 % minder betalen dan gemiddeld in de buurlanden (23,5 % minder dan Frankrijk en 6,5 % minder dan Duitsland).⁵⁵ Algemeen genomen is het lagere prijspeil voor benzine en huisbrandolie in België toe te schrijven aan lagere accijnzen in ons land vergeleken met de buurlanden. Daarentegen is de hogere prijs voor diesel toe te schrijven aan relatief hogere indirecte belastingen in België, als gevolg van de recente accijnsverhogingen na het aanbrengen van het cliquetsysteem⁵⁶.

⁵⁰ Vloeibare brandstoffen worden niet opgenomen in het Nederlandse indexcijfer.

⁵¹ Bij ongewijzigde indirecte belastingen zou de inflatie voor vloeibare brandstoffen in Frankrijk 13,5 % hebben bedragen (tegenover 17,2 % nu). In België en Duitsland zou de inflatie voor deze productcategorie niet veranderd zijn.

⁵² [The European Market Observatory for Energy](#).

⁵³ Vergeleken met België lagen de accijnzen op benzine (loodvrij, 62,3 eurocent per liter in België) volgens de laatst beschikbare gegevens (januari 2017) in Frankrijk 4,4 % hoger, in Duitsland 5,0 % hoger en in Nederland 23,5 % hoger. In 2017 bedroeg het btw-tarief voor benzine in België en Nederland 21 %, in Frankrijk 20 % en in Duitsland 19 %.

⁵⁴ Vergeleken met België lagen, volgens de jongste beschikbare gegevens (januari 2017), de accijnzen op diesel (50,8 eurocent per liter in België) 4,5 % hoger in Frankrijk, maar 4,6 % lager in Nederland en 7,3 % lager in Duitsland. In 2017 bedroeg de btw voor diesel in België en Nederland 21 %, in Frankrijk 20 % en in Duitsland 19 %.

⁵⁵ De accijnzen op huisbrandolie zijn veel lager in België (1,726 eurocent per liter in België) dan in de ons omringende landen. Vergeleken met ons land lagen de accijnzen op huisbrandolie, volgens de laatste beschikbare gegevens, in Duitsland 3,6 keer hoger en in Frankrijk 6,9 keer hoger. In 2017 bedroeg de btw voor huisbrandolie in België 21 %, in Frankrijk 20 % en in Duitsland 19 %. Huisbrandolie is niet opgenomen in het Nederlandse indexcijfer.

⁵⁶ Ter herinnering heeft de regering tijdens de tax shift van november 2015 verklaard dat zij de taksen op diesel geleidelijk wil verhogen ten voordele van een verlaging van de taksen op benzine om de consumenten ertoe aan te zetten benzinemotoren te kiezen.

Tabel 5. Inflatie voor energie en voornaamste categorieën in België en in de voornaamste buurlanden in 2017

(Jaarlijks veranderingspercentage, tenzij anders vermeld)

	België	Gemiddelde buurlanden	Duitsland	Frankrijk	Nederland	Gewicht 2017 (in %)	
						België	Gemiddelde buurlanden
Brandstoffen voor privévoertuigen	10,6	7,0	5,9	9,1	5,9	34,1	39,9
Vloeibare brandstoffen	18,7	12,1	10,1	17,2		13,9	8,3
Elektriciteit	7,9	1,2	1,6	0,4	1,1	33,9	29,7
Gas	4,1	0,0	-2,7	4,6	2,1	17,0	19,1
Vaste brandstoffen	-0,5	1,0	1,7	0,3		1,1	1,2
Energie	9,9	4,1	3,1	6,0	3,6	100,0	100,0
Energie (bij ongewijzigde indirecte belastingen)	8,3	3,5	3,1	4,4	2,8	100,0	100,0

Bronnen: EC, FOD Economie, AD Statistiek-Statistics Belgium.

Nb: niet beschikbaar.

Evolutie van de prijzen van energieproducten tussen 2010 en 2017

De evolutie van de inflatie voor energie werd geanalyseerd over een langere periode (van 2010 tot 2017). Een vergelijking in de tijd van de gecumuleerde inflatie voor energie (in het bijzonder de gas- en elektriciteitsprijzen) tussen landen is echter geen evidente opdracht, aangezien de energieprijzen in België veel volatieler zijn (zowel omhoog als omlaag, zie grafiek 14). Terwijl deze volatiliteit voornamelijk te wijten was aan het lagere accijnsniveau van verschillende aardolieproducten en aan het automatische indexeringsmechanisme van gas- en elektriciteitsprijzen, is zij ook het gevolg geweest van diverse regeringsbeslissingen van de afgelopen jaren voor elektriciteit. Bijvoorbeeld: de btw op elektriciteit werd tijdelijk verlaagd tussen april 2014 en augustus 2015, de hoeveelheid gratis elektriciteit werd sinds mei 2016 in Vlaanderen afgeschaft en een bijkomende belasting op elektriciteit (opgenomen in de bijdrage Energiefonds) die in maart 2016 in Vlaanderen werd ingevoerd, werd sterk verlaagd in januari 2018 (zie hierboven).

De prijzen voor brandstoffen voor privevoertuigen en vloeibare brandstoffen, die voornamelijk bepaald worden door de olieprijs, vertoonden tussen 2010 en 2017 een gelijkaardige evolutie in België en in de buurlanden: stookolie werd aanzienlijk goedkoper (gecumuleerde inflatie van -10,4 % in België en -15,1 % gemiddeld in de buurlanden⁵⁷) en brandstoffen voor privevoertuigen werden lichtjes duurder (gecumuleerde inflatie van 3,4 % in België en gemiddeld 0,4 % in de buurlanden⁵⁸).⁵⁹

De prijzen voor gas en elektriciteit evolueerden de laatste zeven jaar echter aan verschillende tempo's in België en de buurlanden. Na een hoge volatiliteit gekend te hebben in 2014 en 2015⁶⁰ steeg de Belgische inflatie voor elektriciteit immers sterk in 2016, voornamelijk door hogere taksen en de afschaffing van gratis kWh in Vlaanderen. In 2017 bleef de inflatie positief, maar in een veel minder uitgesproken mate (zie hoofdstuk 1.2.1). In de buurlanden was de inflatie voor elektriciteit in 2014 en 2015 relatief beperkt en in 2016 bijna nul. De inflatie werd dan weer licht positief in 2017. Tussen 2014 en 2016 daalden de gasprijzen in België stevig op jaarbasis, maar de inflatie werd opnieuw positief in 2017. In de buurlanden stabiliseerde het prijsstijgingstempo voor gas zich opnieuw in 2017, na een stabilisering in 2014 en een lichte daling in 2015 en 2016. Uit de cijfers blijkt ook dat de gecumuleerde inflatie voor gas gunstiger was voor de Belgische consumenten (-3,5 % voor gas in België tussen 2010 en 2017 tegenover gemiddeld 9,9 % in de buurlan-

⁵⁷ Met name 5,7 % in Frankrijk en -22,0 % in Duitsland.

⁵⁸ Met name 5,8 % in Frankrijk, +3,9 % in Nederland en -4,2 % in Duitsland.

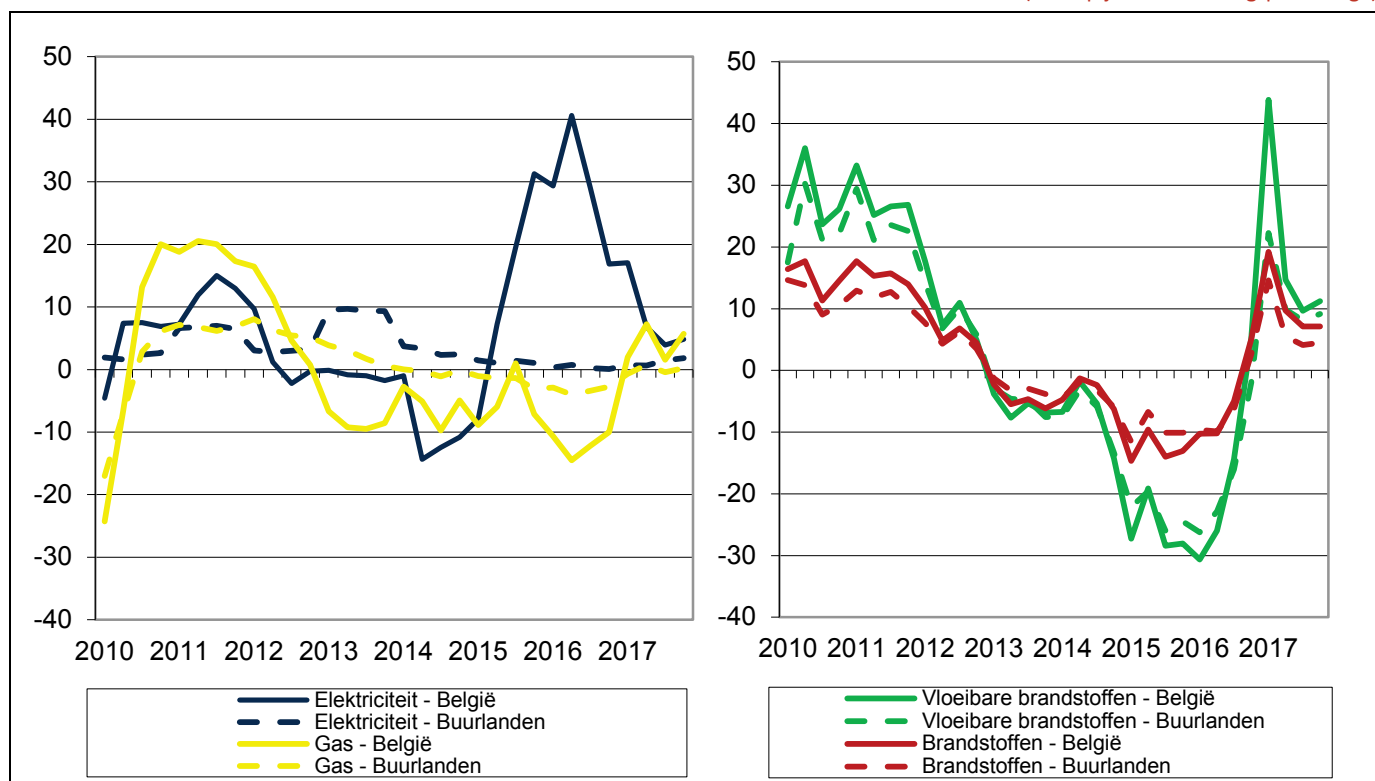
⁵⁹ Het gemiddelde jaarlijkse groeipercentage (GJG, berekend door op jaarbasis de index van 2017 te vergelijken met de index van 2010) van de stookolieprijzen bedroeg -1,6 % in België en -2,3 % in de buurlanden. Het GJG van de prijzen van brandstoffen voor privevoertuigen bedroeg 0,5 % in België en 0,1 % in de buurlanden.

⁶⁰ De verlaging van de btw op elektriciteit tussen april 2014 en september 2015 had als impact een belangrijke terugval van de prijzen in april 2014 en een aanzienlijke stijging in september 2015 toen de btw opnieuw naar 21 % werd gebracht.

den), terwijl de gecumuleerde inflatie voor elektriciteit daarentegen ongunstiger was voor de Belgische consumenten (58,0 % in België tussen 2010 en 2017 tegenover 27,4 % in de buurlanden)⁶¹.

Grafiek 14. Kwartaalevolutie van de inflatie voor energieproducten in België en in de voornaamste buurlanden

(Jaar-op-jaar veranderingspercentage)

Bronnen: EC, FOD Economie, AD Statistiek-Statistics Belgium.

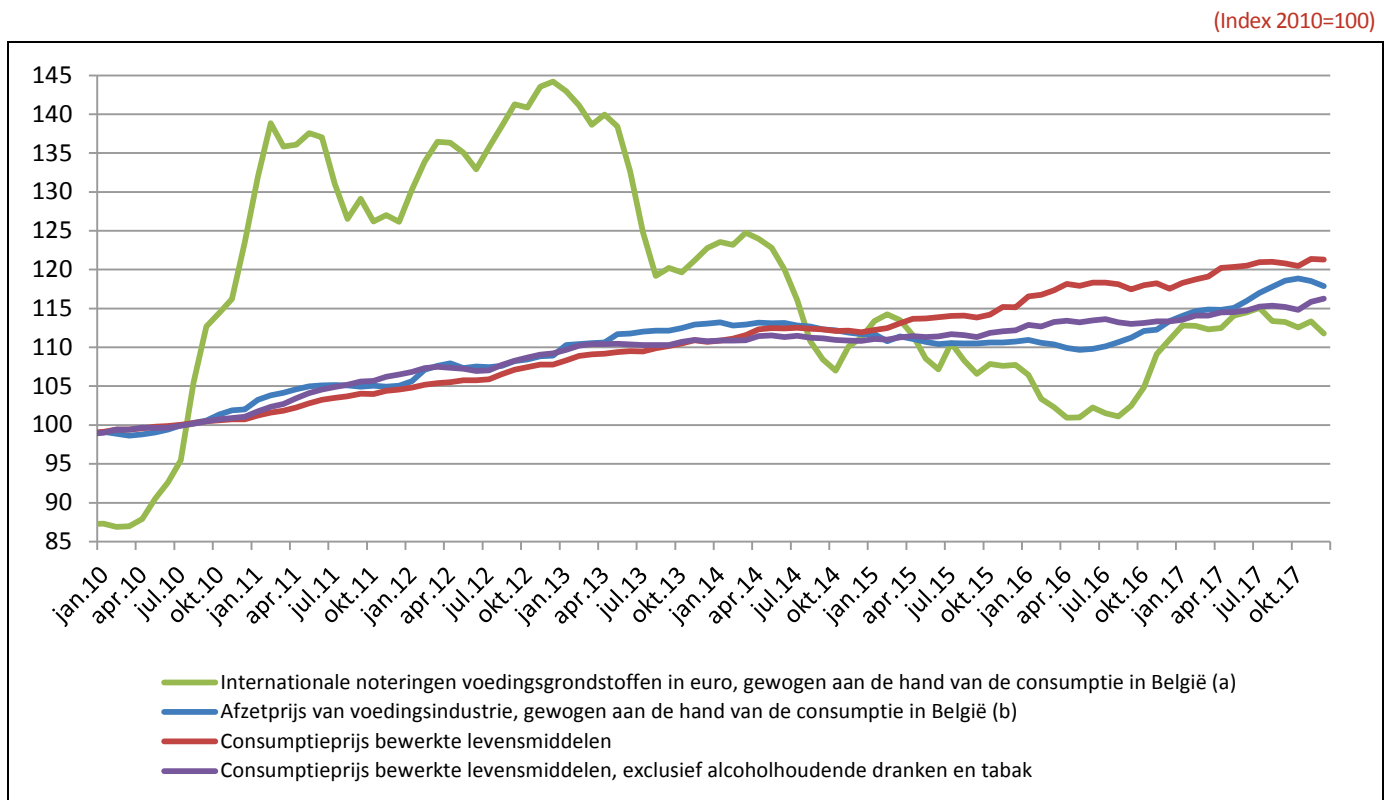
⁶¹ Het GJG van de gasprijzen bedroeg -0,5 % in België en 1,4 % in de buurlanden. Het GJG van de elektriciteitsprijzen bedroeg 6,8 % in België en 3,5 % in de buurlanden.

I.3 Inflatie voor bewerkte levensmiddelen in 2017

I.3.1 Inflatie voor bewerkte levensmiddelen in België

In vergelijking met een jaar voordien kwamen de grondstoffennoteringen voor bewerkte levensmiddelen in 2017 gemiddeld 9,0 % hoger uit (uitgedrukt in euro), ook al waren de prijzen lichtjes neerwaarts gericht in de tweede jaarhelft. De jaar-op-jaar prijsstijgingen op de grondstoffenmarkt zijn in 2017 voornamelijk te wijten aan de toegenomen prijzen voor zuivelproducten⁶², eetbare oliën, witte suiker en granen (vooral dan rogge, tarwe en gerst) op de Europese markt.

Grafiek 15. Prijsverloop in de voedingskolom

Bronnen: EC, IMF, FOD Economie, AD Statistiek-Statistics Belgium, NBB .

(a) Voor de grondstoffenprijzen werd op basis van de gegevens betreffende de Europese interne marktprijzen (granen, melk, eieren en vetten), de grondstoffenprijzen van het IMF⁶³ (cacao, koffie en vetten) en de gemiddelde Europese prijs voor witte suiker (verkooprijzen van de suikerraffinaderijen voor bulkproducten, beschikbaar vanaf juli 2006 tot november 2017, en geëxtrapoleerd aan de hand van de afzetprijs van de suikerindustrie in de Eurozone – 19 landen) een index samengesteld die het gemiddelde verloop van de voedingsgrondstoffennoteringen weergeeft.

(b) Voor de berekening van de index betreffende de afzetprijzen werd een gewogen gemiddelde gemaakt van enerzijds de afzetprijzen voor de binnenlandse Belgische markt (voor de sectoren NACE 1040 Oliën en vetten, 1050 Zuivelproducten, 1060 Maalderijproducten, 1070 Bakkerijproducten, 1080 Andere voedingsmiddelen en 1100 Dranken) en anderzijds de (via Eurostat beschikbare) afzetprijzenstatistiek van dezelfde sectoren voor de Eurozone (19 landen). De in de detailhandel verkochte goederen worden immers zowel in België als in het buitenland geproduceerd. Aan

⁶² Ten opzichte van een jaar voordien noteerden de wereldmarktprijzen voor bijvoorbeeld magere en volle melkpoeder, Cheddar kaas en boter in 2017 respectievelijk 0,3 %, 19,8 %, 9,7 % en 40,9 % hoger. (Bron: USDA (DairyCo)) De sterke toename van de vraag naar boter dreef de boternoteringen de hoogte in.

⁶³ De noteringen van het IMF zijn beschikbaar tot juni 2017. Voor de maanden juli t.e.m. september 2017 werden daarom volgende bronnen gebruikt:

- cacao: international cocoa organization (ICCO);
- koffie: international coffee organization (ICO);
- soja-olie: Thomson-Reuters, Soya Oil, Crude Decatur US \$/lb;
- de andere olienoteringen (palm, zonnebloem en raapzaad) waren niet beschikbaar via officiële gegevensbronnen, daarom werden deze constant gehouden.

beide reeksen werd, op basis van de input-outputtabellen, een gewicht toegekend van respectievelijk 60 % en 40 % (overeenkomstig het intermediair verbruik van bewerkte voedingsproducten van Belgische en buitenlandse oorsprong in de detailhandel). Voor het samenstellen van de index werden de gewichten van de betreffende sectoren binnen het GICP gebruikt.

Sinds juni 2016 gingen de afzetprijzen van de voedingsindustrie in stijgende lijn, waardoor ze in 2017 5,0 % hoger noteerden dan een jaar voordien. In vergelijking met het voorgaande jaar kwamen de consumptieprijzen voor bewerkte levensmiddelen in 2017 2,1 % hoger uit, tegenover 3,5 % in 2016. In de loop van het jaar versnelde het prijsstijgingstempo van 1,6 % tijdens het eerste tot 2,6 % tijdens het laatste kwartaal 2017 (en zelfs 3,2 % in december 2017). Alcoholische dranken kenden een sterke afname van het inflatiepeil (-8,1 procentpunt), evenals alcoholvrije dranken (-1,7 procentpunt). De impact op de inflatie van de verhoging van de accijnzen voor ethylalcohol en alcoholhoudende dranken, die op 1 november 2015 in werking trad als een van de financieringsmaatregelen van de taxshift, is in november 2016 weggefallen. Ook verdween in januari 2017 de impact van de gezondheidstaks op frisdranken (de zogenaamde suikertaks), die ingevoerd werd op 1 januari 2016, eveneens in het kader van de tax shift. Ook voor brood en granen (-0,2 procentpunt) nam het inflatiepeil af. Daar staat tegenover dat voor oliën en vetten de inflatie in 2017 in vergelijking met een jaar voordien versnelde (+5,1 procentpunt in 2017 ten opzichte van 2016), vooral door de sterke inflatieversnelling voor boter. Ook voor onder andere zuivelproducten (+0,5 procentpunt) nam het inflatiepeil toe.

Wanneer tabak en alcoholische dranken buiten beschouwing worden gelaten, zou de inflatie voor de bewerkte levensmiddelen slechts 1,4 % bedragen hebben in 2017, tegenover 1,5 % in 2016.

Met hun gewicht van 13,5 % in de totale productkorf bedroeg de impact van de bewerkte levensmiddelen op de totale inflatie 0,3 procentpunt in 2017.

Tabel 6. Recent verloop van de consumptieprijzen voor bewerkte levensmiddelen

(Jaarlijks veranderingspercentage, tenzij anders vermeld)

	2015	2016	2017	2016	2017					2017 – IV			Bijdrage ¹	Gewicht ²
				IV	I	II	III	IV	okt	nov	dec			
Tabak	4,9	5,5	5,7	5,4	5,2	5,8	5,9	5,8	5,9	5,8	5,7	1,20	21,3	
Brood en granen	0,7	1,2	1,0	1,2	1,0	0,9	0,9	1,2	0,9	0,9	1,8	0,22	22,6	
Oliën en vetten	0,2	2,5	7,6	3,7	5,1	5,4	9;3	10,4	10,2	10,9	10,1	0,18	2,5	
Melk, kaas en eieren	-1,9	0,7	1,2	-1,4	-1,1	-0,3	2,0	4,1	2,8	4,5	4,9	0,17	14,2	
Alcoholvrije dranken	2,6	3,0	1,3	2,4	0,7	1,5	1,8	1,3	0,8	1,4	1,6	0,14	10,7	
<i>Mineraalwater, frisdranken en sappen</i>	1,2	3,3	1,3	3,3	0,7	1,5	1,9	1,1	0,5	1,0	1,8	0,11	8,3	
<i>Koffie, thee en cacao</i>	7,9	2,0	1,4	-0,5	0,8	1,6	1,3	1,9	1,9	2,9	0,9	0,03	2,4	
Voeding n.e.g.	0,1	3,1	2,6	3,3	3,7	2,9	2;5	1,2	1,0	1,6	1,0	0,13	4,9	
Suiker, jam, chocolade	0,8	0,6	0,8	1,1	1,0	0,9	0,7	0,5	-0,4	1,0	0,8	0,06	8,2	
Alcoholische dranken	2,4	8,4	0,3	5,2	-0,3	-0,1	1,1	0,6	-0,7	0,2	2,3	0,04	15,6	
<i>Bier</i>	4,5	3,9	1,2	1,9	0,7	1,1	1,3	1,8	1,0	3,3	1,2	0,06	4,9	
<i>Gedistilleerde dranken</i>	3,1	16,8	0,2	8,6	0,4	0,7	0,4	-0,9	-0,9	-0,3	-1,5	0,00	1,6	
<i>Wijnen</i>	1,2	9,7	-0,1	6,6	-1,0	-0,8	1,1	0,2	-1,6	-1,3	3,6	-0,02	9,1	
Bewerkte levensmiddelen	1,6	3,5	2,1	2,7	1,6	1,9	2,5	2,6	2,1	2,6	3,2	2,14	100,0	

Bronnen: EC, FOD Economie, AD Statistiek-Statistics Belgium.

¹ Bijdrage tot de inflatie van de groep in 2017 (in procentpunt), ² p.m. Gewicht in de groep in 2017 (in %).

Met een bijdrage van 1,2 procentpunt droeg tabak, de productcategorie met het tweede grootste gewicht (21,3 %), in 2017 voor meer dan de helft bij tot de inflatie voor bewerkte levensmiddelen. De inflatie voor tabak bedroeg in 2017 gemiddeld 5,7 % (tegenover 5,5 % in 2016). Het prijsstijgingstempo nam in de loop van het jaar toe van 5,2 % tijdens het eerste tot 5,8 % tijdens het vierde kwartaal 2017. Vooral andere tabakswaaren (bijvoorbeeld losse tabak) werden fors duurder (+9,6 %), maar ook voor sigaretten diende de consument meer te betalen (+4,0 %). Mochten de indirecte belastingen constant gebleven zijn, zou de inflatie voor tabaksproducten in 2017 uitgekomen zijn op 1,6 %. De accijnsverhogingen hadden bijgevolg een verhogend effect van 4,1 procentpunt op de consumptieprijzen voor tabak, eerder voor losse tabak (9,1 procentpunt) dan voor sigaretten (2,2 procentpunt).⁶⁴ Daarnaast zorgde de stijging van de ver-

⁶⁴ De accijnsverhoging van 1 januari 2017 had dus een grotere impact op de prijzen voor losse tabak dan op die van sigaretten. Zoals elk jaar in januari, werden de accijnzen voor tabakswaaren op 1 januari 2018 opnieuw verhoogd. Voor sigaretten bedraagt de specifieke bijzondere accijns sinds 1 januari 2018 57,7077 EUR per 1.000 stuks (tegenover 35,7780 EUR per 1000 stuks voordien,

kooprijzen van de tabaksindustrie op de Europese markt vermoedelijk voor een beperkte toename van de consumptieprijs voor tabak.⁶⁵

Voor brood en granen, met een gewicht van 22,6 % de grootste groep binnen de bewerkte levensmiddelen, vertraagde de jaar-op-jaarinflatie in 2017 licht tot 1,0 % in vergelijking met het voorgaande jaar (1,2 %). De impact van deze productgroep op de inflatie van de bewerkte levensmiddelen bedroeg in 2017 0,2 procentpunt. Vooral andere producten op basis van granen (zoals puddingpoeder) werden duurder (1,5 %), evenals andere bakkerijproducten (bijvoorbeeld Luikse wafels, 1,4 %).

In de loop van het verslagjaar nam het prijsstijgingstempo van de productgroep oliën en vetten toe van 5,1 % in het eerste kwartaal tot 10,4 % in het vierde kwartaal 2017. De inflatie van oliën en vetten kwam in 2017 uit op gemiddeld 7,6 % (tegenover 2,5 % in 2016). De impact op de inflatie van de bewerkte levensmiddelen bedroeg in 2017 0,2 procentpunt. Vooral voor boter betaalde de consument meer in de winkel (16,6 %). De prijs voor boter op de Europese grondstoffenmarkt (uitgedrukt in euro) noteerde in 2017 gemiddeld 57,7 % hoger dan een jaar voordien. Ook de grondstoffenrijzen voor extra vierge olijfolie en vierge olijfolie noteerden respectievelijk 24,9 % en 21,3 % hoger⁶⁶, maar de prijsstijging in de winkel bleef al bij al beperkt (2,4 %).

Sinds mei 2016 ging de Belgische geharmoniseerde consumptieprijs voor boter in stijgende lijn, waardoor hij in november 2017 34,1 % hoger uitkwam. In december nam hij weliswaar af met 2,3 %. Tussen april 2016 en augustus 2017 nam de wereldmarktprijs voor boter toe met 96,5 %. Ook de Europese en Belgische producentenprijs voor boter namen in de periode april 2016-augustus 2017 toe met respectievelijk 140,2 % en 165,1 %. In het derde kwartaalverslag 2017 van het Prijzenobservatorium wordt in detail beschreven wat de redenen voor deze prijsbewegingen zijn. Volgens de Belgische Confederatie van de Zuivelindustrie is die toename vooreerst gelieerd aan een stijging van de vraag naar boter in Europa. Zo wordt in heel wat artikels niet langer gesteld dat boter slechter is voor de gezondheid dan plantaardige producten. Daarenboven wordt boter ook als een meer authentiek product ervaren, terwijl het imago van bepaalde botersubstituten, zoals palmolie, er daarentegen op achteruit is gegaan. Ten tweede is ook de consumptie van producten waarin melkvet (dat gebruikt wordt voor boter) verwerkt is toegenomen, zoals room, kaas en volle melkproducten (zoals Griekse yoghurt). Ten derde neemt ook de export van melkvet naar derde landen toe. Sinds augustus 2017 bewoog de wereldmarktprijs voor boter opnieuw neerwaarts, net zoals de Europese en Belgische producentenprijs voor boter sinds september 2017. In december 2017 kwamen ze respectievelijk 24,9 %, 24,6 % en 28,1 % lager uit dan in augustus/september.

De inflatie voor zuivelproducten kwam in 2017 uit op 1,2 % (tegenover 0,7 % een jaar voordien). De impact op de inflatie van de bewerkte levensmiddelen bedroeg 0,2 procentpunt. Het prijsstijgingstempo versnelde van -1,1 % in het eerste kwartaal en -0,3 % in het tweede kwartaal tot 2,0 % in het derde kwartaal en zelfs 4,1 % in het vierde kwartaal 2017. Na drie kwartalen van negatieve inflatie werd deze tijdens het derde kwartaal 2017 dus opnieuw positief, wat deels te wijten is aan het wegvallen van de impact van het melkakkoord, dat voor de distributie van september 2015 tot mei 2016 liep. Vanaf september 2015 zorgde dit akkoord namelijk voor een tijdelijke prijsverhoging van melk; de prijs zakte weer in vanaf augustus 2016. De consument betaalde in 2017 respectievelijk 4,2 % en 1,4 % minder voor verse volle en halfvolle melk, hoewel de prijsstijging op jaarbasis in december 2017 respectievelijk 3,0 % en 5,8 % bedroeg, onder andere door een stijging van de melkprijs, uitbetaald aan de melkveehouder, op jaarbasis in de tweede jaarhelft van 2017. Eieren kostten 5,7 % meer dan verleden jaar (en in december 2017 zelfs 21,1 % meer dan een jaar eerder). De producentenprijs voor eieren op de veiling van Kruishoutem schoot sinds juli 2017 de hoogte in en noteer-

ofwel een verhoging van 61,3 %), de ad valorem accijns bedraagt sinds 1 januari 2018 40,04 % van de kleinhandelsprijs (tegenover 45,84 % voordien). Voor rooktabak bedraagt de specifieke bijzondere accijns 42,3465 EUR per kilogram (tegenover 32,3061 EUR per kg voordien, ofwel een verhoging van 31,1 %).

⁶⁵ De Europese afzetprijs voor de vervaardiging van tabaksproducten lag in 2017 0,7 % hoger dan een jaar voordien.

⁶⁶ Volgens de schattingen zou de productie van olijfolie wereldwijd met ongeveer 20 % dalen. (Bron: Market dashboard Olive Oil, European Commission) Tegelijkertijd stijgt de vraag, ook vanuit China.

de in december gemiddeld 70,6 % hoger dan in juli voor een bruin scharrelei van medium grootte. De prijzen lagen in 2017 gemiddeld 26,8 % hoger dan verleden jaar. Afgelopen zomer trof de fipronilcrisis de eiersector: heel wat boeren moesten hun eieren vernietigen, met een geslonken aanbod tot gevolg.

Alcoholvrije dranken werden in 2017 gemiddeld 1,3 % duurder in vergelijking met het voorgaande jaar (tegenover 3,0 % in 2016), goed voor een bijdrage van 0,1 procentpunt tot de inflatie voor bewerkte levensmiddelen. Het prijsstijgingstempo voor mineraalwater, frisdranken en sappen enerzijds en koffie, thee en cacao anderzijds vertraagde immers respectievelijk van 3,3 % in 2016 tot 1,3 % in 2017 en van 2,0 % tot 1,4 %. Dezelfde inflatie wordt opgetekend bij constante indirecte belastingen, wat wijst op het wegvallen van de impact van de gezondheidstaks op frisdranken, ingevoerd op 1 januari 2016. Vanaf 1 januari 2018 wordt deze zogenaamde suikertaks echter opnieuw ingevoerd op “water met toegevoegde suiker of andere zoetstoffen”.⁶⁷ De consument betaalde in 2017 meer voor fruitsap⁶⁸ (2,2 %) en koffie (1,9 %). Sinds november 2016 gaat de internationale prijs voor koffiebonen⁶⁹ (uitgedrukt in euro) in dalende lijn (-31,1 % in december 2017) en noteerde in 2017 8,0 % lager dan een jaar voordien.

De inflatie van de overige voedingswaren vertraagde in de loop van 2017, van 3,7 % in het eerste kwartaal tot 1,2 % in het vierde kwartaal, om uit te komen op gemiddeld 2,6 % in 2017 (tegenover 3,1 % in 2016). Deze productgroep droeg 0,1 procentpunt bij tot de inflatie voor bewerkte levensmiddelen. Vooral kant-en-klare maaltijden (3,2 %) werden duurder.

In de loop van het verslagjaar nam het prijsstijgingstempo van de productgroep suiker, jam en chocolade af, van 1,0 % in het eerste kwartaal tot 0,5 % in het vierde kwartaal 2017. De jaar-op-jaar prijsstijging kwam in 2017 uit op 0,8 % (tegenover 0,6 % in 2016). De consument betaalde in de winkel 2,0 % meer voor suiker. Op de grondstoffenmarkt voor suiker, jam en chocoladeproducten lijken de noteringen voor witte suiker (i.e. bulkproducten van de suikerraffinaderijen) sinds het najaar van 2017 een daling te hebben ingezet, na een stabiele periode sinds de aanvang van 2017. In november 2017 (meest recente gegevens) kwam de gemiddelde Europese suikerprijs 14,6 % lager uit dan een jaar voordien.⁷⁰ Tot september 2017 werd de Europese suikermarkt gekenmerkt door onder andere quota en een minimumprijs voor suikerbieten. Met de vrijmaking van de markt werden deze maatregelen afgeschaft.

De inflatie voor alcoholische dranken bedroeg in 2017 gemiddeld 0,3 % (tegenover 8,4 % in 2016). Deze vertraging was vooral te wijten aan gedistilleerde dranken (-16,7 procentpunt) en wijn (-9,8 procentpunt), maar ook aan bier (-2,7 procentpunt). Voor gedistilleerde dranken nam de inflatie af van 16,8 % in 2016 tot 0,2 % in 2017, voor wijnen van 9,7 % tot -0,1 % en voor bier van 3,9 % tot 1,2 %. De impact op de inflatie van de verhoging van de accijnzen voor ethylalcohol en alcoholhoudende dranken, die op 1 november 2015 in werking trad als een van de financieringsmaatregelen van de taxshift, viel in november 2016 weg. Er zijn eveneens geen nieuwe accijnswijzigingen doorgevoerd. Voor bier versnelde het prijsstijgingstempo in de loop van 2017, van 0,7 % in het eerste kwartaal tot 1,8 % in het vierde kwartaal (en zelfs 3,3 % in november 2017). De stijging van de afzetprijs voor bier lijkt doorgerekend te zijn in de consumptieprijs^{71 72}.

⁶⁷ Sinds 1 januari 2018 bedraagt de accijns op limonade met suiker of suikervervangers 11,9233 EUR per hectoliter (voordien 6,8133 EUR per hectoliter).

⁶⁸ De prijstoename voor fruitsap was te wijten aan een kleinere sinaasappel oogst in Brazilië en Florida, 's werelds grootste producenten, door ongunstige weersomstandigheden en de zogenaamde “ziekte van de gele draak” die de bomen aantast.

⁶⁹ Berekend als 85 % other milds (arabica) en 15 % robusta.

⁷⁰ De dalende suikerprijzen zijn onder andere te wijten aan de grote voorraden en de goede oogstvooruitzichten.

⁷¹ De Belgische afzetprijzen voor gedistilleerde dranken en bier lagen in 2017 respectievelijk 0,4 % en 2,8 % hoger dan tijdens de overeenstemmende periode een jaar eerder. De Europese afzetprijzen voor gedistilleerde dranken, wijn en bier namen met respectievelijk 0,3 %, 1,0 % en 1,2 % toe.

⁷² Voor meer informatie over de marktwerking van de sector “vervaardiging van bier” (NACE 11.05) en de impact op de consumptieprijs: zie [derde kwartaalverslag 2017 van het Prijzenobservatorium](#).

I.3.2 Inflatie voor bewerkte levensmiddelen in de voornaamste buurlanden

In 2017 versnelde de inflatie voor bewerkte levensmiddelen in de buurlanden tot gemiddeld 1,9 %, tegenover 0,4 % in 2016. Dit in tegenstelling tot de Belgische inflatie, die vertraagde van 3,5 % in 2016 tot 2,1 % in 2017. Doorheen het verslagjaar nam de inflatie in de buurlanden toe van 1,0 % in het eerste kwartaal tot 2,5 % in het derde en vierde kwartaal 2017. Ook in België was dit het geval: de inflatie nam toe van 1,6 % in het eerste kwartaal tot 2,6 % in het vierde kwartaal 2017. Het inflatieverschil voor bewerkte levensmiddelen in het nadeel van België is bijgevolg afgenomen van 3,0 procentpunt in 2016 tot 0,2 procentpunt in 2017. De bijdrage van deze categorie aan het totale inflatieverschil bedroeg in 2017 0,1 procentpunt ten nadele van België (tegenover 0,4 procentpunt in 2016).

Elk buurland afzonderlijk zag voor deze productgroep de inflatie versnellen in 2017 ten opzichte van het voorgaande jaar. Weliswaar liet enkel Duitsland een hogere inflatie voor bewerkte levensmiddelen optekenen dan België (3,0 % tegenover 0,8 % in 2016). In Nederland kwam de inflatie uit op 1,7 % (tegenover 0,5 % in 2016). In Frankrijk bedroeg de inflatie 0,8 % (tegenover -0,1 % in 2016). Bij ongewijzigde indirecte belastingen zou de inflatie voor bewerkte levensmiddelen echter lager zijn uitgekomen in België dan gemiddeld in de drie voornaamste buurlanden (1,3 % in België en 1,9 % in de buurlanden). In België en in Frankrijk⁷³ werden de accijnzen op tabak verhoogd, in Nederland werden de accijnzen op tabak en wijn⁷⁴ verlaagd.

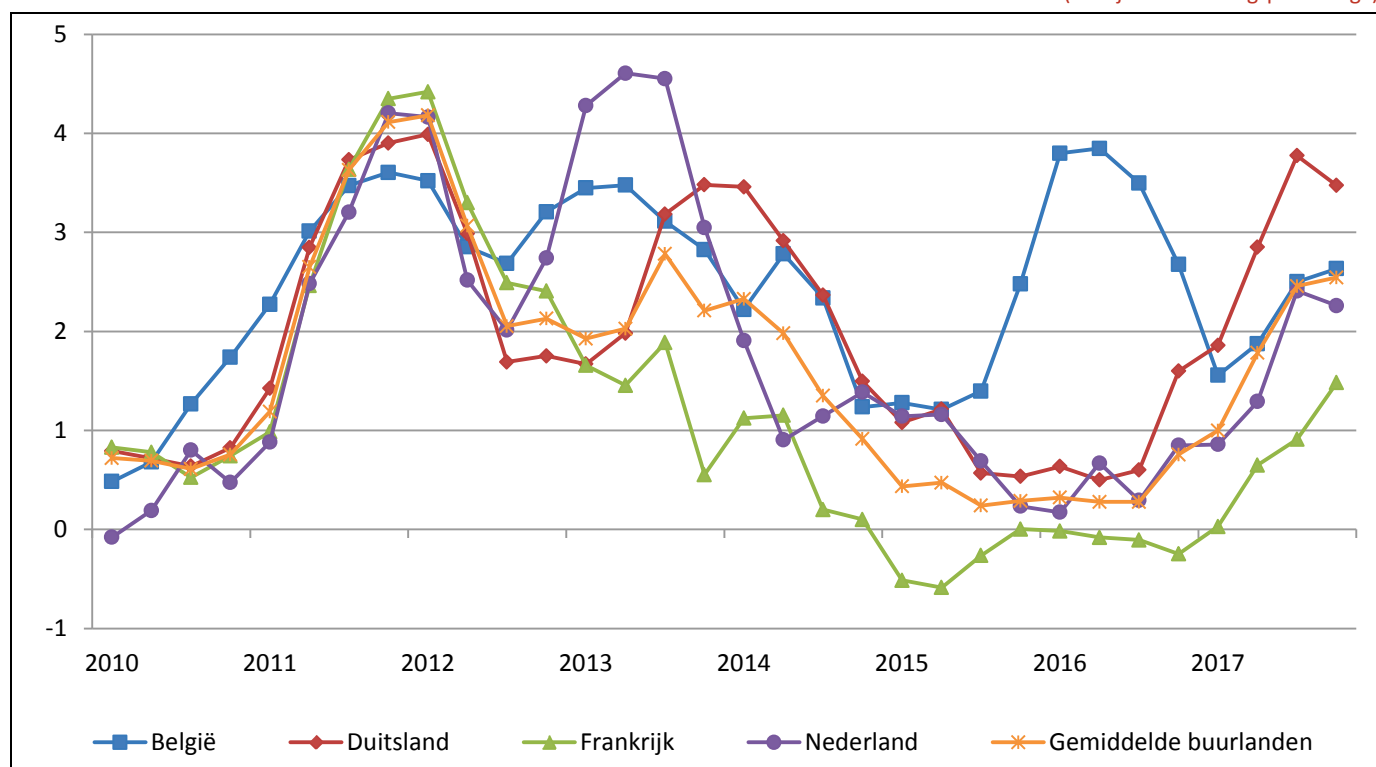
⁷³ De accijnzen op rooktabak werden in Frankrijk verhoogd op 20 februari 2017.

⁷⁴ Op 1 januari 2017 werden de accijnzen in Nederland verlaagd voor wijn en tabak:

- Wijn, mousserend en niet mousserend, alcoholpercentage ≤ 8,5 %: 44,24 euro per hectoliter (voordien 44,18 euro voor niet mousserende wijn en 48,25 euro voor mousserende wijn);
- Wijn, mousserend en niet mousserend, alcoholpercentage > 8,5 %: 88,30 euro per hectoliter (voordien 88,36 euro voor niet mousserende wijn en 254,41 euro voor mousserende wijn, alcoholpercentage > 8,5 % maar ≤ 15 %);
- Sigaretten: percentage kleinhandelsprijs 5,00 %, 166,46 euro per 1.000 stuks (voordien percentage kleinhandelsprijs 0,83 %, 179,07 euro per 1.000 stuks);
- Rooktabak: percentage kleinhandelsprijs vervallen, 99,25 euro per kg (voordien percentage kleinhandelsprijs 4,60 %, 78,68 euro per kg).

Grafiek 16. Kwartaalevolutie van de consumptieprijzen voor bewerkte levensmiddelen in België en in de voornaamste buurlanden

(Jaarlijks veranderingspercentage)

Bronnen: EC, FOD Economie, AD Statistiek-Statistics Belgium.

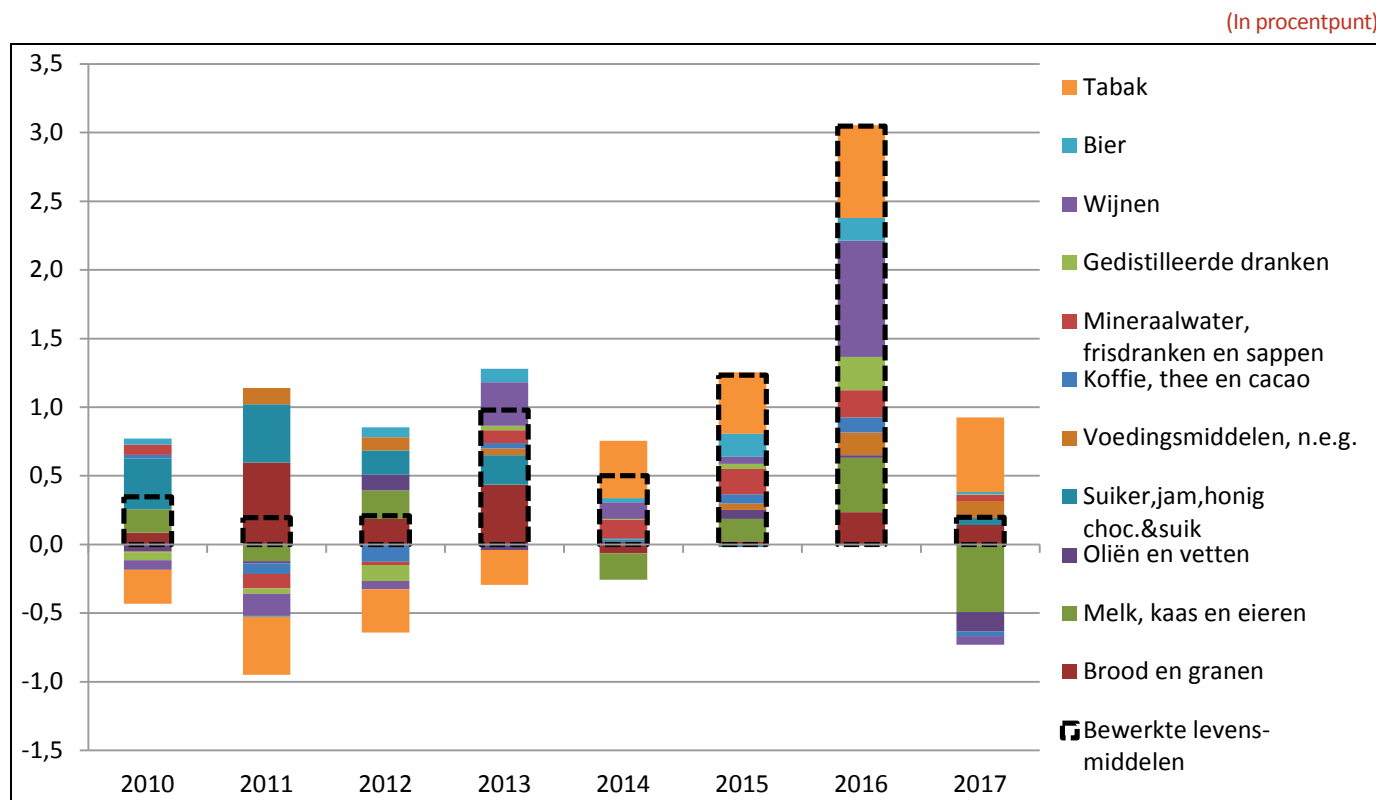
In 2017 lieten alle categorieën van de bewerkte levensmiddelen, met uitzondering van oliën en vetten, zuivelproducten en alcoholische dranken, een hogere jaar-op-jaar prijsstijging in België optekenen dan gemiddeld in de buurlanden. Tabak leverde in 2017 de grootste bijdrage aan het inflatieverschil ten nadele van ons land (0,5 procentpunt). Zuivelproducten (0,5 procentpunt) en oliën en vetten (0,1 procentpunt) droegen daarentegen bij tot het inflatieverschil ten voordele van België.

Zowel in België als gemiddeld in de buurlanden nam de inflatie voor tabak toe, van 5,5 % in 2016 naar 5,7 % in 2017 in België en van 2,4 % in 2016 naar 3,3 % in 2017 in de buurlanden. In Nederland vertraagde de inflatie ten opzichte van het voorgaande jaar, van 3,2 % naar 1,5 %, terwijl ze in Duitsland (van 3,7 % naar 4,0 %) en in Frankrijk (van 0,1 % naar 2,7 %) versnelde. Bij ongewijzigde indirecte belastingen zou de inflatie voor tabak in België 1,6 % bereikt hebben (tegenover 5,7 % nu), in tegenstelling tot 3,1 % gemiddeld in de buurlanden (tegenover 3,3 % nu). Meer specifiek zou de inflatie in Frankrijk 1,7 % (tegenover 2,7 % nu) en in Nederland 3,5 % (tegenover 1,5 % nu, door een daling van de accijnzen) bedragen hebben. In Duitsland zou de inflatie voor tabak ongewijzigd zijn gebleven (4,0 %).

Terwijl de Belgische en Franse consument voor melk, kaas en eieren respectievelijk 1,2 % en 0,2 % meer betaalde in 2017 in vergelijking met een jaar voordien, namen de consumptieprijzen voor zuivelproducten in Nederland en Duitsland tijdens dezelfde periode veel sterker toe, namelijk met respectievelijk 6,2 % en 8,1 %. Vooral melk kende een forse prijsstijging in beide landen: voor bijvoorbeeld verse halfvolle en magere melk betaalde de consument 16,8 % meer in Duitsland en 20,0 % meer in Nederland. Ook kaas en kwark (7,6 %) en overige zuivelproducten (12,5 %) werden een pak duurder in Duitsland. België kende daarentegen een prijsdaling voor verse halfvolle en magere melk (-1,4 %). Tijdens het derde kwartaal 2017 werd de inflatie hiervoor echter opnieuw positief, na drie kwartalen van negatieve inflatie, deels te wijten aan het wegvallen van de impact van het melkakkoord (zie deel I.3.1). Voor oliën en vetten namen de prijzen in 2017 in Frankrijk, België en Nederland toe met respectievelijk 2,8 %, 7,6 % en 8,6 %. In Duitsland liep de

inflatie zelfs op tot gemiddeld 21,0 %. Dit verschil is vooral te wijten aan boter, waarvoor de consument in Frankrijk⁷⁵ slechts 4,8 % meer betaalde in 2017, tegenover 16,6 % meer in België, 32,3 % meer in Nederland en zelfs 44,7 % meer in Duitsland.

Grafiek 17: Jaarbijdrage van de verschillende categorieën van de bewerkte levensmiddelen tot het inflatieverschil voor bewerkte levensmiddelen tussen België en de voornaamste buurlanden

Bronnen: EC, FOD Economie, AD Statistiek-Statistics Belgium.

Wanneer tabak en alcoholische dranken niet worden meegerekend, zouden de prijzen voor bewerkte levensmiddelen in 2017 in België op jaarbasis met 1,4 % gestegen zijn. In de buurlanden zouden ze gemiddeld met 1,9 % toegenomen zijn (0,3 % in Frankrijk, 2,0 % in Nederland en 3,3 % in Duitsland).

⁷⁵ De Franse retailmarkt zou weinig concurrentie kennen en zou gedomineerd worden door enkele grote spelers, die prijzen voor veel verse producten eenmaal per jaar onderhandelen met de leveranciers. (Bron: The Economist, "Why France is facing a butter spueeze", 6 november 2017, beschikbaar op <https://www.economist.com/blogs/economist-explains/2017/11/economist-explains-3>).

Tabel 7. Inflatie voor bewerkte levensmiddelen en voornaamste categorieën in België en in de voornaamste buurlanden in 2017

(Jaarlijks veranderingspercentage, tenzij anders vermeld)

	België	Gemiddelde buurlanden	Duitsland	Frankrijk	Nederland	Gewicht 2017 (in %)	
						België	Gemiddelde buurlanden
Tabak	5,7	3,3	4,0	2,7	1,5	21,3	19,6
Brood en granen	1,0	0,4	0,4	0,3	0,7	22,6	20,0
Oliën en vetten	7,6	12,4	21,0	2,8	8,6	2,5	2,8
Melk, kaas en eieren	1,2	4,3	8,1	0,2	6,2	14,2	15,7
Alcoholvrije dranken	1,3	1,2	1,2	0,6	1,9	10,7	11,9
<i>Mineraalwater, frisdranken en sappen</i>	1,3	0,8	0,7	0,6	1,7	8,3	8,2
<i>Koffie, thee en cacao</i>	1,4	1,7	2,4	0,7	1,7	2,4	3,7
Voeding n.e.g.	2,6	0,1	0,5	-0,7	0,5	4,9	5,0
Suiker, jam, chocolade	0,8	0,1	0,4	0,1	-0,9	8,2	8,8
Alcoholische dranken	0,3	0,5	0,5	0,6	0,1	15,6	16,2
<i>Bier</i>	1,2	0,7	0,6	1,4	0,2	4,9	5,7
<i>Gedistilleerde dranken</i>	0,2	0,0	0,1	-0,2	1,3	1,6	3,7
<i>Wijnen</i>	-0,1	0,6	0,5	1,0	-0,5	9,1	6,8
Bewerkte levensmiddelen	2,1	1,9	3,0	0,8	1,7	100,0	100,0
Bewerkte levensmiddelen (zonder alcohol en tabak)	1,4	1,9	3,3	0,3	2,0	63,1	64,2
Bewerkte levensmiddelen (bij ongewijzigde indirecte belastingen)	1,3	1,9	3,0	0,6	2,1	100,0	100,0

Bronnen: EC, FOD Economie, AD Statistiek-Statistics Belgium.

I.4 Inflatie voor niet-bewerkte levensmiddelen in 2017

I.4.1 Inflatie voor niet-bewerkte levensmiddelen in België

In 2017 bedroeg de inflatie van niet-bewerkte levensmiddelen 0,1 %, terwijl die nog 2,6 % bedroeg in 2016. De prijzen van niet-bewerkte levensmiddelen stegen nog op jaarbasis in het eerste kwartaal 2017, maar in het tweede kwartaal begonnen ze te dalen ⁷⁶ en is de inflatie negatief gebleven tot in november. Deze daling van het inflatiecijfer van niet-bewerkte levensmiddelen in 2017 is voornamelijk het gevolg van de sterke daling van de prijzen van fruit dit jaar. Gezien de zeer zwakke inflatie van niet-bewerkte levensmiddelen, was de impact op de totale inflatie dit jaar nihil.

Tabel 8. Recent verloop van de consumptieprijzen voor niet-bewerkte levensmiddelen

(Jaarlijks veranderingspercentage, tenzij anders vermeld)

	2015	2016	2017	2016	2017					2017 – IV			Bijdrage ¹	Gewicht ²
				IV	I	II	III	IV	okt	nov	dec			
Vis en zeevruchten	-1,5	7,7	4,7	7,1	7,4	1,6	6,9	3,0	5,3	1,4	2,3	0,58	12,6	
Vlees	0,2	1,0	0,8	1,3	0,3	1,0	0,8	1,1	0,9	0,9	1,5	0,40	52,2	
Groenten	7,5	2,8	-0,8	0,2	6,6	-2,5	-3,5	-3,5	-3,4	-4,4	-2,6	-0,14	20,3	
Fruit	4,4	3,8	-4,9	3,3	-1,8	-9,4	-7,1	-0,8	-4,7	0,7	1,9	-0,75	14,9	
Niet-bewerkte levensmiddelen	2,1	2,6	0,1	2,0	2,1	-1,4	-0,5	0,1	-0,3	-0,1	0,8	0,09	100,0	

Bronnen: EC, FOD Economie, AD Statistiek-Statistics Belgium.

¹ Bijdrage tot de inflatie van de groep in 2017 (in procentpunt), ² p.m. Gewicht in de groep in 2017 (in %).

Met een bijdrage van -0,75 procentpunt heeft fruit het meest bijgedragen tot de daling van de inflatie van niet-bewerkte levensmiddelen in 2017. De consumptieprijzen van fruit waren dit jaar 4,9 % lager dan die van 2016, terwijl de inflatie voor fruit in 2016 nog 3,8 % bedroeg. De inflatie van fruit kwam elk kwartaal negatief uit. Op jaarbasis daalden de prijzen voor vers fruit in 2017 met gemiddeld 5,6 %. De prijzen voor fruitconserven stegen daarentegen met gemiddeld 1,5 % tijdens dezelfde periode. De inflatie van gedroogd fruit was dit jaar nagenoeg nul (0,1 %). Vooral ingevoerd fruit droeg bij tot de negatieve inflatie. Volgens de afzetprijsindex van land- en tuinbouwproducten in België, die

⁷⁶ Het is de eerste keer sinds het eerste kwartaal 2015 dat die productcategorie een negatieve inflatie optekent.

een goede indicator is voor de evolutie van de consumptieprijzen⁷⁷, stegen de prijzen van lokale producten zoals appels en peren in 2017⁷⁸ ten opzichte van 2016.

De prijzen van groenten zijn in 2017 ook licht gedaald op jaarbasis, namelijk -0,8 % ten opzichte van 2016 (ten opzichte van een inflatie van 2,8 % in 2016 en van 7,5 % in 2015). De inflatie van groenten bedroeg nog 6,6 % in het eerste kwartaal⁷⁹, maar in het tweede kwartaal begonnen de prijzen op jaarbasis te dalen. Deze daling heeft zich nog versterkt in het derde kwartaal, waardoor de inflatie zich in het vierde kwartaal 2017 stabiliseerde op -3,5 %. De negatieve inflatie voor groenten dit jaar wordt vooral veroorzaakt door de daling op jaarbasis van de consumptieprijzen voor verse groenten (-1,3 %) en aardappelen (-1,7 %). Volgens de afzetprijsindex van land- en tuinbouwproducten in België zijn in 2017⁸⁰ de prijzen van bepaalde verse groenten zoals bloemkool, witloof, spruitjes, paprika's en komkommers gedaald ten opzichte van 2016.

Voor vlees diende de consument in 2017 gemiddeld 0,8 % meer te betalen dan in 2016, wat een lichte vertraging betekende van het prijsstijgingstempo ten opzichte van het vorige jaar (1,0 % in 2016). De meeste consumptieprijzen van de verschillende soorten vlees zijn in 2017 gestegen op jaarbasis. De inflatie van varkensvlees bedroeg 1,9 %, terwijl de consument 1,2 % meer moest betalen voor andere vleesbereidingen (waaronder pensen, gehakt en gevogeltesalade) en 0,8 % meer voor gedroogd, gezouten of gerookt vlees. De consumptieprijzen van runds- en kalfsvlees zijn licht gestegen met 0,3 % en van gevogelte met 0,5 %. Wat de landbouwprijzen betreft, daalden de prijzen van runderkarkassen⁸¹ met gemiddeld 1,0 % in 2017 in vergelijking met 2016, terwijl de consumptieprijzen iets toenamen. Voor varkenskarkassen ontving de varkenshouder in 2017 gemiddeld 9,6 % meer dan een jaar voordien, terwijl de consumptieprijzen in dezelfde periode in mindere mate toenamen.

In 2017 moest de consument gemiddeld 4,7 % meer betalen voor vis dan in 2016, wat een vertraging is van het prijsstijgingstempo ten opzichte van vorig jaar, toen de inflatie nog 7,7 % bedroeg voor vis. De inflatie voor vis schommelde in 2017 sterk van 7,4 % in het eerste kwartaal naar 1,6 % in het tweede kwartaal, steeg tot 6,9 % in het derde kwartaal en daalde tot 3,0 % in het laatste kwartaal. De belangrijkste reden voor deze fluctuatie is de zeer variabele prijsevolutie op jaarbasis voor verse of gekoelde zeevruchten dit jaar (zoals garnalen, mosselen en sint-jakobsschelpen)⁸². In 2017 betaalden consumenten gemiddeld 0,1 % minder voor verse of gekoelde zeevruchten. In 2017 betaalde de consument voor gedroogde, gerookte of gezouten vis, diepgevroren vis en verse vis respectievelijk 8,9 %, 6,1 % en 6,9 % meer dan in 2016.

I.4.2 Inflatie voor niet-bewerkte levensmiddelen in de voornaamste buurlanden

In vergelijking met België is de inflatie voor niet-bewerkte levensmiddelen in de buurlanden slechts licht gedaald in 2017, met gemiddeld 2,1 % (tegenover 2,0 % in 2016), d.i. een hogere inflatie dan in ons land in 2017 (ter herinnering 0,1 %). Deze productgroep leverde dit jaar een bijdrage van 0,1 procentpunt aan de daling van het totale inflatieverschil met onze voornaamste buurlanden ten nadele van België. Terwijl de inflatie voor niet-bewerkte levensmiddelen lichtjes vertraagd is in Duitsland tussen 2016 en 2017 (van 2,2 naar 2,1 %), is de inflatie in Frankrijk en Nederland voor

⁷⁷ De consumptieprijsontwikkeling voor groenten en fruit blijkt sterk gekoppeld aan de prijzen die gelden op Belgische veilingen.

⁷⁸ Meest recente beschikbare gegevens: november 2017.

⁷⁹ De hoge groenteprijzen in de eerste maanden van 2017 zijn vooral te wijten aan de beperkte aanvoer uit Zuid-Europese landen als gevolg van slechte weersomstandigheden. Zo bereikten bijvoorbeeld de prijzen van courgettes en spinazie een piek.

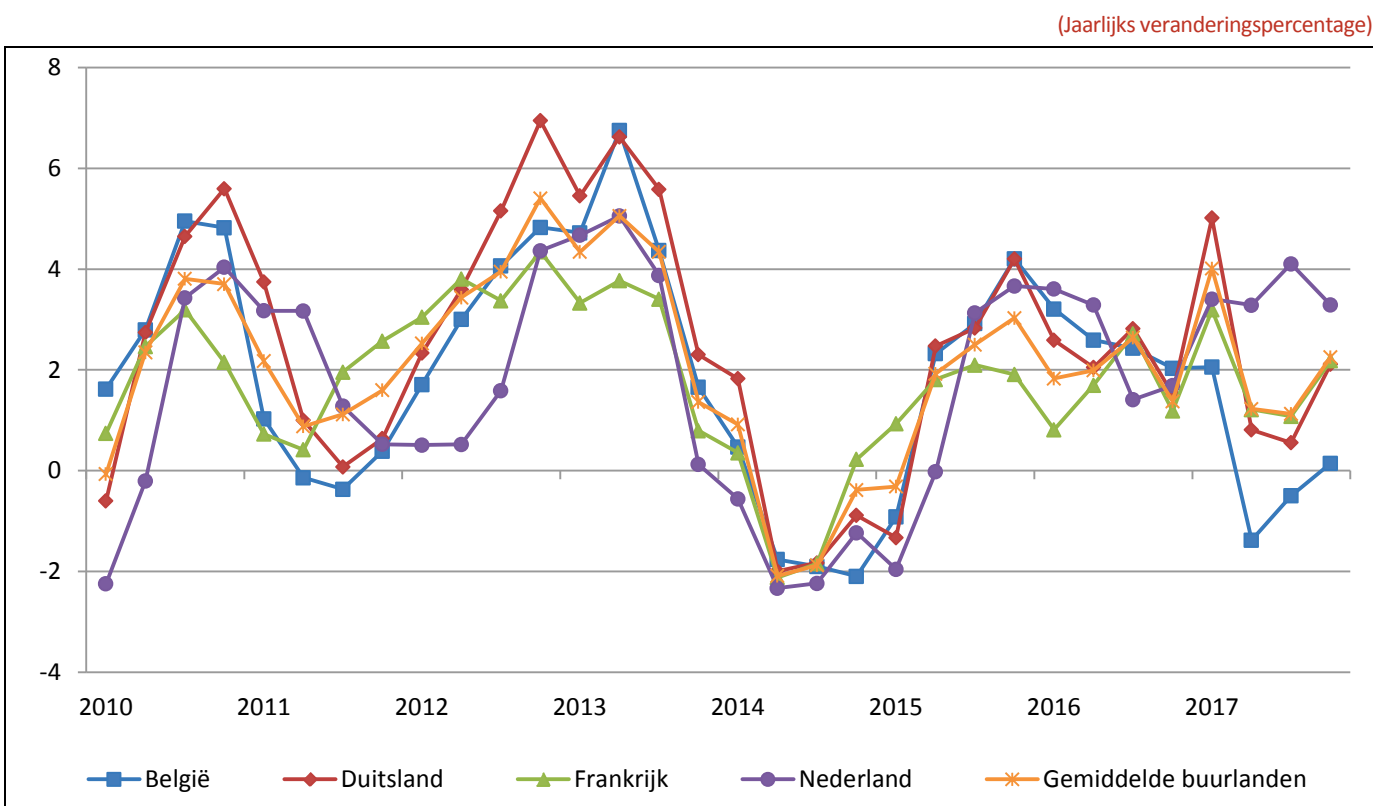
⁸⁰ Meest recente beschikbare gegevens: oktober 2017.

⁸¹ De karkasprijzen zijn een goede indicator voor de prijzen die de rundvee- en varkenshouders krijgen.

⁸² De inflatie evolueerde van 8,8 % naar -14,7 % tussen het eerste en het tweede kwartaal 2017. In het derde kwartaal veerde de inflatie op tot 8,7 % en in het vierde kwartaal eindigde ze op 0,9 %.

deze productgroep versneld tijdens dezelfde periode (van 1,6 naar 1,9 % in Frankrijk en van 2,5 naar 3,5 % in Nederland)⁸³.

Grafiek 18. Kwartaalevolutie van de consumptieprijsen voor niet-bewerkte levensmiddelen in België en in de voornaamste buurlanden

Bronnen: EC, FOD Economie, AD Statistiek-Statistics Belgium.

Fruit leverde in 2017 de grootste bijdrage aan het inflatieverschil ten voordele van België voor niet-bewerkte levensmiddelen. Terwijl de prijzen voor fruit in België met 4,9 % daalden in 2017, stegen ze in de buurlanden met gemiddeld 2,7 % (3,0 % in Duitsland, 2,7 % in Nederland en 2,2 % in Frankrijk). Ook groenten en vlees droegen bij tot het inflatieverschil ten voordele van België. Vis daarentegen temperde het inflatieverschil ten voordele van België.

Tabel 9. Inflatie voor niet-bewerkte levensmiddelen en voornaamste categorieën in België en in de voornaamste buurlanden in 2017

(Jaarlijks veranderingspercentage, tenzij anders vermeld)

	België	Gemiddelde buurlanden	Duitsland	Frankrijk	Nederland	Gewicht 2017 (in %)	
						België	Gemiddelde buurlanden
Vis en zeevruchten	4,7	4,3	3,9	4,1	9,6	12,6	9,9
Vlees	0,8	1,7	2,0	1,1	3,8	52,2	47,4
Groenten	-0,8	1,7	0,9	2,3	2,2	20,3	25,4
Fruit	-4,9	2,7	3,0	2,2	2,7	14,9	17,2
Niet-bewerkte levensmiddelen	0,1	2,1	2,1	1,9	3,5	100,0	100,0

Bronnen: EC, FOD Economie, AD Statistiek-Statistics Belgium.

⁸³ Wijzigingen in de indirecte belastingen hebben geen significant effect gehad op de inflatie voor niet-bewerkte levensmiddelen in België en in de voornaamste buurlanden.

I.5 Inflatie voor diensten in 2017

I.5.1 Inflatie voor diensten in België

In 2017 bedroeg de diensteninflatie gemiddeld 1,9 %. Mede door het grote gewicht (42,3 %) ervan leverden de diensten de tweede grootste bijdrage tot de totale inflatie in 2017 (0,8 procentpunt) na de energiedragers.

Ten opzichte van het voorgaande jaar nam de diensteninflatie af (1,9 % in 2017 ten opzichte van 2,2 % in 2016). Deze vertraging van de diensteninflatie is het gevolg van een vertraging van de inflatie van onder andere de productgroep overige diensten (2,1 % in 2017 tegenover 2,7 % in 2016, omwille van de sterke daling van de inflatie voor het onderwijs⁸⁴), van de productgroep communicatie (2,0 % in 2017 tegenover 4,2 % in 2016, onder andere omwille van een vertraging van de inflatie voor de bundels) en van de productgroep vrijetijdsbesteding en lichaamsverzorging (2,3 % in 2017 tegenover 2,8 % in 2016, onder andere omwille van een lagere inflatie voor restaurants en cafés). Deze vertragingen van het prijsstijgingstempo werden niet volledig gecompenseerd door de versnelling van de inflatie voor reizen (2,9 % in 2017 tegenover -1,6 % in 2016, onder andere omwille van de prijsstijgingen voor accommodaties).

Gereguleerde prijzen hebben een grote invloed op de diensteninflatie. Gereguleerde prijzen (in het vet in de tabel hieronder) zijn prijzen die rechtstreeks vastgelegd of sterk beïnvloed worden door de overheid of die door een regulerende overheid worden gecontroleerd⁸⁵. In 2017 droegen de gereguleerde diensten, met een gewicht van 28,4 % in het totaal van de diensten, 0,6 procentpunt bij tot de diensteninflatie. Ze waren dus verantwoordelijk voor ongeveer een derde van de totale diensteninflatie. De bijdrage van gereguleerde diensten is dus in absolute termen gedaald in vergelijking met 2016 (0,72 procentpunt in 2016) maar bleef in relatieve termen vrij stabiel (ongeveer een derde van de totale diensteninflatie, die 2,2 % bedroeg). Vooral verpleging in een ziekenhuis (met een inflatie van 2,0 %) en sociale bescherming (met een inflatie van 2,2 %) hebben bijgedragen tot de inflatie voor gereguleerde diensten in 2017. Zonder de gereguleerde diensten zou de diensteninflatie 1,8 % hebben bedragen in België.

⁸⁴ De reden is het wegvallen van de opwaartse druk op de inflatie van de verhoging van het inschrijvingsgeld voor hogescholen en universiteiten in Vlaanderen in oktober 2015.

⁸⁵ Het [jaarverslag 2016 van het Prijzenobservatorium](#) bevatte een hoofdstuk over de evolutie van de gereguleerde prijzen in België

Tabel 10. Recente verloop van de consumptieprijsen voor diensten

(Jaar-op-jaar veranderingspercentage, tenzij anders vermeld)

	2015	2016	2017	2016	2017				2017 – IV			Bijdrage ¹	Gewicht ²
				IV	I	II	III	IV	okt	nov	dec		
Vrijtijdsbesteding en lichaamsverzorging	2,7	2,8	2,3	2,6	2,5	2,0	2,4	2,4	2,4	2,4	2,4	0,61	26,1
Restaurants en cafés	2,7	3,2	2,5	3,2	2,8	2,4	2,5	2,3	2,4	2,4	2,2	0,39	15,8
Culturele diensten	3,9	2,3	2,7	1,3	2,6	1,8	3,5 ⁸⁶	2,8	2,9	2,5	3,1	0,10	3,6
Kapsalons en lichaamsverzorging	2,2	2,3	2,0	2,4	2,0	1,9	1,8	2,0	1,9	2,2	2,0	0,07	3,5
Recreatieve- en sportdiensten	1,7	2,4	1,9	2,1	2,1	1,5	1,6	2,5	2,5	2,5	2,5	0,04	2,1
Kantines	1,3	1,0	1,8	1,3	1,3	1,3	1,2	3,5	3,5	3,5	3,5	0,01	0,7
Reiniging, herstelling en huur van kleding	2,7	2,2	1,6	1,9	1,7	1,6	1,4	1,7	1,6	1,8	1,8	0,00	0,1
Overige diensten	3,2	2,7	2,1	1,5	1,9	2,1	2,1	2,3	2,3	2,3	2,4	0,52	24,7
Verpleging in ziekenhuis	1,4	1,2	2,0	1,3	1,8	2,0	2,0	2,2	2,2	2,2	2,3	0,20	10,0
Sociale bescherming	3,7	3,0	2,2	3,0	2,0	2,1	2,3	2,5	2,4	2,4	2,5	0,11	4,6
Verzekering i.v.m. gezondheid	2,9	2,5	3,8	2,5	3,7	3,8	3,8	3,8	3,8	3,8	3,8	0,09	2,5
Tandheelkundige verzorging	0,0	0,0	7,6 ⁸⁷	0,0	7,6	7,6	7,6	7,6	7,6	7,6	7,6	0,08	1,1
Andere verzekeringen	1,6	2,7	2,9	1,7	1,2	3,0	3,7	3,7	3,7	3,7	3,6	0,02	0,6
Andere diensten, n.e.g.	0,4	0,6	1,0	0,6	0,9	1,0	1,0	1,1	1,0	1,1	1,2	0,02	1,5
Onderwijs	8,2	20,2	0,4	0,0	0,0	0,0	0,0	1,7	1,7	1,7	1,7	0,01	1,5
Financiële diensten, n.e.g.	3,5	2,5	2,0	2,5	1,8	2,1	2,1	2,1	2,1	2,1	2,1	0,00	0,1
Medische en paramedische diensten	8,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,00	2,7
Huisvestingsdiensten	2,7	1,4	1,3	1,1	1,2	1,2	1,4	1,4	1,4	1,4	1,5	0,31	23,1
Werkelijke woninghuur	1,0	0,9	1,1	0,9	1,0	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,2	0,16	14,7
Andere diensten i.v.m. woning	2,0	2,9	2,2	3,2	3,0	2,1	1,9	1,9	1,9	1,9	1,9	0,04	1,9
Riolering en afvalwaterzuivering	10,7	0,6	2,8	0,7	0,8	0,6	4,9	4,9	4,9	4,9	4,9	0,03	1,0
Verzekering i.v.m. woning	2,4	1,7	3,1	1,7	2,8	2,4	3,6	3,4	3,6	3,6	3,2	0,03	0,9
Huishoudelijke diensten voor de woning	4,3	1,3	0,9	0,2	0,6	1,1	1,0	1,0	1,0	1,0	1,1	0,02	2,5
Diensten onderhoud en reparatie woning	1,6	2,2	1,3	2,2	1,1	1,4	1,4	1,3	1,3	1,3	1,3	0,02	1,2
Afvalophaling	12,1	3,0	1,1	1,5	1,5	1,1	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,01	0,9
Reizen	1,8	1,6	2,9	-0,3	-1,3	4,6	5,2	3,0	6,6	-0,7	3,0	0,18	6,0
Accommodatie	4,2	3,0	7,0	-0,4	2,2	8,5	7,1	10,0	13,1	1,9	14,6	0,15	2,0
Pakketreizen	0,2	1,2	0,4	0,0	-3,1	2,0	3,3	-0,9	2,7	-2,4	-2,9	0,03	3,9
Communicatie	-0,1	4,2	2,0	4,9	4,1	2,2	1,1	0,8	1,0	0,7	0,7	0,15	7,9
Telefoon- en faxtoestellen en -diensten	-0,2	4,2	2,1	5,0	4,3	2,3	1,1	0,8	1,0	0,7	0,7	0,15	7,6
Postdiensten	3,2	2,8	0,0	2,8	0,0 ⁸⁸	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,00	0,2
Vervoerdiensten	2,0	1,2	1,1	1,3	1,4	1,3	0,8	0,9	0,8	0,9	1,0	0,14	12,3
Herstelling en onderhoud privévoertuigen	2,2	1,4	1,8	1,4	1,7	1,9	1,8	1,8	1,8	1,9	1,8	0,12	6,4
Personenvervoer over de weg	4,9	3,3	3,3	3,3	3,3	3,4	3,3	3,2	3,2	3,2	3,2	0,04	1,1
Personenvervoer per spoor	0,1	1,0	2,4	1,1	1,3	2,9	2,6	2,9	2,7	2,5	3,4	0,03	1,2
Andere diensten ivm privévoertuigen	1,0	1,4	0,8	1,8	1,8	0,8	0,3	0,2	0,2	0,2	0,3	0,01	0,7
Andere vervoerdiensten	2,1	1,2	1,6	1,5	1,4	1,4	2,0	1,4	1,7	1,5	1,1	0,00	0,2
Verzekeringen i.v.m. het vervoer	0,5	0,1	-0,3	-0,4	-0,5	-0,3	-0,1	-0,1	-0,3	0,0	0,0	-0,01	1,9
Personenvervoer door de lucht	6,0	0,2	-5,3	3,3	1,8	-3,5	-9,6	-8,7	-10,0	-8,3	-7,9	-0,05	0,9
Diensten	2,4	2,2	1,9	1,8	1,8	1,9	2,0	1,9	2,1	1,7	1,9	1,91	100,0

Bronnen: EC, FOD Economie, AD Statistiek-Statistics Belgium.

¹ Bijdrage tot de inflatie van de groep in 2017 (in procentpunt), ² p.m. gewicht in de groep in 2017 (in %).

In vet: de gereguleerde diensten in België.

⁸⁶ De hogere inflatie van de culturele diensten is voornamelijk te wijten aan de sterke prijsstijging op jaarbasis van de popconcerten.

⁸⁷ In 2017 betaalde de consument gemiddeld 7,6 % meer voor geneeskundige prestaties van tandartsen dan in 2016 (tegenover een nulinflatie in 2016). In het kader van het mondzorgtraject werd de bijdrage van de patiënt immers op 1 januari 2017 verhoogd indien deze in het voorgaande geen preventieve zorg bij de tandarts heeft ondergedaan. Dit betreft aldus geen verhoging van het tarief van de tandarts.

⁸⁸ In het najaar 2016 heeft het BIPT het verzoek om tariefverhoging voor het “kleingebruikerspakket” van bpost voor 2017 geweigerd. <http://www.bipt.be/nl/operators/press-release/136-het-bipt-weigert-het-verzoek-om-tariefverhoging-van-bpost-voor-2017>

In 2017 leverde de categorie vrijtijdsbesteding en lichaamsverzorging de grootste bijdrage tot de diensteninflatie (0,6 procentpunt). Het prijsstijgingstempo van deze productgroep bedroeg 2,3 % in 2017 of een vertraging ten opzichte van 2016, toen de inflatie 2,8 % bedroeg. De subcategorie restaurants en cafés leverde, mede door het grote gewicht ervan, de grootste bijdrage tot de inflatie van deze categorie. In 2017 moest de consument gemiddeld 2,5 % meer betalen voor de restaurant- en cafébezoeken, of een vertraging van het prijsstijgingstempo ten opzichte van vorig jaar (3,2 %). De vertraging van het prijsstijgingstempo in de categorie vrijtijdsbesteding en lichaamsverzorging in 2017 is voornamelijk te wijten aan de daling van de inflatie in restaurants en cafés.

De productcategorie overige diensten leverde in 2017 de op één na grootste bijdrage tot de diensteninflatie (0,5 procentpunt). De inflatie voor deze productgroep bedroeg 2,1 % in 2017, ofwel een vertraging van het prijsstijgingstempo ten opzichte van vorig jaar (2,7 % in 2016). De sterke daling van de inflatie voor het onderwijs is de oorzaak van deze vertraging (ze daalde van 20,2 % in 2016 tot 0,4 % in 2017, als gevolg van het wegvallen van de opwaartse druk op de inflatie van de verhoging van het inschrijvingsgeld voor hogescholen en universiteiten in Vlaanderen in oktober 2015)⁸⁹. In de groep overige diensten leverde de verpleging in een ziekenhuis de grootste bijdrage tot de inflatie. Verpleging in een ziekenhuis was op jaarbasis gemiddeld 2,0 % duurder in 2017 (tegenover 1,2 % in 2016).

Huisvestingsdiensten lieten een inflatie van 1,3 % optekenen in 2017, of een lichte vertraging ten opzichte van het vorige jaar (1,4 %). De bijdrage ervan tot de algemene diensteninflatie bedroeg 0,3 procentpunt dit jaar. Mede door zijn grote gewicht, heeft de subcategorie werkelijke woninghuur de grootste bijdrage geleverd tot de inflatie van de huisvestingsdiensten. De inflatie van deze subcategorie bedroeg 1,1 % in 2017 (tegenover 0,9 % in 2016). Riolering en afvalwaterzuivering kende een scherpe versnelling van het prijsstijgingstempo tot 2,8 % in 2017 tegenover 0,6 % in 2016. Deze prijsstijging wordt verklaard door de verhoging van de bijdrage voor afvalwaterzuivering in Wallonië in juli 2017 (de inflatie voor afvalwaterzuivering is immers gestegen tot 4,9 % in het derde en vierde kwartaal van 2017).

Het prijsstijgingstempo voor reizen is in 2017 uitgekomen op 2,9 %, wat een versnelling is ten opzichte van de inflatie van 2016 (1,6 %). De consumptieprijzen voor accommodaties zijn het sterkst gestegen dit jaar, met een inflatie van gemiddeld 7,0 % in 2017 tegenover 3,0 % in 2016. De prijsstijging op jaarbasis was vooral groot voor de vakantiecentra, campings en jeugherbergen, nl. een stijging met 13,6 % in 2017 (tegenover 3,8 % in 2016). De inflatie voor pakketreizen vertraagde dit jaar en bedroeg 0,4 % (tegenover 1,2 % in 2016), voornamelijk als gevolg van de vertraging van het prijsstijgingstempo voor de internationale reizen (0,5 % in 2017 tegenover 1,3 % in 2016).

Het prijsstijgingstempo voor communicatiediensten is in 2017 uitgekomen op 2,0 %, wat een vertraging is ten opzichte van 2016 (4,2 %). De inflatie voor telefoontoestellen en -diensten is immers vertraagd tot 2,1 % dit jaar (tegenover 4,2 % in 2016) vooral als gevolg van de vertraging van het prijsstijgingstempo van de bundels (dewelke goed zijn voor twee derde van het gewicht van telefoon- en faxdiensten), zijnde 3,4 % in 2017 tegenover 6,8 % in 2016 (als gevolg van de sterke verhoging van de tarieven bij de grote operatoren in het eerste kwartaal 2016)⁹⁰. Vooral als gevolg van de afschaffing van de roamingkosten in augustus zijn de prijzen van mobiele telefoondiensten licht gedaald dit jaar (-0,5 %). In 2016 hadden deze prijzen ongeveer eenzelfde daling gekend (-0,6 %). De prijs van een telefoongesprek met een vast toestel is g met gemiddeld 3,2 % gestegen in 2017 (tegenover 6,2 % in 2016) en een internetabonnement was 0,1 % duurder dit jaar (tegenover 1,9 % in 2016).

⁸⁹ Het inschrijvingsgeld voor hogescholen en universiteiten werd in Vlaanderen verhoogd tot maximaal 890 euro (komende van 619,90 euro) in oktober 2015.

⁹⁰ Er was ook een verhoging van de tarieven voor de bundels in het eerste kwartaal 2017 maar van kleinere omvang dan in 2016. De impact van Easy switch is nog niet meetbaar omdat de gegevens over de marktdynamiek nog niet beschikbaar zijn. Uit gegevens gepubliceerd door Proximus voor het derde kwartaal 2017 (Proximus 2017 3 Results Presentation), blijkt dat de churn rates op jaarbasis licht versneld zijn voor de verschillende soorten bundels: 22,7 % voor singel play-contracten (tegenover 20,3 % in het derde kwartaal 2016), 11,7 % voor dual play-contracten (tegenover 10,9 % in het derde kwartaal 2016), 10,1 % voor triple play-contracten (tegenover 9,6 % in het derde kwartaal 2016) en 3,1 % voor quadruple play-contracten (tegenover 2,4 % in het derde kwartaal 2016). Ter herinnering, consumenten die over een bundel beschikken, zijn minder geneigd om van provider te veranderen, omdat ze vrezen dat het te ingewikkeld is om alle producten over te hevelen naar een nieuwe provider. Hierdoor daalt de uitvalgraad naar mate er meer producten in de bundel zijn opgenomen (BIPT – Analyse van de markten voor breedband en televisieomroep, juli 2017).

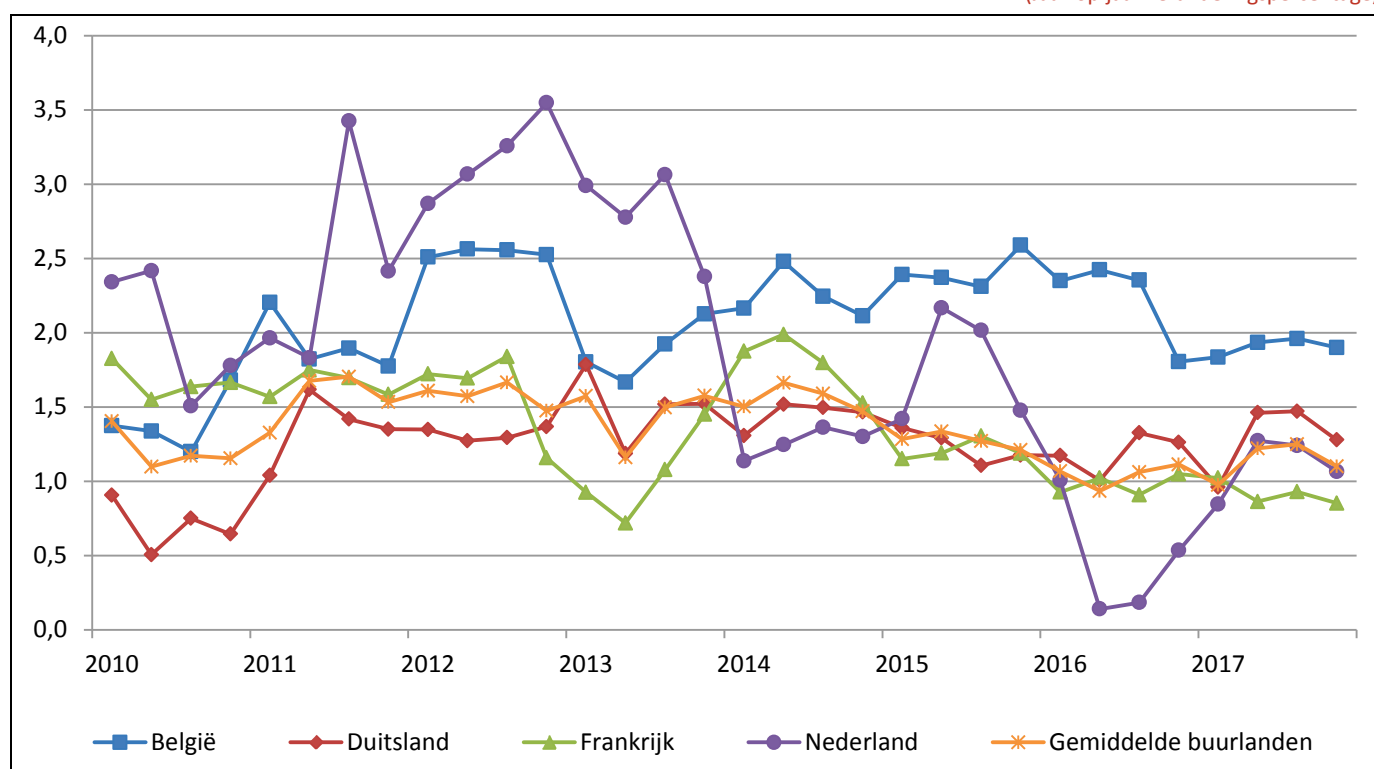
Vervoerdiensten waren in 2017 gemiddeld 1,1 % duurder dan een jaar voordien, wat een lichte vertraging is van het prijsstijgingstempo (1,2 % in 2016). Deze vertraging is wijten aan de daling van de prijzen voor vliegtuigtickets dit jaar (-5,3 % tegenover +0,2 % in 2016). Mede door het grote gewicht ervan heeft de subcategorie onderhoud en herstelling het meest bijgedragen tot de inflatie voor vervoerdiensten dit jaar. In 2017 moest de consument gemiddeld 1,8 % meer betalen voor deze diensten dan een jaar voordien (tegenover 1,4 % in 2016).

I.5.2 Inflatie voor diensten in de voornaamste buurlanden

In 2017 steeg de diensteninflatie in de buurlanden gemiddeld lichtjes naar 1,1 % (tegenover 1,0 % in 2016). Deze inflatie nam lichtjes toe in Duitsland (1,3 % tegenover 1,2 % in 2016). De stijging was meer uitgesproken in Nederland (1,1 % tegenover 0,5 % in 2016). Frankrijk kende een lichte daling van de diensteninflatie (0,9 % tegenover 1,0 % in 2016). Rekening houdend met de hogere inflatie in België (1,9 % in 2017) vergeleken met onze buurlanden, bedroeg de bijdrage van de diensten tot het totale inflatieverschil in 2017 0,3 procentpunt in het nadeel van België⁹¹.

Grafiek 19. Kwartaalevolutie van de consumptieprijzen voor diensten in België en in de voornaamste buurlanden

(Jaar-op-jaar veranderingspercentage)

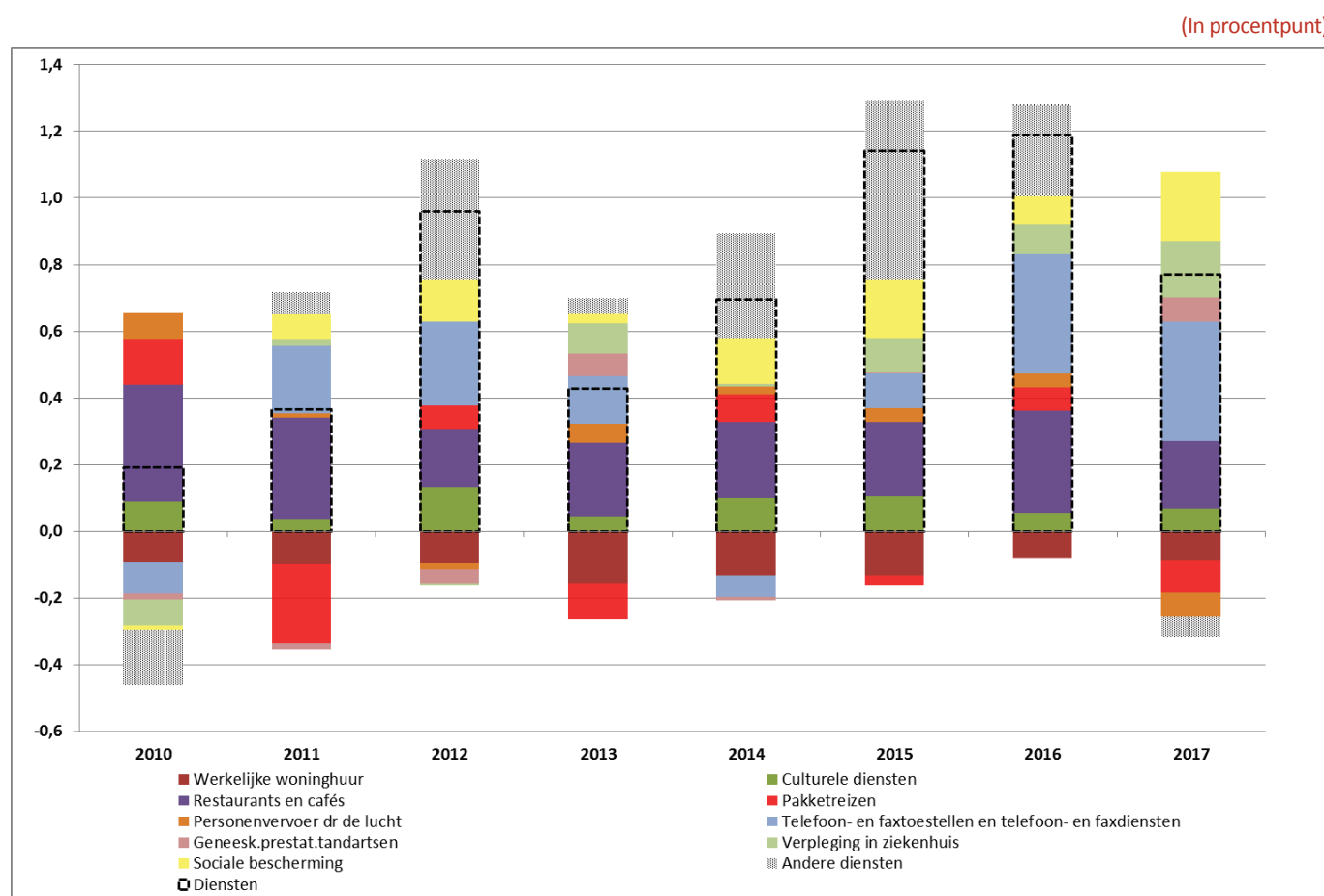
Bronnen: EC, FOD Economie, AD Statistiek-Statistics Belgium.

De subcategorie telefoon- en faxdiensten heeft veruit de grootste bijdrage geleverd aan het inflatieverschil voor diensten in 2017, ten nadele van België. In België kwam de inflatie voor deze categorie uit op 2,1 % tegenover een negatief gemiddelde van -3,0 % in de buurlanden. In Duitsland kwam de inflatie voor deze categorie uit op -0,8 %. Zowel voor mobiele telefonie als voor bundels werd een negatieve inflatie opgetekend van respectievelijk 1,1 % en 1,3 %. In Frankrijk werd een inflatie van -4,7 % opgetekend voor telefoon- en faxdiensten, met een inflatie van -0,3 % voor mobiele gesprekken en een inflatie van -8,9 % voor bundels (door de daling in januari van sommige forfaits). In Nederland bedroeg de inflatie voor telefoon- en faxdiensten -7,3 %. De communicatie door middel van een mobiele telefoon was 14,9 % goedkoper op jaarbasis, terwijl de prijzen van bundels 2,7 % op jaarbasis gestegen zijn. In België kende de communicatie door middel van een mobiele telefoon en bundels een evolutie van respectievelijk -0,5 % en 3,4 % op jaarbasis. Over de ganse periode 2010-2017 hebben telecomdiensten voor 24,5 % bijgedragen tot het gecumuleerde inflatie-

⁹¹ Bij het GICP met constante belastingvoet zou de diensteninflatie in 2017 identiek geweest zijn aan de reële diensteninflatie in België en in de buurlanden.

verschil voor diensten, dat op 6,2 procentpunt ten nadele van België uitkwam. Behalve in 2010 en 2014 hebben de telecomdiensten elk jaar bijgedragen tot de stijging van het inflatieverschil van diensten ten nadele van België. Zoals vermeld in het jaarverslag 2016, is het mogelijk dat de ongunstige evolutie van de prijzen in België in vergelijking met Frankrijk en Nederland echter deels te wijten is aan een verschil in de methodologie voor de berekening van de index⁹². Dit is echter moeilijk te kwantificeren.

Grafiek 20. Jaarlijkse bijdragen van de verschillende dienstencategorieën aan het inflatieverschil tussen België en de voornaamste buurlanden⁹³

Bronnen: EC, FOD Economie, AD Statistiek – Statistics Belgium.

Naast telefoon- en faxdiensten leverden ook de categorieën sociale bescherming en restaurants en cafés grote bijdrage tot het inflatieverschil voor diensten, ten nadele van België, in 2017⁹⁴. Sinds 2010 hebben beide dienstencategorieën elk jaar bijgedragen tot de stijging van het inflatieverschil van diensten ten nadele van België (behalve in 2010 voor so-

⁹² In België en Duitsland worden bijvoorbeeld de tarieven van de meest geconsumeerde producten per profiel en per provider weerhouden. In Frankrijk en Nederland worden de goedkoopste tarieven per profiel en per provider opgevolgd. Meer informatie over de toegepaste methodologieën in de buurlanden is terug te vinden in het Jaarverslag 2016 van het Prijzenobservatorium, hoofdstuk II.4.2.

⁹³ De negen categorieën met de grootste bijdragen (ten voordele en ten nadele) aan het inflatieverschil tussen België en de buurlanden in 2017 worden in deze grafiek weergegeven.

⁹⁴ Voor elk van deze categorieën liet België een hogere inflatie optekenen dan gemiddeld in de buurlanden. Voor restaurants en cafés en bedroeg de inflatie 2,5 % in België tegenover gemiddeld 1,8 % in de buurlanden. Voor sociale bescherming bedroeg de inflatie 2,2 % in België tegenover gemiddeld -2,4 % in de buurlanden. De lagere inflatie voor sociale bescherming in Duitsland (-6,1 %) en Nederland (-3,5 %) in 2017 is voornamelijk te wijten aan een sterke negatieve inflatie voor thuiszorg.

ciale bescherming). Pakketreizen⁹⁵ en reële woninghuur⁹⁶ leverden dan weer de grootste bijdrage aan het inflatieverschil van diensten ten voordele van ons land. Tijdens de periode 2010-2017 heeft woninghuur elk jaar bijgedragen tot de daling van het inflatieverschil van diensten ten nadele van België, terwijl pakketreizen het één jaar op twee hebben gereduceerd.

Tabel 11. Inflatie voor diensten en voornaamste categorieën in België en in de voornaamste buurlanden in 2017

(Jaarlijks veranderingspercentage, tenzij anders vermeld)

	België	Gemiddelde buurlanden	Duitsland	Frankrijk	Nederland	Gewicht in 2017 (in %)	
						België	Gemiddelde buurlanden
Vrijtijdsbesteding en lichaamsverzorging	2,3	1,6	1,8	1,3	1,9	26,1	20,6
Restaurants en cafés	2,5	1,8	2,1	1,4	2,3	15,8	10,2
Culturele diensten	2,7	0,9	0,9	0,9	0,8	3,6	3,5
Kapsalons en lichaamsverzorging	2,0	1,6	2,0	1,1	1,4	3,5	2,4
Recreatieve- en sportdiensten	1,9	1,8	2,1	1,7	1,4	2,1	2,1
Kantines	1,8	1,6	1,4	1,6	3,5	0,7	1,8
Reiniging, herstelling en huur van kleding	1,6	1,9	2,0	1,8	0,8	0,1	0,3
Overige diensten	2,1	0,5	0,0	1,4	0,0	24,7	18,7
Verpleging in ziekenhuis	2,0	2,6	3,3	-0,6		10,0	1,1
Sociale bescherming	2,2	-2,4	-6,1	1,4	-3,5	4,6	4,3
Verzekering i.v.m. gezondheid	3,8	2,2	2,3	1,7	5,9	2,5	3,0
Tandheelkundige verzorging	7,6	0,6	0,2	0,7	1,8	1,1	1,5
Andere verzekeringen	2,9	1,1	1,1		0,7	0,6	0,6
Andere diensten, n.e.g.	1,0	1,1	1,7	0,8	1,1	1,5	2,2
Onderwijs	0,4	1,1	0,8	2,3	1,4	1,5	1,8
Financiële diensten, n.e.g.	2,0	2,1	3,7	2,5	-1,7	0,1	0,9
Medische en paramedische diensten	0,0	0,8	0,4	1,5	0,0	2,7	3,3
Huisvestingsdiensten	1,3	1,3	1,6	0,8	1,6	23,1	28,1
Werkelijke woninghuur	1,1	1,2	1,7	0,2	1,8	14,7	19,7
Andere diensten i.v.m. woning	2,2	1,4	1,6	1,0	-0,6	1,9	1,1
Riolering en afvalwaterzuivering	2,8	0,5	0,2	1,7	-1,8	1,0	1,7
Verzekering i.v.m. woning	3,1	2,9	1,2	3,8	1,7	0,9	1,0
Huishoudelijke diensten voor de woning	1,0	2,3	4,4	0,5	2,0	2,5	1,0
Diensten onderhoud en reparatie woning	1,3	2,1	3,2	1,7	2,8	1,2	2,0
Huisvuilophaling	1,1	0,6	0,2	2,0	-0,2	0,9	1,3
Reizen	2,9	2,9	2,3	2,3	7,4	6,0	8,3
Accommodatie	7,0	3,1	2,1	2,4	9,4	2,0	3,4
Pakketreizen	0,4	2,5	2,2	1,7	5,0	3,9	4,9
Communicatie	2,0	-2,7	-0,7	-4,2	-6,9	7,9	7,2
Telefoon- en faxtoestellen en -diensten	2,1	-3,0	-0,8	-4,7	-7,3	7,6	6,7
Postdiensten	0,0	1,8	0,8	3,8	2,5	0,2	0,5
Vervoerdiensten	1,1	1,8	2,0	1,7	1,5	12,3	17,0
Herstelling en onderhoud privévoertuigen	1,8	2,2	3,3	1,7	-0,9	6,4	5,7
Personenvervoer over de weg	3,3	2,7	1,4	3,5	0,8	1,1	1,0
Personenvervoer per spoor	2,4	1,4	2,0	0,6	0,5	1,2	1,8
Andere diensten voor privévoertuigen	0,8	1,3	1,4	1,0	2,9	0,7	3,3
Andere vervoerdiensten	1,5	2,3	1,4	0,6	5,0	0,2	0,2
Verzekering i.v.m. vervoer	-0,3	1,1	0,2	1,4	6,2	1,9	1,6
Personenvervoer door de lucht	-5,3	2,1	0,5	2,4	4,2	0,9	1,5
Diensten	1,9	1,1	1,3	0,9	1,1	100,0	100,0

Bronnen: EC, FOD Economie, AD Statistiek-Statistics Belgium .

Nb: Niet beschikbaar.

⁹⁵ In België zijn pakketreizen slechts met 0,4 % gestegen in 2017, tegenover gemiddeld 2,5 % in de buurlanden. Bovendien hebben de buurlanden een hoger gewicht voor deze categorie.

⁹⁶ Met name door het lagere gewicht van de huur in België.

I.6 Inflatie voor niet-energetische industriële goederen in 2017

I.6.1 Inflatie voor niet-energetische industriële goederen in België

De inflatie voor niet-energetische industriële goederen bedroeg gemiddeld 0,8 % in 2017 tegenover 1,0 % in 2016. De inflatie schommelde van maand tot maand. Behalve in juli 2017, schommelde ze tussen 0,6 % en 0,9 % tijdens de andere maanden van het jaar.⁹⁷ De daling van de inflatie voor niet-energetische industriële goederen tussen 2016 en 2017 is onder andere het gevolg van een daling van de inflatie voor wagens. Met een gewicht van 27,3 % in de consumptiekorf droeg deze productgroep 0,2 procentpunt bij tot de totale inflatie in 2017.

Tabel 12. Recent verloop van de consumptieprijzen voor niet-energetische industriële goederen

(Jaarlijks veranderingspercentage, tenzij anders vermeld)

	2015	2016	2017	2016	2017				2017 – IV			Bijdrage ¹	Ge- wicht ²
				IV	I	II	III	IV	okt	nov	dec		
Niet-duurzame goederen	0,5	0,7	1,2	0,6	0,9	1,3	1,3	1,2	0,8	1,1	1,7	0,36	31,6
Farmaceutische producten	-1,4	-0,8	2,1	-0,1	-0,3	2,7	3,0	2,9	2,8	2,9	2,9	0,10	4,9
Leidingwater	1,9	1,5	5,5	1,5	5,5	5,5	5,5	5,5	5,5	5,5	5,5	0,10	1,8
Producten voor onderhoud en reparatie woning	0,8	0,1	2,0	0,0	1,2	1,9	2,4	2,6	2,6	2,4	2,8	0,08	4,2
Kranten en tijdschriften	4,0	3,9	3,4	4,5	5,0	3,4	2,8	2,4	2,4	2,3	2,6	0,07	2,0
Tuinbouw	1,7	1,6	1,5	3,0	3,2	1,5	0,4	0,9	0,3	0,5	1,9	0,04	2,9
Huisdieren en aanverwante artikelen	0,5	1,5	0,4	0,1	-0,2	0,5	0,3	1,0	0,9	0,7	1,3	0,01	3,0
Drukwerk, schrijfwaren en tekenartikelen	1,6	2,1	0,3	2,0	0,9	0,9	-0,7	0,1	0,2	0,1	-0,1	0,00	1,3
Andere medische producten en therapeutische apparaten	-0,4	1,2	-0,3	1,0	-0,1	-0,4	0,1	-0,7	-1,3	-0,8	0,0	-0,01	2,6
Niet-duurzame huishoudartikelen	-0,2	1,6	-0,3	0,4	-0,2	-0,1	0,4	-1,3	-2,9	-1,4	0,4	-0,01	3,9
Elektrische toestellen en artikelen voor lichaams- verzorging	-0,4	-1,5	-0,6	-2,0	-1,2	-0,7	-0,3	-0,2	-1,0	0,2	0,1	-0,03	4,9
Half-duurzame goederen	0,5	0,8	0,7	0,7	0,7	0,7	1,0	0,6	0,6	0,6	0,5	0,27	36,6
Kleding	0,3	0,8	0,4	0,3	0,0	0,2	1,1	0,2	0,2	0,3	0,2	0,06	16,8
Onderdelen en toebehoren voor privé- voertuigen	-1,2	-0,3	2,8	1,0	2,1	3,0	2,8	3,0	2,9	3,1	3,1	0,05	1,7
Schoeisel	1,2	0,9	1,2	1,3	2,5	1,0	0,6	0,8	0,9	1,0	0,5	0,04	3,6
Boeken	0,9	1,5	1,8	2,3	2,3	1,3	2,5	1,2	0,8	1,4	1,4	0,04	2,0
Vaat-, glaswerk en niet-elektrisch keukengerei	0,8	1,6	1,3	2,0	1,6	1,2	1,4	0,9	1,0	0,7	0,9	0,02	2,0
Huishoudtextiel	1,6	1,4	0,8	1,0	0,9	0,8	0,5	0,8	0,8	0,9	0,8	0,02	2,5
Andere artikelen voor persoonlijk gebruik	0,4	2,2	1,2	2,2	1,7	1,2	1,0	1,0	1,0	0,9	1,0	0,01	1,1
Opslagmedia	-3,6	-1,0	1,2	-3,6	0,8	3,7	0,0	0,1	2,1	-1,2	-0,5	0,01	1,0
Andere kledingartikelen	1,2	1,8	1,1	1,9	1,3	1,3	0,8	0,9	0,8	0,9	0,9	0,01	0,9
Spelen, speelgoed en hobby artikelen	0,1	-0,2	0,4	-0,1	-0,3	0,4	0,9	0,5	1,0	0,0	0,5	0,01	1,8
Kledingstoffen	0,6	0,4	1,1	0,2	0,0	1,1	1,2	2,2	1,6	2,3	2,6	0,00	0,2
Sport- en kampeerartikelen en artikelen voor buiten recreatie	-0,2	0,3	-0,1	0,3	0,5	-0,3	-0,7	0,0	0,1	0,0	-0,2	0,00	0,6
Gereedschap voor huis en tuin	0,5	0,7	-0,1	0,5	0,2	0,1	-0,3	-0,4	-0,5	-0,5	-0,2	0,00	2,5
Duurzame goederen	0,2	1,6	0,6	1,3	0,7	0,5	0,4	0,6	0,5	0,5	0,6	0,18	31,8
Nieuwe personenwagens	1,5	3,5	1,5	2,9	1,6	1,5	1,5	1,3	1,4	1,2	1,3	0,19	12,5
Meubelen	0,7	0,8	0,9	0,7	0,7	0,8	0,9	1,1	1,0	1,2	1,2	0,08	8,8
Sieraden, uurwerken en klokken	3,7	2,9	3,5	3,3	4,5	4,2	3,4	1,9	2,1	1,9	1,6	0,04	1,0
Motorfietsen en fietsen	1,8	2,8	1,5	2,4	2,2	1,4	1,3	1,1	1,0	1,1	1,2	0,02	1,4
Grote goederen voor recreatie	1,3	2,9	1,2	2,9	2,1	0,7	0,7	1,2	1,5	1,1	0,8	0,00	0,3
Tapijten en andere vloerbekleding	0,8	1,8	1,3	1,7	1,5	1,3	1,2	1,3	1,4	1,3	1,2	0,00	0,3
Foto- en filmmapparatuur en optische artikelen	-3,9	-1,3	-2,4	0,0	0,6	-1,3	-4,1	-4,9	-5,2	-4,9	-4,6	-0,01	0,4
Huishoudapparaten	-1,5	-0,5	-0,8	-0,8	-0,8	-0,9	-0,7	-0,6	-1,0	-0,7	-0,2	-0,03	3,6

⁹⁷ Met hetzelfde gewicht en dezelfde kortingen voor kleding en schoeisel als in 2016 zou de inflatie voor kleding en schoeisel in 2017 respectievelijk 0,2 % (in plaats van 0,4 %) en 1,1 % (in plaats van 1,2 %) bedragen hebben. De inflatie voor niet-energetische industriële goederen zou 0,78 % bedragen hebben in plaats van 0,81 %. De kortingen voor kleding waren meer uitgesproken in 2017 dan in 2016 voor de wintersolden, maar niet voor de zomersolden. De kortingen voor schoeisel waren meer uitgesproken tijdens de zomersolden in 2017, maar niet tijdens de wintersolden.

Informatica-apparatuur	-5,2	-0,8	-2,9	-1,4	-1,5	-2,9	-4,3	-2,7	-2,3	-3,1	-2,6	-0,05	1,6
Audio- en videoapparatuur	-4,2	-2,9	-3,5	-3,0	-3,6	-4,2	-3,7	-2,5	-3,3	-2,1	-2,1	-0,06	1,8
Niet-energetische industriële goederen	0,5	1,0	0,8	0,8	0,8	0,8	0,9	0,8	0,6	0,7	0,9	0,81	100,0

Bronnen: EC, FOD Economie, AD Statistiek-Statistics Belgium.

¹ Bijdrage tot de inflatie van de groep in 2017 (in procentpunt), ² p.m. gewicht in de groep in 2017 (in %).

De bijzonder heterogene groep van de niet-energetische industriële goederen kan worden onderverdeeld in halfduurzame goederen (zoals kleding en schoeisel), duurzame goederen (zoals voertuigen en meubelen) en niet-duurzame goederen (zoals producten voor lichaamsverzorging en geneesmiddelen).

De vertraging van de inflatie voor niet-energetische industriële goederen tussen 2016 en 2017 wordt vooral verklaard door een vertraging van het inflatietempo voor duurzame goederen (van 1,6 % naar 0,6 %) en in mindere mate door die van halfduurzame goederen (van 0,8 % naar 0,7 %). De inflatie voor niet-duurzame goederen droeg 0,4 procentpunt bij tot de inflatie van de niet-energetische industriële goederen. Halfduurzame en duurzame goederen droegen respectievelijk 0,3 en 0,2 procentpunt bij aan de inflatie van niet-energetische industriële goederen.

Voor het tweede jaar op rij is de inflatie van niet-duurzame goederen versneld (1,2 % in 2017 tegenover 0,7 % in 2016). In 2017 waren de watervoorziening (met een prijsstijging van 5,5 % op jaarbasis) en de farmaceutische producten (met een inflatie op jaarbasis van 2,1 %) verantwoordelijk voor de grootste bijdrage aan de inflatie van niet-duurzame goederen. In de meeste Vlaamse gemeenten hebben waterleveranciers hun tarieven in 2017 aanzienlijk verhoogd⁹⁸, terwijl het remgeld voor sommige antibiotica vanaf 1 mei 2017 werd verhoogd. Anderzijds hebben producten voor lichaamsverzorging (met een inflatie van -0,6 % in 2017) negatief bijgedragen tot de inflatie van niet-duurzame goederen. De versnelling van de inflatie van niet-duurzame goederen kan voornamelijk worden verklaard door de stijging van de waterprijzen (5,5 % in 2017 tegenover 1,5 % in 2016), farmaceutische producten (2,1 % in 2017 tegenover -0,8 % in 2016) en materialen voor onderhoud en reparatie van woningen zoals bijvoorbeeld emailverf en cement (2,0 % in 2017 tegenover 0,1 % in 2016).

Halfduurzame goederen kostten gemiddeld 0,7 % meer in 2017 dan in 2016. Buiten de soldenmaanden (met een prijsstijging van 0,3 % op jaarbasis in januari en 1,7 % in juli), bleef de inflatie voor halfduurzame goederen in 2017 vrij stabiel (van 0,5 % tot 1,0 %). De prijzen van kleding en onderdelen en toebehoren voor privé-voertuigen (zoals banden), die in 2017 met respectievelijk 0,4 % en 2,8 % stegen in vergelijking met het voorbije jaar, leverden de grootste bijdrage aan de inflatie voor halfduurzame goederen. De lichte vertraging van de inflatie van halfduurzame goederen kan gedeeltelijk worden verklaard door de minder sterke stijging van de kledingprijzen (van 0,8 % in 2016 naar 0,4 % in 2017), ondanks de minder uitgesproken dalingen tijdens het afgelopen jaar. Wisselstukken (met een inflatie van 2,8 % in 2017) en informatiedragers (1,2 %) zagen daarentegen hun prijzen stijgen na enkele jaren van negatieve inflatie.

De consument moest gemiddeld 0,6 % meer betalen voor duurzame goederen in de loop van 2017. Auto's (met een inflatie van 1,5 % in 2017) en, in mindere mate, meubelen (0,9 %) hebben bijgedragen tot de inflatie voor duurzame goederen. De vertraging van de inflatie voor duurzame goederen kan grotendeels worden verklaard door de tragere groei van de autoprijzen (van 3,5 % in 2016 naar 1,5 % in 2017) als gevolg van het wegvallen van het opwaartse effect op de prijzen als gevolg van de overschakeling naar de EURO 6-emissienorm vanaf november 2015 en de verhoging van de belasting op inverkeerstelling in Vlaanderen in januari 2016.⁹⁹ Daarnaast vertraagde ook de meer uitgesproken daling op jaarbasis van de prijzen voor audio- en videoapparatuur (van -2,9 % in 2016 naar -3,5 % in 2017, zoals televisies en videorecorders bijvoorbeeld) en gegevensverwerkende apparatuur (van -0,8 % in 2016 naar -2,9 % in 2017, zoals computers bijvoorbeeld) de inflatie van duurzame goederen tussen 2016 en 2017.

⁹⁸ Deze tariefverhogingen werden goedgekeurd voor de periode 2017-2022 (behalve voor Watergroep, waarvan de tarieven slechts voor 2017 werden goedgekeurd). (<https://www.vmm.be/water/waterfactuur/prijzen-en-tarieven-gezinnen>).

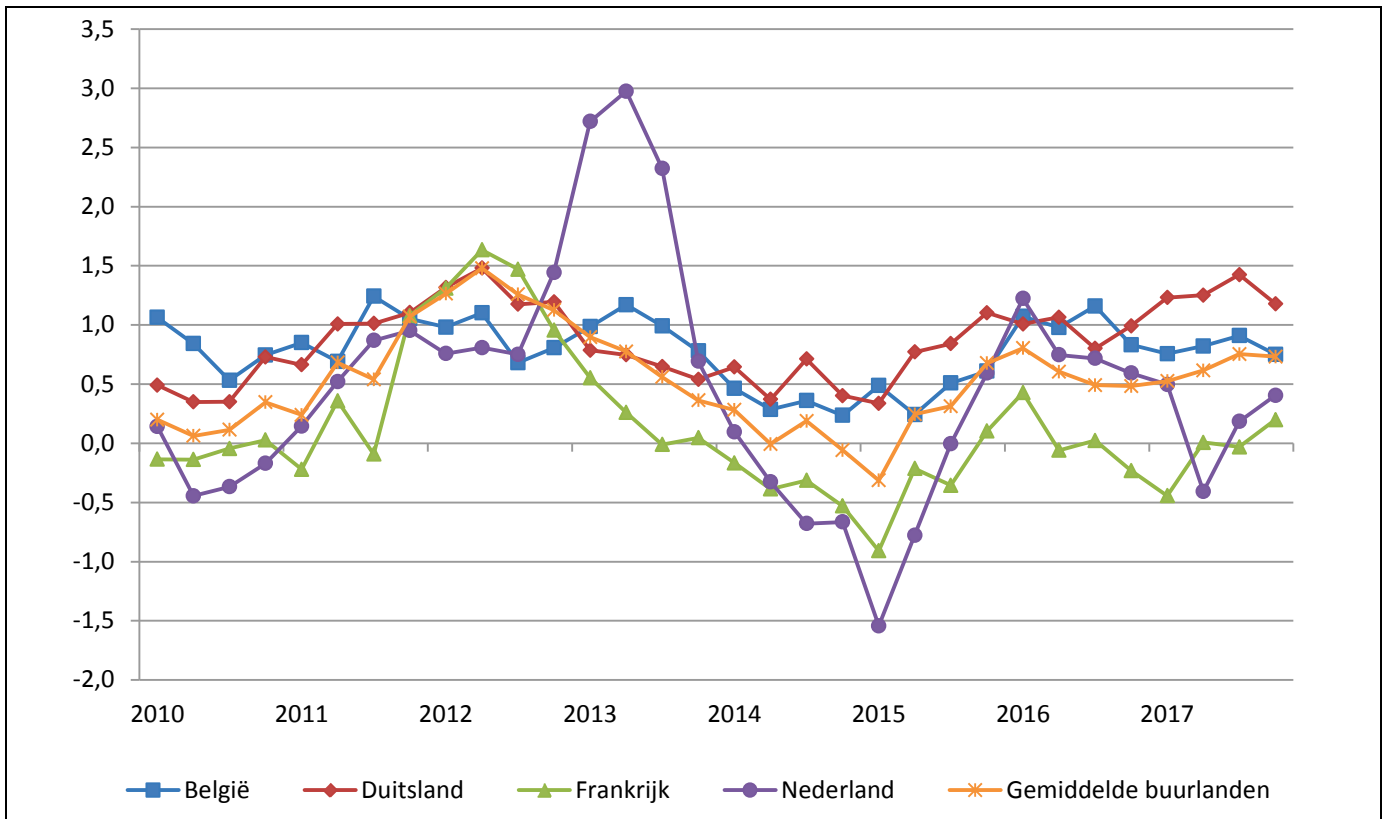
⁹⁹ De evolutie van de reële prijs van een auto werd geanalyseerd in het tweede kwartaalverslag 2017 (zie <https://economie.fgov.be/nl/publicaties/prijzen-analyse-van-de-prijzen-20>).

I.6.2 Inflatie voor niet-energetische industriële goederen in de voornaamste buurlanden

De inflatie van de industriële goederen bedroeg gemiddeld 0,7 % in onze buurlanden in 2017 (tegenover 0,6 % in 2016). De inflatie in België bereikte 0,8 % en was dus hoger. De bijdrage van de niet-energetische industriële goederen tot het inflatieverschil ten nadele van ons land bedroeg 0,04 procentpunt. De inflatie voor niet-energetische industriële goederen versnelde in Duitsland (van 1,0 % in 2016 tot 1,3 % in 2017) maar vertraagde in Nederland (van 0,8 % tot 0,2 %) en werd zelfs negatief in Frankrijk (van 0,0 % tot -0,1 %).

Grafiek 21. Kwartaalevolutie van de consumptieprijzen voor niet-energetische industriële goederen in België en in de voornaamste buurlanden

(Jaarlijks veranderingspercentage)

Bronnen: EC, FOD Economie, AD Statistiek-Statistics Belgium.

In 2017 leverden producten voor onderhoud en reparatie van de woning de grootste bijdrage tot het inflatieverschil ten nadele van ons land voor niet-energetische industriële goederen. In België bedroeg de inflatie 2,0 % in 2017, terwijl de gemiddelde prijsstijging op jaarbasis 0,4 % bedroeg in onze belangrijkste buurlanden. Tuinbouwproducten (zoals bloemen) leverden een bijdrage tot het inflatieverschil ten voordele van ons land. In 2017 bedroeg de inflatie voor deze productcategorie 3,1 % in onze buurlanden en 1,5 % in België.

Tabel 13. Inflatie voor niet-energetische industriële goederen en voornaamste categorieën in België en in de voornaamste buurlanden in 2017

(Jaarlijks veranderingspercentage, tenzij anders vermeld)

	België	Gemiddelde buurlanden	Duitsland	Frankrijk	Nederland	Gewicht 2017 (in %)	
						België	Gemiddelde buurlanden
Niet-duurzame goederen	1,2	1,1	1,7	0,5	0,5	31,6	30,6
Farmaceutische producten	2,1	1,2	2,8	-1,0	0,0	4,9	4,5
Leidingwater	5,5	1,0	1,2	0,9	-0,4	1,8	2,5
Producten voor onderhoud en reparatie woning	2,0	0,4	0,5	0,2	0,2	4,2	1,4
Kranten en tijdschriften	3,4	4,2	4,8	3,6	3,1	2,0	2,5
Tuinbouw	1,5	3,1	3,4	2,9	2,4	2,9	2,7
Huisdieren en aanverwante artikelen	0,4	1,0	1,8	0,2	0,3	3,0	2,7
Drukwerk, schrijfwaren en tekenartikelen	0,3	1,3	2,5	0,8	-0,4	1,3	1,4
Andere medische producten en therapeutische apparaten	-0,3	0,9	1,5	-0,2	0,6	2,6	3,7
Niet-duurzame huishoudartikelen	-0,3	0,1	-0,8	0,4	2,3	3,9	2,6
Elektrische toestellen en artikelen voor lichaamsverzorging	-0,6	-0,2	-0,3	0,0	-0,6	4,9	6,7
Half-duurzame goederen	0,7	0,5	1,4	-0,3	-0,2	36,6	35,7
Kleding	0,4	0,4	1,2	0,1	-1,3	16,8	13,8
Onderdelen en toebehoren voor privé-voertuigen	2,8	-0,1	0,3	-0,7	-1,1	1,7	2,5
Schoeisel	1,2	1,2	2,3	-0,2	0,6	3,6	3,9
Boeken	1,8	0,9	1,3	0,4	0,0	2,0	2,1
Vaat-, glaswerk en niet-elektrische keukengerei	1,3	0,7	1,1	0,4	0,6	2,0	2,2
Huishoudtextiel	0,8	0,8	0,7	0,9	1,1	2,5	1,6
Andere artikelen voor persoonlijk gebruik	1,2	0,5	0,9	0,1	1,4	1,1	1,4
Opslagmedia	1,2	1,3	2,2	-1,7	6,4	1,0	0,9
Andere kledingartikelen en toebehoren	1,1	0,2	2,1	-0,1	-4,3	0,9	1,0
Speelgoed en hobbyartikelen	0,4	1,2	4,0	-2,6	0,5	1,8	2,4
Kledingstoffen	1,1	0,8	0,8			0,2	0,2
Sport- en kampeerartikelen en artikelen voor buiten recreatie	-0,1	-0,5	0,3	-1,2	1,3	0,6	1,7
Gereedschap voor huis en tuin	-0,1	-0,1	0,0	-0,4	0,9	2,5	2,1
Duurzame goederen	0,6	0,3	0,8	-0,3	0,3	31,8	33,7
Nieuwe personenwagens	1,5	1,2	1,5	0,7	2,1	12,5	13,8
Meubelen	0,9	0,3	0,7	-0,4	0,2	8,8	6,9
Sieraden, uurwerken en klokken	3,5	2,2	3,5	1,6	-1,3	1,0	2,0
Motorfietsen en fietsen	1,5	1,8	2,0	1,1	2,0	1,4	1,3
Grote goederen voor recreatie	1,2	1,1	1,2	0,6	2,6	0,3	1,3
Tapijten en andere vloerbekleding	1,3	0,4	0,6	0,4	0,0	0,3	0,7
Foto- en filmapparatuur en optische artikelen	-2,4	1,8	3,4	-1,6	1,3	0,4	0,6
Huishoudapparaten	-0,8	-1,6	-1,1	-2,3	-2,5	3,6	3,4
Informatica-apparatuur	-2,9	-2,4	-0,9	-4,2	-3,8	1,6	1,9
Audio- en videoapparatuur	-3,5	-3,5	-3,4	-4,5	-1,8	1,8	1,8
Niet-energetische industriële goederen	0,8	0,7	1,3	-0,1	0,2	100,0	100,0

Bronnen: EC, FOD Economie, AD Statistiek-Statistics Belgium.

Nb: Niet beschikbaar.

II. Analyse van de marktwerking voor juridische diensten, boekhoudkundige diensten, diensten van architecten en diensten van ingenieurs

II.1 Inleiding

Goed functionerende markten zijn cruciaal voor een economie: ze leveren de consument kwaliteitsvolle producten of diensten tegen een correcte prijs, en zetten ondernemingen aan tot meer efficiëntie. Professionele diensten kenmerken zich echter door een relatief hoog risico op marktfalen en daarom worden deze markten gereguleerd door de overheid.

Deze reglementering is echter verschillend van land tot land, en in deze analyse gaan we daarom voor een aantal professionele diensten de graad van reglementering en de economische impact ervan in termen van sectordynamiek, allocatieve efficiëntie en winstgevendheid vergelijken tussen België en de voornaamste buurlanden.

Een te hoge mate aan reglementering kan de goede werking van de Europese interne markt immers belemmeren. Met de dienstenrichtlijn van 2006 werd een belangrijke stap gezet om de Europese handel in diensten te versterken. Ondanks het feit dat de richtlijn heeft aangezet tot een aantal hervormingen, blijven er echter nog verschillende barrières bestaan. Het reduceren van deze obstakels zou een positieve invloed kunnen hebben op het concurrentievermogen en de productiviteit van de Europese economie. De Europese Commissie heeft in oktober 2015 daarom een strategie goedgekeurd om de interne markt voor goederen en diensten te bevorderen.¹⁰⁰ Wat de diensten betreft, kijkt de Commissie vooral naar de zogenaamde gereguleerde beroepen, waarvan er een 5000-tal zijn in Europa. Gereguleerde beroepen in prioritaire sectoren krijgen daarbij voorrang. Het gaat onder andere om ingenieurs, architecten, boekhouders en advocaten.

Voor deze analyse werd inspiratie gevonden in de studie 'The economic impact of professional services liberalisation' van de Europese Commissie.¹⁰¹ Net zoals in de studie van de Commissie zal gefocust worden op de volgende vier professionele dienstencategorieën: juridische diensten (NACE M 69.1), accountants (NACE M 69.2), architecten (NACE M 71.11) en ingenieurs (NACE M 71.12). Verder werden ook interviews afgenomen met experts bij DG GROW, DG ECFIN, de AD Economische reglementering en de AD KMO-beleid.

Vooreerst brengen we het economisch belang van deze vier professionele diensten in kaart en tonen we aan dat deze sectoren sterk verweven zijn met de rest van de economie. Ook wordt in dit deel een eerste verkennende analyse gemaakt van de marktwerking van de vier weerhouden professionele diensten in België op basis van informatie uit de horizontale screening van sectoren van het Prijzenobservatorium. Vervolgens komt aan bod waarom het belangrijk is dat de professionele dienstenmarkten gereguleerd zijn en hoe de graad van reglementering gemeten kan worden. Dit kan aan de hand van twee indicatoren, zijnde de Product market regulation (PMR) van de OESO en de Restrictiveness indicator (RI) van de Europese Commissie. Niet alleen de verschillen op het vlak van methodologie en resultaten worden besproken maar ook de beperkingen van beide indicatoren. Ook de services trade restrictiveness index (STRI) van de OESO, die de belemmeringen op het vlak van internationale handel meet, wordt nog beknopt toegelicht. Vervolgens wordt de link gelegd tussen de graad van reglementering en enkele indicatoren van marktwerking, namelijk bedrijfsdynamiek, allocatieve efficiëntie en winstgevendheid. In het deel over de reglementering en in de economische analyse wordt telkens de vergelijking gemaakt tussen België, de voornaamste buurlanden en het gemiddelde van de

¹⁰⁰ Zie COM(2015) 550 final, Mededeling van de Commissie "De eengemaakte markt verbeteren: meer mogelijkheden voor mensen en ondernemingen" Zie COM(2016) 824 final "Voorstel voor een verordening tot invoering van een Europese e-kaart voor diensten en de bijbehorende administratieve faciliteiten" en COM(2016) 820 final "Mededeling van de Commissie inzake aanbevelingen voor hervorming van de reglementering van professionele dienstverlening".

¹⁰¹ Europese Commissie, European Economy, september 2014, zie http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/economic_paper/2014/pdf/ecp533_en.pdf.

EU-28. Op het einde van deze studie werd ook een eerste aanzet gegeven om de link te maken tussen de graad van reglementering en de kwaliteit van de reglementering.

II.2 Economisch belang en verkennend onderzoek van de markten voor juridische diensten, boekhoudkundige diensten, diensten van architecten en diensten van ingenieurs

II.2.1. Inleiding

Omwille van mogelijke risico's van marktverstoring heeft het Prijzenobservatorium een studie uitgevoerd naar de juridische diensten, diensten van accountants, architecten en ingenieurs. Deze sectoren zijn regelmatig door de Europese Commissie aangeduid als overgereguleerde sectoren, wat een impact heeft op demarktwerving.

Bovendien zijn deze sectoren van enig economisch belang. De vier onderzochte Belgische sectoren hebben samen een toegevoegde waarde (tegen factorkosten) van 7.558,5 miljoen euro opgeleverd in 2015, of 3,7 % van de totale toegevoegde waarde van de Belgische economie.^{102 103} Meer bepaald bedroeg de toegevoegde waarde 3.010,7 miljoen euro voor juridische diensten (of 1,5 % van de toegevoegde waarde van de Belgische economie), 1.660,9 miljoen euro voor boekhoudkundige diensten (of 0,8 %), 805,5 miljoen euro voor diensten van architecten (of 0,4 %) en 2.081,5 miljoen euro voor diensten van ingenieurs (of 1,0 %). Daarenboven waren 4,2 % van het totale aantal werkzame personen in de Belgische economie in 2015 tewerkgesteld binnen de 4 onderzochte Belgische sectoren.¹⁰⁴

Het doel van dit hoofdstuk is de intersectorale betrekkingen te beschrijven van de juridische diensten, de boekhoudkundige diensten en de diensten van architecten en ingenieurs met de toeleverings- en afnamesectoren. Daarna wordt een verkennende analyse over de werking van deze sectoren voorgesteld. Deze analyse stoelt op de horizontale screening van de sectoren die jaarlijks door het Prijzenobservatorium wordt uitgevoerd.

II.2.2. Intersectorale betrekkingen van de juridische en boekhoudkundige diensten en de diensten van architecten en ingenieurs

Dit hoofdstuk stelt de directe relaties (directe benadering) en indirecte relaties (cumulatieve benadering) voor die de juridische en boekhoudkundige diensten en de diensten van architecten en ingenieurs met hun leveranciers en klanten hebben aan de hand van de Input-Outputtabel¹⁰⁵. De directe benadering focust op de relaties die een bedrijfstak onderhoudt met zijn directe leveranciers. Naast deze directe benadering kan ook de hele productieketen van de bedrijfstak worden gereconstrueerd. Deze gecumuleerde benadering (relaties tussen bedrijfstakken) geeft een overzicht van de economie. Deze laat enerzijds toe de impact in te schatten van een schok van de kosten van de bedrijfstak op de productiewaarde en op deze van zijn directe en indirecte klanten (stroomafwaarts effect) en anderzijds de impact te meten van een vraagschok op de productie van de bedrijfstak (aan dewelke deze vraag is gericht) en op deze van de directe en indirecte toeleveringssectoren (stroomopwaarts effect). De prijzen van architecten en ingenieurs zullen bijvoorbeeld een weerslag hebben op deze voor diensten van de bouwsector en zijn klanten. Diensten van architecten en ingenieurs leiden stroomopwaarts tot een toename van de prestaties van diensten van de hoofdkantoren en managementbureaus. Deze stroomopwaartse sectoren gaan eveneens een toegevoegde waarde creëren en zich wenden tot intermediair verbruik.

¹⁰² De Belgische economie bestaat uit de industrie en marktdiensten; reparatie van computers en consumentenartikelen, exclusief financiële diensten en verzekeringen.

¹⁰³ In 2015 bedroeg het aandeel van de toegevoegde waarde van de vier onderzochte diensten in de industrie en marktdiensten 4,8 % in Duitsland, 5,2 % in Frankrijk en 5,0 % in Nederland.

¹⁰⁴ In 2015 bedroeg het aantal werkzame personen in de vier onderzochte diensten in verhouding tot de industrie en marktdiensten 4,4 % in Duitsland, 4,3 % in Frankrijk en 4,8 % in Nederland.

¹⁰⁵ De meest recente Input-Outputtabel dateert van 2010.

De impact van een schok van de kosten of een vraagschok op de productiewaarde en de productie voor de toeleverings- en afnamesectoren werd ook gekwantificeerd. De analyse werd uitgevoerd op het niveau van de bedrijfstakken SUT¹⁰⁶ NACE 69A, Rechtskundige en boekhoudkundige dienstverlening en NACE 71A¹⁰⁷, Architecten en ingenieurs; technische testen en toetsen.

1. Directe benadering

De helft van de interacties vindt plaats tussen ondernemingen binnende sector zelf.

De juridische en boekhoudkundige diensten doeneen beroep op hun eigen diensten, maar ook op de activiteiten van hoofdkantoren en adviesbureaus op het gebied van bedrijfsbeheer (NACE 70A), administratieve en ondersteunende activiteiten ten behoeve van kantoren (NACE 82A) en exploitatie van en handel in onroerend goed (NACE 68A). De diensten van architecten en ingenieurs doen een beroep op zichzelf, maar ook onder andere de activiteiten van hoofdkantoren en adviesbureaus op het gebied van bedrijfsbeheer (NACE 70A) en op de diensten van de sector exploitatie van en handel in onroerend goed (NACE 68A). Volgens de directe kostenstructuur (die de mate van afhankelijkheid meet van de sector ten aanzien van zijn directe leveranciers) vertegenwoordigen het intermediaire verbruik, de lonen en de intermediaire invoer respectievelijk 39,9 %, 17,2 % en 6,9 % van de productie van de juridische en boekhoudkundige diensten en respectievelijk 47,3 %, 23,4 % en 12,4 % van de diensten van architecten en ingenieurs (zie grafiek 23).

De afschrijvingen nemen respectievelijk 5,0 % en 5,4 % (tegenover gemiddeld 14,8 % voor marktdiensten¹⁰⁸) van de binnenlandse productie in, terwijl het netto-exploitatietoetschot respectievelijk 26,6 % en 11,7 % bedraagt (tegen gemiddeld 17,9 % voor marktdiensten).

2. Gecumuleerde benadering

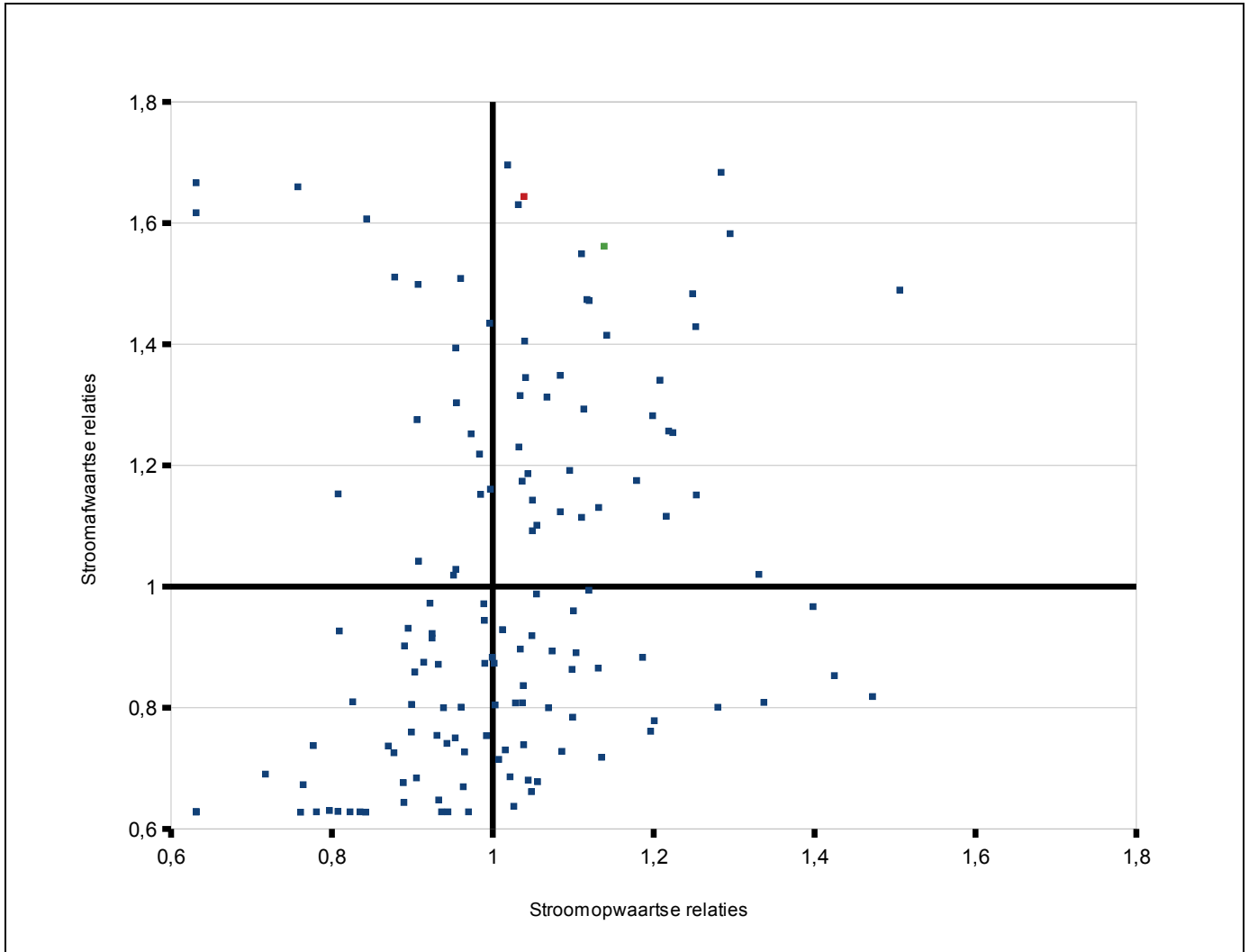
Onderstaande grafiek geeft de intensiteit weer van stroomopwaartse en stroomafwaartse relaties van elke bedrijfstak. Bedrijfstakken waarvan de relaties intensiever zijn dan het gemiddelde vertonen een waarde hoger dan één. Volgens de gecumuleerde benadering zijn de juridische en boekhoudkundige diensten en de diensten van architecten en ingenieurs zowel stroomopwaarts als stroomafwaarts gericht (kwadrant rechtsboven)

¹⁰⁶ SUT is het classificatietype van de Input-outputtabel (Supply and Use Tables)

¹⁰⁷ De studie over de professionele diensten dekt de bedrijfstak 71.20 'technische testen en toetsen' niet.

¹⁰⁸ De marktdiensten omvatten de bedrijfstakken NACE 58 tot en met NACE 80-82 volgens de productclassificatie P6 (CPA 2008)

Grafiek 22. Spreidingsdiagram van de stroomopwaartse en stroomafwaartse linken van alle bedrijfstakken

Bronnen: FPB, eigen berekeningen.

Opmerking: Juridische en boekhoudkundige diensten (NACE 69A) zijn in rood aangeduid. Diensten van architecten en ingenieurs (NACE 71A) zijn in groen aangeduid.

a) Impact van een schok van de kosten

Volgens de gecumuleerde benadering zal een groei van de kosten van primaire inputs met 1000 euro bijboekhoudkundige en juridische diensten leiden tot een bijkomende productiewaarde van 2.619 euro in de totale economie, voornamelijk in de sector zelf (1.255 euro), maar ook in het openbaar bestuur (NACE 84, 122 euro) en in de groothandel (NACE 46, 100 euro). Deze schok op de kosten van de primaire inputs zal een bijkomende toegevoegde waarde van 1.314 euro creëren.

Een stijging van de kosten van primaire inputs met 1000 euro bij architecten en ingenieurs zal leiden tot een toename met 2.498 euro van de productiewaarde in de hele Belgische economie¹⁰⁹, voornamelijk verdeeld binnen de sector zelf (1.351 euro) en de bouwnijverheid (130 euro), alsook in de sector van computerprogrammering en consultancy (69 euro). Deze schok op de kosten van de primaire inputs zal een bijkomende toegevoegde waarde van 1.007 euro creëren.

¹⁰⁹ Een verhoging van het aanbod van juridische en boekhoudkundige diensten en diensten van architecten en ingenieurs met 1,0 % leidt tot een verhoging van het bruto binnenlands product met respectievelijk 0,04 % en 0,03 %.

b) Impact van een vraagschok

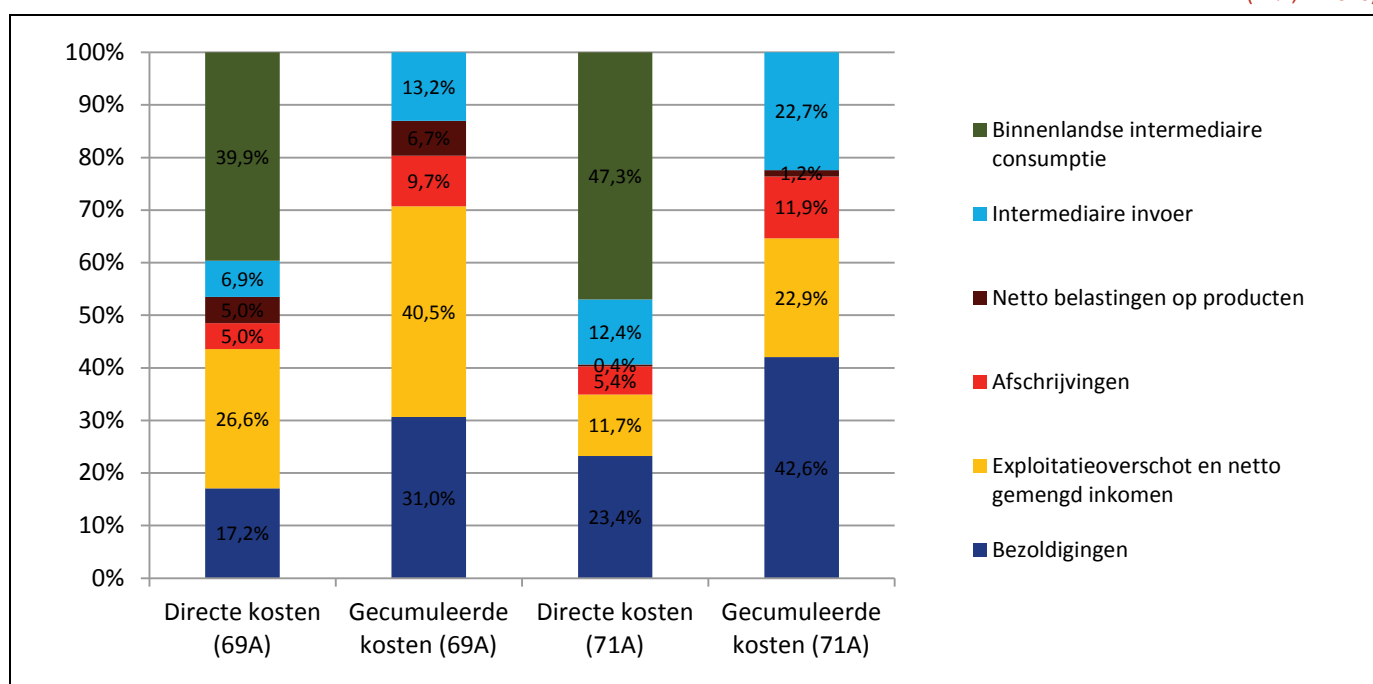
De gecumuleerde benadering laat ook toe de impact te berekenen van een schok van de finale vraag.

In het geval van een vraagschok zal een stijging van de finale vraag naar juridische en boekhoudkundige diensten met 1.000 euro leiden tot een toename van de productie¹¹⁰ met 1.647 euro (waarvan 1.255 euro binnen de sector zelf) en tot een toename van de toegevoegde waarde met 868 euro in de hele economie. Een groei van de vraag naar diensten van architecten en ingenieurs met 1.000 euro zal leiden tot een bijkomende productie van 1.808 euro in de totale economie, waaronder 1.351 euro binnen de sector zelf. Deze vraag zal een bijkomende toegevoegde waarde van 772 euro creëren in de totale economie.

Ter informatie werd de gecumuleerde kostenstructuur in de onderstaande grafiek opgenomen.

Grafiek 23. Directe kostenstructuur, gecumuleerd met de boekhoudkundige en juridische diensten (NACE 69), en de diensten van architecten en diensten van ingenieurs (NACE 71)

(In %, in 2010)

Bronnen: FPB, eigen berekeningen.

Tot besluit, door de Input-Output matrix, werd er vastgesteld dat de Belgische sectoren van juridische en boekhoudkundige diensten en van architecten en ingenieurs een belangrijke impact hebben zowel stroomafwaarts als stroomopwaarts. Deze sectoren situeren zich stroomopwaarts, namelijk in het begin van de productieketen. Het zijn vooral juridische en boekhoudkundige diensten (NACE 69) die een belangrijke rendabiliteit hebben.

II.2.3. Analyse van de marktwerking voor juridische diensten, boekhoudkundige diensten, architecten en ingenieurs

Jaarlijks wordt door het Prijzenobservatorium een horizontale screening van sectoren uitgevoerd. Daarbij worden de handelssectoren van de Belgische economie geanalyseerd d.m.v. indicatoren die betrekking hebben op de verschillen-de aspecten van marktwerking¹¹¹. In dat kader werden er 12 sectoren met betrekking tot juridische en boekhoudkun-

¹¹⁰ Een stijging van de vraag van juridische en boekhoudkundige diensten alsook diensten van architecten en ingenieurs van 1,0 % zal in beide gevallen tot een groei van het bruto binnenlands product van 0,02 % leiden.

¹¹¹ INR (2016), [Marktwerking in België: horizontale screening van marktsectoren](#) (opgesteld door E. Van Hirtum, L. Tsyganok, J-Y. Jaucot en L. Mariën).

dige diensten, architecten en ingenieurs geanalyseerd. Daarvan vallen er vier onder juridische activiteiten, drie onder boekhoudkundige activiteiten, twee onder ingenieurs en drie onder architecten (tabel 14).

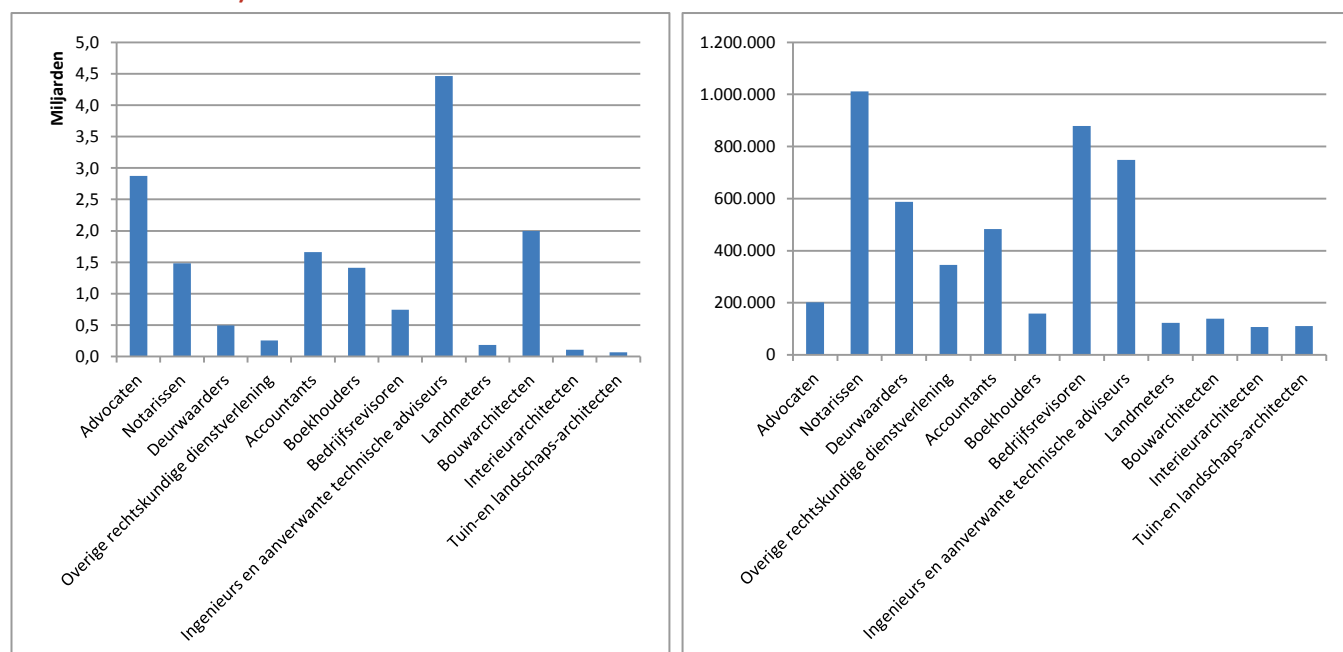
Tabel 14. Lijst van de geanalyseerde sectoren in het kader van de horizontale screening van sectoren

Rechtskundige dienstverlening (NACE 69.1)	Accountants, boekhouders en belastingconsulenten (NACE 69.2)	Architecten (NACE 71.1)	Architecten (NACE 71.2)
• Advocaten (NACE 69.101) • Notarissen (NACE 69.102) • Deurwaarders (NACE 69.103) • Overige rechtskundige dienstverlening (NACE 69.109)	• Accountants (NACE 69.201) • Boekhouders (NACE 69.202) • Bedrijfsrevisoren (NACE 69.203)	• Bouwarchitecten (NACE 71.111) • Interieurarchitecten (NACE 71.112) • Tuin- en landschaps-architecten (NACE 71.113)	• Ingenieurs en aanverwante technische adviseurs (NACE 71.121) • Landmeters (NACE 71.122)

Deze 12 sectoren zijn heterogeen op het vlak van hun economisch belang (grafiek 24). De rechtskundige dienstverlening omvat de sector van de advocaten (56,3 % van de binnenlandse omzet van de rechtskundige dienstverlening), notarissen (29 %), deurwaarders (9,7 %) en andere juridische activiteiten (5,1 %). De boekhoudkundige activiteiten bestaan uit de sectoren accountants (43,5 % van de totale binnenlandse omzet van de boekhoudkundige diensten), boekhouders en fiscalisten (37 %) en bedrijfsrevisoren (19,5 %). De activiteiten van de ingenieurs en de architecten zijn het meest heterogeen: de ingenieurs en de technische adviseurs vertegenwoordigen 96 % van de binnenlandse omzet van de categorie van de ingenieurs, terwijl de bouwarchitecten 92 % van de binnenlandse omzet vertegenwoordigen van de architectuuractiviteiten.

Door het binnenlandse omzetcijfer te analyseren ten opzichte van het aantal aanwezige spelers in deze sectoren wordt er geconstateerd dat de notarissen, bedrijfsrevisoren en ingenieurs een gemiddelde omvang van onderneming hebben die groter is dan de andere sectoren (grafiek 24).

Grafiek 24. Omzet in het binnenland (links) en gemiddelde grootte van de ondernemingen ¹¹² (rechts), jaar 2014 (2013 voor de sectoren architectuur)

Bronnen: AD Statistiek-Statistics Belgium, NBB, eigen berekeningen.

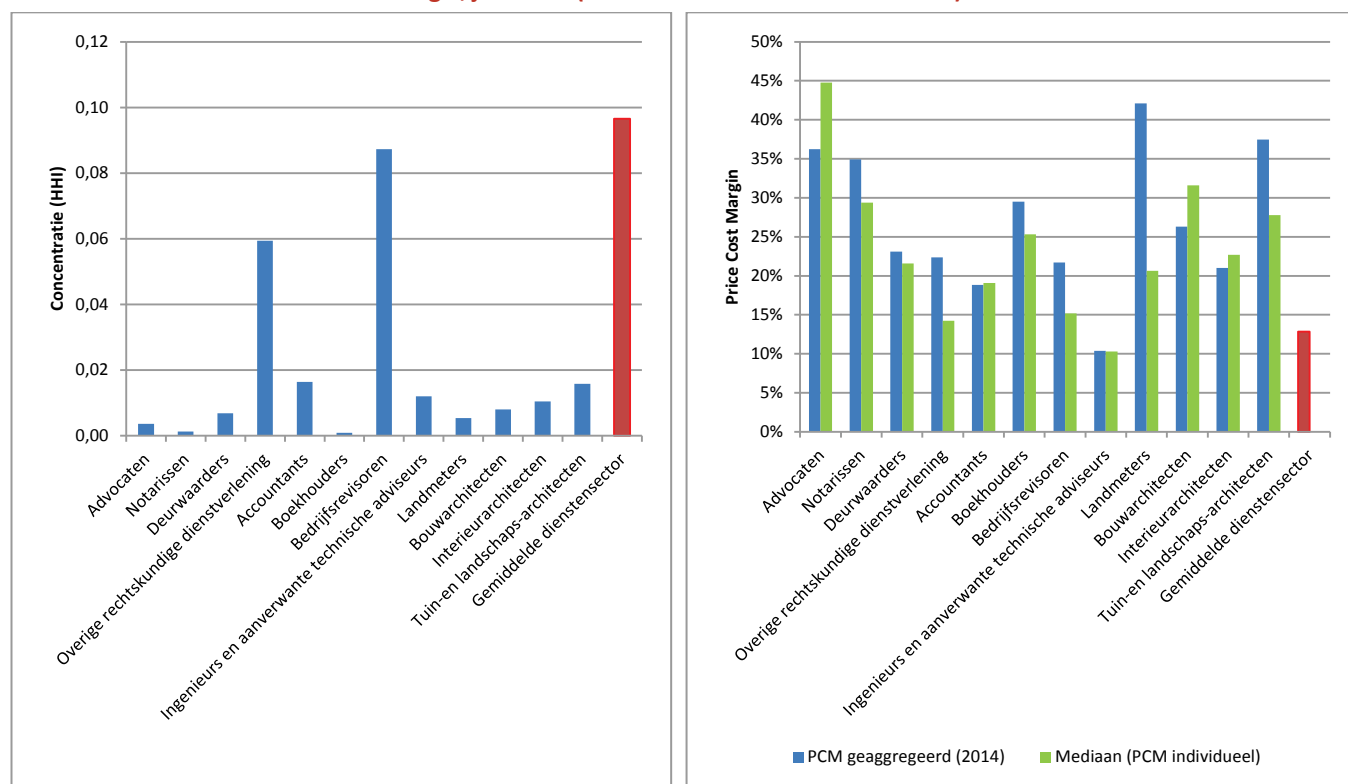
¹¹² De gemiddelde grootte van de ondernemingen werd berekend als volgt: binnenlandse omzet / aantal spelers.

1. Marktstructuur

De resultaten van de screening van sectoren laten toe van deze verschillende markten te analyseren volgens meerdere dimensies. Hun concentratie kan worden gemeten aan de hand van de Herfindahl-Hirshman-index, gedefinieerd als de som van de kwadraten van de marktaandelen van alle ondernemingen binnen een bepaalde sector. Een lage score getuigt van een bepaalde gelijkheid in de verdeling van de marktaandelen tussen de spelers van de sector. De 12 betrokken sectoren zijn zeer weinig geconcentreerd (grafiek 25). Voor al deze sectoren is de HHI grotendeels lager dan het gemiddelde van de dienstensectoren (0,10). Enkel de sector van de bedrijfsrevisoren komt er in de buurt met een HHI van 0,09. In deze sector cumuleerden de drie belangrijkste ondernemingen samen 47,6 % van de marktaandelen in 2014.

Naast de regelgevende barrières kan de structuur van een markt ook beïnvloed worden door de kapitaalintensiteit van de sector. Hoe hoger deze is, hoe moeilijker het is voor een onderneming om toe te treden tot of te overleven op deze markt. In het kader van de screening wordt deze indicator berekend als de verhouding tussen de totale kapitaalgoederenvoorraad van de sector en de totale bedrijfsopbrengsten van alle ondernemingen van de sector. Voor het merendeel van de professionele dienstverlening (behalve voor de boekhouders, landmeters en de interieurarchitecten) is de kapitaalintensiteit lager dan het gemiddelde van het geheel van de diensten.

Grafiek 25. HHI-index en Price Cost Margin, jaar 2014 (2013 voor de sectoren architectuur)

Bronnen: AD Statistiek-Statistics Belgium, NBB, eigen berekeningen.

2. Marktdynamiek

De stabiliteit van deze sectoren kan geëvalueerd worden door verschillende dynamische indicatoren¹¹³. De volatiliteit meet de intensiteit van de concurrentie in een sector via de hoeveelheid van de marktaandelen die worden herverdeeld binnen de sector in de loop van een gegeven periode.

¹¹³ Het gebruik van dynamische indicatoren is moeilijk voor de sectoren van de juridische activiteiten. Sinds 1 januari 2012 worden advocaten, notarissen en deurwaarders namelijk onderworpen aan de btw, wat een massale instroom van spelers met zich mee heeft gebracht in de gegevens van de screening.

De boekhouddiensten zijn stabiel dan het gemiddelde van de diensten. Het economische belang van intreders en uittreders is bovendien relatief zwak voor deze sectoren. Terwijl de sector van ingenieurs een bepaalde volatiliteit heeft gekend, is die van de landmeters stabiel dan het gemiddelde van de diensten. De drie sectoren van architecten worden door meer volatiliteit gekenmerkt dan het gemiddelde van de diensten.

Deze vaststellingen worden bevestigd door de overlevingsgraad, die het voortbestaan meet in de tijd van dezelfde ondernemingen in een sector.

3. Rendabiliteit

De screening meet ook de operationele rendabiliteit van deze sectoren via de indicator Price Cost Margin (PCM). Deze indicator evalueert de bruto exploitatiemarge¹¹⁴. Behalve de ingenieurs, hebben alle geanalyseerde sectoren in deze studie een PCM-indicator die veel hoger is dan het gemiddelde van de dienstensectoren (12,9 %) (Grafiek 25). Landmeters hebben de hoogste marge (42,1 %), voor de tuinarchitecten (37,4 %), de advocaten (36,2 %) en de notarissen (34,9 %). Deze hoge winstgevendheid kan echter grote verschillen tussen de spelers in dezelfde sector verbergen. De hoge winstgevendheid van de sector van de landmeters (42,1 %) kan bijgevolg worden gerelativeerd door het feit dat de helft van de spelers in deze sector een PCM-indicator had van minder dan 20,6 % (mediaan).

Er kan worden geconcludeerd dat bij de horizontale screening van de sectoren is gebleken dat de twaalf sectoren met betrekking tot juridische, boekhoudkundige, architecturale en ingenieursdiensten zeer heterogeen zijn inzake economisch belang. Deze sectoren zijn ook zeer weinig geconcentreerd en voor het merendeel van hen is hun kapitaalintensiteit lager dan het gemiddelde voor het geheel van de diensten. In termen van marktdynamiek (geen informatie voor juridische diensten) zijn vooral de boekhouddiensten en de sector van de landmeters stabiel in vergelijking met het gemiddelde van de diensten. Wat de operationele rendabiliteit van deze sectoren betreft, hebben alle onderzochte sectoren, met uitzondering van de ingenieurs, een bruto exploitatiemarge die hoger is dan het gemiddelde van de dienstensectoren.

¹¹⁴ Deze indicator, berekend op basis van gegevens uit de structuurenquête, komt overeen met de ratio bruto-exploitatieoverschot / omzet.

II.3 Analyse van de graad van reglementering

II.3.1 Reglementering ter bescherming van het algemeen belang

Aangezien de markten voor professionele dienstverlening vatbaar zijn voor bepaalde vormen van marktfalen en aldus het algemeen belang beschermd dient te worden, zou regulering genoodzaakt kunnen zijn.¹¹⁵ Eerst en vooral is er het probleem van asymmetrische informatie in de professionele dienstenmarkten. Zowel ex ante als ex post is het voor de klant bijzonder moeilijk om de kwaliteit van de dienst en van de dienstverlener in te schatten. Zo kan een advocaat een proces verliezen doordat de feiten in het nadeel speelden, maar ook doordat de advocaat niet bekwaam genoeg was. Ook in de financiële wereld is het belangrijk dat de financiële toestand van een bedrijf correct kan ingeschat worden, het werk van een accountant moet dan ook correct en accuraat zijn. Aangezien de consument slechts in uitzonderlijke gevallen een beroep doet op bepaalde professionele dienstverleners (denk bijvoorbeeld aan het inschakelen van een architect voor de bouw van een huis), zijn er ook weinig tot geen bestraffingsmechanismen. Wanneer een consument niet tevreden is over de dienstverlening van een bepaalde retailwinkel, dan kan de consument dit “bestrafen” door niet meer terug te komen. Hoe het ook zij, de transactie tussen de verschillende marktpartijen zal enkel doorgaan als er voldoende vertrouwen is. Reglementering op het vlak van opleiding en bijscholing zorgt er bijvoorbeeld voor dat de klant de deskundigheid van een accountant, architect of advocaat minder in vraag stelt. Een tweede vorm van marktfalen is gelinkt aan het bestaan van externaliteiten. Professionele diensten hebben veelal betrekking op noodzakelijke noden zoals bijvoorbeeld de veiligheid van gebouwen. De kwaliteit van de dienstverlening kan daardoor een impact hebben op anderen.

Reglementering die een dergelijk marktfalen corrigeert, is uiteraard geoorloofd. Reglementering houdt echter vaak talrijke beperkingen in, onder andere met betrekking tot het uitvoeren van activiteiten (voorbehouden activiteiten), het gebruik van beroepstitels en van rechtsvormen. Deze beperkingen kunnen een economische weerslag hebben en er moet dus over gewaakt worden dat de beperkingen niet disproportioneel zijn ten opzichte van het gestelde objectief.^{116 117}

De marktwerking van de vier weerhouden professionele diensten kenmerkt zich door zijn specifieke regulering. Om de kwaliteit van de dienstverlening in België te waarborgen heeft men in België veelal gekozen voor een reglementering van de kwaliteit van de dienstverstrekkers, en dus niet zozeer voor de reglementering van de dienst zelf via bijvoorbeeld wettelijke normering. Zo zijn bepaalde beroepstitels in België wettelijk beschermd. Een dienstverlener zal een bepaalde titel alleen maar mogen dragen als aan bepaalde bekwaamheidsvoorwaarden is voldaan (bijvoorbeeld op het vlak van diploma en stagevereisten), en op die manier geeft een titel een soort van kwaliteitssignaal aan de klant. Daarnaast zijn bepaalde activiteiten voorbehouden (monopolies) aan specifieke dienstverstrekkers. Voor de bepaling van de bekwaamheidsvoorwaarden (vaktechnisch van aard en op het vlak van loyaliteit ten aanzien van de klant en van maatschappelijke verantwoordelijkheidszin) is in België veelal geopteerd voor een systeem waar de instituten onder andere toezien op hun leden zodat deze de hen toevertrouwde opdrachten behoorlijk uitvoeren, maar waarbij het reglementaire kader wordt bepaald door de wetgever. Zo is bijvoorbeeld voorzien dat de Instituten een advies of voorstel inzake de deontologie kunnen formuleren maar dat die moeten goedgekeurd worden door de Koning (koninklijk besluit, desgevallend overlegd in Ministerraad).

¹¹⁵ Zie COM(2016) 820 final “Mededeling van de Commissie inzake aanbevelingen voor hervorming van de reglementering van professionele dienstverlening”. Deze mededeling maakt deel uit van het “dienstenpakket” dat de Commissie op 10 januari 2017 heeft gepresenteerd en is gevoegd bij het voorstel van de Commissie over de evenredigheidsbeoordeling: COM(2016) 822 final “Richtlijn van het Europees Parlement en de Raad betreffende een evenredigheidsbeoordeling voorafgaand aan een nieuwe reglementering van beroepen” ».

¹¹⁶ Heremans Tinne, “Professional services in the EU internal market: quality regulation and self-regulation”, Katholieke Universiteit Leuven, maart 2010.

¹¹⁷ Ministerie van Economie en Financiën in Frankrijk, “Sectorale regelgeving in Frankrijk”, in Trésor-Eco n° 203, Augustus 2017.

II.3.2 Graad van reglementering bij professionele diensten

Er bestaan twee indicatoren die de graad van reglementering bij professionele diensten meten, zijnde de Product market regulation (PMR) van de OESO en de restrictiviteitsindicator (RI) van de Europese Commissie. Ook de services trade restrictiveness index (STRI) van de OESO, die de belemmeringen op het vlak van internationale handel meet, wordt nog beknopt toegelicht in dit deel.

In dit hoofdstuk worden eerst de berekeningswijze en de resultaten van de PMR toegelicht, en vervolgens die van de RI. Bij de bespreking van de resultaten wordt België telkens vergeleken met onze voornaamste buurlanden en met het gemiddelde van de Europese Unie. In het deel over de RI, komen ook de aanbevelingen aan bod die de Europese Commissie formuleert over de hervorming van de reglementering van professionele diensten in België. Bovendien is in dat deel getracht om ook kwalitatieve informatie te geven over de aard van de reglementering in België en de buurlanden. In een derde deel worden de PMR – indicator en de RI met elkaar vergeleken. Hier komen zowel de verschillen in berekeningswijze als de verschillen qua resultaten aan bod. In het laatste deel ten slotte komen enkele kritische kanttekeningen aan bod bij het gebruik van deze indicatoren.

1. Analyse van de graad van reglementering op basis van de Product market regulation indicator van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO)

a) Berekeningswijze van de PMR voor professionele diensten

Om de mate van regelgeving in een land te meten en de evolutie ervan in de tijd op te volgen, heeft de OESO een indicator ontwikkeld die de productmarktreglementering (Product market regulation – PMR) meet. Deze indicator wordt onder andere voor de professionele diensten (juridische diensten, boekhoudkundige diensten, diensten van architecten, diensten van ingenieurs) berekend via een bottom-up benadering voor 35 OESO-landen en 12 niet-OESO-landen en is beschikbaar voor de jaren 1998, 2003, 2008 en 2013¹¹⁸. De PMR-indicator giet de reglementering in scores van 0 tot 6, waarbij 0 staat voor niet gereguleerd en 6 voor het meest gereguleerd.

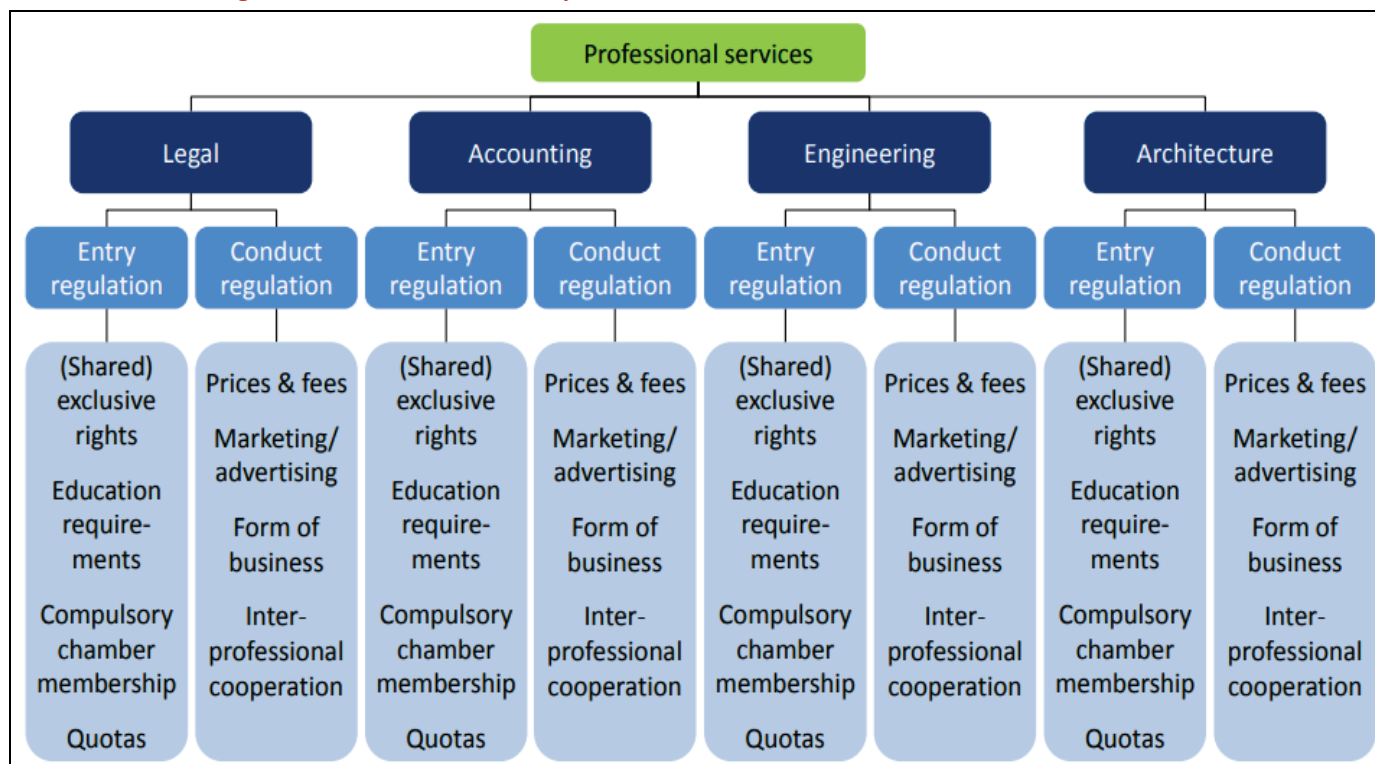
De PMR-indicator kijkt voor de vier bestudeerde professionele diensten de toestand qua reglementering voor wat betreft de toegang tot de sector en de uitoefening van het beroep. Zo wordt er bijvoorbeeld gekeken naar de opleidingsvereisten, de verplichting om toe te treden tot de beroepsorde, quota¹¹⁹, prijsregulering, rechtsvorm, ... Per onderliggende variabele wordt een score van 0 tot 6 toegekend, waarvan vervolgens een gewogen gemiddelde berekend wordt om te komen tot de PMR-indicator per professionele dienst. Weliswaar wordt aan elke onderliggende variabele hetzelfde gewicht toegekend (zie bijlage 5). Wanneer een bepaalde professionele dienst meerdere beroepscategorieën¹²⁰ omvat, wordt telkens rekening gehouden met de meest gereguleerde categorie, terwijl de andere categorieën niet in rekening worden genomen.

¹¹⁸ De vragenlijst van de PMR zal in 2018 worden herzien. Bovendien zullen vastgoedmakelaars aan de analyse worden toegevoegd, naast de bestaande vier professionele diensten.

¹¹⁹ Volgende vraag wordt hierbij gesteld aan de lidstaten: “Is het aantal buitenlandse professionals, dat toegelaten wordt tot het beroep, beperkt door quota?”

¹²⁰ De activiteiten die onder deze professionele diensten vallen, worden bepaald door de ISIC Rev. 4 classificatie van de Verenigde Naties (welke grote gelijkenissen vertoont met de NACE rev.2 – classificatie). [Juridische diensten](#) omvatten bijgevolg ook diensten van notarissen, financiële diensten omvatten eveneens [activiteiten van \(wettelijke\) auditors](#).

Tabel 15. Methodologie van de PMR-indicator voor professionele diensten¹²¹

Bron: OESO.

b) Resultaten van de PMR voor België, de buurlanden en de EU voor de vier onderzochte professionele diensten

De waarde van de PMR-indicator voor de vier professionele diensten tesamen (d.i. een rekenkundig gemiddelde) komt voor België in 2013 uit op 2,5, dus hoger dan het gemiddelde van de EU-28 (2,2). In vergelijking met onze voornaamste buurlanden, ligt de PMR enkel in Duitsland nog hoger (2,5). Weliswaar boekte Duitsland de grootste vooruitgang sinds 1998 (4,3). In Frankrijk en Nederland komt de PMR-indicator in 2013 uit op respectievelijk 2,3 en 1,2¹²².

Voor zowel boekhoudkundige diensten als juridische diensten tekent België in 2013 de hoogste score op (respectievelijk 3,2 en 4,3). Voor de diensten van architecten loopt de score enkel in Frankrijk (3,3) hoger op dan in België (2,4), hoewel het Europese gemiddelde lager ligt (1,9). In België, Frankrijk en Nederland zijn de diensten van ingenieurs niet gereguleerd, terwijl de PMR-indicator in Duitsland uitkomt op 1,7 en gemiddeld 1,5 in de EU-28.

In vergelijking met 1998 noteerde de PMR-indicator voor België in 2013 lager voor boekhoudkundige diensten (daling van 3,8 in 1998 tot 3,2 in 2003, 2008 en 2013) en architecten (daling van 2,5 in 1998 naar 2,4 in 2008 en 2013; weliswaar lag de PMR in 2003 nog lager en bedroeg 2,2). Voor juridische diensten daarentegen werd in 1998 een score van 3,8 opgetekend, terwijl deze in 2008 en 2013 opliep tot 4,3. In 2003 lag de PMR nog hoger en bedroeg 4,7. Voor ingenieurs bleef de PMR-score voor België tijdens de periode 1998-2013 stabiel (0,0).

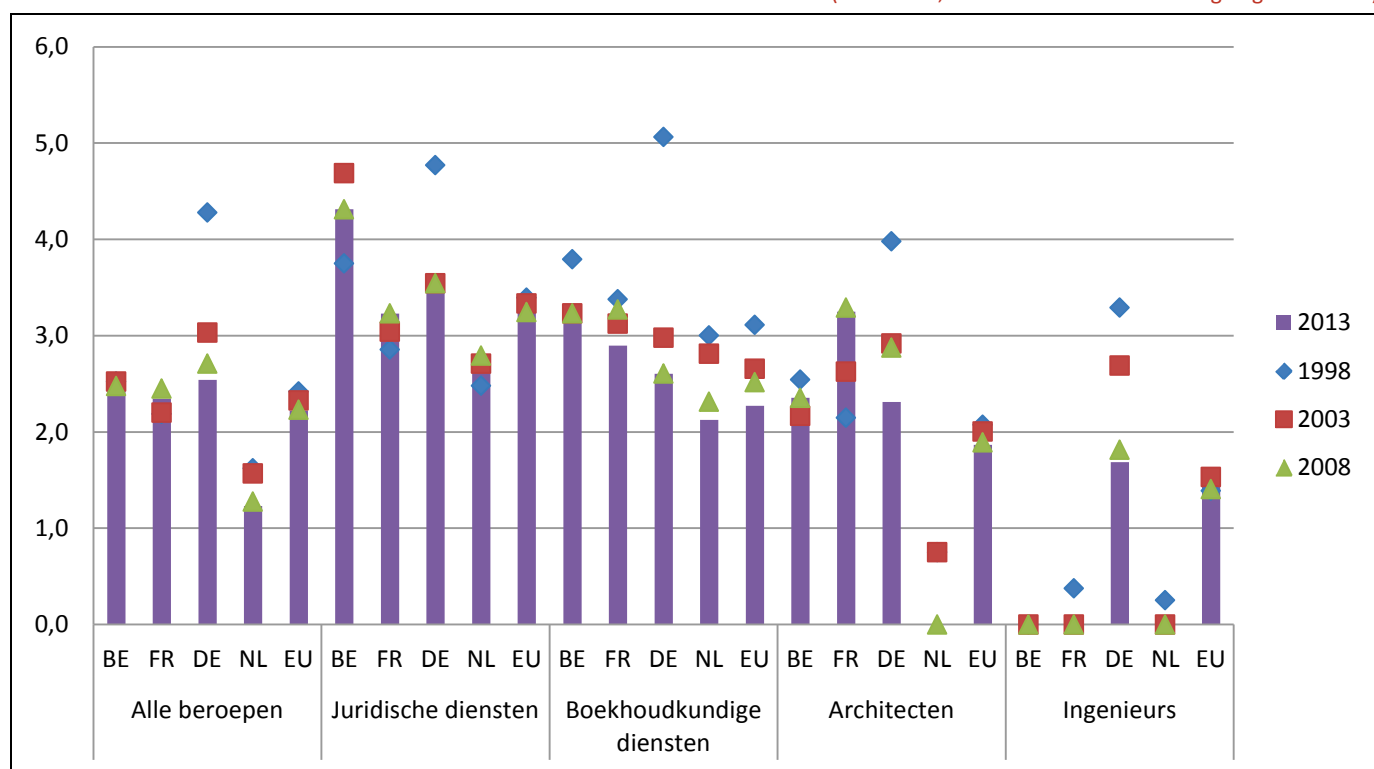
In het vervolg van de analyse worden de resultaten voor elk van deze professionele diensten meer in detail besproken.

¹²¹ Voor meer info, zie bijlage 5.

¹²² De impact van de wet inzake economische groei, activiteit en gelijke economische kansen (de wet Macron) in Frankrijk, gepubliceerd op 6 augustus 2015, wordt nog niet doorgerekend in deze score. Zie ook het deel over de wettelijke diensten.

Grafiek 26. PMR-indicator voor professionele diensten¹

(Van 0 tot 6, van het minst tot het meest gereguleerd)

Bron: OESO.

1. De gemiddelde indicator voor de EU omvat 28 EU-landen in 2013, 20 EU-landen in 2008, 19 EU-landen in 2003 en 15 EU-landen in 1998.

Juridische diensten

De PMR-indicator geeft in 2013 voor juridische diensten een sterkere reglementering aan in België (4,3) dan gemiddeld in de EU-28 (3,4) en de buurlanden Duitsland (3,6), Frankrijk (3,2)¹²³ en Nederland (2,8). Ten opzichte van 1998 nam de score van de PMR-indicator toe (3,8), wat duidt op een toename van de reglementering. Ook in Frankrijk (2,9) en Nederland (2,5) was dit het geval.

Voor de juridische diensten geldt dat de toegang tot het beroep meer bepalend is voor de score van de PMR-indicator, zowel voor België als de buurlanden en de EU-28. De indicator ligt in België weliswaar hoger (5,0). De verplichting om toe te treden tot de beroepsorde (6,0) blijkt zowel in België als de buurlanden zeer strikt. Terwijl België quota oplegt (6,0), is dit niet het geval in de buurlanden. En ook wat betreft de opleidingsvereisten scoort de PMR-indicator hoger in België (5,0) dan in de buurlanden en de EU-28. Voor wat de exclusieve of gedeelde voorbehouden activiteiten betreft, is de reglementering in België (3,0) weliswaar minder streng dan in de buurlanden (6,0) en de EU-28 (5,0).

De uitoefening van het beroep is in België wederom sterker gereguleerd dan in de buurlanden en de EU-28. Vooral de reglementering betreffende tarieven en honoraria¹²⁴ (5,0; enkel Duitsland tekent dezelfde score op, Frankrijk en Nederland leggen hieromtrent geen reglementering op) en interprofessionele samenwerking (4,5) is bepalend, maar ook voor reclame (3,0) en de rechtsvorm (2,0, zoals ook Frankrijk; Duitsland en Nederland hebben hieromtrent geen verplichtingen) legt België regels op.

¹²³ De impact van de wet Macron in Frankrijk, gepubliceerd op 6 augustus 2015, wordt nog niet doorgerekend in deze score. Voor de gereguleerde juridische beroepen (onder andere notarissen) introduceert deze wet onder andere meer vrijheid voor de vestiging en voorziet in een regelmatige herwaardering van de tarieven van gereguleerde akten op basis van de kosten ervan. (<https://www.oecd.org/fr/france/france-evaluation-de-certaines-mesures-de-la-Loi-Macron.pdf>)

¹²⁴ Bijvoorbeeld: de tarieven voor notarissen zijn vastgelegd per akte in België.

Boekhoudkundige diensten

Boekhoudkundige diensten zijn volgens de PMR-indicator sterker gereguleerd in België dan in de buurlanden. In België bedraagt de PMR-indicator in 2013 3,2, tegenover een Europees gemiddelde van 2,3. In Frankrijk, Duitsland en Nederland komt deze uit op respectievelijk 2,9, 2,6 en 2,1. Weliswaar nam de mate van reglementering in België af ten opzichte van 1998 (3,8), maar ook in de buurlanden was dit het geval.

Voor de toegang tot het beroep blijkt sterk door te wegen in de hogere score van de PMR-indicator voor boekhoudkundige diensten, en dit zowel in België als in de voornaamste buurlanden en de EU-28. Exclusieve of gedeelde voorbehouden activiteiten en de verplichting om toe te treden tot de beroepsorde dragen bij tot de sterke regulering in België en de buurlanden (met uitzondering van exclusieve of gedeelde voorbehouden activiteiten in Nederland, waarvoor de PMR in 2013 op 3,0 uitkomt). Ook de opleidingsvereisten bepalen in sterke mate de toegang tot het beroep: de PMR-indicator ligt voor zowel België als de buurlanden en het gemiddelde van de EU-28 hoger dan 4,0. België en de buurlanden leggen geen quota op, hoewel dit in sommige EU-landen wel het geval blijkt te zijn (gemiddelde 0,9).

Voor wat betreft de uitoefening van het beroep speelt de interprofessionele samenwerking sterk in België, Frankrijk en Duitsland (4,5). België (evenals Nederland) legt bovendien de reclame aan banden (3,0) en reguleert de rechtsvorm (2,0) (ook in Frankrijk).

Diensten van architecten

Volgens de PMR-indicator zijn de diensten van architecten in 2013 het sterkst gereguleerd in Frankrijk (3,3), gevolgd door België (2,4) en Duitsland (2,3). Nederland legt geen regels op aan architecten. Het Europese gemiddelde bedraagt 1,9.

Ook voor architecten blijkt de toegang tot het beroep niet zo eenvoudig, hoewel Frankrijk nog meer regels oplegt (4,1 in 2013) dan België (3,2). Het gemiddelde van de EU-28 komt uit op 3,0. Nederlandse architecten genieten van vrije toegang tot en vrije uitoefening van het beroep. Wederom is de verplichting om toe te treden tot de beroepsorde een bepalende factor (6,0 in België, Frankrijk en Duitsland), evenals de exclusieve of gedeelde voorbehouden activiteiten (4,5 in België, dus gelijk aan het gemiddelde van de EU-28, maar 6,0 in Frankrijk) en de opleidingsvereisten (2,3 in België, maar 3,0 in de EU-28 en 4,5 in Frankrijk). België en zijn buurlanden leggen daarentegen geen quota op, terwijl dit in sommige EU-landen toch het geval blijkt te zijn (EU-gemiddelde 0,6).

Op basis van de PMR-indicator lijkt de uitvoering van het beroep sterker gereguleerd te zijn in Frankrijk (2,4) en Duitsland (2,3) dan in België (1,5). België kent geen verplichtingen voor wat betreft de tarieven en honoraria (in tegenstelling tot Duitsland, waar de PMR-indicator 6,0 bedraagt¹²⁵) en de rechtsvorm (in tegenstelling tot Frankrijk, met een PMR-waarde van 2,0), maar wel voor reclame (3,0, zoals ook in Frankrijk en Duitsland) en interprofessionele samenwerking (3,0; zelfs 4,5 in Frankrijk).

Diensten van ingenieurs

Diensten geleverd door ingenieurs zijn in België niet gereguleerd, zowel in 2013 als in het verleden. Dit geldt eveneens in Nederland en Frankrijk, hoewel er in 1998 toch nog reglementering bestond betreffende tarieven en honoraria (2,0 in Nederland, 1,0 in Frankrijk) en de rechtsvorm (2,0 in Frankrijk), dus met betrekking tot de uitvoering van het beroep. In Duitsland is zowel de toegang tot het beroep (1,4) als de uitvoering ervan (2,0) gereguleerd, hoewel de waarde van de PMR-indicator doorheen de jaren toch afgenomen is. Enkel voor exclusieve of gedeelde voorbehouden activiteiten liep de score in 2013 (4,5) hoger op dan in 1998 (1,5).

¹²⁵ Het Europees Hof van Justitie zal binnenkort een beslissing nemen over de inbreukprocedure die de Europese Commissie is gestart tegen de Duitse barema's.

c) Conclusie

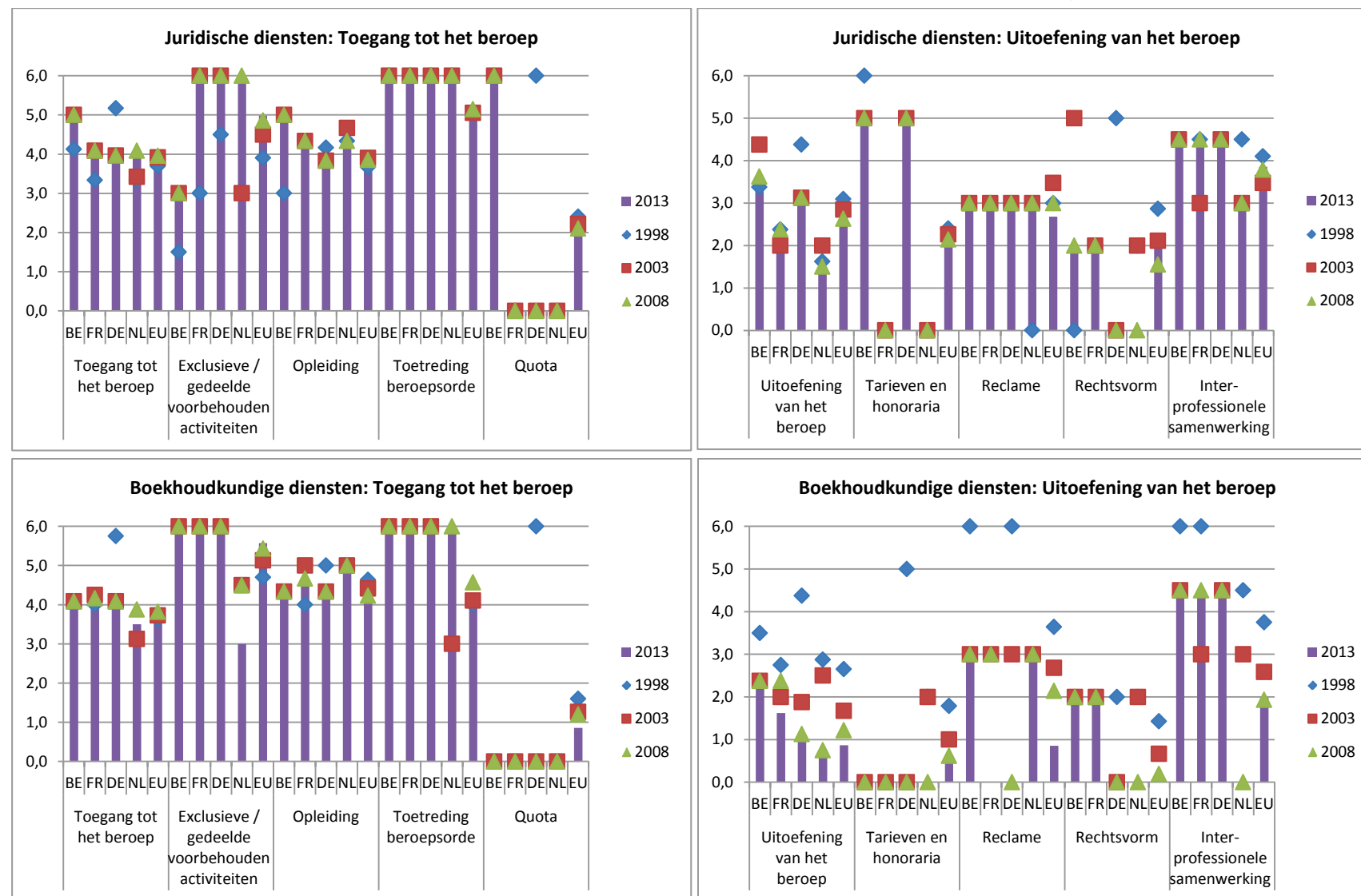
Uitgaande van de PMR-indicator zijn de juridische en de boekhoudkundige diensten sterker gereguleerd in België dan in de buurlanden en gemiddeld in de EU-28. De sector van de juridische diensten kent in België een sterkere regelgeving, zowel voor de toegang tot het beroep als de uitoefening ervan. Vooral voor de vereisten inzake opleiding en quota scoort België hoger dan de buurlanden.

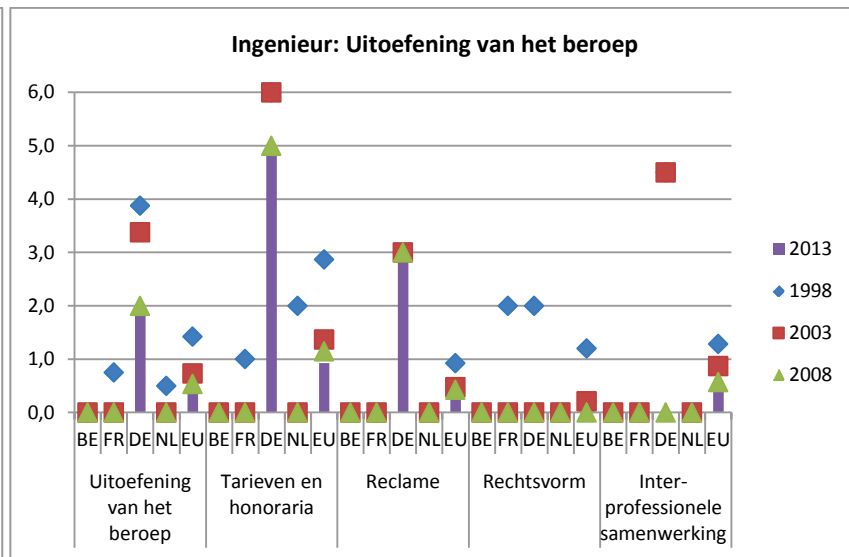
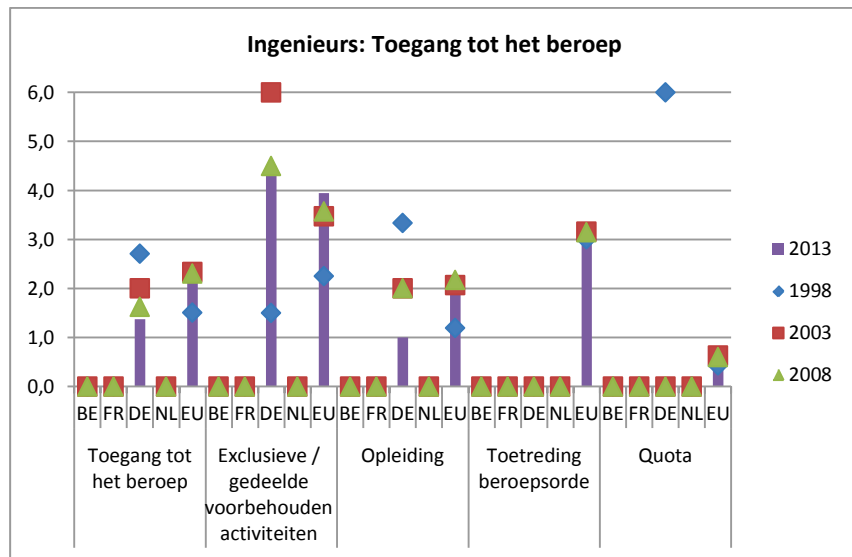
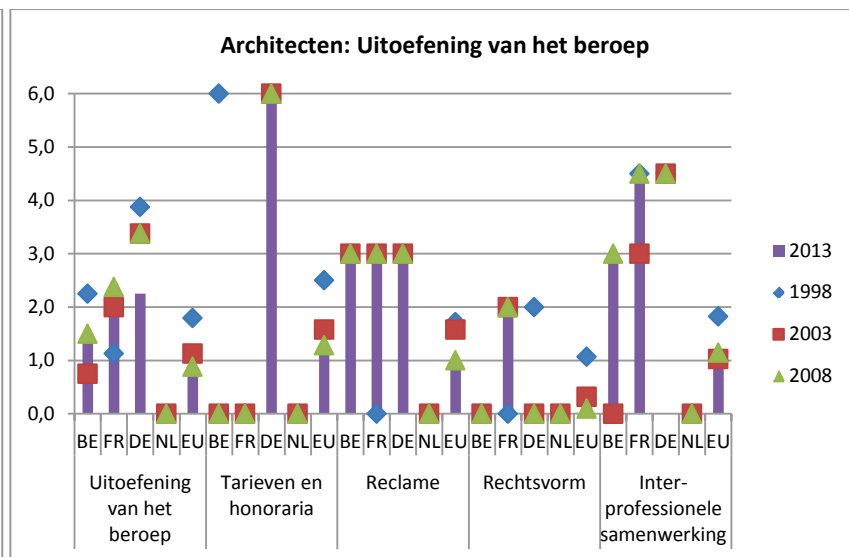
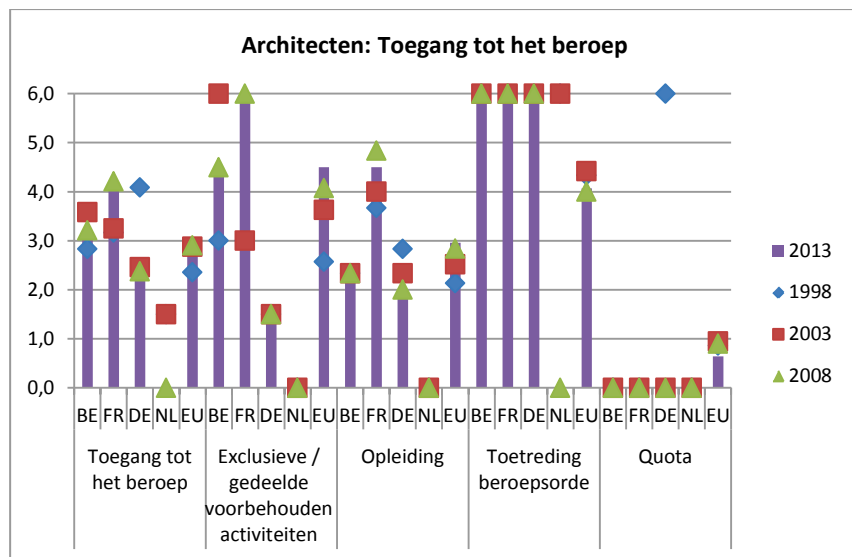
Voor boekhoudkundige diensten weegt de toegang tot het beroep sterker door in de finale score voor België, maar maakt vooral de regelgeving in verband met de uitoefening van het beroep het verschil ten opzichte van onze buurlanden.

Voor wat de reglementering voor architecten betreft, bevindt België zich op nagenoeg hetzelfde niveau als Duitsland. In Frankrijk loopt de PMR echter hoger op, in de EU-28 ligt de PMR lager dan in België. Anderzijds bestaat er voor ingenieurs in België geen regelgeving, net zoals in Frankrijk en Nederland. Dit is in Duitsland wel het geval, evenals in de EU-28.

Grafiek 27. PMR-indicator voor juridische diensten, boekhoudkundige diensten, architecten en ingenieurs

(Van 0 tot 6, van het minst tot het meest gereguleerd)

Bron: OESO.

Focus: Restrictiviteitsindex voor diensten (STRI) van de OESO

De restrictiviteitsindex voor diensten (Service Trade Restrictiveness Index of STRI), gepubliceerd door de OESO en voor het laatst bijgewerkt in 2016, is een instrument om de belemmeringen voor de internationale handel in diensten op sectoraal niveau te kwantificeren. Eerst moet worden aangestipt dat de STRI geen rekening houdt met de voorkeursbehandeling die regionale handelsovereenkomsten impliceren. De databank van de EU-lidstaten verzamelt dus alleen de wettelijke bepalingen die van toepassing zijn op leveranciers buiten de Europese Economische Ruimte (EER). De STRI omvat 22 dienstensectoren, waaronder juridische diensten, boekhoudkundige en auditdiensten, architecten en ingenieurs.

In België belemmeren bepaalde algemene regels de internationale handel in alle dienstensectoren en dus ook de vier onderzochte beroepen. Deze omvatten onder meer de beperking van de verblijfsduur van werknemers die tijdelijke diensten willen verlenen in België, de beperking van de rechten die voortvloeien uit de bepalingen van de wet inzake overheidsopdrachten voor de lokale leveranciers, leveranciers uit EU-lidstaten en leveranciers uit landen die Belgische onderdanen een wederkerige behandeling bieden, of het minimumkapitaal dat vereist is om een bedrijf te registreren. Naast deze algemene regels gelden voor de vier in dit onderzoek besproken beroepen ook specifieke regels die de internationale handel verder belemmeren.

In het algemeen zijn de beperkingen van de internationale handel voor de vier beroepen het grootst in België wat betreft het verkeer van personen (onder meer door de algemene beperking van de verblijfsduur van buitenlandse werknemers).

Van de vier hier onderzochte beroepen is België het meest open voor internationale handel voor ingenieurs, maar de belemmeringen zijn er echter groter dan die in onze buurlanden. Het verschil met de PMR-resultaten (waarin het niveau van reglementering van België nul was) is te wijten aan algemene regels (preferentiële gunningsmethoden van overheidsopdrachten en een beperkte verblijfsduur). De juridische diensten volgen. Volgens de STRI is België voor dit traditioneel sterk gereguleerde beroep minder restrictief dan Frankrijk. Duitsland en Nederland staan daarentegen nog meer open voor de juridische diensten dan ons land. Het verschil met de PMR, waarin het niveau van reglementering van België een zeer hoog was, is te wijten aan het feit dat (naast de hierboven vermelde algemene regelgeving) de STRI geen rekening houdt met de notarissen en met de moeilijke erkenning van buitenlandse beroepskwalificaties. Volgens de STRI is internationale handel voor architecten sterk belemmerd in ons land, terwijl in de buurlanden het beroep veel minder gereguleerd is wat internationale handel betreft. Het verschil met de PMR, waarbij België minder gereguleerd is dan Frankrijk en een gelijkwaardige regelgeving had als Duitsland, is onder meer (naast de hierboven vermelde algemene regelgeving) te wijten aan de moeilijke erkenning van buitenlandse beroepskwalificaties. Volgens de STRI zijn belemmeringen voor wat betreft de internationale handel nog groter voor boekhoudkundige diensten. In onze buurlanden is alleen Frankrijk nog meer gesloten dan ons land, terwijl de regelgeving voor deze beroepen in Duitsland en Nederland veel flexibeler is. Het verschil met de PMR, waarbij België het hoogste niveau van regelgeving had vergeleken met de buurlanden houdt (naast de hierboven vermelde algemene regels) opnieuw verband met de erkenning van buitenlandse beroepskwalificaties, die in Frankrijk strenger zijn dan in ons land.

2. Analyse van de graad van reglementering op basis van de restrictiviteitsindicator van de Europese Commissie (EC)

Naast de PMR van de OESO, heeft ook de EC recent een indicator ontwikkeld die de graad van reglementering meet bij professionele diensten. In dit hoofdstuk wordt de methodologie van deze restrictiviteitsindicator (RI) besproken alsook de resultaten voor de vier beschouwde professionele diensten in België en de drie voornaamste buurlanden. Voor dit hoofdstuk werd gebruik gemaakt van verschillende officiële documenten van de Europese Commissie (Commission staff working document, communication from the Commission)¹²⁶ en van gedetailleerde gegevens over de RI via DG GROW.

a) Definitie en berekening van de restrictiviteitsindicator voor professionele diensten

De restrictiviteitsindicator (RI) werd recent, in 2016, door de Europese Commissie ontwikkeld om de graad van reglementering in elke lidstaat te meten met betrekking tot de toegang tot en de uitvoering van professionele diensten. Deze indicator baseert zich deels op de PMR van de OESO en geldt voor dezelfde beroepsgroepen, met de toevoeging van octrooigemachtigden, vastgoedmakelaars en toeristische gidsen. De RI werd opgesteld op basis van informatie verstrekt door de lidstaten, aangevuld met desk research door de EC. Het behelst recente informatie afkomstig van de wederzijdse evaluatieoefening¹²⁷ en maakt uitgebreid gebruik van de EU-database voor gereguleerde beroepen¹²⁸. De Commissie plant deze indicator periodiek te actualiseren.

Deze analyse focust op de vier professionele diensten die ook aan bod komen bij de PMR-indicator van de OESO, zijnde juridische dienstverlening (hier ook kortweg advocaten genoemd), diensten van architecten, financiële dienstverlening (hier ook kortweg accountant of boekhouder genoemd) en diensten van ingenieurs. Voor elk van deze diensten werden restricties en regelgeving in kaart gebracht. De restricties zijn onderverdeeld in vier grote categorieën, zijnde de reglementerende benadering, kwalificatie-eisen, andere toegangsvereisten en vereisten inzake uitoefening van het beroep. Deze categorieën bestaan dan telkens uit verschillende onderliggende variabelen. Voor de reglementerende benadering gaat het bijvoorbeeld om de bescherming van de titel of exclusieve of gedeelde voorbehouden activiteiten. Een overzicht van deze categorieën en de onderliggende variabelen wordt in onderstaand schema weergegeven.

Voor de berekening van de indicator heeft eerst elke variabele een score gekregen gaande van 0 tot en met 6 (0 bij geen reglementering en 6 bij veel reglementering). Vervolgens werd een gewogen gemiddelde berekend voor elke categorie. De gewichten werden per type variabele bepaald door de EC op basis van hun beoordeling van de relatieve bijdrage tot de graad van reglementering. Vervolgens hebben de vier categorieën ook een gewicht toegekend gekregen. Voor elk van de beroepen wordt vervolgens de restrictiviteitsindicator berekend als een gewogen gemiddelde van de vier onderliggende categorieën.

In de methodologische nota over de RI-indicator heeft de Commissie per professionele dienst een opsomming gemaakt van alle activiteiten die in rekening gebracht worden¹²⁹.

¹²⁶ Zie <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX:52016SC0436>, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX:52016DC0820>

¹²⁷ http://ec.europa.eu/growth/single-market/services/free-movement-professionals/transparency-mutual-recognition_en

¹²⁸ <http://ec.europa.eu/growth/tools-databases/regprof/>

¹²⁹ Zie <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016SC0436&from=en>, blz. 159 en verder.

Tabel 16. Bepaling van de RI voor professionele diensten

Restrictiviteitsindicator			
Reglementerende aanpak (gewicht 31 %)	Kwalificatie-eisen (gewicht 17 %)	Andere toegangsvereisten (gewicht 21 %)	Vereisten inzake uitoefening (gewicht 30 %)
- Exclusieve of gedeelde voorbehouden activiteiten; - Bescherming van titel;	- Aantal jaren opleiding en training; - aantal mogelijkheden om kwalificaties te behalen; - Verplichte stage; - verplicht staatsexamen; - Verplichting tot permanente beroepsontwikkeling; - Verplichting van professionele ervaring om volledig toegang te krijgen tot het beroep;	- Verplicht lidmaatschap of registratie bij beroepsorde; - Beperking van aantal uit te geven vergunningen; - Territoriale beperkingen; - Leeftijdsbeperking; - Andere vergunningsvereisten;	- Beperkingen met betrekking tot de rechtsvorm; - Vereisten inzake aandelenbezit; - Beperkingen op het tegelijk uitoefenen van beroepen; - Onverenigbare werkzaamheden; - Stemrecht / managementcontrole; - Beroeps-aansprakelijkheids-verzekering; - Tariefbeperkingen; - Beperkingen inzake reclame.

Bron: EC.

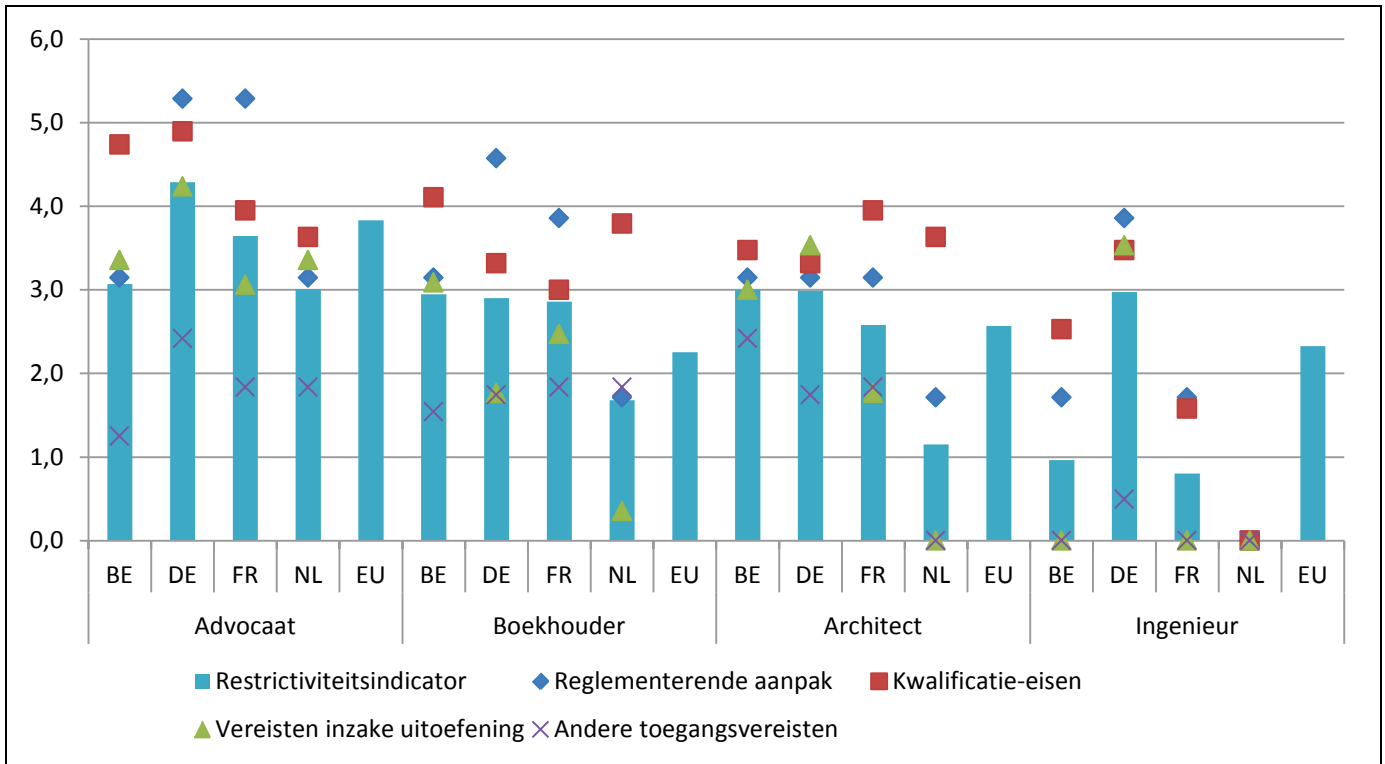
b) Resultaten van de restrictiviteitsindicator voor België en de buurlanden voor de vier onderzochte professionele diensten

Onderstaande grafiek geeft voor België en de buurlanden de restrictiviteitsindicator weer voor de vier onderzochte beroepscategorieën, alsook de waarden voor de vier onderliggende categorieën. Voor de beroepen van ingenieur en advocaat ligt het niveau van regelgeving in België lager dan gemiddeld in de EU-28. Voor architecten en boekhouders ligt het niveau van regelgeving dan weer hoger in België dan gemiddeld in de EU-28.

In Frankrijk blijkt het niveau van regelgeving voor boekhouders hoger dan gemiddeld in de EU-28, maar lager dan gemiddeld voor de beroepen advocaat en ingenieur. Het regelgevingsniveau voor architecten komt in Frankrijk overeen met het gemiddelde niveau in de EU-28. In Duitsland ligt het niveau van regelgeving hoger dan gemiddeld in de EU-28 voor de vier onderzochte beroepen. In Nederland tot slot ligt het niveau van regelgeving lager dan gemiddeld in de EU-28 en dit voor alle onderzochte beroepen. Voor ingenieurs is zelfs geen regelgeving van toepassing.

Voor de advocatuur is het niveau van regelgeving het hoogste van al de geanalyseerde beroepen, zowel in België als in de drie voornaamste buurlanden en gemiddeld in de EU-28.

Grafiek 28. Restrictiviteitsindicator voor advocaat, architect, boekhouder en ingenieur (2016)

Bron: EC.

In het vervolg van dit hoofdstuk worden per beroepscategorie de resultaten van de RI besproken en wordt een overzicht gegeven van de geldende regelgeving in België en de buurlanden.

Advocaten

Voor de berekening van de restrictiviteitsindicator behoren twee categorieën tot de advocaten: advocaat en advocaat bij het Hof van Cassatie. In tegenstelling tot de PMR werden notarissen niet opgevolgd voor de berekening van de RI.

In België bedraagt de restrictiviteitsindicator 3,1 voor advocaten. In Duitsland en Frankrijk komt deze indicator nog hoger uit met respectievelijk 4,3 en 3,6. In Nederland bedraagt deze 3,0. De kwalificatie-eisen hebben in België en Nederland van de vier onderliggende categorieën de hoogste waarde. Indien ook de gewichten per categorie in rekening worden genomen, heeft de reglementerende aanpak de grootste impact op de RI.

Voornaamste regelgeving in België

Advocaat is een beschermde titel in België. Activiteiten betreffende de vertegenwoordiging van klanten in de rechtbank en voor administratieve autoriteiten is voor hen voorbehouden. Deze regelgeving valt onder de **reglementerende aanpak**.

De **kwalificatie-eisen** bevatten bijvoorbeeld een universitaire opleiding van vijf jaar en drie jaar stage. Een advocaat bij het Hof van Cassatie dient reeds 10 jaar ervaring te hebben als geregistreerd advocaat en dient hier bovenop nog eens vier jaar stage te volgen, waarna hij/zij dient te slagen voor een staatsexamen. Beide types advocaten worden verondersteld zich voortdurend bij te scholen.

In België is een advocaat onder andere verplicht lid van een balie. Daarnaast zijn er een beperkt aantal licenties voor advocaten bij het Hof van Cassatie. Deze regelgevingen behoren tot de categorie **andere toegangseisen**.

In België zijn ook nog een aantal regelgevingen van toepassingen die behoren tot de categorie **vereisten in verband met de uitoefening van het beroep**. Hiertoe behoort onder andere een cumulverbod met andere beroepen zoals rechter of notaris. Ook zijn er bepaalde beperkingen in voege, onder andere voor wat betreft de rechtsvorm van advoca-

tenkantoren. Advocaten zijn ook verplicht een beroepsaansprakelijkheidsverzekering te nemen (de minimumdekking wordt voorzien door de balie en maakt deel uit van het lidgeld).

De Europese Commissie heeft een aantal aanbevelingen gedaan om de regelgeving betreffende advocaten te verbeteren. Zo moet België onder andere de vereisten inzake rechtsvorm en aandelenbezit, onverenigbaarheidsregels en beperkingen op multidisciplinaire activiteiten verder evalueren, rekening houdend met de evenredigheid van deze vereisten met betrekking tot bijvoorbeeld de onafhankelijkheid van het beroep. België zou ook de evenredigheid van de toegangsregels voor advocaten tot de hogere gerechtshoven moeten herbekijken.

Vergelijking met de voornaamste regelgeving in de buurlanden

Zowel in België als in Frankrijk en Duitsland genieten advocaten van een beschermde titel. Het aantal activiteiten dat in België wordt voorbehouden aan advocaten is wel duidelijk lager dan in Frankrijk of Duitsland. Terwijl in deze laatste landen doorgaans het maximum van de activiteiten (bemiddeling, advisering, vertegenwoordig, etc.) wordt voorbehouden aan de advocaat, ligt in België meer de focus op de vertegenwoordiging voor gerechtelijke/administratieve instanties. Dit rechtvaardigt de uiteindelijke (iets) lagere score voor België. Ook in Nederland is het beroep van advocaat een beschermde titel en is het vertegenwoordigen van klanten voor de rechtbank voor hen voorbehouden.

Boekhouders of accountants

De categorie boekhouders is bijzonder divers, met onder meer erkende boekhouders, erkende boekhouders-fiscalisten, accountants, accountants-belastingconsulenten of belastingconsulenten. De categorie boekhouders heeft voor België een RI-score van 2,9, net zoals Duitsland en Frankrijk. Nederland heeft voor deze beroepscategorie een score van 1,7. In België heeft de subindicator kwalificatie-eisen de hoogste waarde gekregen.¹³⁰ De subindicator reglementerende aanpak daarentegen heeft de grootste impact op de restrictiviteitsindicator, wegens het grote gewicht. Nederland tekent een lagere RI op dan België, vooral omwille van de vereisten inzake uitvoering (3,1 in België tegenover 0,4 in Nederland) en reglementerende aanpak (3,1 in België tegenover 1,7 in Nederland).

Voornaamste regelgeving in België

Deze beroepscategorieën zijn gekenmerkt door een beschermde titel. Het beroep van erkend boekhouder wordt ook gekenmerkt door voorbehouden activiteiten zoals het verzorgen van een boekhouding. Met deze regelgevingen werd rekening gehouden bij de berekening van de subindicator **reglementerende aanpak**.

Om de hoedanigheid van accountant en/of belastingconsulent te bekomen, dient er een stage van 3 jaar te worden volbracht, met inbegrip van een toelatingsexamen. Op het einde van de stage dient men te slagen in een bekwaamheidsexamen. Accountants en/of belastingconsulenten dienen in het kader van hun permanente vorming 120 uur te besteden aan activiteiten die bijdragen tot een betere professionele kennis, en dit over een periode van drie opeenvolgende jaren. Per kalenderjaar dienen minstens 20 uur te worden gevolgd. Deze voorschriften vallen onder de **kwalificatie-eisen**.

Alle zelfstandige boekhouders-fiscalisten, accountants en/of belastingconsulenten zijn verplicht zich te registreren bij een beroepsinstituut. Deze regelgeving behoort tot de categorie andere **toegangsvereisten**.

Tot de **vereisten inzake uitoefening** van het beroep van boekhouder-fiscalist behoren onder andere het een verbod om bepaalde activiteiten uit te oefenen in combinatie met boekhouding, zoals vastgoedmakelaar, verzekeringsmakelaar en bepaalde activiteiten in handel en landbouw. Verder is een boekhouder-fiscalist onder andere ook verplicht een beroepsaansprakelijkheidsverzekering te hebben, dewelke dient goedgekeurd te zijn door de beroepsorde.

Indien accountants en/of belastingconsulenten hun beroep willen uitoefenen via een vennootschap naar Belgisch recht, dan kan dat enkel door een burgerlijke vennootschap in de vorm van een handelsvennootschap. Al de aandelen van de vennootschap zijn op naam. De meerderheid van de stemrechten op de algemene vergadering van de vennoot-

¹³⁰ Bij de scoring van de kwalificatievereisten werd niet alleen gekeken naar het aantal studie/stage-uren nodig om toegang tot het beroep te krijgen, maar ook de vereisten betreffende continue professionele ontwikkeling.

schap zijn in handen van accountants en/of belastingconsulenten die lid zijn van het IAB. De meerderheid van de leden van het bestuursorgaan zijn leden van het IAB.

De aanbevelingen van de Europese Commissie bestaan erin dat België de onverenigbaarheidsregels, die beoefenaars van boekhoudkundige beroepen verbieden gelijktijdig enige andere economische activiteit uit te oefenen, opnieuw dient te beoordelen. Volgens DG GROW blijkt België de enige lidstaat te zijn waar zulke strikte onverenigbaarheidsregels voor boekhoudkundige beroepen bestaan. Ook moet België de evenredigheid van de voorschriften inzake aandelenbezit beoordelen.

Vergelijking met voornaamste regelgeving in de buurlanden

Zowel in Frankrijk als in Duitsland zijn bepaalde activiteiten voorbehouden en geregeld met een beschermde titel. Qua kwalificatie-eisen dient een boekhouder in Frankrijk bijvoorbeeld een opleiding van vijf jaar te volgen, gevolgd door een stage van drie jaar en beëindigd met een staatsexamen. Verdere bijscholing gebeurt in Frankrijk op vrijwillige basis. Hij/zij moet aangesloten zijn bij een beroepsorde. Samenwerking in Duitsland en Frankrijk is alleen toegestaan met bepaalde beroepen en ook in deze landen moet 50 % van de aandelen van professionele bedrijven in handen zijn van beroepsbeoefenaars.

Het beroep van boekhouder is in Nederland een beschermde titel, maar er zijn geen voorbehouden activiteiten zoals in België, Frankrijk en Duitsland. De opleiding bestaat uit een praktische opleiding van minimum drie jaar, gevolgd door een examen. Ook geldt de verplichting om zich jaarlijks 40 uren bij te scholen. Een boekhouder is verplicht lid van een beroepsorde, maar moet geen beroepsaansprakelijkheidsverzekering afsluiten.

Focus: De marktomkadering in België voor financiële beroepen

In België zijn de volgende cijferberoepen, waarvan de titel beschermd is, gereguleerd (zie bijlage 6):

- de erkende boekhouder;
- de erkende boekhouder-fiscalist;
- de accountant;
- de belastingconsulent;
- de bedrijfsrevisor.

De activiteiten van belastingconsulent zijn in België niet wettelijk beschermd.

1. De wet van 22 april 1999 betreffende de boekhoudkundige en fiscale beroepen

Deze wet en haar uitvoeringsbesluiten regelen de organisatie van en het toezicht op het beroep van accountant en de belastingconsulent, respectievelijk het beroep van boekhouder en boekhouder-fiscalist.

De wet voorziet drie instellingen voor de organisatie en het toezicht op deze beroepscategorieën. Het Instituut van de accountants en belastingconsulenten enerzijds en het Beroepsinstituut van Erkende Boekhouders en Fiscalisten anderzijds zijn instellingen met rechtspersoonlijkheid. Zij voeren de door de wet voorziene opdracht uit met betrekking tot deze beroepen.

Daarnaast richt deze wet ook de Hoge Raad voor de economische beroepen op.

2. De wet van 7 december 2016 tot organisatie van het beroep van en het publiek toezicht op de bedrijfsrevisoren

Het beroep van bedrijfsrevisor, in de hoedanigheid van wettelijke auditor in België, wordt op Europees niveau geregeld. De wet van 7 december 2016 zorgt voor de omzetting van de Europese richtlijn in Belgisch recht.

Deze wet bepaalt de wettelijke opdracht van de auditor, die uitsluitend voorbehouden is aan bedrijfsrevisoren, meer bepaald de wettelijke controle van de jaarrekening van de vennootschap. De uitoefening van de opdracht door de bedrijfsrevisor valt buiten het toepassingsgebied van deze studie.

3. De Hoge Raad voor de economische beroepen

De wet van 22 april 1999 betreffende de boekhoudkundige en fiscale beroepen richt ook een Hoge Raad voor de economische beroepen in. De Hoge Raad heeft tot taak ertoe bij te dragen dat bij de uitoefening van de cijferberoepen door de beroepsbeoefenaars het algemeen belang en de vereisten van het maatschappelijk verkeer in acht worden genomen. Dat doet zij via het verstrekken van adviezen of aanbevelingen aan de regering, het Instituut van de Bedrijfsrevisoren, het Instituut van de accountants en belastingconsulenten, het Beroepsinstituut van Erkende Boekhouders en Fiscalisten.

4. Instituut van de Accountants en de Belastingconsulenten (IAB)

Natuurlijke personen en vennootschappen kunnen de hoedanigheid van accountant en of belastingconsulent verkrijgen op voorwaarde dat de wettelijke voorwaarden zijn vervuld. Zij moeten daarvoor een aanvraag indienen bij het Instituut. Het Instituut organiseert daartoe de erkenningsprocedure, het bekwaamheidsexamen en de stage voor de kandidaten-natuurlijke personen.

Alle accountants en belastingconsulenten zijn ingeschreven op de ledenlijst van het Instituut van de Accountants en de Belastingconsulenten. Het Instituut beheert het tableau, de lijsten en de deellijsten.

Het Instituut heeft daarnaast een toezichtsfunctie. Het ziet toe op de behoorlijke uitvoering van de opdrachten toevertrouwd aan zijn leden, alsook op de opleiding en de permanente beroepsvorming van alle leden. Het Instituut waakt eveneens over de bescherming van de titel van accountant en van belastingconsulent. Elke inbreuk op het dragen van de titel kan correctioneel gesanctioneerd worden.

Het Instituut ziet erop toe dat zijn leden hun beroep uitoefenen in overeenstemming met het wettelijk, reglementair en normatief kader van het beroep. Inbreuken door beroepsbeoefenaars kunnen tuchtrechtelijk worden bestraft.

5. Beroepsinstituut van erkende boekhouders en fiscalisten (BIBF)

De officiële opdracht van het Instituut bestaat erin het tableau van de beroepsbeoefenaars, erkende boekhouders(-fiscalisten) en de lijst van de stagiairs boekhouders(-fiscalisten) bij te houden. Het Instituut heeft ook als opdracht toe te zien op de opleiding en op de naleving van de deontologische regels. Het Instituut staat eveneens in voor de organisatie van de stage, die leidt tot de wettelijke erkenning als erkend boekhouder(-fiscalist).

Architecten

Voor architecten bedraagt de RI 3,0 in België en in Duitsland. In Frankrijk (2,6) en zeker in Nederland (1,2) ligt deze indicator een heel stuk lager. Net als bij advocaten heeft de subindicator kwalificatie-eisen bij architecten de hoogste waarde in België. Rekening houdend met het gewicht van de verschillende categorieën, heeft de reglementerende aanpak de grootste impact op de Belgische restrictiviteitsindicator. Vooral de vereisten inzake uitoefening van het beroep (3,0 in België tegenover 1,8 in Frankrijk en 0,0 in Nederland) en de andere toegangsvereisten (2,4 in België tegenover 1,8 in Frankrijk en 0,0 in Nederland) bepalen waarom de RI in België een pak hoger uitkomt dan in Frankrijk en Nederland.

Voornaamste regelgeving in België

Zowel de titel als het beroep van architect zijn in België beschermd. Sommige voorbehouden activiteiten kunnen ook uitgevoerd worden door burgerlijk ingenieurs bouwkunde. De wet legt de medewerking van een architect (ingeschreven bij de Orde van architecten) verplicht op voor het opmaken van de plannen en de controle op de uitvoering van de werken. Dit laatste veronderstelt geen permanent toezicht. Deze regelgevingen vallen onder de **reglementerende aanpak**.

Een architect dient een opleiding van vijf jaar te volgen, gevolgd door twee jaar stage (deze stage kan ingekort worden op aanvraag en is een beslissing van de Orde), zonder staatsexamen, wat behoort tot de **kwalificatie-eisen**.

Naast de check aangaande de professionele kwalificaties, blijken er **nog andere toelatingsvereisten** te bestaan voor het beroep van architect, zoals volwaardig lid te worden van de beroepsorde na de stage doorlopen te hebben. Ook dient een architect over de nodige talenkennis te beschikken voor de uitoefening van het beroep.

De wet verbiedt expliciet het samen uitoefenen van het beroep van architect en het beroep van aannemer van werken. Dit verbod dient restrictief te worden geïnterpreteerd. Architecten zijn verplicht een beroepsaansprakelijkheidsverzekering te nemen. Deze regelgevingen behoren tot de categorie **vereisten in verband met uitoefening**.

Volgens de Europese Commissie legt België bijzonder strenge beperkingen met betrekking tot het aandelenbezit en stemrecht op. Immers, om ingeschreven te mogen worden op de tabel van de Orde, moet de rechtspersoon aan de volgende voorwaarden voldoen:

ten minste 60 % van de aandelen alsook van de stemmen, moeten, rechtstreeks of onrechtstreeks, in het bezit zijn van personen die ingeschreven zijn bij de Orde. Alle overige aandelen mogen slechts in het bezit zijn van natuurlijke of rechtspersonen, die een niet-onverenigbaar beroep uitoefenen en gemeld zijn bij de Raad van de Orde van architecten;

100 % van de zaakvoerders, bestuurders, leden van het directiecomité en zelfstandige mandatarissen moeten natuurlijke personen zijn die ertoe gemachtigd werden het beroep uit te oefenen en die zijn ingeschreven op één van de tabellen van de Orde.

Vergelijking met voornaamste regelgeving in de buurlanden

Wat betreft de architecten in Frankrijk, zijn de vereisten zeer gelijkaardig aan de vereisten die voorzien zijn in België. Wel bestaat er in Frankrijk geen beperking op het vlak van het tegelijk uitoefenen van beroepen, wat in België wel het geval is. Bovendien zijn de vereisten voor het aandelenbezit, het stemrecht of de leden van het bestuursorgaan die beroepsbeoefenaren moeten zijn, lager in Frankrijk dan in België (bij ons respectievelijk voor het stemrecht en aandelenbezit: 60 % en voor de leden van het bestuursorgaan: 100 %).

In Duitsland is het beroep van architect gereguleerd op het niveau van de deelstaten. Er zijn voorbehouden activiteiten en het beroep is gekenmerkt door een beschermde titel. Architecten zijn verplicht zich te registreren bij de regionale kamers en dienen hiervan lid te zijn. Ook dient een architect over een beroepsaansprakelijkheidsverzekering te beschikken. De regels inzake aandelenbezit lijken ook in Duitsland minder beperkend te zijn dan in ons land.

In Nederland is het beroep van architect een beschermde titel. Er zijn geen voorbehouden activiteiten en een architect is niet verplicht om lid te zijn van een orde of om een beroepsverzekering af te sluiten. Ook op het vlak van rechtsvorm, aandelenbezit en stemrecht worden er geen beperkingen opgelegd.

De aanpak in Nederland is verschillend. De taken die toevertrouwd worden aan een Belgische of Nederlandse architect en vooral de verantwoordelijkheid die hij op zich neemt, zijn niet dezelfde. De Belgische architect heeft een veel uitgebreidere taak, omdat de controle over het gebouw in Nederland niet uitsluitend aan de architect wordt toevertrouwd. Het verschil in de omvang van de toevertrouwde taken kan het verschil in de opgelegde vereisten verklaren.

Een persoon die wil bouwen in Nederland dient, in de regel, een omgevingsvergunning te bekomen. Deze persoon kan de werken niet aanvatten zonder deze vergunning te hebben ontvangen. De bouwheer kan zelf zijn aanvraag indienen zonder zich te moeten laten bijstaan door een architect, zoals dit het geval is in België voor werken met vergunning. In zijn vergunningsaanvraag gericht aan de gemeente dient de bouwheer vast te leggen dat hij de regels respecteert voorzien door het "Bouwbesluit" van 2012. Dit besluit verbonden aan de bouw voorziet in de verschillende technische voorschriften die moeten gerespecteerd worden op het vlak van veiligheid, gezondheid, gebruik, energie-efficiëntie en milieu. De controle, uitgeoefend door de gerechtigde autoriteit, is dus preventief en de bouwheer blijft eveneens verantwoordelijk voor het respecteren van de regels voorzien in het "Bouwbesluit".

De verantwoordelijke autoriteit heeft bovendien een repressief gezag, een gezag dat hem toelaat om a posteriori te controleren of de werken zijn uitgevoerd volgens de voorschriften.

Focus: De marktomkadering in België voor architecten: rol van de wetgever en de orde

Het is aan de wetgever om, op voorstel van de verantwoordelijke minister (in casu de minister van Middenstand) de regels vast te leggen die van toepassing zijn op de betrokken Orde en op de toegang tot en de uitoefening van het beroep. De op dit gebied aangenomen wetten worden vervolgens aangevuld met koninklijke besluiten of zelfs met aanbevelingen van de Orde zelf.

De Orde van architecten heeft als taak de regels van de deontologie voor het beroep van architect te bepalen en ze te doen naleven. Zij houdt toezicht op de eer, de discretie en de waardigheid van de leden van de Orde in de uitoefening of naar aanleiding van de uitoefening van hun beroep. Zij doet bij de rechterlijke overheid aangifte van elke inbreuk op de wetten en reglementen tot bescherming van de titel en van het beroep van architect. Architecten die monopolistische activiteiten willen uitoefenen, moeten zich eerst registreren bij de Orde en moeten voldoen aan verschillende voorwaarden die de Orde controleert.

Het doel is te zorgen voor een permanente organisatie van een geheel van specialisten die in staat zijn de taken van architect te vervullen met alle garanties van bekwaamheid, onafhankelijkheid en professionele integriteit.

Ingenieurs

In België vallen onder de categorie ingenieur twee beroepen, zijnde burgerlijk bouwkundig ingenieur en industrieel ingenieur bouwkunde.

Van de vier onderzochte professionele diensten heeft de burgerlijk ingenieur in België met 1,0 de laagste RI-score. Duitsland heeft een hoge score voor deze categorie (namelijk 3,0), daar waar Frankrijk en Nederland een lage score hebben voor dit beroep, respectievelijk 0,8 en 0,0. Dit wil zeggen dat in Nederland geen regels van toepassing zijn op de toetreding of uitoefening van het beroep van ingenieur. In België heeft de subindicator kwalificatie-eisen, net als bij de andere beroepen, de hoogste waarde. In België, Duitsland en Frankrijk heeft de reglementerende aanpak de hoogste waarde en daarmee ook de grootste impact op de RI.

Voornaamste regelgeving in België

Beide beroepscategorieën hebben een beschermde titel, wat valt onder de **reglementerende aanpak**, dewelke wordt toegekend na een universiteits- of hogeschoolopleiding van meerdere jaren. Deze vereisten worden gecatalogeerd onder de **kwalificatie-eisen**.

Indien de burgerlijk ingenieur actief is onder de professionele titel architect, dient hij aan de regelgeving betreffende architecten te voldoen. Verder zijn er geen voorbehouden activiteiten.

Voor België zijn er geen specifieke aanbevelingen van de EC betreffende de beroepscategorie ingenieur.

Vergelijking met voornaamste regelgeving in de buurlanden

In Frankrijk is het beroep van burgerlijk ingenieur een beschermde titel. Vooral de bepalingen inzake bouwvoorschriften moeten de veiligheid garanderen, maar verder is het beroep nauwelijks gereguleerd.

In Duitsland is het beroep van ingenieur gereguleerd op het niveau van de deelstaten. In alle 16 deelstaten is het beroep van ingenieur een beschermde titel en er zijn nergens voorbehouden activiteiten. Er bestaan verder wel beperkingen op het vlak van rechtsvorm en aandelenbezit. Een beroepsaansprakelijkheidsverzekering is vereist¹³¹.

In Nederland is het beroep van ingenieur niet gereguleerd, de titel is vrij en er zijn geen gereserveerde activiteiten¹³².

¹³¹ De kwalificatievereisten en vereisten in verband met de uitoefening scores in Duitsland aanzienlijk hoog, terwijl deze in België, Frankrijk en Nederland uitkomen op 0,0 (met uitzondering van de opleidingsvereisten). Daarom is dit beroep in Duitsland meer gereguleerd dan in de andere landen.

3. Vergelijking tussen de PMR-indicator van de OESO en de restrictiviteitsindicator van de EC

a) Verschillen betreffende de berekeningswijze

De PMR is een indicator van de OESO die een indicatie geeft van de graad van reglementering voor een aantal beroepen. Deze indicator wordt opgesteld voor vier beroepscategorieën, zijnde juridische diensten, architecten, financiële diensten en ingenieurs (vanaf 2018 worden vastgoedmakelaars hieraan toegevoegd). De restrictiviteitsindicator wordt voor nog drie bijkomende beroepen berekend, zijnde octrooigemachtigden, vastgoedmakelaars en toeristische gidsen.

De PMR wordt elke vijf jaar berekend, sinds 1998. De meest recente berekening dateert van 2013¹³³. De RI dateert van 2016 en geeft dus meer actuele informatie over de graad van reglementering van deze beroepen. Het nadeel is echter dat er geen historiek beschikbaar is van de RI.

Onder de onderzochte beroepscategorieën kunnen verschillende beroepen vallen. Wanneer dit het geval is, wordt voor de berekening van de RI de gemiddelde graad van reglementering voor deze verschillende beroepen berekend. De PMR wordt berekend voor het beroep met de meest strikte regelgeving.

Een aantal beroepen zijn opgenomen in de PMR en niet in de RI, zoals notarissen bij juridische diensten en (wettelijke) auditoren bij financiële diensten. Anderzijds analyseert de RI meer variabelen zoals een aantal vereisten betreffende kwalificatie en opleiding. Tot slot gebruikt de PMR een rekenkundig gemiddelde voor de berekening van de PMR-score, daar waar bij de RI een gewogen gemiddelde wordt toegepast. In deze berekening krijgt elke restrictie een bepaald gewicht.

De RI is gebaseerd op desk research en input van de verschillende EU-lidstaten, terwijl de PMR een enquête betreft gebaseerd op input van de OESO-leden.

b) Vergelijking van de resultaten: PMR (2013) versus restrictiviteitsindicator (2016)

- **Juridische diensten** zijn volgens de RI sterker gereguleerd in Duitsland (4,3), de EU-28 (3,8) en Frankrijk (3,6) dan in België (3,1), terwijl de PMR net een sterkere reglementering voor België aantoont (België 4,3 – Duitsland 3,6 – EU-28 3,4 – Frankrijk 3,2). Dit zou te wijten kunnen zijn aan het feit dat de PMR-indicator de meest strikte regelgeving van verschillende beroepscategorieën in kaart brengt en dat bijvoorbeeld notarissen¹³⁴ niet opgenomen zijn voor de berekening van de RI-indicator. De RI voor Nederland komt uit op 3,0 (dus nagenoeg gelijk aan België), terwijl de PMR voor Nederland (2,8) veel lager ligt dan de PMR voor België (4,3).
- **Boekhoudkundige diensten** lijken volgens de RI in België, Duitsland en Frankrijk even sterk gereguleerd (2,9), terwijl de PMR toch een sterkere reglementering in België aangeeft (België 3,2 – Frankrijk 2,9 – Duitsland 2,6). Nederland is volgens de PMR minder sterk gereguleerd (2,1), wat ook blijkt uit de RI (1,7). Zowel de PMR als de RI komen voor de EU-28 uit op 2,3, dus lager dan in België.
- Volgens de RI is de reglementering voor **architecten** in België en Duitsland quasi identiek (3,0), wat ook blijkt uit de PMR (België 2,4 – Duitsland 2,3). Frankrijk heeft volgens de RI echter een minder sterke reglementering (2,6), maar volgens de PMR net een sterkere reglementering (3,3). Voor Nederland komt de RI (1,2) hoger uit dan de PMR (0,0), wat ook het geval is voor de EU-28 (RI 2,6 – PMR 1,9).

¹³² Er bestaat wel een soort kwaliteitslabel dat verkregen kan worden na het volgen van bepaalde opleidingen (bachelor/master) en er is de mogelijkheid om (vrijwillig) lid te zijn van een beroepsorganisatie.

¹³³ De “PMR 2018” zal in 2019 worden gepubliceerd.

¹³⁴ In België is de notaris een openbaar ambtenaar die verschillende taken en bevoegdheden heeft. Volgens Fednot moet enerzijds de toegang van de burger tot de notaris verzekerd worden door een voldoende spreiding van de kantoren en anderzijds mogen de verschaffers van deze diensten niet te talrijk zijn om het behoud van de kwaliteit van de dienstverlening te garanderen.

- Volgens de PMR is er in België, Frankrijk en Nederland geen reglementering voor wat betreft **ingenieurs** (PMR 0,0). Volgens de RI is dit niet het geval voor België (1,0) en Frankrijk (0,8), enkel voor Nederland (0,0). Zowel in Duitsland (PMR 1,7 - RI 3,0) als in de EU-28 (PMR 1,5 - RI 2,3) ligt de RI hoger dan de PMR.

Tabel 17. PMR (2013) versus restrictiviteitsindicator (2016)

		PMR	RI
Boekhoudkundige diensten	België	3,2	2,9
	Duitsland	2,6	2,9
	Frankrijk	2,9	2,9
	Nederland	2,1	1,7
	EU-28	2,3	2,3
Juridische diensten	België	4,3	3,1
	Duitsland	3,6	4,3
	Frankrijk	3,2	3,6
	Nederland	2,8	3,0
	EU-28	3,4	3,8
Architecten	België	2,4	3,0
	Duitsland	2,3	3,0
	Frankrijk	3,3	2,6
	Nederland	0,0	1,2
	EU-28	1,9	2,6
Ingenieurs	België	0,0	1,0
	Duitsland	1,7	3,0
	Frankrijk	0,0	0,8
	Nederland	0,0	0,0
	EU-28	1,5	2,3

Bronnen: EC, OESO.

4. Enkele kritische kanttekeningen

Indicatoren zoals de PMR van de OESO en de RI van de EC hebben onmiskenbaar hun voordelen. Beide laten immers toe de regelgeving voor de vier onderzochte sectoren te kwantificeren. Op die manier kan de regelgeving tussen de verschillende landen onderling vergeleken worden, evenals hun evolutie.

Anderzijds hebben deze indicatoren ook hun limieten. Het is en blijft immers een cijfermatige oefening en de beschouwde criteria kunnen soms een beperkt en ongenueanceerd beeld van de werkelijkheid schetsen.

De berekening van de indicatoren gebeurt via de antwoorden van de lidstaten op een reeks vragen, volgens een schaal van 0 tot 6. De keuze van de vragen, het aantal vragen met betrekking tot elke subindicator, ... kunnen voor een vertekening zorgen in de beoordeling van het niveau van reglementering.

Bovendien wordt de regulering van een sector of beroep alleen benaderd vanuit het oogpunt van de door de overheid geïmplementeerde maatregelen, wat kan leiden tot een vertekening van het niveau van regelgeving. De marktomkadering voor professionele diensten in België is bijvoorbeeld sterk ex ante gereguleerd en de reglementeringen situeren zich op federaal niveau. Het gaat dus om verplichtingen en regels opgelegd bij wet. In andere lidstaten waar geen officiële wetgeving bestaat, kan een onderneming die toegang wil krijgen tot de markt, toch in feite verplicht zijn om aan een aantal andere regels te voldoen. Het kan daarbij gaan om privé-labels waarop de overheid geen greep heeft. Omdat ondernemingen zonder label moeilijk toegang krijgen tot de markt, krijgt het label dan bijna een verplicht karakter. Met die alternatieve restricties wordt geen rekening gehouden.

De indicatoren laten evenmin toe om de economische rechtvaardiging van de regelgeving te beoordelen. Ze weerspiegelen het bestaan van de regelgeving, maar geven niet weer of deze proportioneel en gerechtvaardigd is ten opzichte van de vooropgestelde doelstellingen. De opgelegde reglementering biedt mogelijk een antwoord op het gebrek aan kennis en deskundigheid van de consument met betrekking tot onder andere (het interpreteren van) de kwaliteit van de diensten en kan op die manier volkomen gerechtvaardigd zijn (zie ook supra, reglementering ter bescherming van het algemeen belang)¹³⁵.

Vervolgens is het activiteitendomein niet voor alle beroepen identiek in alle lidstaten. Een architect in België heeft bijvoorbeeld andere verantwoordelijkheden dan in Nederland. Die verschillende aspecten van het beroep maken een objectieve vergelijking niet gemakkelijk.

De PMR-indicator en de RI zijn dus nuttige instrumenten die een internationale vergelijking mogelijk maken voor wat betreft het niveau van reglementering, maar ze vervangen geen grondige marktanalyse om aanbevelingen voor structurele hervormingen te formuleren¹³⁶.

5. Conclusie

Om de graad van reglementering voor professionele diensten in België, de buurlanden en de EU-28 te analyseren, werd gebruik gemaakt van de Product market regulation (PMR) van de OESO en de restrictiviteitsindicator (RI) van de Europese Commissie. Beide indicatoren hebben hun voor- en nadelen. Ze laten enerzijds toe de mate van regelgeving te vergelijken tussen verschillende landen onderling, de PMR (die sinds 1998 om de vijf jaar gepubliceerd wordt) laat bovendien ook toe om hun evolutie te analyseren. Anderzijds schetsen deze indicatoren soms een beperkt, ongenueanceerd en vertekend beeld van de werkelijkheid. Zo wordt onder andere de regulering van een sector of beroep alleen benaderd vanuit het oogpunt van de door de overheid geïmplementeerde maatregelen, is het toepassingsgebied niet voor alle beroepen identiek in alle lidstaten en laten de indicatoren niet toe om de economische rechtvaardiging van de regelgeving te beoordelen.

De PMR wordt opgesteld voor vier beroepscategorieën, zijnde juridische diensten, architecten, financiële diensten en ingenieurs (vanaf 2018 worden vastgoedmakelaars hieraan toegevoegd). De RI wordt voor nog drie bijkomende beroepen berekend, zijnde octrooigemachtigden, vastgoedmakelaars en toeristische gidsen. De recentste gegevens van de PMR dateren van 2013, de RI wordt sinds 2016 gepubliceerd. De RI is gebaseerd op desk research en input van de verschillende EU-lidstaten, terwijl de PMR een enquête betreft gebaseerd op input van de OESO-leden. De RI berekent de gemiddelde graad van reglementering voor de verschillende beroepen binnen de beroepscategorieën, terwijl de PMR het beroep met de meest strikte regelgeving in beschouwing neemt. Een aantal beroepen zijn opgenomen in de PMR en niet in de RI, zoals notarissen bij juridische diensten en wettelijke auditoren bij financiële diensten. Anderzijds analyseert de RI meer variabelen zoals een aantal vereisten betreffende kwalificatie en opleiding. Tot slot gebruikt de PMR een rekenkundig gemiddelde voor de berekening van de PMR-score, daar waar bij de RI een gewogen gemiddelde wordt toepast. Al deze verschillen kunnen leiden tot verschillende resultaten.

Zowel volgens de PMR als de RI is de graad van regulering in bijna alle geanalyseerde landen het hoogst voor juridische diensten en het laagst voor ingenieurs.

Uitgaande van de PMR-indicator zijn de juridische en de boekhoudkundige diensten in 2013 sterker gereguleerd in België dan in de buurlanden en gemiddeld in de EU-28. Volgens de RI zijn juridische diensten echter minder geregu-

¹³⁵ Op 9 november 2017 organiseerde de Europese Commissie in Brussel de conferentie “Professional services: how does regulation matter?” (Single Market Forum 2017/2018). Daar werd duidelijk dat de Europese Commissie ook het kwaliteitsaspect meer in rekening wil brengen bij de beoordeling van de graad van reglementering.

¹³⁶ Bron: TRÉSOR-ÉCO – n°203 « Les réglementations sectorielles en France », par Anne Pratz et Sanae Daoudi – août 2017 (<https://www.tresor.economie.gouv.fr/Ressources/File/439143>)

Directorate General for Internal Policies of the European Parliament (2017). The New Restrictiveness Indicator for Professional Services: An Assessment. ([http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/607349/IPOL_STU\(2017\)607349_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/607349/IPOL_STU(2017)607349_EN.pdf)).

leerd in België dan in de EU, Duitsland en Frankrijk (maar wel meer dan in Nederland). Dit verschil tussen PMR en RI voor juridische diensten zou te wijten kunnen zijn aan het feit dat de sterk gereguleerde activiteiten van notarissen in België niet zijn opgenomen in de RI. Net zoals de PMR geeft ook de RI aan dat boekhoudkundige diensten sterker gereguleerd zijn dan gemiddeld in de EU en dan in Nederland. Volgens beide indicatoren maakt vooral de regelgeving in verband met de uitoefening van het beroep het verschil. Zo zijn er bijvoorbeeld zeer strikte onverenigbaarheidsregels voor boekhoudkundige diensten in België. Voor wat de reglementering voor architecten betreft, bevindt België zich volgens de PMR op nagenoeg hetzelfde niveau als Duitsland. In Frankrijk loopt de PMR echter hoger op, in de EU-28 en in Nederland ligt de PMR lager dan in België. Ook de RI voor architecten is hoger in België dan in de EU, Nederland en zelfs Frankrijk. Volgens de Europese Commissie legt België bijzonder strenge beperkingen met betrekking tot het aandelenbezit en stemrecht op. Anderzijds bestaat er volgens de PMR voor ingenieurs in België geen regelgeving, net zoals in Frankrijk en Nederland. Dit is in Duitsland wel het geval, evenals in de EU-28. Volgens de RI is enkel in Nederland geen regelgeving van toepassing op ingenieurs. Frankrijk tekent een iets lagere score op dan België, maar de EU-28 en Duitsland komen hoger uit dan België.

II.4 Economische impact van de reglementering

II.4.1 Inleiding

In de studie 'The economic Impact of professional services liberalisation'¹³⁷ van de Europese Commissie wordt de impact van het regulerende kader voor vier gereguleerde diensten (rechtskundige dienstverlening NACE M6910, accountants, boekhouders en belastingconsulenten M6920, architecten (M7111) en ingenieurs en aanverwante technische adviseurs M7112) op de sectordynamiek gemeten en vervolgens ook op enkele prestatie-indicatoren zoals onder andere winstgevendheid. Via een econometrisch model, wordt op die manier aangetoond dat minder regulering leidt tot meer sectordynamiek en concurrentie in de markt (gemeten aan de hand van de variabele churn), wat op zijn beurt bedrijven aanzet tot meer efficiëntie bij de allocatie van middelen.¹³⁸ Tegelijkertijd wordt vastgesteld dat intensieve concurrentie een neerwaartse impact heeft op de prijzen en op de winstgevendheid van bedrijven.

Wat de gebruikte variabelen betreft, wordt in de analyse de graad van reglementering berekend aan de hand van de PMR-indicator van de OESO. De churn rate wordt gebruikt als een maatstaf voor de sectordynamiek en is gedefinieerd als de som van het aantal nieuwe firma's en het aantal stopgezette firma's gedeeld door het aantal actieve firma's in een sector. Een hoge churn rate in een welbepaalde markt wordt geassocieerd met sterke concurrentie. Allocatieve efficiëntie (AE) ten slotte wordt gedefinieerd als de mate waarin de productiefste factoren op de meest efficiënte wijze gealloceerd zijn. Allocatieve efficiëntie (AE) wordt berekend op basis van de variabelen arbeidsproductiviteit en marktaandeelen per grootteklasse van onderneming in termen van werkzame personen. AE is dan het verschil tussen de reële allocatie van werkzame personen aan een bepaalde grootteklasse met een specifieke productiviteitsgraad ten opzichte van een basisscenario waarin het aantal werkzame personen uniform verdeeld is over de verschillende grootteklassen en de productiviteit per grootteklasse gelijk is aan de gemiddelde productiviteit in de sector. Bij een positieve (of negatieve) score voor allocatieve efficiëntie, hebben de meest (of minst) productieve ondernemingen de grootste marktaandelen (zie ook Olley & Pakes 1996, en Product Market Review 2013¹³⁹ van DG ECFIN). De bruto exploitatiemarge wordt gebruikt als een maatstaf voor winstgevendheid en is gedefinieerd als de ratio van het bruto exploitatiesurplus tot de omzet.

De onderliggende gegevens voor het berekenen van de churn rate, de bruto exploitatiemarge en de allocatieve efficiëntie zijn afkomstig van Eurostat, meer bepaald van de rubrieken structuurenquête¹⁴⁰ en ondernemingsdemografie (enkel voor wat betreft de allocatieve efficiëntie). De analyse slaat op de periode 2008-2015. In de periode voor 2008 waren niet steeds de nodige data beschikbaar in Eurostat om de prestatie-indicatoren te berekenen. Ook was de samenstelling van de NACE code voor de verschillende professionele diensten in de periode voor 2008 niet altijd gelijk aan deze na 2008. Zo werden bijvoorbeeld de data van architecten en ingenieurs voor 2008 gebundeld in één NACE code terwijl deze data na 2008 apart werden weergegeven voor beide vrije beroepen in twee NACE codes.

II.4.2 Sectordynamiek

Om de dynamiek van een sector in termen van instroom en uitstroom van ondernemingen te bepalen, wordt in deze analyse uitgegaan van de variabele churn. Churn, ook wel ondernemingsverloop genoemd, wordt berekend door het aantal nieuwe ondernemingen en het aantal verdwenen ondernemingen in een sector in een jaar te sommeren en te

¹³⁷ http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/economic_paper/2014/pdf/ecp533_en.pdf.

¹³⁸ De relatie tussen concurrentie en innovatie daarentegen is minder evident. Enerzijds zou concurrentie kunnen leiden tot meer innovatie bij bedrijven om op die manier de concurrentie te kunnen ontwijken, anderzijds kan de stimulans om te innoveren bij hevige concurrentie beperkt zijn omdat de terugverdientijd te kort kan zijn (Aghion et al. 2005).

¹³⁹ http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/european_economy/2013/pdf/ee8_en.pdf, blz. 14 en verder.

¹⁴⁰ De structuurenquête van Eurostat is een jaarlijks enquête die tot doel heeft recente, gedetailleerde, vergelijkbare en betrouwbare gegevens te verzamelen over de structuur van bedrijven op Belgisch en Europees niveau. De verzamelde gegevens komen voornamelijk uit de jaarrekeningen van de geënquêteerde ondernemingen. Voor België wordt de enquête uitgevoerd door de FOD Economie.

relateren ten opzichte van de totale populatie van ondernemingen in een sector. Een relatief hoge churn waarde kan aldus het resultaat zijn van de instroom van veel nieuwe ondernemingen, het verdwijnen van vele bestaande ondernemingen of de combinatie van beide.

Binnen de dienstensector¹⁴¹ in België situeert de jaarlijks gemiddelde churn waarde (gemiddelde 2013-2015) van de verschillende sectoren zich tussen maximaal 19,3 % (voor posterijen en koeriers) en minimaal 4,0 % (voor accountants, boekhouders en belastingconsulenten). Voor de dienstensector als geheel¹⁴² bedraagt de churn 9,8 %. In deze dienstensectoren behoren de vrije beroepen niet direct tot de meest dynamische sectoren. Daar waar de architecten (9,9 %) nog een churn laten optekenen iets boven de gemiddelde sectorwaarde, situeert churn zich voor de ingenieurs en de juristen (respectievelijk 8,7 % en 7,7 %) onder de sectorwaarde. De churn voor de accountants bedraagt 4,0 %¹⁴³, een waarde waarmee de sector de minst dynamische is van alle dienstensectoren. Met uitzondering van de accountants, waar het aantal uittreeders (2,1 %) het aantal intreders (2,0 %) overtreft, tellen de overige vrije beroepen in België meer intreders dan uittreeders (5,7 % versus 2,5 % voor de juristen, 6,7 % versus 3,2 % voor de architecten en 6,2 % versus 2,7 voor de ingenieurs)¹⁴⁴. Ten overstaan van de gemiddelde churn waardes 2008-2012, bleven de gemiddelde churn waardes voor de professionele diensten in 2013-2015 vrij stabiel.

¹⁴¹ In Eurostat zijn voor de dienstensector op 2-digitniveau rendabiliteitsgegevens beschikbaar voor 28 sectoren. De 2 sectoren waartoe de 4 professionele diensten ressorteren (M69 en M71) werden vervangen door deze 4 professionele dienstensectoren wat het totaal aantal sectoren op 30 brengt.

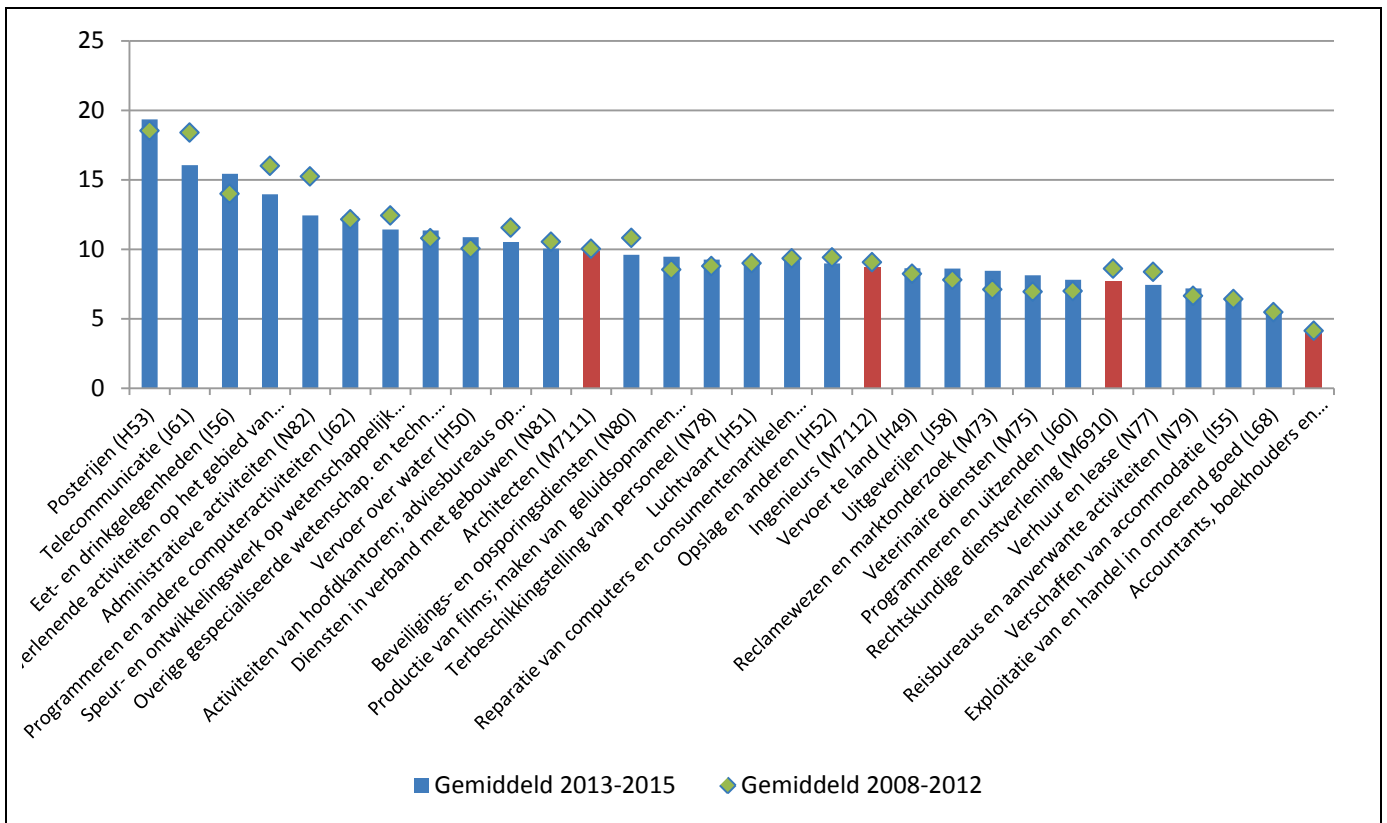
¹⁴² Voor de dienstensector als geheel werd een geaggregeerde churn waarde berekend die slaat op de marktdiensten inclusief de groot- en kleinhandel doch exclusief de holding ondernemingen, de recreatie, de ICT-diensten en de overige diensten.

¹⁴³ Churn berekeningen, uitgevoerd door het Federaal Planbureau via de financiële databank Bel-first op basis van dezelfde definitie als het Prijzenobservatorium voor de drie laatst beschikbare jaren, bevestigen de posities van architecten en ingenieurs als diensten met een hogere churn waarde en rechtskundige dienstverlening en accountants, boekhouders en belastingconsulenten als diensten met een lagere churn waarde binnen de professionele diensten.

¹⁴⁴ Intreders en uittreeders op basis van het jaarlijks gemiddelde 2008-2015.

Grafiek 29. Situering van de gemiddelde churn waarde van professionele diensten binnen de dienstensector in België

(In %)

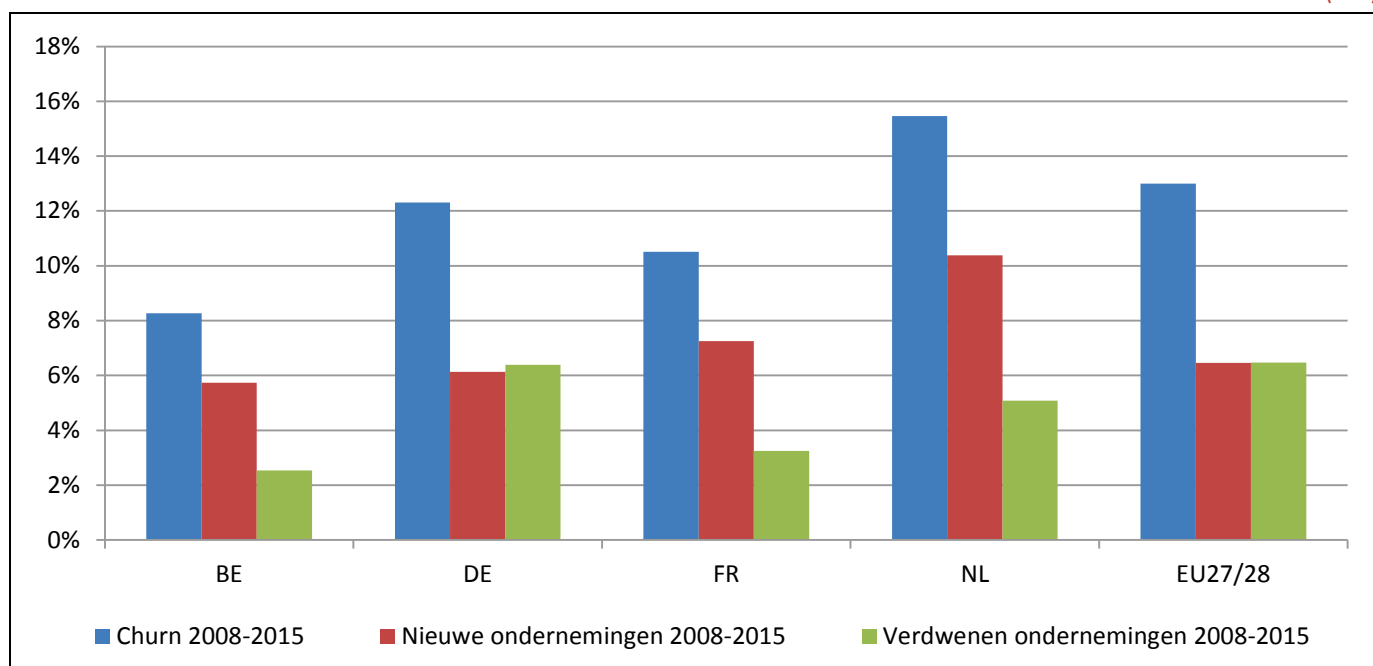
Bronnen: Eurostat, eigen berekeningen.

Vergeleken met de voornaamste buurlanden en de EU27/28 situeert de churn waarde van de verschillende professionele diensten in België zich systematisch onder het niveau van de buurlanden en de EU27/28. Ook voor de dienstensector in haar geheel ligt de churn voor België (9,8 % gemiddeld in 2013-2015) onder de waarde van de buurlanden (gemiddeld 17,7 % in Nederland, 16,3 % in Duitsland en 15,4 % in Frankrijk).

Voor Nederland en Frankrijk is de gemiddelde instroom van ondernemingen in 2008-2015 steeds groter dan de uitstroom en dit voor de vier professionele diensten. Daarentegen ligt in Duitsland voor de vier professionele diensten de gemiddelde uitstroom van ondernemingen steeds boven de instroom. Voor de EU27/28 overtreft de instroom van ondernemingen de uitstroom voor de architecten en de ingenieurs terwijl voor de accountants de uitstroom van ondernemingen de instroom overtreft. Voor de juristen ligt de instroom van ondernemingen gelijk aan de uitstroom.

Grafiek 30. Evolutie en samenstelling van churn voor de rechtskundige dienstverlening (M6910) in België, de voornaamste buurlanden en de EU27/28

(In %)

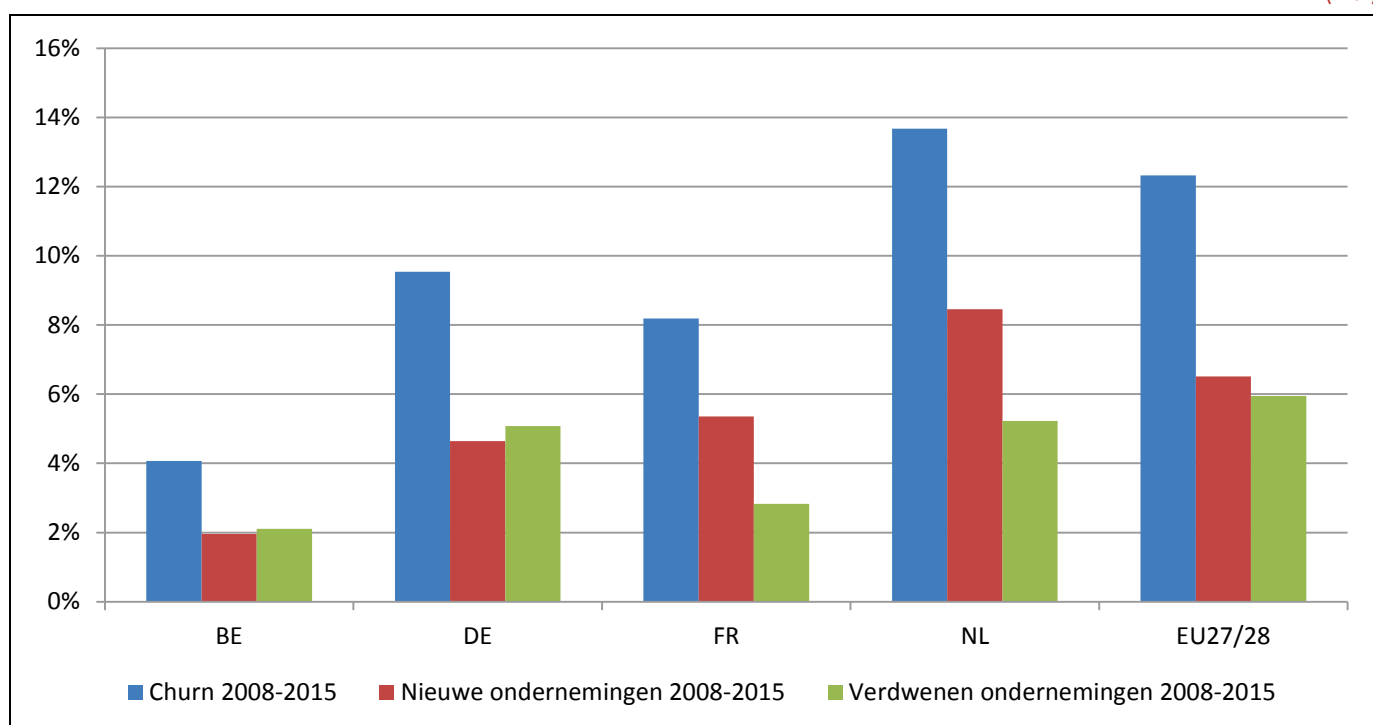

Bronnen: Eurostat, eigen berekeningen.

Opmerking: (1) de gemiddelden voor de periode 2008-2015 werden berekend op basis van de beschikbare gegevens, rekening houdend met het feit dat voor sommige landen gegevens ontbreken in 2008, 2009, 2010 en 2015; (2) de gegevens EU27/28 zijn samengesteld uit deze van de EU27 (de jaren 2008 tot 2010) en van de EU-28 (de jaren 2011 tot 2014).

Grafiek 31. Evolutie en samenstelling van churn voor de accountants, boekhouders en belastingconsulenten (M6920) in België, de voornaamste buurlanden en de EU27/28

(In %)

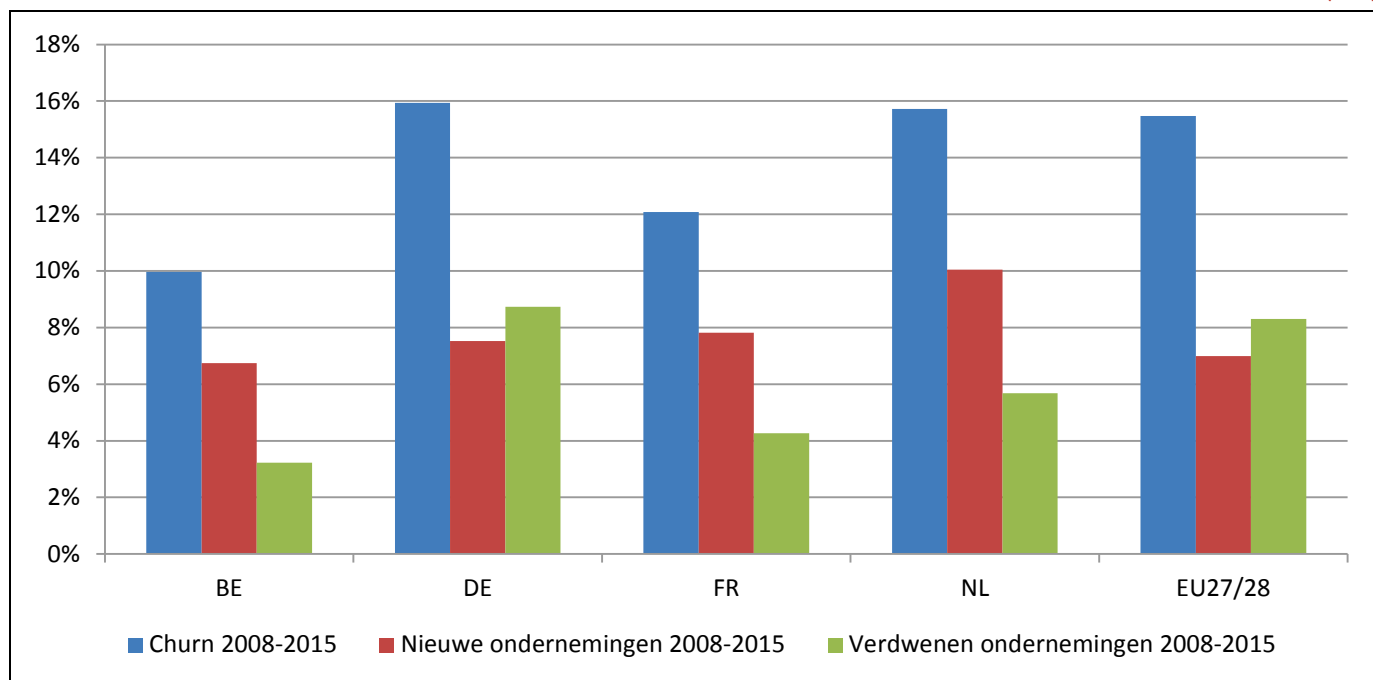

Bronnen: Eurostat, eigen berekeningen.

Opmerking: (1) de gemiddelden voor de periode 2008-2015 werden berekend op basis van de beschikbare gegevens, rekening houdend met het feit dat voor sommige landen gegevens ontbreken in 2008, 2009, 2010 en 2015; (2) de gegevens EU27/28 zijn samengesteld uit deze van de EU27 (de jaren 2008 tot 2010) en van de EU-28 (de jaren 2011 tot 2014).

Grafiek 32. Evolutie en samenstelling van churn voor de architecten (M7111) in België, de voornaamste buurlanden en de EU27/28

(In %)

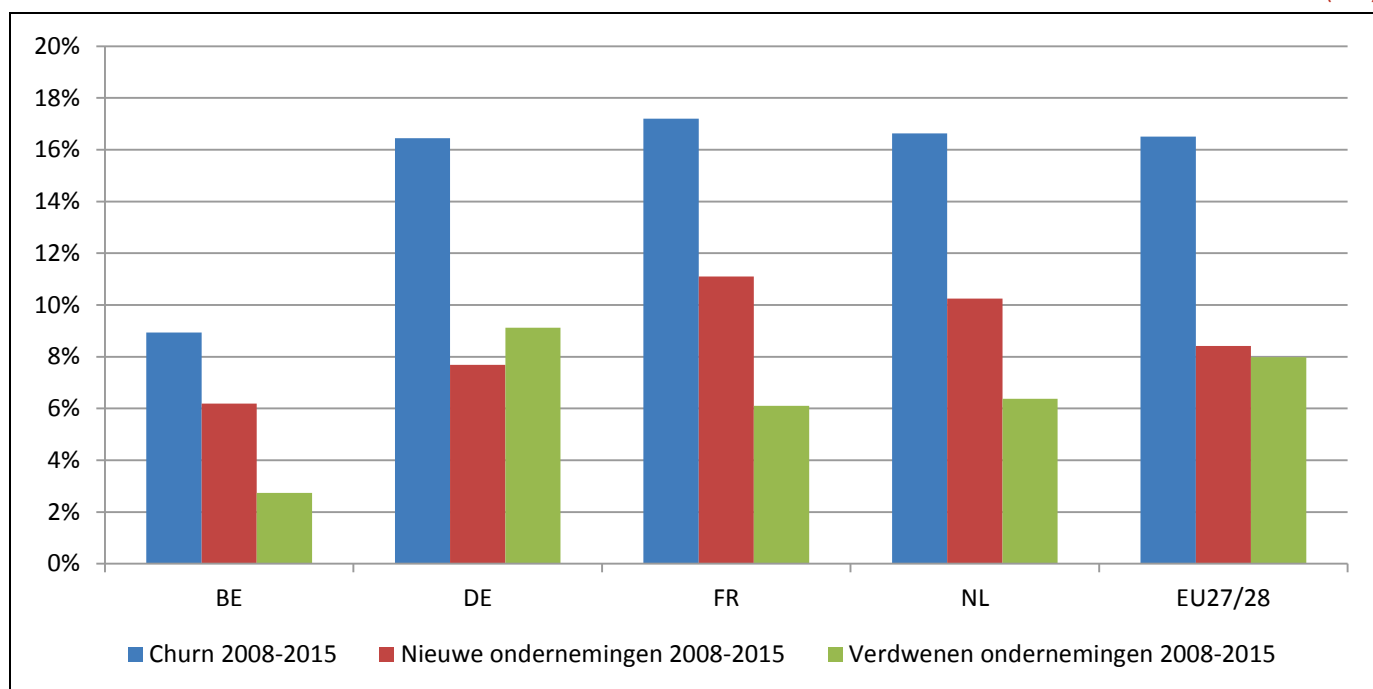

Bronnen: Eurostat, eigen berekeningen.

Opmerking: (1) de gemiddelden voor de periode 2008-2015 werden berekend op basis van de beschikbare gegevens, rekening houdend met het feit dat voor sommige landen gegevens ontbreken in 2008, 2009, 2010 en 2015; (2) de gegevens EU27/28 zijn samengesteld uit deze van de EU27 (de jaren 2008 tot 2010) en van de EU-28 (de jaren 2011 tot 2014).

Grafiek 33. Evolutie en samenstelling van churn voor ingenieurs en aanverwante technische adviseurs (M7112) in België, de voornaamste buurlanden en de EU27/28

(In %)

Bronnen: Eurostat, eigen berekeningen.

Opmerking: (1) de gemiddelden voor de periode 2008-2015 werden berekend op basis van de beschikbare gegevens, rekening houdend met het feit dat voor sommige landen gegevens ontbreken in 2008, 2009, 2010 en 2015; (2) de gegevens EU27/28 zijn samengesteld uit deze van de EU27 (de jaren 2008 tot 2010) en van de EU-28 (de jaren 2011 tot 2014).

II.4.3 Allocatieve efficiëntie

Restrictieve regelgeving binnen een sector kan, door een gebrek aan concurrentie, leiden tot een slechte allocatie van productiemiddelen binnen die sector. De allocatieve efficiëntie (AE), zoals berekend door Olley en Pakes (1996), is een indicator waarmee kan worden beoordeeld in welke mate de productiefactoren zo efficiënt mogelijk worden ingezet.

De AE-index werd berekend op basis van de schijnbare arbeidsproductiviteit (bruto toegevoegde waarde per werkzame persoon) en de marktaandelen op de markt van de productiefactoren (berekend op basis van werkgelegenheidsgegevens) van ondernemingen voor vijf grootteklassen^{145 146}. De AE-index toont dus in welke mate de meest productieve ondernemingen de grootste marktaandelen hebben. Een positief (negatief) resultaat voor de AE-index betekent dat de middelen (hier werkzame personen) op een meer (minder) efficiënte manier worden toegewezen ten opzichte van een basisscenario¹⁴⁷, d. w. z. in de meest (minst) productieve klassen van ondernemingen. Een relatief lage allocatieve efficiëntie toont dus aan te dat de werking van een sector de optimale ontwikkeling van de concurrentie belemmert¹⁴⁸.

Op basis van sectorale gegevens van Eurostat (structuurenquête ondernemingen) kan een allocatieve efficiëntie-index worden berekend voor juridische en boekhoudkundige activiteiten (M69), boekhoudkundige activiteiten (M6920) en architecten en ingenieurs (M711)¹⁴⁹. De gegevens werden berekend voor België en zijn buurlanden over de periode 2008-2015 (zie bijlage 7). Grafiek 34 illustreert slechts het gemiddelde van de resultaten van de AE tussen 2013 en 2015, omwille van het ontbreken van gegevens voor elk jaar tussen 2008 en 2012 en het ontbreken van duidelijke trends over de beschouwde periode.

Het was echter niet mogelijk de resultaten van de AE-index voor de geanalyseerde sectoren te vergelijken met die van een voldoende aantal andere diensten in de Belgische economie omwille van de geringe beschikbaarheid van onderlig-

¹⁴⁵ De bedrijven die in de berekening van de AE zijn opgenomen behoren tot vijf grootteklassen: van 2 tot 9 werknemers, van 10 tot 19 werknemers, van 20 tot 49 werknemers, van 50 tot 249 werknemers en van meer dan 250 werknemers. De Europese Commissie heeft bij de berekeningen geen rekening gehouden met grootteklasse 0-1 (klasse van de zelfstandigen) omdat de productiviteit in deze grootteklasse grote vertekeningen vertoont ten opzichte van andere grootteklassen en omwille van het risico dat met de kwaliteit van deze gegevens verband houdt.

¹⁴⁶ $AE = \sum_{i \in J} (M_{it} - \overline{M}_{Jt}) (P_{it} - \overline{P}_{Jt})$, met i de grootteklasse in sector J , M_{it} het marktaandeel van grootteklasse i , P_{it} de arbeidsproductiviteit per werkzame persoon van grootteklasse i (uitgedrukt als natuurlijk logaritme), $\overline{P}_{Jt}$ en $\overline{M}_{Jt}$ zijn de sectorgemiddelden. In het geval van vijf grootteklasses, is $\overline{M}_{Jt}$ gelijk aan 20 % en $\overline{P}_{Jt}$ is gelijk aan de gemiddelde arbeidsproductiviteit over de vijf grootteklasses.

¹⁴⁷ Het basisscenario komt overeen met de situatie waarin het aantal werkzame personen gelijkmatig over de verschillende grootteklassen (5 grootteklassen) wordt verdeeld en de productiviteit per grootteklasse gelijk is aan de gemiddelde productiviteit van de sector.

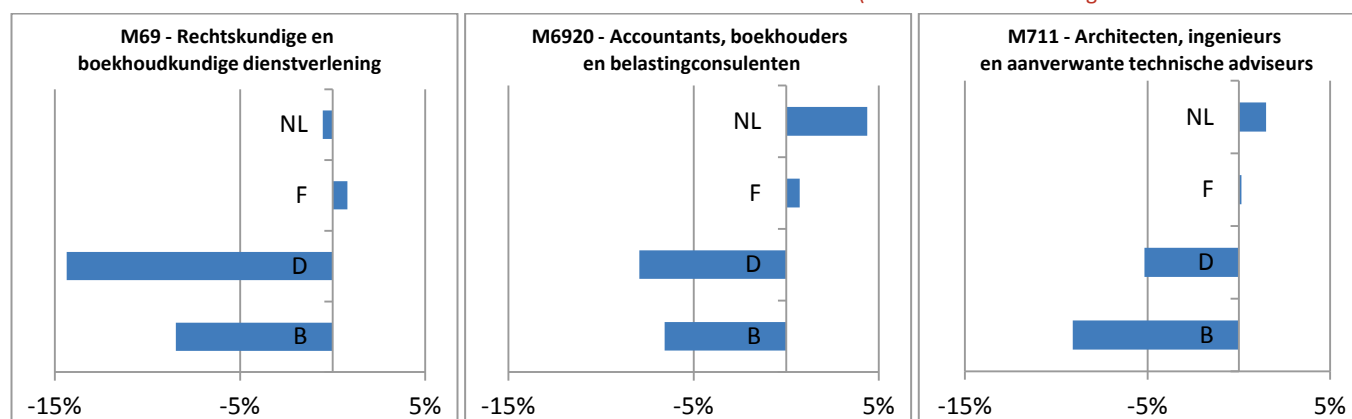
¹⁴⁸ Voor België zijn de resultaten met betrekking tot de allocatieve efficiëntie, berekend op basis van de schijnbare arbeidsproductiviteit, met de nodige voorzichtigheid te interpreteren. Als de omvang van de meest productieve ondernemingen verhoogt, kan dit immers op korte termijn leiden tot een daling van hun niveau van productiviteit, gegeven dat de nieuw aangeworvenen tijd nodig hebben om hun optimaal productiviteitsniveau te bereiken (aanpassingsperiode, vorming, ...). Een dergelijke situatie kan zo de indruk wekken dat de allocatie van middelen inefficiënt is. In België waar men tegelijk een hoge schijnbare arbeidsproductiviteit noteert en een lage tewerkstellingsgraad, zal een grotere opname op de arbeidsmarkt de indruk geven dat de middelen niet optimaal zijn toegewezen.

¹⁴⁹ Een allocatieve efficiëntie-index, gebaseerd op vijf grootteklassen van ondernemingen, kon niet worden berekend voor de juridische activiteiten, aangezien Eurostat geen werkzame personen in de grootteklasse van meer dan 250 personen voor deze sector in België vermeldt. Er werd echter een allocatieve efficiëntie-indicator berekend op basis van 4 grootteklassen, enkel voor de Belgische juridische activiteiten, om in te schatten of de allocatie van productiefactoren (vergeleken met de referentiesituatie) dezelfde trend volgt als die van de juridische en boekhoudkundige activiteiten samen (M69), berekend op basis van 5 grootteklassen. De resultaten worden in een voetnoot voorgesteld. Wat de architecten en ingenieurs betreft, verstrekt Eurostat geen afzonderlijke gegevens voor de architecten, enerzijds, en de ingenieurs, anderzijds.

gende gegevens en bijgevolg het daaruit voortvloeiende gebrek aan representativiteit. Een AE-index kon ook niet worden berekend voor de EU-27/28 omwille van het gebrek aan onderliggende gegevens.

Grafiek 34. Allocatieve efficiëntie in België en de buurlanden, gemiddelde 2013-2015

(Procentueel verschil vergeleken met het basisscenario)

Bronnen: Eurostat, eigen berekeningen.

Vergeleken met onze buurlanden lijkt België, samen met Duitsland, een land te zijn dat slecht scoort op het vlak van AE voor de activiteiten die over de periode 2013-2015 werden geanalyseerd¹⁵⁰. De AE-index voor België bedraagt namelijk -8,5 % voor juridische en boekhoudkundige activiteiten, wat erop wijst dat de gemiddelde arbeidsproductiviteit 8,5 % lager is dan het geval zou zijn geweest als de marktaandelen van de ondernemingen in de verschillende grootteklassen uniform waren verdeeld (referentiesituatie voor de berekening van de AE-index). Voor de boekhoudkundige activiteiten alleen bedraagt het resultaat van ons land -6,6 %¹⁵¹. Voor de architecten en ingenieurs bedroeg de index gemiddeld -9,1 % over de geanalyseerde periode. Voor Duitsland bedroegen deze resultaten respectievelijk -14,3 %, -7,9 % en -5,2 %. België scoort voor architecten en ingenieurs het zwakst in vergelijking met onze buurlanden.

De resultaten van Frankrijk zijn licht positief (respectievelijk +0,8 %, +0,7 %, +0,1 %), wat wijst op een allocatie van middelen die dicht bij of iets beter is dan de referentiesituatie. In Nederland zijn de resultaten positief voor de boekhoudkundige activiteiten (+4,4 %) en de architecten en ingenieurs (+1,5 %). De resultaten zijn echter licht negatief (-0,5 %) wanneer de juridische en boekhoudkundige diensten tezamen worden bekeken, wat kan wijzen op een inefficiënte allocatie van middelen voor juridische diensten.

De zwakke prestaties van België en Duitsland kunnen wijzen op een concurrentieprobleem op de verschillende onderzochte gereguleerde markten.

Uit een analyse van de onderliggende gegevens van de allocatieve efficiëntie-index, blijkt dat voor de juridische en boekhoudkundige diensten bijna 60 % van de werknemers werkzaam is in bedrijven met 2 tot 9 werknemers in België, terwijl deze groep minder dan 40 % van de werknemers in de buurlanden vertegenwoordigt. Er is dus een overheersing van zeer kleine ondernemingen in België voor de juridische en boekhoudkundige diensten. Bovendien neemt de schijnbare arbeidsproductiviteit voor deze activiteiten toe met de grootte van de ondernemingen in alle landen (behalve voor de klassen 20-49 werknemers en meer dan 250 werknemers in België), met uitzondering van Frankrijk, waar de productiviteit per grootteklasse relatief vergelijkbaar is. De negatieve AE-score voor de juridische en boekhoudkundige diensten in België is dan ook te wijten aan het feit dat de grootteklassen met de grootste marktaandelen relatief lage productiviteitscores hebben.

¹⁵⁰ Berekeningen voor allocatieve efficiëntie, uitgevoerd door het Federaal Planbureau via de financiële databank Bel-first op basis van dezelfde definitie als het Prijzenobservatorium voor de drie laatst beschikbare jaren, bevestigen de negatieve waarden voor België voor de verschillende professionele diensten.

¹⁵¹ Voor de juridische activiteiten in België geeft de indicator van allocatieve efficiëntie, berekend op basis van 4 grootteklassen, ook aan dat deze sector over de periode 2013-2015 ondermaats presteert.

Voor de boekhoudkundige diensten alleen zijn de trends relatief gelijkaardig, d. w. z. een overheersing van kleine ondernemingen in België en een toenemende productiviteit met de grootte van de ondernemingen in België (met uitzondering van ondernemingen met meer dan 250 werknemers) en de buurlanden (met uitzondering van Frankrijk).

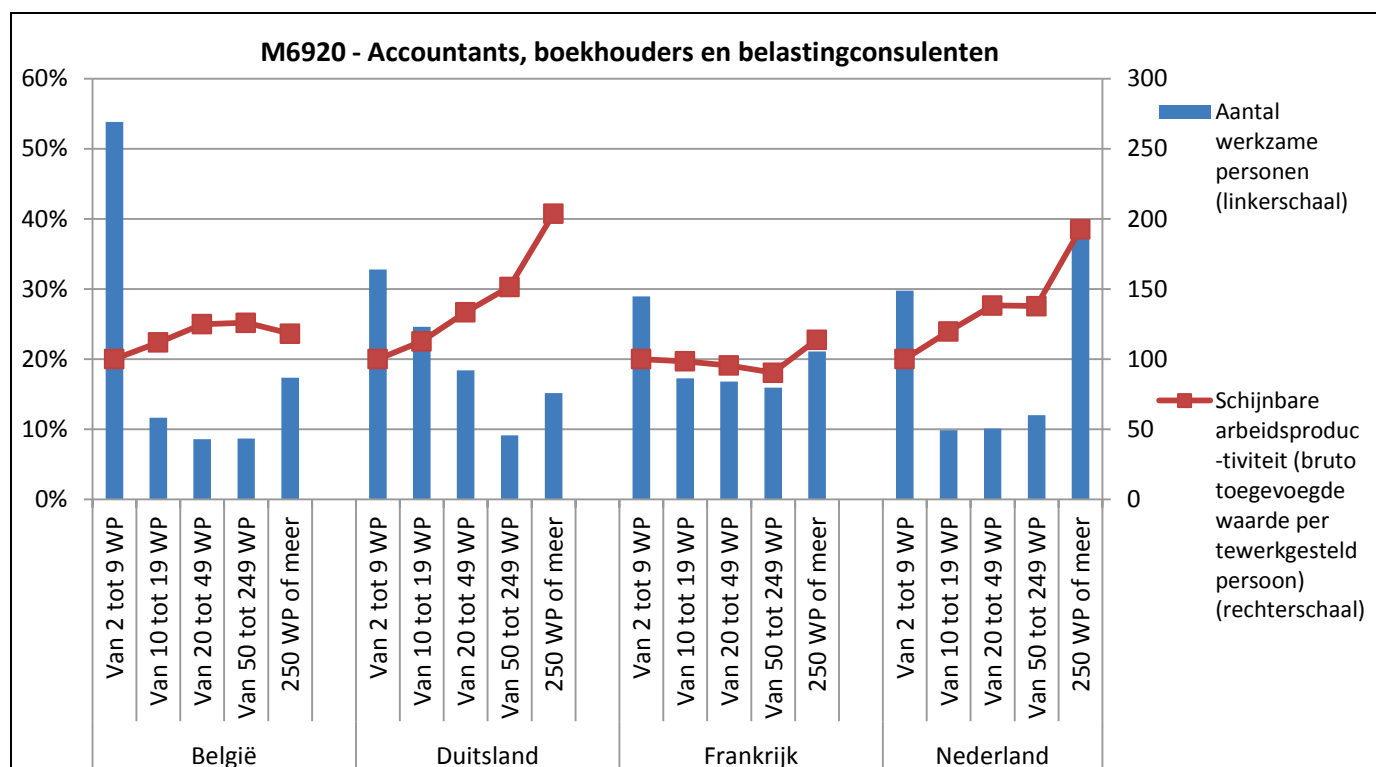
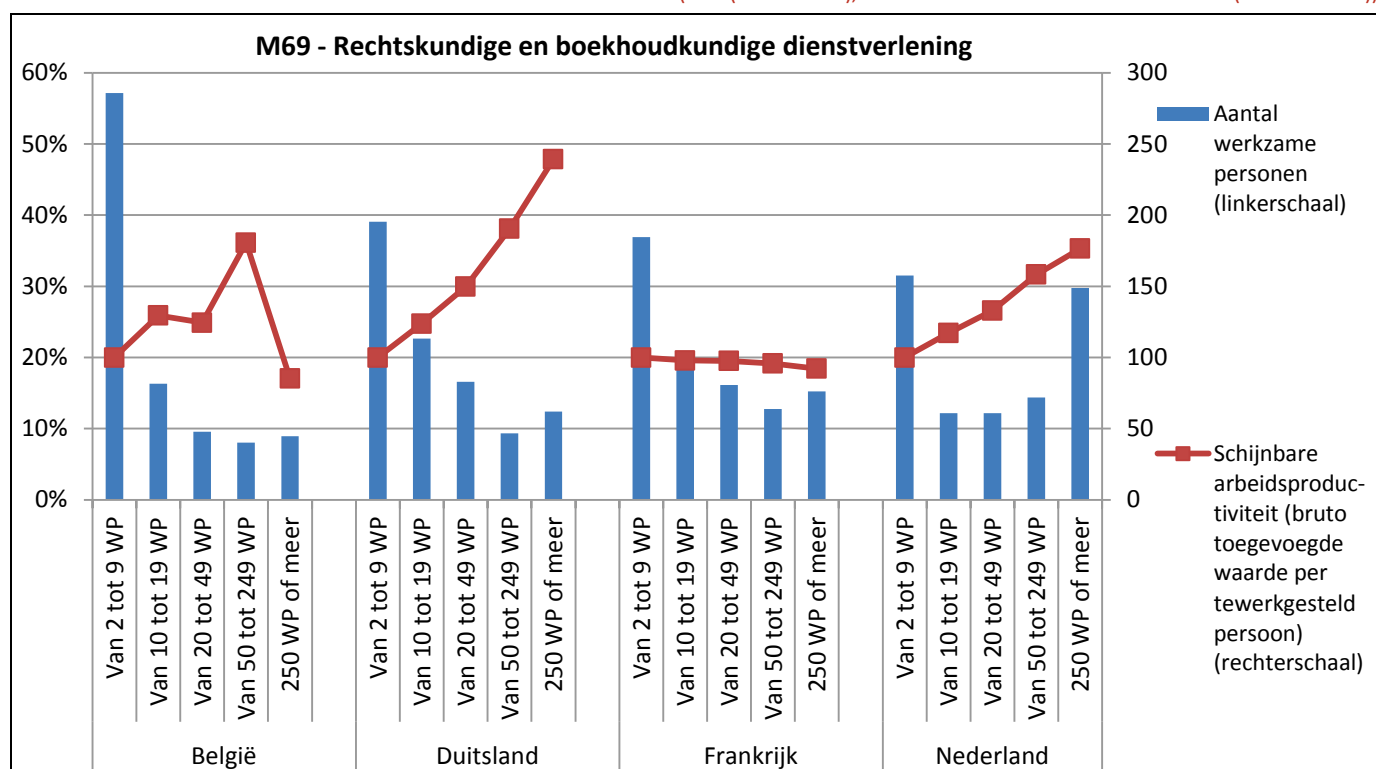
De negatieve AE-score voor de boekhoudkundige diensten in België is dus ook het gevolg van een relatief lage productiviteit voor de grootteklassen met de grootste marktaandelen.

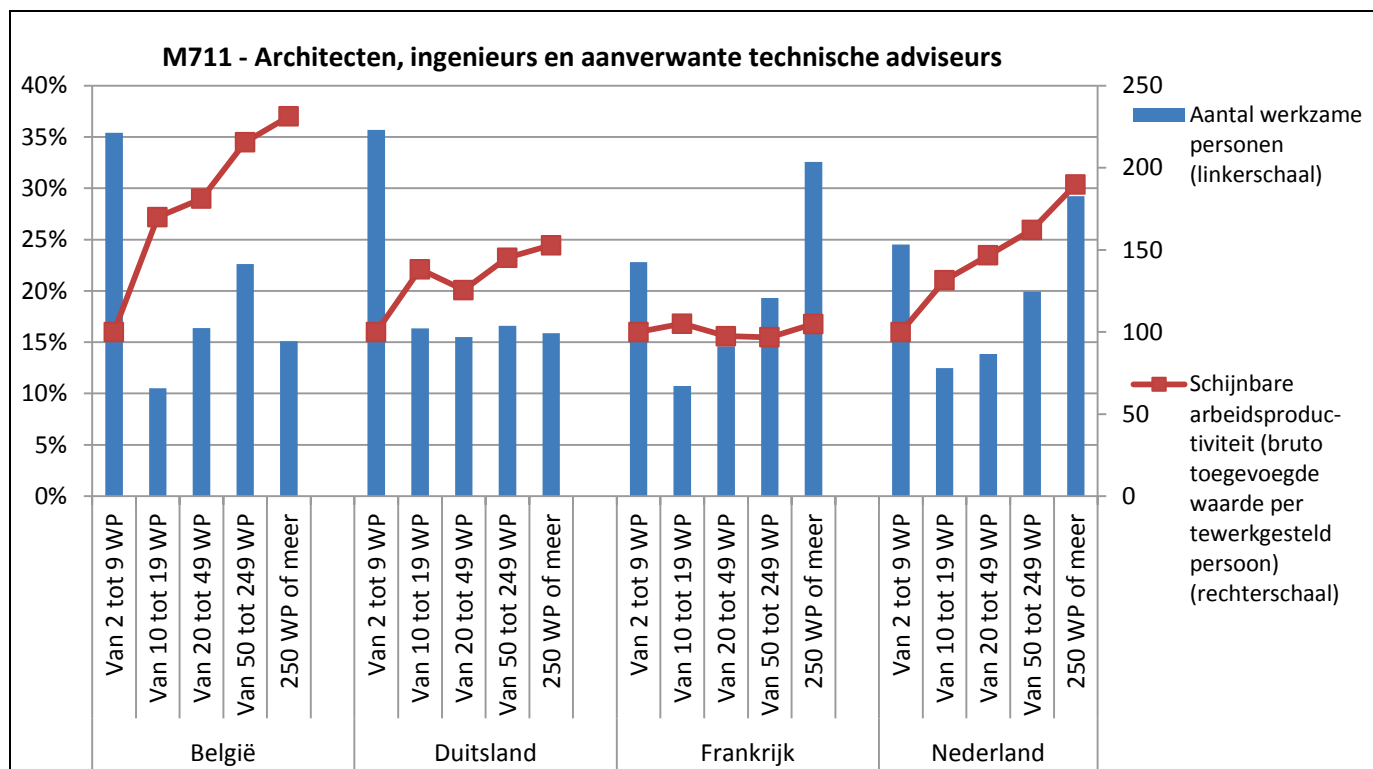
Voor de architecten en de ingenieurs is de sector in België voornamelijk samengesteld uit heel kleine en heel grote ondernemingen (35,4 % van de personen wordt tewerkgesteld in ondernemingen van 2 tot 9 personen, 22,6 % in ondernemingen van 50 tot 249 personen en 15,1 % in ondernemingen van meer dan 250 personen). Deze tendens zien we ook in de buurlanden. De schijnbare arbeidsproductiviteit voor deze activiteiten neemt relatief toe met de grootte van de ondernemingen met uitzondering van Frankrijk waar de productiviteit gemiddeld relatief stabiel is, ongeacht de grootte van de ondernemingen.

De negatieve AE-score voor architecten en ingenieurs in België wordt dus onder andere verklaard door het belang van het marktaandeel van de klasse van ondernemingen die 2 tot 9 personen tewerkstelt, terwijl de productiviteit van deze klasse veel lager is dan die van alle andere grootteklassen.

Grafiek 35. Aantal werknemers en schijnbare arbeidsproductiviteit in België en in de buurlanden, gemiddelde 2013-2015

(In % (linkerschaal), als index=100 voor de klasse van 2 tot 9 (rechterschaal))

Bronnen: Eurostat, eigen berekeningen.

II.4.4 Rendabiliteit

De graad van regulering kan een invloed uitoefenen op de instroom en uitstroom van ondernemingen in een sector (sectordynamiek) oftewel op de concurrentie en bijgevolg op de rendabiliteit van een sector. Een hoge graad van regulering zou kunnen leiden tot weinig sectordynamiek en hierdoor zou de rendabiliteit van de sector mogelijk relatief hoog kunnen blijven. Omgekeerd zou een lage graad van regulering kunnen leiden tot meer sectordynamiek en meer concurrentie en zo zou de rendabiliteit van de sector kunnen dalen.

Om de rendabiliteit van een sector te bepalen gaat deze analyse, zoals eerder aangehaald, uit van de bruto exploitatiemarge. De bruto exploitatiemarge wordt berekend als de verhouding van het bruto exploitatieoverschot op de omzet van een sector. Het bruto exploitatieoverschot wordt bekomen door de personeelskosten¹⁵² in mindering te brengen van de toegevoegde waarde (tegen factorkost).

Grafiek 36 afficheert de gemiddelde winstgevendheid van de professionele diensten, op basis van de jaarlijkse gemiddelde rendabiliteit 2013-2015, binnen de dienstensector¹⁵³ in België en vergelijkt deze met de jaarlijkse gemiddelde rendabiliteit 2008-2012.

¹⁵² De personeelskosten in de structuurenquête van Eurostat omvatten (1) de bruto lonen en salarissen (inclusief de RSZ-bijdragen gedragen door de werknemer) en (2) de RSZ-bijdragen gedragen en betaald door de werkgever. In deze personeelskosten zijn de loonsubsidies, waar ondernemingen in bepaalde omstandigheden van genieten, niet in verrekend. Informatie van het Federaal Planbureau wijst uit dat de gemiddelde loonsubsidie in België 0,85 % bedroeg op de bruto lonen en salarissen in de periode 2008-2015. Wanneer deze loonsubsidies in mindering gebracht worden van de personeelskosten, neemt het bruto exploitatieoverschot lichtjes toe en stijgt de bruto exploitatiemarge voor de verschillende professionele diensten met 0,1 à 0,2 procentpunt.

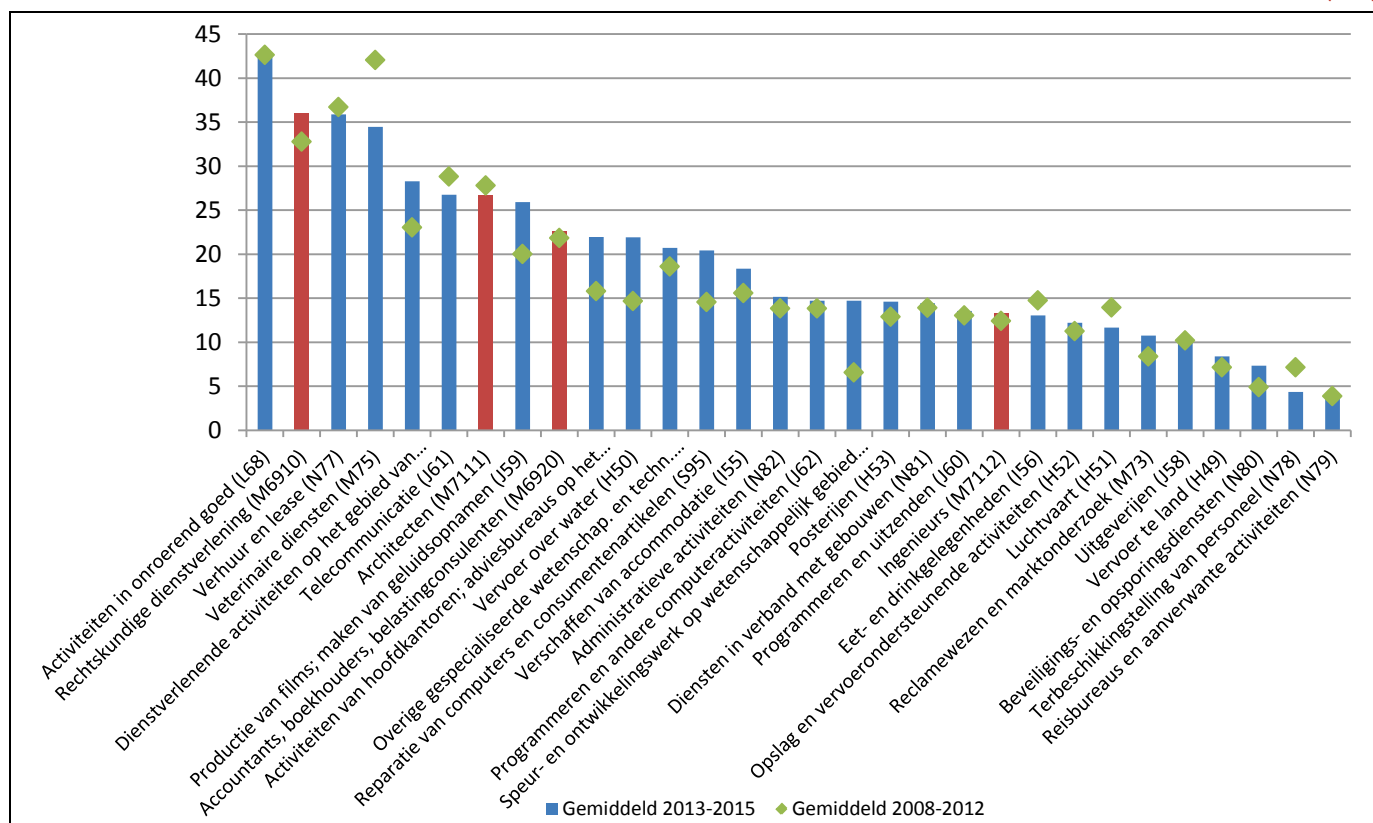
¹⁵³ In Eurostat zijn voor de dienstensector op 2-digitniveau rendabiliteitsgegevens beschikbaar voor 28 sectoren. De 2 sectoren waartoe de 4 professionele diensten ressorteren (M69 en M71) werden vervangen door deze 4 professionele dienstensectoren wat het totaal aantal sectoren op 30 brengt. Voor de dienstensector in globaliteit waren geen rendabiliteitsgegevens beschikbaar.

De professionele diensten behoren tot de meer rendabele diensten binnen de dienstensector waarin de “exploitatie van en handel in onroerend goed” de hoogste en de “reisbureaus, reisorganisatoren, reserveringsbureaus en aanverwante activiteiten” de laagste rendabiliteit genereert (respectievelijk 42,6 en 3,7 %).

De rechtskundige dienstverlening, de architecten en de accountants, boekhouders, belastingconsulenten lieten een jaarlijks gemiddelde rendabiliteit optekenen van respectievelijk 34,7 %, 28,5 % en 22,5 %. De ingenieurs en aanverwante technische adviseurs waren weliswaar minder winstgevend maar niettemin nog steeds goed voor een jaarlijks gemiddelde bruto exploitatiemarge van 12,6 %¹⁵⁴. In vergelijking met het gemiddelde van de periode 2008-2012 bleef de rendabiliteit van de verschillende professionele diensten vrij stabiel¹⁵⁵.

Grafiek 36. Situering van de gemiddelde rendabiliteit van professionele diensten binnen de dienstensector in België

(In %)

Bronnen: Eurostat, eigen berekeningen.

Opmerking: (1) de gemiddelden voor de periodes 2008-2012 en 2013-2015 werden berekend op basis van de beschikbare gegevens, rekening houdend met het feit dat voor sommige sectoren voor een aantal jaren gegevens ontbreken.

In vergelijking met de voornaamste buurlanden en de EU27/28 ligt de rendabiliteit van de verschillende professionele diensten in België in de periode 2008-2015 steeds onder deze van Duitsland en veelal onder deze van de EU27/28 (da-

¹⁵⁴ Een alternatieve rendabiliteitsberekening, uitgevoerd door het Federaal Planbureau via de financiële databank Bel-first voor de drie laatst beschikbare jaren, bevestigt de topospositie van rechtskundige dienstverlening en de staartpositie van ingenieurs binnen de professionele diensten.

¹⁵⁵ Berekeningen op basis van de price cost margin, uitgevoerd door het Prijzenobservatorium in de horizontale screening van sectoren, wijzen uit dat, in 2014, binnen de rechtskundige dienstverlening, de advocaten de hoogste rendabiliteit genereerden, voor de notarissen en de deurwaarders. Binnen de architecten realiseerden de tuinarchitecten de hoogste winstgevendheid, voor de bouwarchitecten en de interieurarchitecten. Binnen de accountants, boekhouders, belastingconsulenten genereerden de boekhouders de hoogste rendabiliteit, voor de bedrijfsrevisoren en de accountants. Binnen de ingenieurs en aanverwante technische adviseurs hadden de landmeters de grootste winstgevendheid, voor de ingenieurs en aanverwante technische adviseurs.

ta tot 2014). Ten overstaan van Nederland en Frankrijk genereert België dan eens een hogere en dan weer een lagere winstgevendheid, afhankelijk van de professionele dienst in kwestie.

De rendabiliteit van de rechtskundige dienstverlening in België is in de periode 2008-2015 doorlopend hoger dan in Nederland en vanaf 2013 ook hoger dan in Frankrijk doch lager dan in Duitsland en de EU27/28 (data tot 2014). In het algemeen kennen de marges in België, de voornaamste buurlanden en de EU27/28 doorgaans een vrij stabiel verloop.

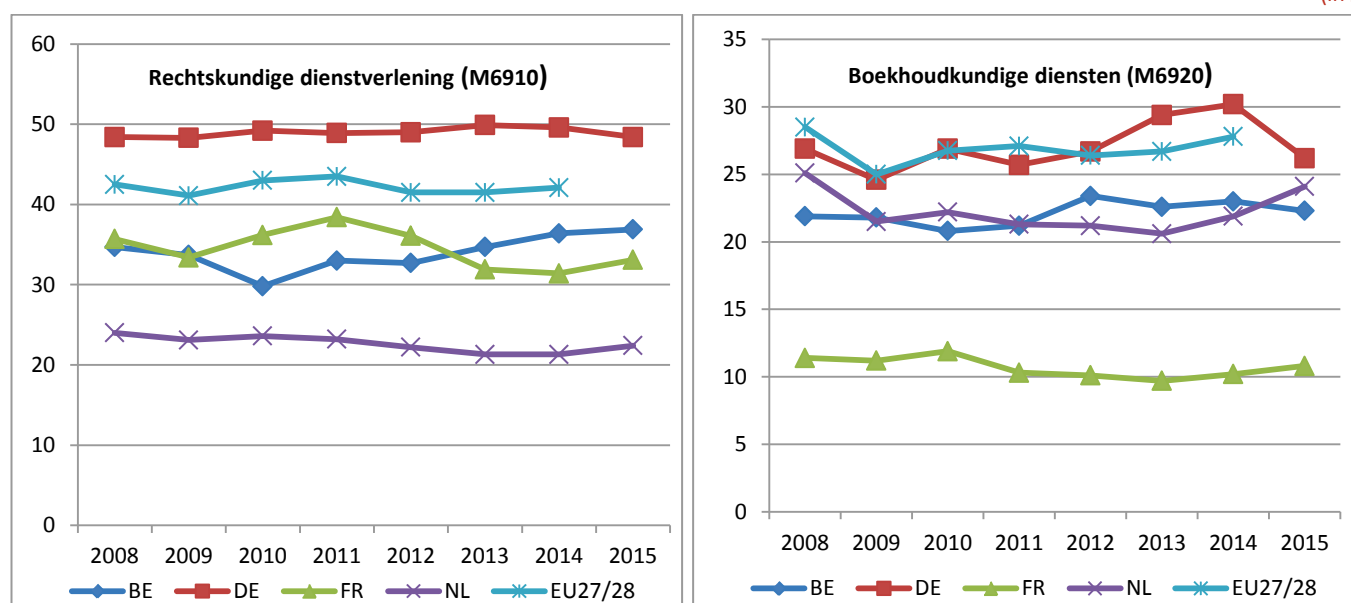
Accountants, boekhouders, belastingconsulenten in België genereren tussen 2008 en 2015 doorlopend hogere marges dan in Frankrijk doch lagere dan in Duitsland en de EU27/28 (data tot 2014). In vergelijking met Nederland lag de rendabiliteit in België lager in 2015 doch hoger in 2012, 2013 en 2014. Ook hier vertonen de marges in België, Frankrijk en de EU27/28 doorgaans een vrij stabiel karakter behalve voor Duitsland en Nederland.

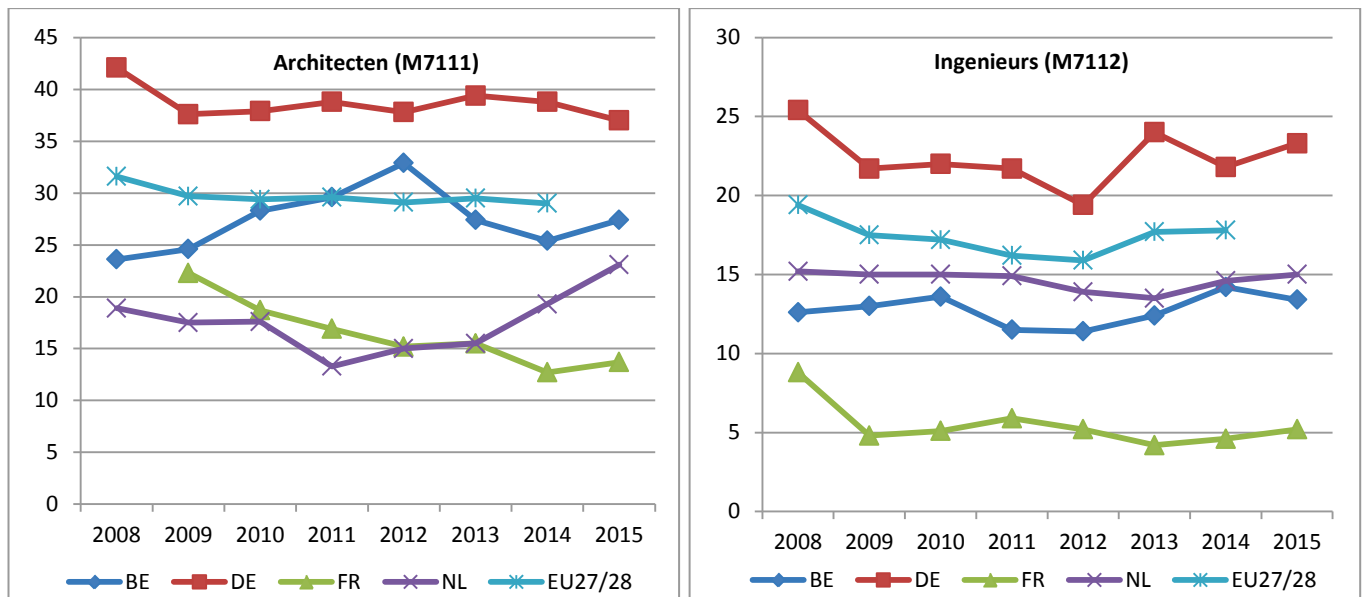
De rendabiliteit van de architecten in België ligt in de periode 2008-2015 continu boven deze van Nederland en Frankrijk doch onder deze van Duitsland en de EU27/28 (2012 uitgezonderd). Met uitzondering van de EU27/28 was de ontwikkeling van de marges in België en de voornaamste buurlanden minder stabiel.

In vergelijking met de voornaamste buurlanden ligt de winstgevendheid van de ingenieurs en aanverwante technische adviseurs in België in de periode 2010-2015 doorlopend boven deze van Frankrijk doch onder deze van Duitsland, Nederland en de EU27/28 (data tot 2014). Met uitzondering van Duitsland en Frankrijk is het verloop van de marges in België, Nederland en de EU27/28 vrij stabiel te noemen.

Grafiek 37. Evolutie van de rendabiliteit van de rechtskundige dienstverlening (M6910) in België, de buurlanden en de EU27/28

(In %)

Bronnen: Eurostat, eigen berekeningen. Opmerking: de gegevens EU27/28 zijn samengesteld uit deze van de EU27 (de jaren 2008 tot 2010) en van de EU-28 (de jaren 2011 tot 2014).

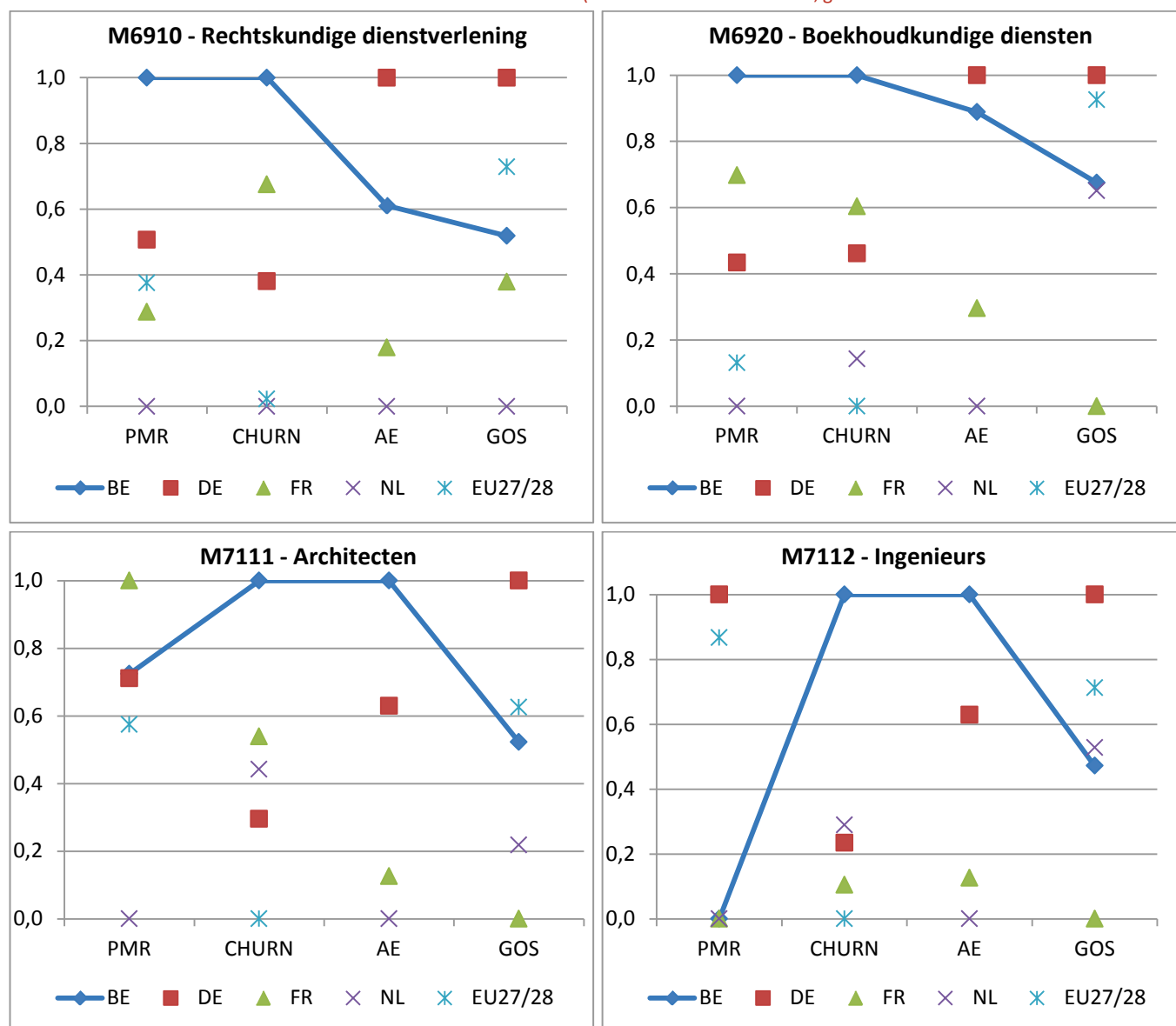
II.4.5 Besluit

De Europese Commissie onderstreept het bestaande verband tussen het niveau van reglementering van een sector en zijn dynamiek en zijn marktprestatie (rendabiliteit en allocatieve efficiëntie van de middelen). De impact van het reglementair kader van de vier gereguleerde diensten die hiervoor werden geanalyseerd, en de vergelijking van de situatie in België en in de buurlanden kunnen worden geïllustreerd dankzij de normalisering van de verschillende verkregen resultaten. Het niveau van reglementering zal geïllustreerd worden door de PMR-indicator (product markt regulering) van de OESO omdat deze de NACE-classificatie volgt, zoals de verschillende indicatoren die gebruikt werden in onze economische analyse. Bij de RI-indicator wordt er met bepaalde sectoren namelijk geen rekening gehouden, terwijl ze in de NACE-classificatie vervat zijn (notarissen komen bijvoorbeeld niet voor bij de juridische diensten).

Om een mogelijk verband tussen de PMR, churn, allocatieve efficiëntie en rendabiliteit te kunnen bepalen, werden de resultaten van deze indicatoren genormaliseerd door middel van de min-max-methode. Door deze methode kunnen deze variabelen namelijk vergeleken worden. De meetschaal van deze variabelen kan zeer verschillend zijn en heeft geen impact op de rangschikking van de originele waarden van de indicatoren. Hierbij werd voor elke indicator per professionele dienst de minimum en de maximum score berekend voor een bepaalde periode (het gemiddelde van de jaren 2013, 2014 en 2015, en enkel 2013 voor de PMR) over de verschillende landen heen (België, Duitsland, Frankrijk en Nederland en de EU). Veronderstelling is dan gemaakt dat de wetgeving in 2014 en 2015 weinig veranderd is. Vervolgens werden de resultaten per land genormaliseerd volgens de formule " $Y_{land} = (land - minimum) / (maximum - minimum)$ ". Na de normalisering bevinden de waarden van elke indicator zich tussen 0 en 1. In de praktijk betekent dit dat het resultaat van het land dat de maximum score afleverde genormaliseerd wordt tot 1 terwijl het resultaat van het land dat de minimum score afleverde genormaliseerd wordt tot 0. De genormaliseerde resultaten van de overblijvende landen situeren zich tussen deze twee resultaten. Voor de indicatoren churn en allocatieve efficiëntie werden de resultaten veranderd volgens de formule $1 - Y_{land}$. Alle indicatoren die op deze manier een waarde dicht tegen 1 hebben, duiden op een hoger risico van slechte marktwerking. De indicatoren waarvan de waarde dichtbij 0 ligt duiden dus op het tegendeel.

Grafiek 38. Genormaliseerde resultaten van de economische indicatoren voor de 4 geanalyseerde sectoren in België, in de buurlanden en binnen de EU 27/28

(Genormaliseerde resultaten, gemiddelde 2013-2015 en 2013 voor de PMR)

Bronnen: Eurostat, eigen berekeningen.

Opm 1: Het resultaat van de AE-index voor de juridische activiteiten (M6910) in België is gebaseerd op de verkregen resultaten van de juridische en boekhoudkundige diensten (M69).

Opm 2: De resultaten van de AE-index voor architecten (M7111) en ingenieurs (M7112) in België en de buurlanden zijn gebaseerd op de verkregen (gezamenlijke) resultaten van architecten en ingenieurs (M711).

Opm 3: Een waarde dicht bij 1 duidt op een hoger risico op slechte marktwerking terwijl een waarde dicht bij 0 duidt op een lager risico op slechte marktwerking. Bij voorbeeld, voor de juridische diensten in België, de indicatoren PMR (hoog niveau van reglementering) en churn (zwakke marktdynamiek) duiden op een potentieel risico op slechte marktwerking dat hoger is dan in de buurlanden.

Op basis van de normalisatie van de resultaten, blijkt ook dat voor de juridische en boekhoudkundige diensten in België, het hoge niveau van reglementering (Belgische PMR hoger dan die van onze buurlanden) de zwakke dynamiek van de sector zou kunnen verklaren (churn waarde in België lager dan die in onze buurlanden). Dit heeft als gevolg dat er middelen zijn die niet op een optimale manier gebruikt worden (enkel Duitsland doet het minder goed). In Nederland is de situatie van de sector tegenovergesteld aan die van België, te weten een lager niveau van reglementering dat een sterkere dynamiek van de sector en bijgevolg een betere toewijzing van de middelen zou kunnen verklaren. Het lage niveau van concurrentie voor de juridische diensten in België heeft als gevolg dat er een sterke rendabiliteit van de sector gehandhaafd wordt (Duitsland heeft echter de sterkste rendabiliteit), terwijl de rendabiliteit van de ondernemingen

zwakker is in Nederland dankzij een sterkere marktdynamiek. Wat betreft de boekhoudkundige diensten is de impact op de rendabiliteit van de sector moeilijk te evalueren. De boekhoudkundige diensten in België en Nederland lijken hetzelfde niveau van rendabiliteit te genereren, terwijl hun niveau van reglementering en hun marktdynamiek tegenovergestelde karakteristieken lijken te vertonen. In Frankrijk en Duitsland is de situatie meer contrasterend.

Voor architecten in België is het niveau van reglementering relatief hoog (Belgische PMR is hoger dan in Nederland, maar lager of gelijk aan die van de twee andere buurlanden) wat ook de zwakke dynamiek van de sector zou kunnen verklaren (churn waarde in België lager dan die in onze buurlanden), met als gevolg een hoge rendabiliteit (Duitsland heeft echter de hoogste rendabiliteit) en een niet-optimale allocatie van de middelen. In Nederland is de situatie tegenovergesteld aan die van België, daar is er namelijk een lager niveau van reglementering wat een sterkere dynamiek van de sector en bijgevolg een betere toewijzing van de middelen zou kunnen verklaren. De situatie in Frankrijk en Duitsland is meer contrasterend voor deze sector.

De ingenieurs beschikken niet over een specifieke reglementering in België, Frankrijk en Nederland, wat weergegeven wordt door een PMR die genormaliseerd wordt tot 0 voor deze drie landen. De marktdynamiek lijkt overigens heel zwak in België (weinig concurrentie tussen de ondernemingen), terwijl de buurlanden meer concurrentie lijken te hebben binnen deze sector. België lijkt echter hetzelfde niveau van rendabiliteit te hebben dan in Nederland, waar de concurrentie sterker is. Met een marktdynamiek vergelijkbaar met Nederland, vertoont Frankrijk de laagste rendabiliteit voor deze sector terwijl Duitsland de hoogste rendabiliteit heeft. De allocatieve efficiëntie is zwakker in België dan in de buurlanden. Zo is het voor de ingenieurs niet mogelijk om een duidelijk verband te leggen tussen het niveau van reglementering, de marktdynamiek en de marktprestatie.

Focus: Impact van reglementering op de kwaliteit van de dienstverlening

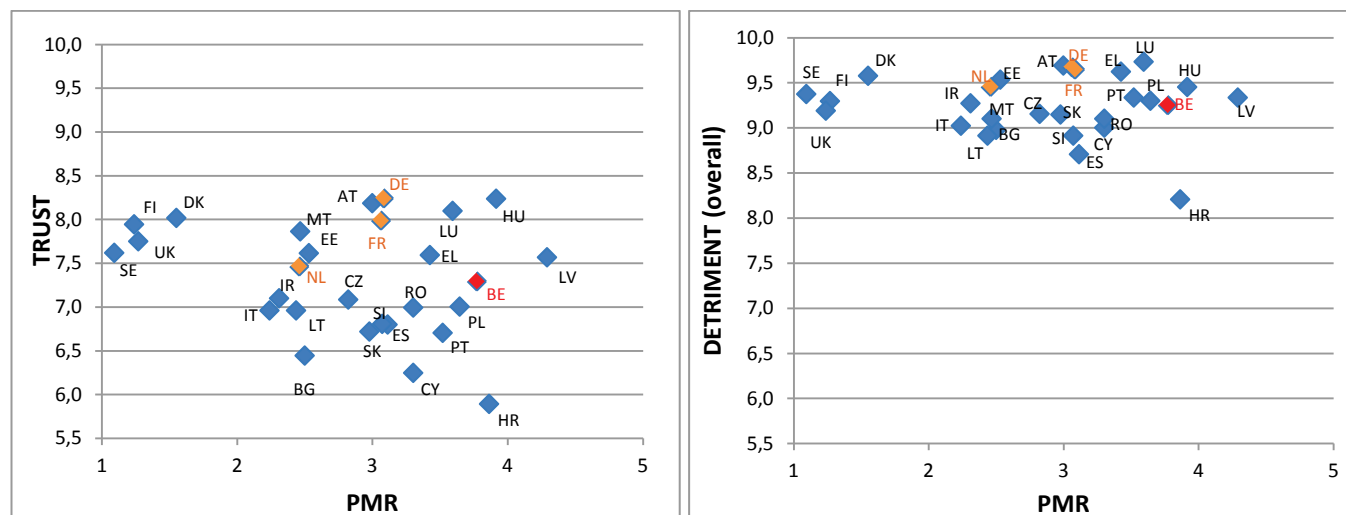
In bovenstaande analyse werd de link gelegd tussen de graad van reglementering en de economische impact ervan. Aangezien reglementering bij professionele diensten er is ter bescherming van het algemeen belang, is het uiteraard ook belangrijk om de link te leggen tussen de graad van reglementering en de kwaliteit van de dienstverlening. In dit kader werd de indicator van marktreglementering (PMR) gelinkt aan de kwaliteit van de dienst zoals ervaren door de consument. Het “Consumer Market Scoreboard”, opgezet door de Europese Commissie, is de enige gegevensbron die toelaat van deze kwaliteit te becijferen. Deze boordtabel is gebaseerd op een enquête afgenomen bij consumenten (met een recente aankoopervaring)¹⁵⁶ uit de 28 leden van de EU (alsook IJsland en Noorwegen). Deze enquête slaat op de concrete ervaring van de consumenten en hun percepties inzake het functioneren van de geanalyseerde goederen- en dienstenmarkten. De resultaten worden gecompileerd in de vorm van een samengestelde indicator van marktperformantie (“MPI”), die de markten klasseert op een schaal van 0 tot 100.

De MPI bestaat uit zeven subindicatoren, namelijk een indicator van vergelijkbaarheid (die het gemak / de moeilijkheid meet om de aangeboden goederen of diensten met elkaar te vergelijken), van vertrouwen (die het vertrouwen van de consument meet ten overstaan van detailhandelaren/leveranciers betreffende de naleving van de regels inzake consumentenbescherming), van verwachting (die de tevredenheid van de consument meet ten overstaan van het antwoord van de markt op zijn verwachtingen), van keuze (die de tevredenheid van de consument meet over het aantal detailhandelaren/leveranciers), van globale schade (die de proportie meet van de consumenten die problemen ondervonden hebben op de markt en de mate van schade, niet gelimiteerd tot financiële verliezen, die deze problemen hebben veroorzaakt), van klachten (die de neiging van de consumenten meet om klacht in te dienen tegen de verkoper/leverancier en/of tegen een derde, naar aanleiding van ondervonden problemen), van switching (die de switching van tarieven/leveranciers meet, met een evaluatie van het gemak om te veranderen en de redenen van een status quo).

¹⁵⁶ De enquête is gebaseerd op telefonische interviews, afgenomen in 2015 (mei tot juli) bij een representatief staal van 500 personen (18 jaar en ouder) voor elk van de 42 betrokken markten en in alle landen van de Europese Unie (250 gesprekken in Cyprus, Luxemburg, Malta en IJsland).

Voor deze studie werden de elementen vertrouwen ("TRUST") en schade ("DETRIMENT"), alsook de algemene MPI in verband gebracht met de gemiddelde PMR van de boekhoudkundige en juridische diensten. Er zijn geen gegevens beschikbaar voor de andere beroepssectoren die hier bestudeerd worden, en ook niet voor de boekhoudkundige en juridische diensten op individuele basis¹⁵⁷.

Grafiek 39. Verband tussen de PMR en de indicatoren van vertrouwen en schade per land voor de boekhoudkundige en juridische diensten

Bronnen: OESO en Consumer Market Scoreboard.

De gegevens van de PMR gaan over het jaar 2013 en de gegevens van de Consumer Market Scoreboard gaan over het jaar 2015.

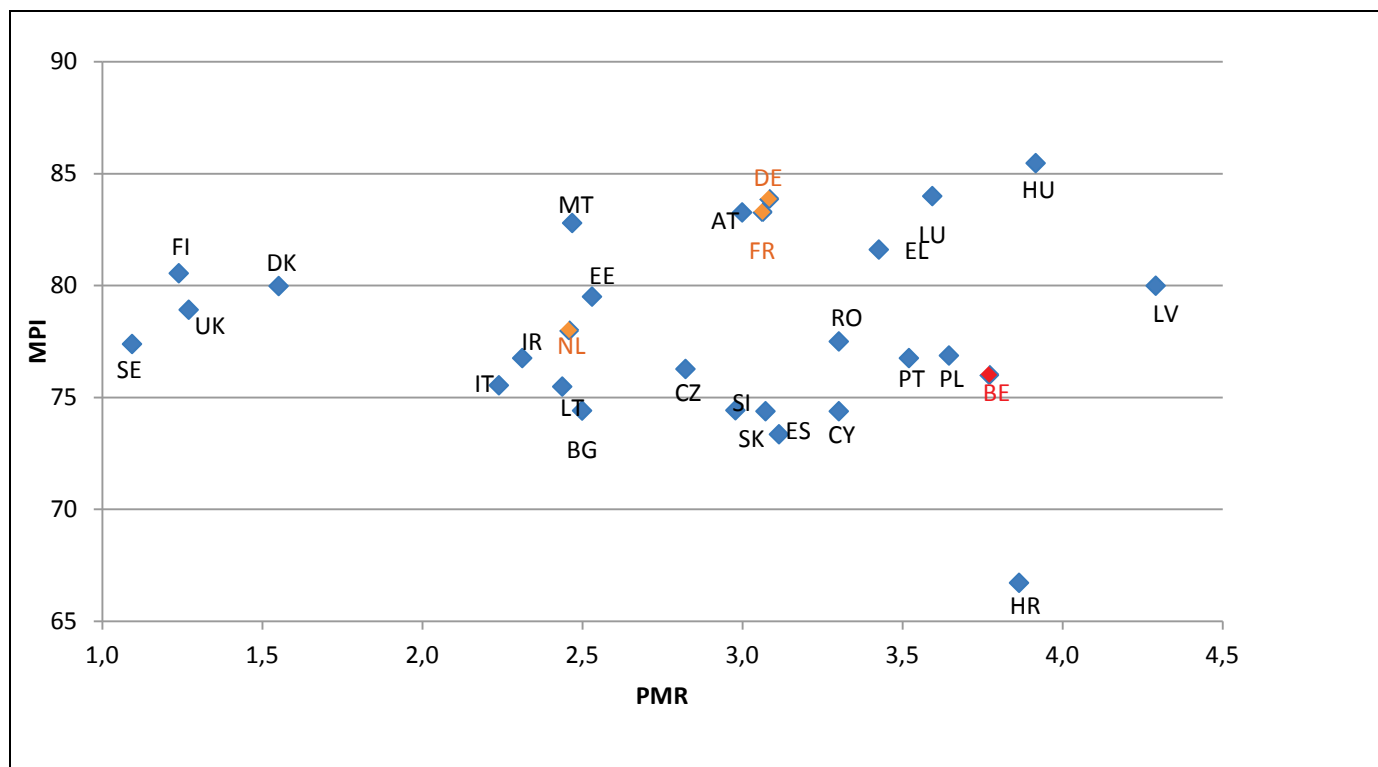
Op basis van de beschikbare gegevens is er, a priori, geen verband tussen de mate van reglementering in de boekhoudkundige en juridische sector en het vertrouwen van de consument in de conformiteit van deze diensten met de regels inzake consumentenbescherming. Er is evenzeer geen duidelijk verband tussen de mate van reglementering en de proportie van consumenten die schade hebben gehad en de omvang ervan. Het zelfde gaat op voor de algemene samengestelde prestatie-indicator voor de globale markt ("MPI") van het "Consumer Market Scoreboard" (grafiek 40). Terwijl landen, met een lage mate van reglementering voor de boekhoudkundige en juridische sector, een hoger niveau van kwaliteit vertonen (Finland, Denemarken, het Verenigd Koninkrijk, en Zweden), vertonen bepaalde landen evenwel een hoger niveau van reglementering zonder echter kwaliteit te verliezen (met name Duitsland, Hongarije, Oostenrijk, Luxemburg en Frankrijk)¹⁵⁸. Op basis van deze analyse lijkt er geen duidelijke correlatie te bestaan tussen het niveau van reglementering en de kwaliteit van prestatie van de boekhoudkundige en juridische diensten¹⁵⁹.

¹⁵⁷ De boekhoudkundige en juridische sectoren omvatten hier advocaten, juridisch advies, boekhouders, belastingconsulenten, controleurs en andere.

¹⁵⁸ Bepaalde landen kunnen hoge consumententevredenheidsscores hebben, welke goederen- of dienstenmarkt ook. Dit is niet gelieerd aan reglementering maar voornamelijk aan het vertrouwen van consumenten in het algemeen.

¹⁵⁹ Er moet onderlijnd worden dat de specifieke resultaten van de verschillende componenten verkregen in België voor de boekhoudkundige en juridische sectoren in lijn zijn met de resultaten voor de dienstensectoren in het algemeen. Als men daarenboven de resultaten van 2016 vergelijkt met de eerder behaalde resultaten (2013), verandert de rangschikking van ons land ten overstaan van de buurlanden niet, met België op de laatste plaats.

Grafiek 40. Verband tussen de PMR en de MPI per land voor de boekhoudkundige en juridische sectoren

Bronnen: OESO en Consumer Market Scoreboard.

De gegevens van de PMR gaan over het jaar 2013 en de gegevens van de Consumer Market Scoreboard gaan over het jaar 2015.

II.5 Besluit

De vier weerhouden professionele diensten, met name juridische diensten, boekhoudkundige diensten, architecten en ingenieurs, zijn belangrijke economische sectoren zowel in termen van toegevoegde waarde als in termen van werkzame personen (met een aandeel van respectievelijk 3,7 % en 4,2 % in de totale Belgische economie in 2015). Via een analyse van de input outputtabellen wordt bovendien duidelijk dat deze sectoren sterk verweven zijn met de overige sectoren van de Belgische economie. Met multiplicatorcoëfficiënten van meer dan 2,5, is de impact van een productie-verandering ten gevolge van een exogene schok veel groter dan bij andere sectoren, en dan vooral op de stroomafwaartse sectoren zoals bijvoorbeeld de bouwsector bij architecten en ingenieurs.

Een goede marktwerking van deze diensten is daarom belangrijk. Aangezien professionele dienstenmarkten echter vatbaar zijn voor bepaalde vormen van marktfalen, is regulering van deze markten noodzakelijk voor de bescherming van het algemeen belang. Reglementering creëert echter ook marktdrempels, bijvoorbeeld op het vlak van toetreding van ondernemingen, en kan zo een negatieve economische weerslag hebben, onder meer op het vlak van prijzen. In deze studie werd daarom de link gemaakt tussen de graad van regulering en de economische impact ervan. De graad van reglementering werd besproken aan de hand van de PMR-indicator van de OESO en de RI van de Europese Commissie. De resultaten van deze indicatoren moeten weliswaar met de nodige omzichtigheid geïnterpreteerd worden. Het is bovendien moeilijk de scores tussen beide indicatoren te vergelijken omdat onder andere het referentiejaar, de methodologie en de samenstelling van de dienstencategorieën verschillend zijn. Aangezien de PMR-indicator gebaseerd is op de NACE-classificatie, werd in het deel over de economische analyse deze indicator weerhouden. Uitgaande van de meest recente PMR-indicator zijn de juridische en de boekhoudkundige diensten sterker gereguleerd in België dan in de buurlanden en dan gemiddeld in de EU-28. Voor wat de reglementering voor architecten betreft, bevindt België zich volgens de PMR op nagenoeg hetzelfde niveau als Duitsland. In Frankrijk loopt de PMR echter hoger op, in de EU-28 en in Nederland ligt de PMR lager dan in België. Anderzijds bestaat er volgens de PMR voor ingenieurs in België geen regelgeving, net zoals in Frankrijk en Nederland. Dit is in Duitsland wel het geval, evenals in de EU-28.

De economische impact werd gemeten aan de hand van drie indicatoren. Geïnspireerd door de vaststellingen van de Europese Commissie, was het daarbij de bedoeling om te onderzoeken of het niveau van reglementering effectief een impact heeft op de sectordynamiek, de allocatieve efficiëntie en de winstgevendheid in deze sectoren in België en in de voornaamste buurlanden. Het econometrische model van de Europese Commissie heeft immers aangetoond dat minder regulering leidt tot meer sectordynamiek en concurrentie in de markt (gemeten aan de hand van de variabele churn), wat op zijn beurt bedrijven aanzet tot meer efficiëntie bij de allocatie van middelen. Tegelijkertijd wordt vastgesteld dat intensieve concurrentie een neerwaartse impact heeft op de prijzen en op de winstgevendheid van bedrijven. Uiteraard kunnen ook andere factoren een invloed hebben op de economische prestaties van deze sectoren, maar desalniettemin kan in België de hoge graad van reglementering bij juridische diensten en boekhoudkundige diensten gelinkt worden aan een relatief lage sectordynamiek, evenals een zwakke allocatieve efficiëntie. Terwijl dit bij juridische diensten ook gepaard gaat met een relatief hoge rendabiliteit (enkel in Duitsland ligt de winstgevendheid nog hoger), is dit iets minder het geval voor boekhoudkundige diensten. Voor architecten wijkt de graad van reglementering vooral af ten opzichte van Nederland, maar desondanks is de sector gekenmerkt door minder sectordynamiek dan in de buurlanden, een negatieve allocatieve efficiëntie en een relatief hoge winstgevendheid (enkel Duitsland scoort nog hoger op dat vlak). Opvallend is dat voor juridische diensten en boekhoudkundige diensten de resultaten voor Nederland min of meer tegenovergesteld zijn aan deze in België (weinig reglementering, meer marktdynamiek, positieve allocatieve efficiëntie, en lagere marges). Wat ingenieurs betreft, lijkt de reglementering alvast niet voor bijkomende drempels te zorgen in België. In vergelijking met andere Belgische dienstensectoren, hebben vooral juridische diensten, architecten en boekhoudkundige diensten relatief hoge marges (wat minder het geval is voor ingenieurs), bij boekhoudkundige diensten gaat dit bovendien gepaard met een heel lage sectordynamiek.

In deze studie werd ook een eerste aanzet gegeven om de link te maken tussen de graad van reglementering en de kwaliteit van de reglementering. Deze verkennende analyse op meer geaggregeerd niveau (boekhoudkundige diensten konden enkel samen geanalyseerd worden met juridische diensten) lijkt alvast te suggereren dat het verband tussen beide variabelen niet eenduidig is: de hogere graad van reglementering gaat niet noodzakelijkerwijs gepaard met een betere kwaliteit van de dienstverlening. Gemeten in termen van consumentenvertrouwen bijvoorbeeld, lijkt de hogere

graad van reglementering in België niet te leiden tot meer tevredenheid bij de consument dan in Nederland waar de graad van reglementering lager ligt.

III. Vergelijking van het consumptieprijsniveau in België, Duitsland, Frankrijk en Nederland

Terwijl de andere analyses in dit jaarverslag gaan over het prijsverloop in België en in de buurlanden, beoogt dit hoofdstuk te bepalen of er sprake is van significante verschillen in prijsniveau tussen deze landen voor de bewerkte levensmiddelen en andere consumptiegoederen.

III.1 Samenstelling van de steekproef

Net zoals voor het jaarverslag van 2013 en 2011 (met prijsgegevens van respectievelijk 2012 en 2010) heeft het Prijzenobservatorium een beroep gedaan op gegevens van het onderzoeksbureau Nielsen om een vergelijking van het prijsniveau te kunnen uitvoeren tussen België en de buurlanden.

De databank van Nielsen die gebruikt werd in de analyse die wordt voorgesteld in dit hoofdstuk bestaat uit prijzen die tussen oktober 2016 en september 2017 opgenomen werden in winkels waarvan de oppervlakte groter is dan 400 m². De steekproef¹⁶⁰ omvat alleen de verkooppunten waarvan de verkoop van levensmiddelen minstens 40 % van de totale omzet vertegenwoordigt. Harddiscounters (zoals Aldi en Lidl), winkels die deel uitmaken van een tankstation en winkels waar meer dan de helft van de omzet uit de verkoop van vlees komt, worden niet opgenomen in de databank. De gebruikte methodologie voor de samenstelling van de databank bleef globaal genomen identiek aan die voor 2013.

De nomenclatuur die Nielsen hanteert, laat een classificatie toe in verschillende productgroepen. Die productgroepen kunnen samengevoegd worden in (bewerkte) levensmiddelen en in niet-voedingsmiddelen. Dit jaarverslag beoogt de vastgestelde prijsverschillen met de buurlanden te analyseren voor elke productgroep. Vervolgens worden deze verschillen in verband gebracht met de resultaten van de analyse in 2013.

Onder de bewerkte levensmiddelen vallen de volgende vijf productgroepen:

- Droge voeding (zoals gedroogde of bereide groenten en fruit, kruiden, sauzen, cakes, pasta,...);
- Alcoholische dranken (wijn, schuimwijn, sterke drank, bier, ...);
- Snoepgoed en koekjes (inclusief chocolade, chips en popcorn);
- Aan bederf onderhevig voedsel (onder meer kaas, vleesproducten, visproducten en desserts);
- Niet-alcoholische dranken (zoals vruchtensappen, thee, koffie, cola en andere dranken).

In tegenstelling tot de analyse van 2013 werden diepgevroren producten en babyvoeding niet meer opgenomen in deze analyse, omdat deze productgroepen de minste gemeenschappelijke referenties hebben met onze voornaamste buurlanden.

Twee productgroepen werden geanalyseerd betreffende de niet-voedingsmiddelen:

- Producten voor lichaamsverzorging en hygiëne (zoals deodorant, shampoo en douchegel, ...);
- Huishoud- en onderhoudsproducten (zoals kaarsen, wasmiddelen, kamerparfums, reinigingsproducten voor vloeren).

¹⁶⁰ In België gaat het om de volgende distributieketens: Carrefour Group (Carrefour Hyper – Market – Express), Colruyt Group (Colruyt – Okay), Cora Group (Cora – Match – Smatch), Delhaize Group (Delhaize – AD Delhaize – Proxy Delhaize), Hema, Intermarché, AS Watson (Kruidvat), Lambrechts, Louis Delhaize, Metro AG (Makro) en Spar. Voor Frankrijk zijn Auchan, Carrefour, Casino, Cora, E. Leclerc, Intermarché, Louis Delhaize, Monoprix en System U opgenomen in de databank; voor Duitsland Edeka, Metro, Markant, Rewe en Restliche; Ahold, AS Watson (Kruidvat en Trekpleister), Bijeen, Brocacef, DA Holding, Faco (DIO Drogist), Independent, Lion Capital (Hema), Rezo, Superunie, Van der Doelen en Detailconsult voor Nederland.

Alleen identieke producten die aangeboden worden in België en in minstens één van de drie voornaamste buurlanden werden opgenomen in de databank. De producten werden geïdentificeerd aan de hand van hun (unieke) EAN-code¹⁶¹. De steekproef die gebruikt werd in deze studie bestaat uit 64.751 verschillende referenties (ten opzichte van ongeveer 180.000 unieke referenties die verkocht werden in België voor deze 7 productgroepen) (zie tabel 18).

In de steekproef hebben de Belgische supermarkten de meeste producten gemeenschappelijk met de Franse distributeurs (in totaal 42.003). Nederland en Duitsland hebben respectievelijk 25.550 en 11.407 producten gemeenschappelijk met België. Meer specifiek bevindt het merendeel van de producten gemeenschappelijk met Frankrijk en Duitsland zich in de categorie van de droge voeding (respectievelijk 10.041 en 3.022), terwijl het merendeel van de producten gemeenschappelijk met Nederland zich in de categorie van de lichaamsverzorging bevindt (9.444).

Voor elke referentie worden de volgende inlichtingen opgenomen in de databank: de gemiddelde verkoopprijs van het product op jaarbasis tussen oktober 2016 en september 2017, het aantal verkooppunten die dit product verkopen en het aantal verkochte eenheden in de winkels uit de steekproef. De prijs omvat alle taksen (btw, accijnzen, milieubelastingen, ...). Bepaalde promoties worden niet in rekening genomen (het gaat onder meer om kortingsbonnen van leveranciers of getrouwheidskaarten met uitgestelde debitering), maar deze hebben slechts een beperkte invloed op de resultaten.

Tabel 18. Aantal observaties per productgroep

(In eenheden)

	België	Waarvan gemeenschappelijk met		
		Frankrijk	Nederland	Duitsland
Droge voeding	14.583	10.041	4.100	3.022
Alcoholhoudende dranken	10.080	7.791	2.575	2.371
Snoepgoed en koekjes	7.477	4.302	3.426	2.017
Aan bederf onderhevig voedsel	7.248	5.831	1.518	899
Niet-alcoholische dranken	4.456	2.940	1.876	637
Totaal bewerkte levensmiddelen	43.844	30.905	13.495	8.946
Producten voor lichaamsverzorging	15.315	7.834	9.444	1.932
Huishoud- en onderhoudsproducten	5.592	3.264	2.611	529
Totaal niet-voedingsmiddelen	20.907	11.098	12.055	2.461
Algemeen totaal	64.751	42.003	25.550	11.407

Bronnen: Nielsen, eigen berekeningen.

Vooraleer de gedetailleerde resultaten van de vergelijking van het prijsniveau tussen België en de buurlanden te bespreken, is het belangrijk te onderstrepen dat de beschikbare gegevens niet exhaustief zijn. Zo worden bijvoorbeeld cosmetica, kleding, schoeisel of verse niet-bewerkte levensmiddelen (zoals fruit, groenten, vlees- of visproducten) niet opgenomen in de databank. Bovendien worden de producten verkocht door de harddiscounters niet opgenomen in deze internationale vergelijking.

De prijsvergelijking tussen België en de voornaamste buurlanden is gebaseerd op identieke producten. Aangezien huismerken verschillen van winkel tot winkel (en dus niet dezelfde EAN-code hebben), komen ze minder aan bod in het onderzoeksstaal. Dat blijkt vooral uit de vergelijking met Duitsland: slechts 0,2 % van de overeenkomstige referenties tussen België en Duitsland zijn huismerken. Dat cijfer stijgt in de vergelijking met Nederland, waarbij 4,7 % van de steekproef bestaat uit huismerken. Het aandeel huismerken is het grootst in het onderzoeksstaal gemeenschappelijk met Frankrijk, namelijk 21,1 %.¹⁶² Dat kan worden verklaard door de sterke positie van bepaalde multinationale distributiegroepen die actief zijn in België en in één van de buurlanden. Net zoals in 2011 en 2013 wordt het prijsverschil voor elk product berekend als de verhouding tussen de prijs van het product in het buitenland en de prijs in België. In

¹⁶¹ "European Article Numbering": Deze barcode wordt wereldwijd toegepast voor de codering van winkelartikels en bevat informatie over de producent en het artikel.

¹⁶² Wat de totale omzet betreft, vertegenwoordigen de producten uit de steekproef respectievelijk 6,0 %, 16,2 %, 3,6 % en 1,3 % van de omzet in België, Frankrijk, Nederland en Duitsland.

dit deel van het verslag wordt het gewicht van elk product bepaald door zijn omzet in België. Sommige producten hebben evenwel een aanzienlijk gewicht in de totale steekproef. Om de impact van individuele producten af te zwakken, kreeg elk product binnen een kwartiel (in termen van de omzet in België) een gelijk gewicht.¹⁶³ De prijsverschillen voor elk product worden daarna geaggregeerd door een meetkundig gemiddelde te gebruiken. Daarnaast werd voor de verschillende productgroepen ook berekend hoeveel producten duurder zijn in België.

De vergelijking van de prijsniveaus heeft aangetoond dat ongeveer twee derde van de producten opgenomen in de databank duurder zijn in België dan in de buurlanden. In vergelijking met Nederland zouden alle gevolgde producten (voedingsmiddelen en niet-voedingsmiddelen) 12,9 % duurder zijn in België. Ten opzichte van Duitsland en Frankrijk zou het prijsverschil respectievelijk 13,4 % en 9,1 % bedragen. In het volgende deel zullen de prijsverschillen uitvoerig besproken en vergeleken worden met de vastgestelde prijsverschillen in 2013 (op basis van een constante steekproef). Ten slotte worden verschillende verklaringen in de literatuur kort voorgesteld, op basis van een analyse die gepubliceerd werd in het jaarverslag 2014 betreffende de bepalende factoren voor prijsverschillen in de kleinhandel tussen België en zijn buurlanden.¹⁶⁴

III.2 De Belgische consument betaalde in 2017 gemiddeld meer dan in Duitsland, Frankrijk en Nederland voor identieke producten

Voor het geheel van de bewerkte levensmiddelen betaalde de Belgische consument in 2017 meer dan in de buurlanden. De prijzen lagen in België respectievelijk 11,7 %, 10,3 % en 10,2 % hoger dan in Nederland, Frankrijk en Duitsland. 70,4 % van de gemeenschappelijke producten met Nederland kostten meer in België. Voor Frankrijk en Duitsland was dit respectievelijk voor 66,6 % en 67,0 % van de gemeenschappelijke producten het geval. Op basis van het heel beperkte staal gemeenschappelijke huismerken in de databank (zie hierboven) blijkt dat ook deze producten duurder zijn in België (+27,0 % in vergelijking met Duitsland, +12,4 % in vergelijking met Frankrijk en +2,1 % in vergelijking met Nederland).

Ook voor de niet-voedingsmiddelen betaalde de Belgische consument in 2017 meer dan in de buurlanden. Vooral ten opzichte van Duitsland had de Belgische klant een nadeel: hij betaalde immers 24,4 % meer (weliswaar is het aantal gemeenschappelijke producten met Duitsland voor deze groep eerder beperkt). Ook met Nederland en Frankrijk was er een prijsverschil van respectievelijk 14,5 % en 5,6 %. Maar liefst 77,4 % van de gemeenschappelijke producten kostten meer in België dan in Duitsland. In vergelijking met Nederland en Frankrijk liep dit op tot respectievelijk 69,3 % en 59,9 %. Op basis van het beperkte staal gemeenschappelijke huismerken blijkt dat deze in België 11,0 % duurder waren dan in Nederland en 5,1 % duurder dan in Frankrijk, maar 0,7 % minder kostten in België dan in Duitsland.

¹⁶³ Het prijsverschil voor de 25 % meest verkochte producten werd vermenigvuldigd met een factor 4, de producten uit het tweede kwartiel met een factor 3,... Gezien de aankopen voor een individueel product heel sterk kunnen variëren tussen landen onderling, zou een weging aan de hand van de werkelijke gezinsuitgaven in België een erg grote impact kunnen hebben op de verkregen resultaten. Een vaak verkocht, gemiddeld geprijsd, product in België zou in de buurlanden immers als luxeproduct (en dus duurder) verkocht kunnen worden.

¹⁶⁴ INR, Prijzenobservatorium (2015), "Jaarverslag 2014", hoofdstuk IV, Bepalende factoren voor prijsverschillen in de kleinhandel tussen België en de buurlanden, <https://economie.fgov.be/nl/publicaties/prijzen-analyse-van-de-prijzen-10>

Tabel 19. Vergelijking van het prijsniveau in België, Frankrijk, Nederland en Duitsland ^(a)

(In eenheden en in %, 2017)

Productgroep	Frankrijk			Nederland			Duitsland		
	Aantal producten	Duurdere producten (in %)	Verschil (in %)	Aantal producten	Duurdere producten (in %)	Verschil (in %)	Aantal producten	Duurdere producten (in %)	Verschil (in %)
Droge voeding	10.041	65,7%	10,4%	4.100	76,6%	16,4%	3.022	65,8%	9,5%
Alcoholische dranken	7.791	67,7%	10,0%	2.575	51,6%	1,4%	2.371	61,9%	8,5%
Snoepgoed en koekjes	4.302	55,1%	2,7%	3.426	76,5%	14,0%	2.017	72,8%	12,3%
Aan bederf onderhevig voedsel	5.831	72,6%	14,2%	1.518	71,7%	10,5%	899	74,0%	13,0%
Niet-alcoholische dranken	2.940	71,4%	13,0%	1.876	70,5%	10,4%	637	63,1%	9,2%
Totaal bewerkte levensmiddelen	30.905	66,6%	10,3%	13.495	70,4%	11,7%	8.946	67,0%	10,2%
Producten voor lichaamsverzorging en hygiëne	7.834	60,6%	5,8%	9.444	69,3%	15,2%	1.932	80,0%	26,8%
Huishouden- en onderhoudsproducten	3.264	58,2%	5,2%	2.611	69,5%	12,4%	529	67,9%	14,5%
Totaal niet-voedingsmiddelen	11.098	59,9%	5,6%	12.055	69,3%	14,5%	2.461	77,4%	24,4%
Algemeen totaal	42.003	64,8%	9,1%	25.550	69,9%	12,9%	11.407	69,2%	13,4%

Bronnen: Nielsen, eigen berekeningen.

^(a) Het aantal producten is het totale aantal prijswaarnemingen gebruikt in de analyse. De kolom met de duurder producten geeft het procentuele aantal producten weer die duurder zijn in België in vergelijking met het buitenland. Het verschil (in %) geeft aan hoeveel procent deze productgroep duurder (positief verschil) of goedkoper (negatief verschil) is in België ten opzichte van het buitenland. Het prijsverschil wordt berekend als 1 – het gewogen geometrisch gemiddelde van de verhouding tussen de prijs van het product in het buitenland en de prijs in België.

Al naargelang de productgroep kunnen de prijsverschillen zeer uitgesproken zijn (zie bijlage 8). Van de zeven onderzochte productgroepen blijkt er in België geen enkele gemiddeld goedkoper te zijn dan in onze buurlanden.

Droge voeding was in België 9,5 % duurder dan in Duitsland, 10,4 % duurder dan in Frankrijk en zelfs 16,4 % duurder dan in Nederland. Bijna 77 % van de gemeenschappelijke producten met Nederland kostten meer in België. Voor Frankrijk en Duitsland liep dit cijfer op tot bijna 66 %. Groenten en rauwkost kostten in Nederland, Frankrijk en Duitsland respectievelijk 22,1 %, 9,5 %, en 3,5 % minder dan in België. Voor sauzen lagen de prijzen in de buurlanden eveneens lager dan in België (-16,5 % in Nederland, -12,9 % in Duitsland en -8,8 % in Frankrijk). Specerijen waren 26,0 % goedkoper in Nederland en 7,9 % goedkoper in Frankrijk, maar kostten 0,9 % meer in Duitsland dan in België. Ook voor bijvoorbeeld desserts (-13,0 %) betaalde de Belgische consument minder dan de Franse. Tevens was rijst goedkoper in België dan in Duitsland (-1,2 %).

Van alle geanalyseerde productgroepen was het prijsverschil met de buurlanden Nederland, Duitsland en Frankrijk het kleinst voor **alcoholische dranken** en bedroeg respectievelijk 1,4 %, 8,5 % en 10,0 % in het nadeel van België. Vooral voor likeur, sterke drank en lichte wijn betaalde de Belgische consument fors meer dan in onze buurlanden.¹⁶⁵ De prijzen voor bier lagen in België echter een pak lager dan in de buurlanden (-16,3 % ten opzichte van Frankrijk, -6,2 % ten opzichte van Nederland en -1,7 % ten opzichte van Duitsland). Ook cider kostte 6,5 % minder in België dan in Nederland, evenals champagne/schuimwijn. Deze laatste was in België 3,0 % goedkoper dan in Nederland en 4,3 % goedkoper dan in Duitsland, maar kostte weliswaar 16,2 % meer dan in Frankrijk. Voor sterke wijn betaalde de Belgische consument dan weer minder dan de Franse (-7,3 %) en de Duitse (-5,8 %), maar meer dan de Nederlandse (+3,3 %).

Voor **snoepgoed en koekjes** liep het prijsverschil tussen de landen sterk uiteen. Deze producten kostten in België amper 2,7 % meer dan in Frankrijk, terwijl het prijsverschil met Duitsland opliep tot gemiddeld 12,3 % en met Nederland tot zelfs 14,0 %. Voor chocoladefiguren, chocoladeproducten (chocolade, pralines, candybars, ...) en zoetigheden in geschenkverpakking betaalde de Franse consument respectievelijk 6,1 %, 3,7 % en 14,3 % meer dan de Belgische. Ook

¹⁶⁵ Deze prijsverschillen kunnen deels worden verklaard door verschillen in de accijnzen tussen de onderzochte landen. De accijnzen op bier zijn namelijk hoger in België dan in Duitsland, maar lager dan in Frankrijk en Nederland. Voor andere alcoholische dranken (met uitzondering van niet-mousserende wijn in Nederland) komen de accijnzen in België hoger uit.

crackers waren in België 7,4 % goedkoper dan in Duitsland. Anderzijds kostten chocoladeproducten in België 12,6 % meer dan in Nederland en 14,7 % meer dan in Duitsland. Ook voor onder andere koekjes en snoep werden grote prijsverschillen opgetekend. Koekjes kostten in België 10,1 % meer dan in Frankrijk, 9,9 % meer dan in Nederland en 6,0 % meer dan in Duitsland. In vergelijking met de Duitse, Nederlandse en Franse consument betaalde de Belgische respectievelijk 21,0 %, 16,1 % en 3,4 % meer voor snoep.

Aan bederf onderhevig voedsel kostte in België 10,5 % meer dan in Nederland. Het prijsverschil met Frankrijk en Duitsland liep zelfs op tot respectievelijk 14,2 % en 13,0 %. Desserten kostten in België opvallend meer dan in onze buurlanden: de Duitse en Franse consument betaalde respectievelijk maar liefst 21,9 % en 25,4 % minder, het prijsverschil met Nederland bedroeg 10,9 %. Ook kaas en vlees/gevogelte/wild waren een pak goedkoper in Frankrijk (respectievelijk 12,4 % en 8,7 %), Nederland (respectievelijk 8,3 % en 12,3 %) en Duitsland (respectievelijk 8,8 % en 7,3 %). Eieren en producten met eieren waren daarentegen duurder in Nederland (7,4 %) en Duitsland (4,8 %) dan in België.

Voor **niet-alcoholische dranken** lagen de prijzen in België respectievelijk 9,2 %, 10,4 % en 13,0 % hoger dan in Duitsland, Nederland en Frankrijk. Voor fruitsap betaalde de Belgische consument 13,1 % meer dan de Nederlandse, 12,3 % meer dan de Duitse en 9,5 % meer dan de Franse. Ook thee kostte meer in ons land: +17,8 % ten opzichte van Duitsland, +15,5 % ten opzichte van Nederland en +11,1 % ten opzichte van Frankrijk. Hetzelfde geldt voor koffie: +9,6 % ten opzichte van Nederland, +4,9 % ten opzichte van Frankrijk en +4,3 % ten opzichte van Duitsland. Water kostte in België veel meer dan in Frankrijk (+26,9 %) en was wat duurder dan in Nederland (+3,8 %), maar was daarentegen goedkoper dan in Duitsland (-7,6 %). Voor sport- en energiedrank was de Belgische consument goedkoper af dan de Franse (-8,3 %), terwijl de prijzen in de winkel in Nederland (12,5 %) en Duitsland (13,3 %) toch lager lagen dan in de Belgische winkels.

Ook **producten voor lichaamsverzorging en hygiëne** kostten in België meer: weliswaar bleef het prijsverschil met Frankrijk beperkt tot 5,8 %, daar waar het voor Nederland opliep tot 15,2 % en voor Duitsland zelfs tot 26,8 %. De grootste prijsverschillen tussen België en Duitsland werden genoteerd voor sets van verzorgingsproducten (55,8 %), hygiëneproducten voor vrouwen (39,4 %) en lichaamsverzorgingsproducten (32,9 %). Ook in Nederland (19,0 %) en Frankrijk (9,1 %) kostten deze laatste minder dan in België. Voor haarverzorgingsproducten betaalde de Belgische consument 25,1 % meer dan de Duitse, 14,5 % meer dan de Nederlandse en 3,3 % meer dan de Franse. Ook vochtinbrengende producten waren in Duitsland (16,2 %), Nederland (8,5 %) en Frankrijk (1,7 %) goedkoper. Massageproducten (-17,8 %) en badproducten (-3,2 %) kostten daarentegen minder in België dan in Frankrijk, terwijl ze in Nederland respectievelijk 15,3 % en 14,7 % goedkoper waren dan in België.

In de categorie **huishoud- en onderhoudsproducten** lagen de gemiddelde prijzen in België 5,2 % hoger dan in Frankrijk, 12,4 % hoger dan in Nederland en 14,5 % hoger dan in Duitsland. Verzorgingsproducten voor schoenen waren goedkoper in België dan in Nederland (-6,4 %) en Frankrijk (-15,6 %). Voor kleurstoffen voor textiel en verzorging voor gekleurd textiel betaalde de Belgische consument enerzijds 31,1 % meer dan in Frankrijk, maar anderzijds 14,6 % minder dan in Nederland. Insectenbestrijdingsproducten kostten in Duitsland (5,3 %) en Frankrijk (2,5 %) meer dan in België. Kaarsen en wierook waren daarentegen duurder in België: de Nederlandse, Duitse en Franse consument betaalde respectievelijk 15,1 %, 14,8 % en 3,9 % minder dan de Belgische. Ook voor schoonmaakgerei en wasmiddelen liepen de prijsverschillen met de buurlanden aardig op ten nadele van België. Schoonmaakgerei kostte in België immers respectievelijk 20,2 %, 13,2 % en 5,4 % meer dan in Duitsland, Nederland en Frankrijk. Voor wasmiddelen betaalde de Belgische consument 20,0 % meer dan de Duitse en 14,8 % meer dan de Nederlandse.

III.3 Vergelijking in de tijd op basis van een constante steekproef

Om conclusies te kunnen trekken over het prijsverloop, werd er een constante steekproef samengesteld met uitsluitend de gemeenschappelijke referenties opgenomen in beide jaren, namelijk 22.159 overeenkomstige referenties voor 2013 en 2017. Ter herinnering: in 2017 werden 64.751 referenties verkocht in België en in minstens één van de drie buurlanden.

Tabel 20. Aantal observaties per productgroep bij een constante steekproef 2013-2017

(In eenheden)

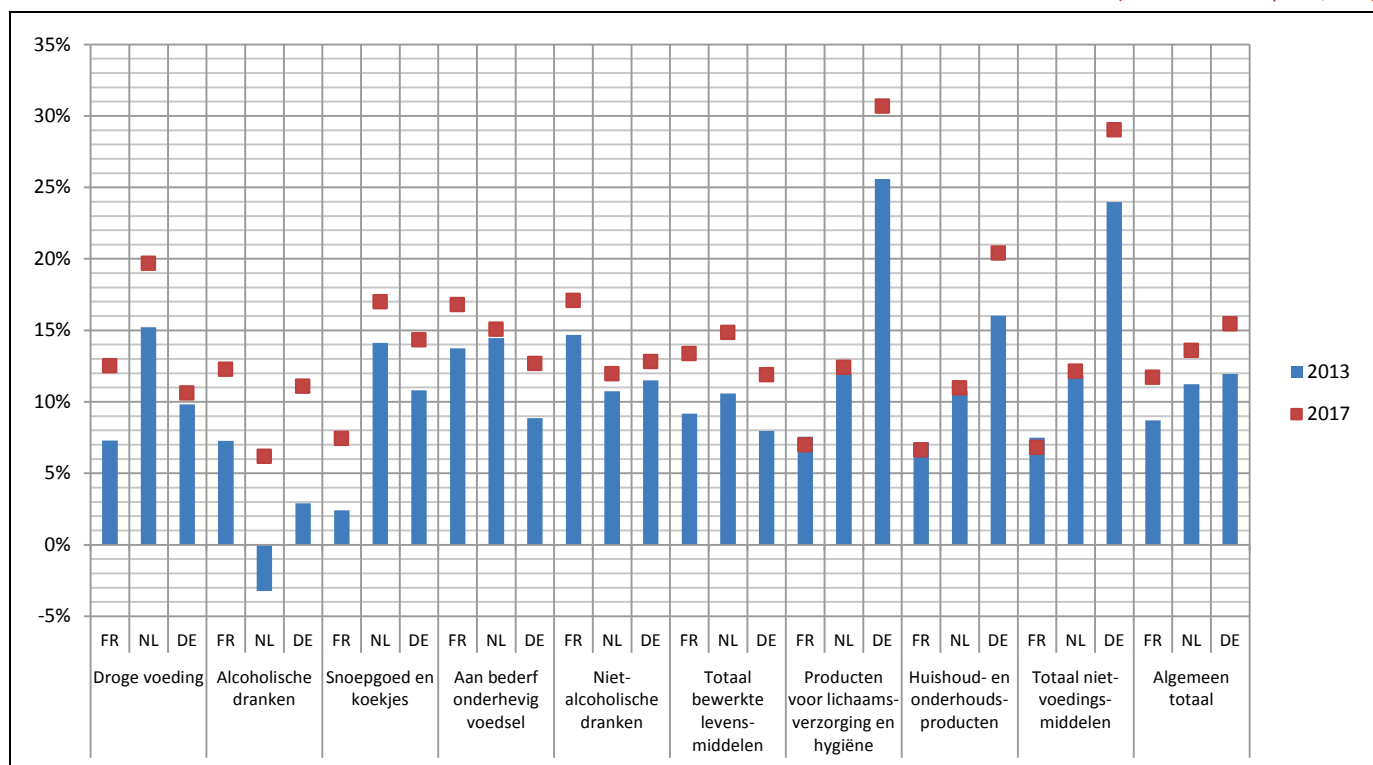
	België	Waarvan gemeenschappelijk met		
		Frankrijk	Nederland	Duitsland
Droge voeding	5.611	4.007	1.351	1.017
Alcoholische dranken	2.605	1.802	752	858
Snoepgoed en koekjes	2.328	1.305	963	555
Aan bederf onderhevig voedsel	2.468	2.120	362	264
Niet-alcoholische dranken	1.512	1.064	502	199
Totaal bewerkte levensmiddelen	14.524	10.298	3.930	2.893
Producten voor lichaamsverzorging en hygiëne	5.472	2.676	3.300	666
Huishoud- en onderhoudsproducten	2.163	1.231	1.024	163
Totaal niet-voedingsmiddelen	7.635	3.907	4.324	829
Algemeen totaal	22.159	14.205	8.254	3.722

Bronnen: Nielsen, eigen berekeningen.

In grafiek 41 worden de resultaten van dit onderzoek (op basis van een constante steekproef) weergegeven en worden de prijsverschillen tussen 2013 en 2017 vergeleken.

Grafiek 41. Verloop van de prijsverschillen tussen België en de buurlanden

(Constante steekproef, in %)

Bronnen: Nielsen, eigen berekeningen.

Voor het totaal van de geanalyseerde producten zijn de vastgestelde prijsverschillen met Duitsland, Frankrijk en Nederland meer uitgesproken geworden tussen 2013 en 2017. De prijsverschillen namen toe met respectievelijk 3,5 procentpunt (van 11,9 % naar 15,5 %), 3,0 procentpunt (van 8,7 % naar 11,7 %) en 2,4 procentpunt (van 11,2 % naar 13,6 %). Het aandeel duurdere producten in België verhoogde in vergelijking met Frankrijk (+3,2 procentpunt, tot 68,3 % in 2017), Duitsland (+1,9 procentpunt, tot 70,9 %) en Nederland (+0,6 procentpunt, tot 70,7 %). Dit is te wijten aan de bewerkte levensmiddelen, waarvan het aandeel duurdere producten in België in vergelijking met Nederland, Frankrijk en Duitsland met respectievelijk 6,7 procentpunt, 6,3 procentpunt en 3,0 procentpunt verhoogde. Voor de

niet-voedingsmiddelen daarentegen nam het aandeel duurdere producten af tussen 2013 en 2017, namelijk met 4,9 procentpunt voor Frankrijk en Nederland en met 1,9 procentpunt voor Duitsland (zie bijlage 9).

Voor de bewerkte levensmiddelen namen de prijsverschillen met Nederland, Frankrijk en Duitsland toe met respectievelijk 4,3 procentpunt, 4,2 procentpunt en 3,9 procentpunt. Voor de niet-voedingsmiddelen nam het prijsverschil met Duitsland (5,1 procentpunt) en Nederland (0,3 procentpunt) toe, terwijl het prijsverschil met Frankrijk afnam (-0,7 procentpunt).

Voor **alcoholische dranken** is het prijsverschil tussen België en de buurlanden het sterkst toegenomen tussen 2013 en 2017, wat deels te wijten is aan de accijnsverhoging op ethylalcohol en alcoholhoudende dranken in België op 1 november 2015. Terwijl in 2013 de prijzen voor alcoholische dranken in België 3,2 % lager uitkwamen dan in Nederland, betaalde de Nederlandse consument in 2017 6,2 % minder dan de Belgische, wat neerkomt op een toename van 9,4 procentpunt. Ook met Duitsland liep het prijsverschil op, van 2,9 % in 2013 tot 11,1 % in 2017 (+8,2 procentpunt). Voor Frankrijk evolueerde het prijsverschil van 7,3 % in 2013 naar 12,3 % in 2017 (+5,0 procentpunt).

Voor **droge voeding** waren de producten verkocht in 2013 in België 7,3 % duurder dan in Frankrijk. Dit verschil liep op tot 12,5 % in 2017. Het prijsverschil met Duitsland bleef relatief stabiel (verhoging met 0,8 procentpunt, van 9,8 % in 2013 naar 10,6 % in 2017). Het prijsverschil met de producten verkocht in Nederland is daarentegen wel sterk gestegen (van 15,2 % in 2013 naar 19,7 % in 2017).

Ook voor **snoepgoed en koekjes** nam het prijsverschil tussen 2013 en 2017 aanzienlijk toe, vooral in Frankrijk (+ 5,0 procentpunt, van 2,4 % in 2013 naar 7,4 % in 2017), maar ook in Duitsland (+ 3,5 procentpunt, van 10,8 % in 2013 naar 14,3 % in 2017) en Nederland (+ 2,9 procentpunt, van 14,1 % in 2013 naar 17,0 % in 2017).

Voor **huishoud- en onderhoudsproducten** enerzijds en **producten voor lichaamsverzorging en hygiëne** anderzijds liep het prijsverschil met Duitsland op, respectievelijk met 4,4 procentpunt (van 16,0 % in 2013 naar 20,4 % in 2017) en 5,1 procentpunt (van 25,6 % in 2013 naar 30,7 % in 2017). Anderzijds blijft het prijsverschil met Nederland relatief stabiel (respectievelijk +0,2 procentpunt en +0,4 procentpunt), terwijl het voor Frankrijk afnam met respectievelijk 0,5 procentpunt (tot 6,6 % in 2017) en 0,6 procentpunt (tot 7,0 % in 2017).

Het prijsverschil met Duitsland, Frankrijk en Nederland voor **aan bederf onderhevig voedsel** nam toe met respectievelijk 3,8 procentpunt (van 8,9 % in 2013 tot 12,7 % in 2017), 3,1 procentpunt (van 13,7 % tot 16,8 %) en 0,6 procentpunt (van 14,5 % tot 15,1 %). Ook voor **niet-alcoholische dranken** groeide het prijsverschil met Frankrijk, Duitsland en Nederland aan met respectievelijk 2,4 procentpunt (tot 17,1 % in 2017), 1,3 procentpunt (tot 12,8 %) en 1,2 procentpunt (tot 12,0 %).

III.4 Bepalende factoren voor prijsverschillen in de kleinhandel tussen België en de buurlanden

In het jaarverslag 2014 analyseerde het Prijzenobservatorium de “Bepalende factoren voor prijsverschillen in de kleinhandel tussen België en de buurlanden”¹⁶⁶, die als basis fungeerde voor onderstaand onderzoek. Deze literatuurstudie baseerde zich onder andere op publicaties van het Prijzenobservatorium, de FOD Economie, de Belgische Mededingingsautoriteit, het Federaal Planbureau, de Nationale Bank van België en de Europese Centrale Bank.

Alvorens verder in te gaan op de verklarende factoren voor het prijsverschil, is het van belang te onderstrepen dat, zoals in deel III.1 beschreven, de prijsvergelijking gebaseerd is op identieke producten. De databank van Nielsen bestaat voornamelijk uit merkproducten. Huismerken¹⁶⁷, die in 2016 een aandeel hadden van 36 % in de totale omzet van de

¹⁶⁶ Voor meer info, zie [Jaarverslag 2014 van het Prijzenobservatorium](#).

¹⁶⁷ Inclusief eersteprijsproducten.

Belgische voedingsdistributie¹⁶⁸, zijn daarom ondervertegenwoordigd in de databank (zie deel III.1). In 2016 zou het gemiddelde prijsverschil in België tussen merkproducten en huismerken ongeveer 90 % bedragen hebben over verschillende categorieën heen (bron: Nielsen). Verder zijn in de databank ook geen producten met variabel gewicht opgenomen, zoals groenten en fruit. Op basis van gegevens van Eurostat (price level indices, 2016) blijkt dat de Belgische supermarkten voor de categorie “fruit, groenten en aardappelen” gemiddeld goedkoper zijn dan deze in onze voornaamste buurlanden. Tenslotte dient nog te worden opgemerkt dat ook binnen België grote prijsverschillen bestaan tussen de retailers onderling.

In het jaarverslag 2014 wordt gesteld dat de **prijzen en aankoopvoorwaarden** die de leveranciers aan Belgische ondernemingen in de detailhandel voorleggen, minder gunstig zijn dan in de buurlanden. Aangezien de aankoop van goederen gemiddeld 80 % van de totale kosten vertegenwoordigt in de detailhandel (niet-gespecialiseerde winkels waarbij voedings- en genotmiddelen overheersen), zou deze factor deels kunnen verklaren waarom de prijzen in België hoger liggen. Zo leiden de relatief kleine omvang van ons land, de nationale wetgeving rond de etikettering en de grootte van de distributeurs tot minder gunstige aankoopvoorwaarden. Ook territoriale leveringsbeperkingen hebben hun invloed op de prijzen.

In België en zijn buurlanden worden verschillende **btw-tarieven** gehanteerd, die weliswaar dicht bij elkaar liggen. Sinds 2014 zijn deze echter niet meer gewijzigd. Het verlaagde tarief geldt voor basisproducten en geleverde diensten met een sociaal karakter¹⁶⁹ en is onder andere van toepassing op de meeste levensmiddelen¹⁷⁰, zowel in België als in de buurlanden. Enkel in Frankrijk komt dit verlaagde tarief lager uit (5,5 %) dan in België (6 %). Nederland zal in de toekomst het verlaagde tarief weliswaar optrekken, als onderdeel van belastinghervormingen, van 6 % naar 9 %.¹⁷¹ Het standaard tarief, dat op de meeste niet-levensmiddelen van toepassing is, is zowel ten opzichte van Frankrijk als van Duitsland in het nadeel van België, en ten opzichte van die landen kan het dus deels verklaren waarom de prijzen in België hoger liggen.

Tabel 21. Btw-tarieven

(In %, 2017)

	België	Duitsland	Frankrijk	Nederland
Standaard tarief	21,0	19,0	20,0	21,0
Tussentarief ¹	12,0		10,0	
Verlaagd tarief	6,0	7,0	5,5	6,0

Bron: EC.

¹ Het tussentarief van 12 % is in België van toepassing op bepaalde goederen en geleverde diensten die vanuit economisch of sociaal oogpunt belangrijk zijn (bijvoorbeeld kolen, margarine), daar waar dit in Frankrijk (10 % sinds 01.01.2014) onder meer van toepassing is op producten voor diervoeding.

Ook **andere belastingen**, zoals accijnzen en milieueffingen, kunnen het prijsverschil met de buurlanden beïnvloeden. Onder andere op alcoholische en alcoholvrije dranken, evenals op tabaksproducten, worden accijnzen geheven. In de periode 2013-2017 werden de accijnzen verscheidene malen gewijzigd, zowel in België als in de buurlanden. In België werd bijvoorbeeld op 1 januari 2016 een gezondheidstaks op frisdranken (de zogenaamde suikertaks) ingevoerd, en werden de accijnzen op ethylalcohol en alcoholhoudende dranken verhoogd op 1 november 2015, beiden in het kader van de tax shift. Tussen januari 2013 en juli 2017 namen de accijnzen voor bijvoorbeeld sterke drank in België sterker

¹⁶⁸ Op basis van cijfers van Nielsen blijkt dat het aandeel van de huismerken is opgelopen van 16,8 % in 1990 tot maar liefst 36 % in 2016. Het aandeel is ook verschillend van productcategorie tot productcategorie. In vergelijking met onze voornaamste buurlanden komt het aandeel ongeveer even hoog uit in Duitsland (34 %), maar ligt het lager in Nederland (27 %) en Frankrijk (31 %).

¹⁶⁹ <https://www.belgium.be/nl/belastingen/btw/tarieven>

¹⁷⁰ [Koninklijk besluit nr. 20, van 20 juli 1970, tot vaststelling van de tarieven van de belasting over de toegevoegde waarde en tot indeling van de goederen en de diensten bij die tarieven.](#)

¹⁷¹ <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/btw-omzetbelasting/btw-tarieven-en-vrijstellingen>

toe dan in de buurlanden. Waar deze in België tijdens de beschouwde periode toenamen met 52,5 %, bleven de accijnzen in Duitsland gelijk, terwijl ze in Frankrijk en Nederland met slechts 2,9 % en 5,8 % toenamen.

Tabel 22. Accijnzen voor ethylalcohol

(In euro, 0,7 liter, 40 % alcoholvolumegehalte bij 20°C)

	België	Duitsland	Frankrijk	Nederland
1 januari 2013	5,4936	3,6484	4,7293	4,4632
1 juli 2017	8,3798	3,6484	4,8652	4,7208

Bron: EC.

Volgens de databank van Nielsen blijkt dat voor bijvoorbeeld whisky de prijzen aan de consument in België hoger op liepen dan in de buurlanden (29,3 % duurder dan in Duitsland, 13,3 % in Frankrijk, 1,1 % in Nederland). Wanneer in alle landen accijnzen en btw buiten beschouwing worden gelaten, wordt whisky daarentegen goedkoper in België (84,8 % duurder in Nederland, 48,3 % duurder in Frankrijk, 29,7 % duurder in Duitsland).

België heft bovendien een verpakkingsbelasting op alle individuele verpakkingen die dranken bevatten, met uitzondering van melk en gearomatiseerde dranken op basis van melk. Deze heffing is 9,86 EUR/hl voor niet-herbruikbare verpakkingen en 1,41 EUR/hl voor herbruikbare verpakkingen. In onze buurlanden bestaat dergelijke verpakkingsbelasting niet (of onder een andere vorm).

Wat de loonkost betreft, blijkt uit de statistieken van Eurostat (op basis van de nationale rekeningen voor NACE-code 47¹⁷²) dat België in 2015¹⁷³ het land was met de hoogste gemiddelde jaarlijkse loonkost per werknemer in vergelijking met de buurlanden¹⁷⁴, maar vrij dicht bij Frankrijk, gevolgd door Duitsland (zie bijlage 10). Nederland liet een veel lagere jaarlijks gemiddelde loonkost optekenen. België compenseert echter zijn hogere loonkost door een hogere productiviteit (zie bijlage 10). Uit statistieken van Eurostat (op basis van de nationale rekeningen voor NACE-code 47) blijkt dat België in 2015 nominaal de hoogste gemiddelde jaarlijkse toegevoegde waarde per werknemer¹⁷⁵ had, ver voor Frankrijk, Duitsland en Nederland, alle drie met een gemiddeld veel lagere nominale productiviteit over de periode. Om die reden positioneerde België zich op het vlak van de loonkost per eenheid product in 2015 direct na Nederland, maar voor Duitsland en Frankrijk, het land met de zwakste verhouding loonkost op toegevoegde waarde voor de kleinhandel (NACE 47¹⁷⁶). Enkel ten opzichte van Nederland kan de hogere loonkost per eenheid product in België dus een verklaring bieden voor de hogere prijzen. Berekeningen op basis van de structuurenquête van ondernemingen (Eurostat) voor de detailhandel (NACE 47.11: Detailhandel in niet-gespecialiseerde winkels waarbij voedings- en genotmiddelen overheersen) bevestigen de positie van België in 2015 als land met een lage loonkost per eenheid product, enkel in Nederland is het nog lager, maar in Duitsland en Frankrijk hoger.

¹⁷² Meest gedetailleerde gegevens beschikbaar voor nationale rekeningen.

¹⁷³ Recentste beschikbare gegevens voor de NACE-sector 47.

¹⁷⁴ De loonkost per werknemer (op basis van de nationale rekeningen) wordt berekend door de lonen van de werknemers (D1) te delen door het aantal werknemers (aantal werkzame personen, zelfstandigen niet inbegrepen).

¹⁷⁵ De toegevoegde waarde per werknemer wordt berekend door de bruto toegevoegde waarde in lopende prijzen (B1G) te delen door het totale aantal werkzame personen (zelfstandigen inbegrepen).

¹⁷⁶ Meest gedetailleerde gegevens beschikbaar voor nationale rekeningen.

Tabel 23. Loonkost per eenheid product in 2015 in België en in de buurlanden voor de sector van de kleinhandel (NACE 47)

G47 - Detailhandel, met uitzondering van de handel in auto's en motorfietsen	België	Duitsland	Frankrijk	Nederland
Loonkost per eenheid product (€)	68,5	80,7	79,1	65,7

Bron: Eurostat.

Over de meer recente periode 2012-2015 was de productiviteitsgroei in volume¹⁷⁷ in de detailhandel (NACE 47¹⁷⁸) lager in België (3,1 %) dan in Duitsland (8,1 %) en Frankrijk (7,1 %). In Nederland was de productiviteitsgroei in deze periode zwakker dan in ons land (2,4 %). In dezelfde periode (2012-2015) steeg de loonkost sneller in België (+4,2 %) dan in Frankrijk (+2,9 %) en in Nederland (+0,4 %). In Duitsland daarentegen steeg de loonkost in deze periode sneller dan in België (+8,5 %). De loonkost per eenheid product steeg dus sneller in België (+1,1 %) dan in de buurlanden (+0,4 % in Duitsland, -2,0 % in Nederland en -3,9 % in Frankrijk) tussen 2012 en 2015. De toename van de prijsverschillen met onze voornaamste buurlanden zou dus deels gelinkt kunnen worden met de nadelige ontwikkeling van de loonkost per eenheid product de afgelopen jaren. Ook op basis van de structuurenquête van ondernemingen (Eurostat) zijn de loonkosten per eenheid product voor de detailhandel (NACE 47.11) tussen 2012 en 2015 in België sneller gestegen dan in Nederland (+4,7 %), terwijl ze in Frankrijk (-0,4 %) en Duitsland zelfs gedaald zijn (-17,5 %).

Tabel 24. Evolutie van de loonkost per eenheid product tussen 2012 en 2015 in België en in de buurlanden voor de sector van de kleinhandel (NACE 47)

G47 - Detailhandel, met uitzondering van de handel in auto's en motorfietsen - groei 2012-2015	België	Duitsland	Frankrijk	Nederland
Loonkost per eenheid product (%)	1,1	0,4	-3,9	-2,0

Bron: Eurostat.

Op basis van gegevens uit de structuurenquête van Eurostat, schommelde, tussen 2010 en 2015, de **rendabiliteit**¹⁷⁹ van de detailhandel (NACE 47.11) in België tussen 4,1 % en 5,9 %. Ze kende haar hoogste peil in 2012 en haar laagste in 2015. Met uitzondering van 2010 ging de rendabiliteit in stijgende lijn tot 2012 (5,9 %) om daarna terug te vallen tot 4,1 % in 2015. De jaarlijks gemiddelde rendabiliteit bedroeg 4,9 % in de periode 2010-2015. Ten overstaan van vergelijkbare sectoren zoals de groothandel (NACE 46) en de globale detailhandel (NACE 47) die een jaarlijks gemiddelde rendabiliteit van respectievelijk 3,7 % en 6,3 % realiseerden, deed de detailhandel (NACE 47.11) het enerzijds beter dan de groothandel, maar slechter dan de globale detailhandel.

78,8 % van de bedrijven in de detailhandel in België genereerde in 2015 een rendabiliteit¹⁸⁰ tussen 0 en 10 %, waarvan 51,7 % binnen de rendabiliteitsklasse 0 % tot 5 % en 27,1 % in de rendabiliteitsklasse 5 % tot 10 %. Ongeveer 10,7 % van de bedrijven leed verlies, terwijl het restant (10,5 %) een rendabiliteit genereerde boven 10 %.

¹⁷⁷ De productiviteitsgroei in volume maakt het mogelijk om het prijseffect op te heffen en de productiviteitsinspanningen die de activiteitssector levert nauwkeuriger te beoordelen.

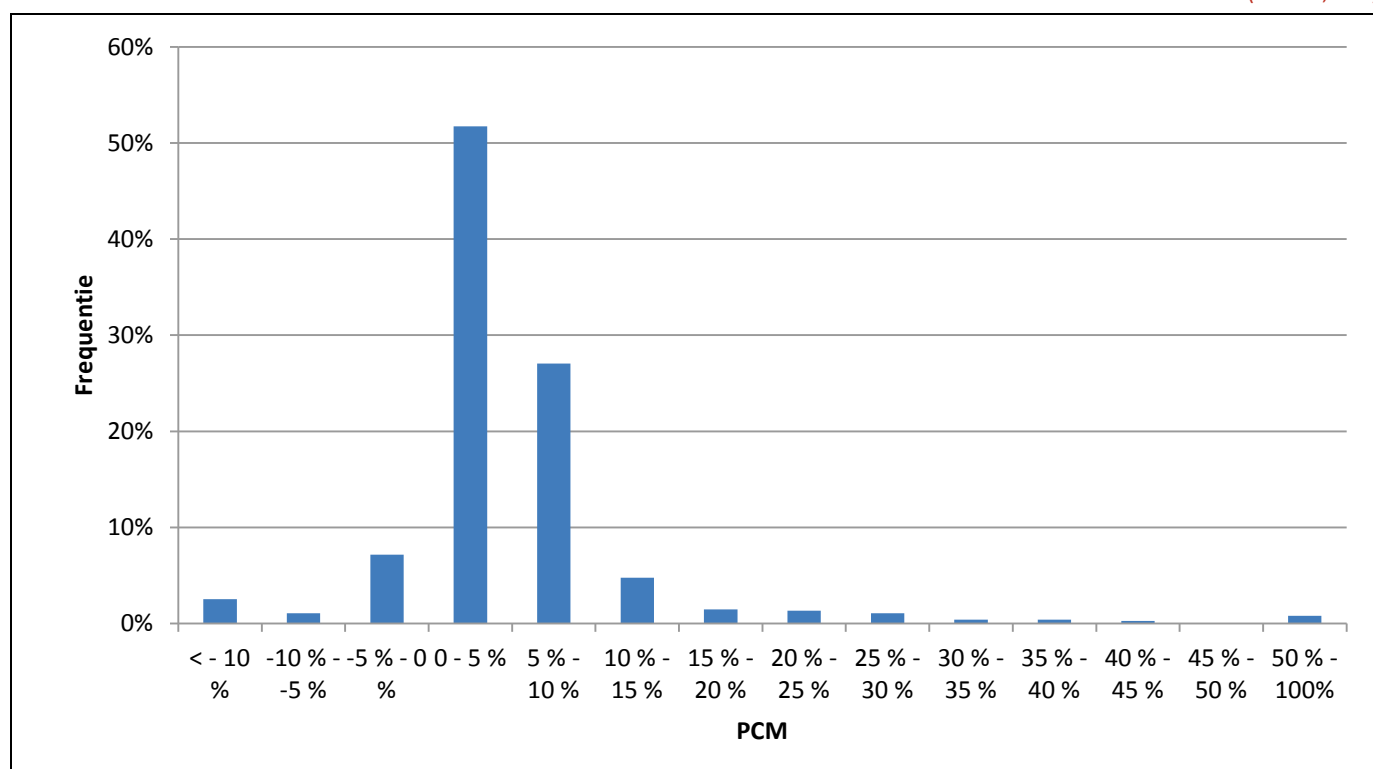
¹⁷⁸ Meest gedetailleerde gegevens beschikbaar voor nationale rekeningen

¹⁷⁹ Eurostat berekent de rendabiliteit van een sector aan de hand van de bruto exploitatiemarge. Deze operationele marge is de verhouding van het bruto exploitatieoverschot op de omzet van een sector. Het bruto exploitatieoverschot wordt bekomen door de personeelskosten in mindering te brengen van de toegevoegde waarde van de sector.

¹⁸⁰ De structuurenquête van Eurostat geeft geen details met betrekking tot de individuele rendabiliteit van de verschillende ondernemingen in een sector. Om een idee te verkrijgen van de verdeling van deze rendabiliteit van de verschillende ondernemingen per rendabiliteitsklasse, moest een beroep gedaan worden op de PCM-berekening (Price Cost Margin) zoals gedefinieerd in de studie "Marktwerving in België: horizontale screening van marktsectoren (2016)" van het Prijzenobservatorium. Deze PCM-berekeningen voor de detailhandel komen voor België zeer sterk overeen met de Eurostat-berekeningen voor deze sector.

Grafiek 42. Verdeling van de frequenties van de price cost margin van de retailsector (NACE 47.11) in België

(In 2015, in %)

Bron: NBB (balanscentrale), eigen berekeningen.

In vergelijking met de voornaamste buurlanden lag de rendabiliteit van de detailhandel in België in de periode 2008 tot 2015 steeds lager dan in Nederland, doch hoger dan in Duitsland en Frankrijk¹⁸¹.

Tabel 25. Rendabiliteit van de detailhandel in België en de buurlanden

(In %)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Gemiddelde 2010-2015
België	4,9	5,3	5,9	4,9	4,5	4,1	4,9
Duitsland	3,1	2,0	1,2	1,7	2,0	3,8	2,3
Frankrijk	3,1	2,5	2,1	2,6	2,3	2,3	2,5
Nederland	5,2	6,2	6,2	6,1	6,3	6,1	6,0

Bron: Eurostat (structuurenquête).

Op de Belgische markt voor voedingsproducten is één van de belangrijkste distributieketens een prijsvolger. Aangezien deze speler ook heel efficiënt is, bestaat de **ondernemingsstrategie** van een aantal andere spelers er dus in om zich van de concurrentie te onderscheiden door de dienstverlening en zich eerder te richten op minder prijsbewuste consumenten, bijvoorbeeld door in te zetten op meer kwaliteit en op een sterke lokale aanwezigheid. Recent vond op de Belgische retailmarkt wel een grote verandering plaats door de fusie van Delhaize met Ahold (Albert Heijn). De Belgische Mededingingsautoriteit¹⁸² keurde deze fusie goed in maart 2016, op voorwaarde dat er dertien winkels (acht van Albert Heijn en vijf van Delhaize) verkocht zouden worden. De uit de fusie volgende schaalvoordelen zouden kunnen leiden tot meer inkoopmacht en betere aankoopvoorwaarden bij de fabrikanten, wat op zijn beurt zou kunnen leiden tot lagere prijzen voor de consument.

De **geografische schaal** en de **bevolkingsdichtheid** van een land bepalen de grootte van een markt. Hoe groter een land economisch is, hoe makkelijker schaalvoordelen en dus lagere inkooprijzen en lagere operationele kosten gereaa-

¹⁸¹ Met uitzondering van 2009, toen de rendabiliteit in Duitsland (5,7 %) hoger lag dan deze in België (5,1 %).

¹⁸² Voor meer informatie over de beslissing van de BMA aangaande de fusie van Delhaize nv en Koninklijke Ahold nv: zie https://www.bma-abc.be/sites/default/files/content/download/files/2016cc10_bma-pub.pdf.

liseerd kunnen worden. Ten opzichte van zijn buurlanden is België kleiner in oppervlakte, maar ligt de bevolkingsdichtheid hoger (met uitzondering van Nederland), wat respectievelijk een opwaartse en een neerwaartse impact heeft op de prijzen. Ook het **welvaartsniveau** (uitgedrukt in bbp/inwoner) beïnvloedt de prijzen, maar in vergelijking met de buurlanden is het welvaartsniveau in België gelijkaardig.

Op basis van de Product Market Regulation (PMR) indicator van de OESO blijkt dat de retail sector in België sterker gereguleerd is dan in de buurlanden. Weliswaar moet opgemerkt worden dat de recentste gegevens dateren van 2013 en dat het om een kwantitatieve oefening gaat, die zowel voor- als nadelen heeft (zie deel II.3.2, punt 4). In 2013 liep de PMR in België op tot 4,1 (op een maximum van 6,0), terwijl deze in de buurlanden respectievelijk 2,7 (Duitsland), 2,6 (Frankrijk) en 0,9 (Nederland) bedroeg. Op vier van de zes onderliggende criteria scoorde België hoger dan de omringende landen (en kent België dus een sterkere **reglementering**), namelijk licenties of vergunningen om een commerciële activiteit aan te vangen, specifieke regulering voor wat betreft grote verkooppunten, bescherming van bestaande ondernemingen en regulering met betrekking tot openingsuren. Aangaande prijscontroles en promoties/kortingen blijkt de reglementering strenger te zijn in Frankrijk. Voor prijscontroles krijgt België dezelfde score als Duitsland en Nederland, voor promoties/kortingen scoort België weliswaar hoger dan Duitsland en Nederland. Een hoge reglementering zou de concurrentie in de sector kunnen temperen, met een mogelijks opwaartse impact op de prijzen aan de consument als gevolg. Met de afsluiting van het tweede luik van de zesde staatshervorming begin 2014 werden een aantal bevoegdheden op dit vlak geregionaliseerd in België (onder andere de toegangsvoorwaarden tot het beroep).

Zoals hierboven reeds aangehaald, hebben aankoopvoorwaarden een impact op de prijzen. Een voorbeeld hiervan zijn **territoriale leveringsbeperkingen (TLB)**. Dit zijn beperkingen die een leverancier oplegt en die een handelaar belemmeren om goederen vrijelijk af te nemen, met name in de landen van zijn keuze. Dergelijke leveringsbeperkingen kunnen leiden tot marktsegmentatie en kunnen aanzienlijke verschillen in groothandelsprijzen tussen landen tot gevolg hebben¹⁸³.

Het “Benelux Actieplan voor Banen en Groei” dat de drie Benelux-landen in april 2015 lanceerden, stelt zich tot doel de nog resterende barrières voor een interne detailhandel markt voor bedrijven en consumenten uit de weg te ruimen. Er wordt onder andere voorgesteld gezamenlijk op te treden tegen territoriale leveringsbeperkingen. In dit kader werd tussen oktober 2016 en april 2017 een enquête bij ondernemingen in de detailhandel met betrekking tot TLB op het niveau van de Benelux georganiseerd door het Secretariaat-Generaal van de Benelux en de ministeries van economische zaken in de drie Benelux-landen. De bedoeling van de enquête was om de aard en de omvang van het probleem te vatten. Kwantitatieve gegevens en openlijke informatie over concrete gevallen van TLB bestaan immers nauwelijks of niet, wat waarschijnlijk kan verklaard worden doordat het thema met voorzichtigheid en terughoudendheid benaderd wordt. Voor de enquête werd samengewerkt met relevante sectororganisaties, zoals Comeos in België, Detailhandel Nederland en de Confédération Luxembourgeoise du Commerce. De resultaten van deze enquête zullen in de loop van 2018 gepubliceerd worden.¹⁸⁴ De strikt vertrouwelijke enquête peilde onder andere naar de mogelijke invloed van TLB op bijvoorbeeld de consumptieprijzen, het aanbod, de winstmarges, de productkwaliteit, de levertermijn en de producteigenschappen.

In een recente mededeling van de Europese Commissie wordt bijvoorbeeld melding gemaakt van mogelijks ongeoorloofde TLB in België. Zo heeft de Europese Commissie op 30 november 2017 aan AB InBev meegedeeld dat zij vooralsnog van oordeel is dat de onderneming misbruik heeft gemaakt van haar machtspositie op de Belgische biermarkt door goedkopere invoer van haar Jupiler- en Leffe bier uit Nederland en Frankrijk naar België te belemmeren.¹⁸⁵ “De Commissie is met name bezorgd over een aantal handelspraktijken die AB InBev sinds ten minste 2009 toepast:

¹⁸³ Voor meer informatie, zie bijvoorbeeld: Secretariaat-Generaal Benelux (2017). “Benelux Detailhandel 2025 - Een Benelux-Thuismarkt als springplank voor groei - Kansen en uitdagingen voor een Benelux-Detailhandelsmarkt”.

¹⁸⁴ <http://www.benelux.int>.

¹⁸⁵ Bron: Persbericht Europese Commissie, “Antitrust: Commissie zendt AB InBev mededeling van punten van bezwaar wegens belemmering van goedkopere invoer van bier naar België.” (europa.eu/rapid/press-release_IP-17-5041_nl.pdf).

- AB InBev heeft de verpakking van Jupiler en Leffe in Nederland en Frankrijk veranderd, zodat het moeilijker wordt om die bieren in België te verkopen: zo is in Nederland de Franstalige tekst van de blikjes gehaald en in Frankrijk de Nederlandstalige tekst, om te vermijden dat ze worden verkocht in respectievelijk Franstalig en Nederlandstalig België.

- AB InBev heeft de toegang van Nederlandse retailers tot belangrijke producten en promoties beperkt zodat zij geen goedkoper bier op de Belgische markt kunnen brengen. InBev heeft bijvoorbeeld bepaalde producten niet of slechts in beperkte hoeveelheden aan Nederlandse retailers verkocht en bepaalde promoties niet aangeboden, wanneer de mogelijkheid bestond dat de Nederlandse retailers de producten in België zouden invoeren.”

“Het voorlopige standpunt van de Commissie (met betrekking tot AB InBev) is dat deze praktijken hebben geleid tot mededingingsbeperkende belemmeringen voor de handel en een opdeling van de eengemaakte markt van de EU langs nationale grenzen. Als dit wordt bevestigd, zou dit in strijd zijn met artikel 102 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (VWEU) op grond waarvan misbruik van een machtspositie verboden is.”

Samenvattend kunnen we stellen dat voor de verklaring van de hogere prijzen in België onder andere volgende factoren aangehaald kunnen worden: minder gunstige aankooprijzen en –voorwaarden, btw en andere belastingen (met bijvoorbeeld een veel hoger accijnsniveau voor sterke drank in België dan in de voornaamste buurlanden), ondernemingsstrategie (waarbij de belangrijkste en meest efficiënte speler op de Belgische markt een strategie van prijsvolger hanteert), geografische schaal of meer specifiek de omvang van de Belgische markt (waardoor minder schaalvoordelen spelen in België) en reglementering (op basis van de PMR indicator blijkt dat de Belgische retailmarkt meer gereguleerd is). Wat de minder gunstige aankooprijzen betreft, zouden onder meer territoriale leveringsbeperkingen een rol kunnen spelen. Dit zijn beperkingen die een leverancier oplegt en die een handelaar belemmeren om goederen vrijelijk af te nemen.

Wat de marges betreft, blijkt dat in vergelijking met de voornaamste buurlanden de bedrijfsmarge van de detailhandel in België in de beschouwde periode steeds lager lag dan in Nederland, doch hoger dan in Duitsland en Frankrijk.

Wat de loonkost per eenheid product betreft, blijkt deze in België lager uit te komen dan in Frankrijk en Duitsland, maar hoger dan in Nederland. Tussen 2012 en 2015 zijn de loonkosten per eenheid product wel sneller gestegen in België dan in Duitsland, terwijl ze gedaald zijn in Nederland en Frankrijk.

Het lijkt daarom interessant om in de toekomst de verklaringen in verband met de prijsverschillen nog verder te onderzoeken.

IV. Evolutie van het jaarlijks kostenpercentage¹⁸⁶ van consumentenkrediet

De FOD Economie volgt, op vraag van de minister van Economie, de evolutie van het jaarlijks kostenpercentage van consumentenkrediet op. Deze opvolging gebeurt aan de hand van periodieke enquêtes waarvan de resultaten zullen besproken worden in deel 4 van deze analyse. Als inleiding op deze bespreking wordt, in wat volgt, het algemeen kader van het consumentenkrediet gepresenteerd vanuit een aantal verschillende invalshoeken, echter zonder de bedoeling van volledig en allesomvattend te willen zijn.

In deel 1 wordt het consumentenkrediet gedefinieerd en de verschillende vormen van dit krediet besproken. Deel 2 besteedt aandacht aan de toegang tot het beroep van kredietgever of kredietbemiddelaar en de bescherming van de consument. In deel 3 wordt het consumentenkrediet gesitueerd binnen de financiering van de Belgische gezinnen, waarbij ook de evolutie van de uitstaande bedragen en van de uitstaande contracten van consumentenkrediet aan bod komt. Dit deel eindigt met een internationale vergelijking van de uitstaande schuld aan consumentenkrediet per hoofd van de bevolking. Andere invalshoeken waren mogelijk zoals bijvoorbeeld¹⁸⁷ de toegankelijkheid van de consument tot het consumentenkrediet, het risico voor de consument op overmatige schuldopbouw of de balansimplicaties van de verschillende vormen van consumentenkrediet voor de kredietgevers (en de weerslag hiervan op het JKP), maar deze worden in deze analyse niet besproken.

IV.1 Definitie en vormen van consumentenkrediet

IV.1.1 Wat is een consumentenkrediet?

Een consumentenkrediet is een krediet dat aan een consument wordt toegekend en dat geen hypothecair krediet is. Onder een consument wordt verstaan een natuurlijk persoon die gewoonlijk in België leeft, die voornamelijk handelt met een privédoel voor ogen en die het krediet gebruikt om een roerend goed (bijvoorbeeld een televisie) of een dienst (bijvoorbeeld een vakantiereis) te kopen of om, meer in het algemeen, een privé-uitgave te financieren (bijvoorbeeld het betalen van belastingen).¹⁸⁸

Het consumentenkrediet wordt geregeld door het Wetboek van Economisch Recht¹⁸⁹ (WER), meer bepaald de boeken I (Definities) en VII (Betalings- en kredietdiensten). In Boek I wordt het consumentenkrediet gedefinieerd als “het kre-

¹⁸⁶ Het jaarlijks kostenpercentage (JKP) is een intrestpercentage dat uitdrukt hoeveel een consumentenkrediet in totaliteit kost. Dit kostenpercentage is te vergelijken met een intrestpercentage op jaarbasis dat niet enkel rekening houdt met de intrestlast op zich maar ook met alle andere kosten zoals bijvoorbeeld dossierkosten. De kredietgever mag naast het JKP geen andere kosten meer aanrekenen voor het krediet. Dit neemt niet weg dat het JKP van het consumentenkrediet in sommige gevallen kan beïnvloed worden door het al dan niet onderschrijven door de consument-klant van bepaalde diensten zoals het (verplicht) openen van een zichtrekening (eventueel met loondomiciliëring), het afsluiten van verzekeringen (bijvoorbeeld een schuldsaldo verzekering, verzekering tegen ziekte, invaliditeit of werkloosheid) of andere diensten.

¹⁸⁷ De opsomming is niet-exhaustief.

¹⁸⁸ FOD Economie, Het consumentenkrediet, september 2015.

¹⁸⁹ Aan de grondslag van Wetboek van Economisch Recht ligt de (basis)wet van 28 februari 2013 (Wet tot invoering van het Wetboek van economisch recht). Het WER bestaat uit 18 boeken waarvan Boek I (Definities) en Boek VII (Betalings- en kredietdiensten) betrekking hebben op het consumentenkrediet. Via de wet van 19 april 2014 werd Boek VII in het WER ingevoegd (Belgisch Staatsblad van 28 mei 2014). Door de wet 22 april 2016 (wet houdende wijziging en invoering van bepalingen inzake consumentenkrediet en hypothecair krediet in verschillende boeken van het wetboek van economisch recht) worden een aantal kredieten, die voorheen als consumentenkrediet werden geregistreerd, actueel als hypothecair krediet beschouwd.

diet dat, ongeacht de benaming of de vorm, wordt verstrekt aan een consument en dat geen hypothecair krediet uitmaakt”.¹⁹⁰

Kredieten toegekend aan rechtspersonen worden niet beschouwd als consumentenkredieten in de betekenis van de wet. Ook kredieten verstrekt aan natuurlijke personen in het kader van hun beroepsactiviteiten (zoals bijvoorbeeld handelaars of zelfstandigen) zijn geen consumentenkredieten. Wanneer de natuurlijke persoon niet alleen in het kader van zijn beroepsactiviteiten handelt, maar ook een privédoel voor ogen heeft, zal het krediet als een consumentenkrediet gelden, wanneer het beroepsmatig gebruik ervan bijzaak is en het privédoel hoofdzaak.

Eind juni 2017 stond er in België voor 25,2 miljard euro aan consumentenkredieten uit, gespreid over 8,2 miljoen contracten¹⁹¹. Verdeeld over het aantal private huishoudens in België gaat het om ongeveer 5.173 euro¹⁹² per privaat huishouden. Het consumentenkrediet is als financieringsbron aanwezig in iedere vermogensklasse van huishoudens, van de minder vermogende tot de meer of sterk vermogende klasse¹⁹³. Ongeveer 5,5 miljoen personen, oftewel bijna de helft van de inwoners van België, hadden eind 2016 één of meerdere consumentenkredieten afgesloten, hoofdzakelijk in de leeftijdsklasse boven 35 jaar. Ongeveer 6,3 % van de uitstaande contracten was eind 2016 achterstallig.¹⁹⁴

IV.1.2 Vormen van een consumentenkrediet

Er zijn drie grote vormen van een consumentenkrediet¹⁹⁵, te weten de lening op afbetaling, de verkoop op afbetaling en de kredietopening:

- lening op afbetaling: een krediet waarbij de consument de beschikking krijgt over een geldbedrag om een aankoop of een uitgave te financieren (het doel van de lening is niet altijd gespecificeerd). Dit krediet wordt voor een bepaalde termijn toegestaan tegen een jaarlijks kostenpercentage waarbij de klant zich verbindt om periodiek (meestal maandelijks) kapitaal en intresten terug te betalen;
- verkoop op afbetaling: een krediet waarbij de consument de beschikking krijgt over een geldbedrag om een specifiek goed of dienst mee aan te kopen. Ook dit type van krediet wordt voor een bepaalde termijn toegestaan tegen een jaarlijks kostenpercentage waarbij kapitaal en intresten periodiek (meestal maandelijks) terugbetaald dienen te worden;
- kredietopening: een financiële reserve die, voor een bepaalde of onbepaalde duur, door een kredietgever ter beschikking wordt gesteld. Het krediet kan gepaard gaan met de aflevering van een kaart (kredietopening met kaart) of zonder de aflevering van een kaart (kredietopening zonder kaart). De kredietopening met kaart is een geldreserve (een krediet) verbonden aan een kaart waarmee betalingen kunnen gebeu-

¹⁹⁰ Wetboek Van Economisch Recht, Boek I, Titel 2, Hoofdstuk 5, Art. I.9., 54°.

¹⁹¹ FOD Economie, AD Statistiek-Statistics Belgium.

¹⁹² Op basis van cijfers van de FOD Economie (AD Statistiek-Statistics Belgium) waren er per 01.01.2017 (laatst beschikbaar cijfer) 4.877.805 private huishoudens in België.

¹⁹³ NBB, Economisch tijdschrift, “De vermogensverdeling in België: eerste resultaten van de tweede golf van de Household Finance and Consumption Survey (HFCS)”, September 2016. Op basis van de HFCS werd de samenstelling van het vermogen en de schulden van huishoudens geanalyseerd binnen 5 vermogenskwintielen. De schulden zijn hierbij opgesplitst in hypothecaire en niet-hypothecaire kredieten (waaronder het consumentenkrediet). De omvang van het niet-hypothecair krediet is in relatie tot het vermogen relatief groot voor het eerste vermogenskwintiel (huishoudens met het laagste vermogen) doch neemt stelselmatig af vanaf het tweede vermogenskwintiel. In het vijfde vermogenskwintiel (de hoge vermogens) is het relatief belang van het niet-hypothecair krediet zeer klein.

¹⁹⁴ NBB, Centrale voor kredieten aan particulieren, Statistieken 2016.

¹⁹⁵ In theorie is er nog een vierde vorm van consumentenkrediet, te weten de financieringshuur. Financieringshuur stelt de consument in staat om een lichamelijk roerend goed voor een bepaalde termijn te huren. Na afloop van de termijn heeft de consument de mogelijkheid het goed te kopen tegen een afgesproken prijs. Sedert 2013 wordt deze vorm van krediet niet langer aangeboden. Derhalve zal financieringshuur dan ook niet verder aan bod komen in deze analyse.

ren. De kredietopening zonder kaart is verbonden aan een zichtrekening via een (tijdelijke) geoorloofde debetstand op een rekening of via een doorlopend (meer permanent) krediet. De interesten van de kredietopening moeten steeds periodiek worden betaald. Voor de terugbetaling van het kapitaal zijn verscheidene formules mogelijk (bijvoorbeeld: formule met terugbetaling van het kapitaal (i) naar eigen keuze van de consument of (ii) door middel van betaling van een vast maandelijks bedrag dat al naargelang de kredietlijn wordt bepaald of (iii) volgens een percentage dat afhankelijk van het schuldsaldo wordt bepaald)¹⁹⁶.

IV.2 Reglementering ter bescherming van de consument

IV.2.1 Het verlenen van consumentenkrediet is een gereguleerd beroep

De toegang tot het beroep van kredietgever en kredietbemiddelaar in consumentenkrediet is gereguleerd. Enkel deze die een vergunning hebben bekomen (als kredietgever) van de Autoriteit voor Financiële Diensten en Markten¹⁹⁷ ("Financial Services and Markets Authority" of FSMA) of die ingeschreven zijn (als kredietbemiddelaar) bij diezelfde autoriteit kunnen optreden als kredietgever of kredietbemiddelaar in consumentenkrediet. Zelfs indien de kredietgever al over een andere vergunning beschikt (bijvoorbeeld als kredietinstelling) blijft een dergelijke vergunning nodig. Naast de NBB, die verantwoordelijk is voor het toezicht op de financiële instellingen, staat de FSMA ook in voor het toezicht op de financiële markten, financiële informatie van vennootschappen, gedragstoezicht, producttoezicht, toezicht op de financiële dienstverleners en tussenpersonen, toezicht op de aanvullende pensioenen en draagt zij bij tot een betere financiële vorming). Daarnaast is de FOD Economie bevoegd voor de controle op de wetgeving inzake de kredietverlening alsook de instantie waar consumenten, in geval van problemen met kredietgevers of kredietbemiddelaars, klacht kunnen indienen¹⁹⁸.

Er zijn een groot aantal spelers actief op de markt van het consumentenkrediet. Zoals hiervoor reeds aangehaald, kan het krediet rechtstreeks (direct) verleend worden door kredietgevers in consumentenkrediet of onrechtstreeks (indirect) via de tussenkomst van kredietbemiddelaars.

Kredietgevers in consumentenkrediet zijn onder meer banken, financieringsmaatschappijen al dan niet verbonden aan automobielconcerns en andere. Zelfs de sociale dienst van een werkgever kan, voor zover hij aan werknemers leningen toekent, als kredietgever in consumentenkrediet beschouwd worden.

Vaak komt het afsluiten van een consumentenkrediet echter tot stand via een kredietbemiddelaar, een tussenpersoon die kan optreden als een verbonden agent (biedt producten aan van één kredietgever), een kredietmakelaar (biedt op onafhankelijke wijze producten aan van verschillende kredietgevers)¹⁹⁹ of als een agent in een nevenfunctie. Een agent in nevenfunctie is een persoon die in hoofdactiviteit goederen en diensten van niet-financiële aard verkoopt en als nevenactiviteit als kredietbemiddelaar in consumentenkrediet optreedt. Zoals hiervoor reeds werd aangehaald is ook de activiteit van kredietbemiddelaar gereguleerd.

¹⁹⁶ Beroepsvereniging van het Krediet, Gids van het consumentenkrediet, januari 2017.

¹⁹⁷ De FSMA is sedert 1 november 2015 bevoegd voor de toegang tot het beroep van kredietgever en kredietbemiddelaar in consumentenkrediet. Voordien viel deze materie onder de bevoegdheid van de FOD Economie.

¹⁹⁸ Vooraleer klacht in te dienen bij de FOD Economie, heeft de consument de mogelijkheid om verhaal te zoeken bij Ombudsfin, de ombudsman voor consumentengeschillen in financiële aangelegenheden tegen aangesloten financiële instellingen, en dit indien een eerste lijngesprek tussen de kredietgever / kredietbemiddelaar en de consument niets heeft uitgehaald.

¹⁹⁹ Website FSMA, Bemiddelaars in consumentenkrediet.

IV.2.2 Bescherming van de consument^{200 201}

De wet op het consumentenkrediet biedt bescherming aan de consument-kredietnemer, zelfs vóór het afsluiten van de kredietovereenkomst.

Reclame voor consumentenkrediet moet aan welbepaalde voorwaarden voldoen. Identiteit- en adresgegevens van de kredietgever dienen vermeld te worden, alsook de kredietvorm en de kredietvoorwaarden (onder meer het kredietbedrag, de looptijd, het jaarlijks kostenpercentage en andere). De reclame dient altijd de boodschap “Let op, geld lenen kost ook geld” te vermelden. De vermelding “gratis krediet” is verboden, in plaats daarvan dient geafficheerd te worden dat het jaarlijks kostenpercentage (JKP) 0 % bedraagt. De wet verbiedt eveneens reclame die een consument, die het hoofd niet kan bieden aan zijn schulden, aanzet tot het opnemen van krediet alsook bepaalde andere vormen van reclame.

Leuren voor kredietovereenkomsten aan de woonplaats en op de werkplaats van de consument is verboden behalve wanneer de consument zelf schriftelijk een kredietgever (of een kredietbemiddelaar) heeft uitgenodigd.

Na indiening van een kredietaanvraag voor een consumentenkrediet heeft de kredietgever of de kredietbemiddelaar de verplichting tot informatieverstrekking en raadgeving (het krediet zoeken dat het best aan de financiële situatie van de kredietaanvrager is aangepast). De kredietgever of de kredietbemiddelaar dient eveneens een solvabiliteitsonderzoek te doen om na te gaan of de kredietaanvrager het krediet kan terugbetalen.

Het jaarlijks kostenpercentage dat maximaal mag worden aangerekend voor een consumentenkrediet is beperkt bij wet. Er mag geen kostenpercentage aangerekend worden dat het wettelijk vastgelegde maximum overschrijdt. Afhankelijk van de kredietvorm en het kredietbedrag, zijn er verschillende maxima van toepassing voor het consumentenkrediet.

Tabel 26. Wettelijk maximum jaarlijks kostenpercentage voor de verschillende vormen van consumentenkrediet

(In %)

	Verkoop op afbetaling	Lening op afbetaling	Kredietopening met kaart	Kredietopening kaart	zonder
tot 1.250 euro	18,50	18,50	14,50	10,50	
meer dan 1.250 euro tot 5.000 euro	12,50	12,50	12,50	9,50	
meer dan 5.000 euro	10,00	10,00	11,50	9,50	

Bron: FOD Economie.

Bij het sluiten van de kredietovereenkomst dient de handtekening van de kredietaanvrager te worden voorafgegaan door de vermelding “gelezen en goedgekeurd voor ... euro terug te betalen” (voor kredieten op afbetaling) of de vermelding “gelezen en goedgekeurd voor ... euro op krediet” (voor kredietopeningen). De kredietovereenkomst moet een aflossingsplan bevatten dat voor elke terugbetaling het bedrag van het afgeloste kapitaal en van de kosten van het krediet vermeldt, alsook het schuldsaldo na iedere betaling. De kredietgever mag het geld niet op voorhand ter beschikking stellen om de kredietaanvrager onder druk te zetten om te tekenen. Ook mag het geld niet in contanten worden uitbetaald maar dient via een overschrijving of een cheque ter beschikking worden gesteld.

Na ondertekening van de kredietovereenkomst heeft de kredietnemer een bedenktijd van 14 dagen om het krediet op te zeggen, zonder vermelding van een reden, mits het sturen van een aangetekend schrijven.

Ook voor een borgstelling ten gunste van een kredietnemer van consumentenkrediet zorgt de wet voor bijkomende bescherming. Zo moet de borg(steller) zich onder meer enkel voor een welbepaald bedrag verbinden en dient hij een exemplaar van de kredietovereenkomst te ontvangen. Voor een kredietovereenkomst van onbeperkte duur, geldt de borgstelling voor maximaal vijf jaar. Vernieuwing is enkel mogelijk mits toestemming van de borgsteller.

²⁰⁰ Beroepsvereniging van het Krediet, Gids van het consumentenkrediet, blz. 26, januari 2017.

²⁰¹ De opsomming van de verschillende beschermingsmaatregelen is niet-exhaustief.

In het kader van de totstandkoming van de kredietovereenkomst, mag de kredietgever gegevens met betrekking tot de persoonlijke levenssfeer van de kredietnemer enkel gebruiken indien deze hem in staat stellen om de financiële toestand en de terugbetalingscapaciteiten van de kredietnemer te beoordelen. De kredietnemer heeft het recht deze persoonlijke gegevens te kennen en te laten verbeteren mochten ze fout zijn.

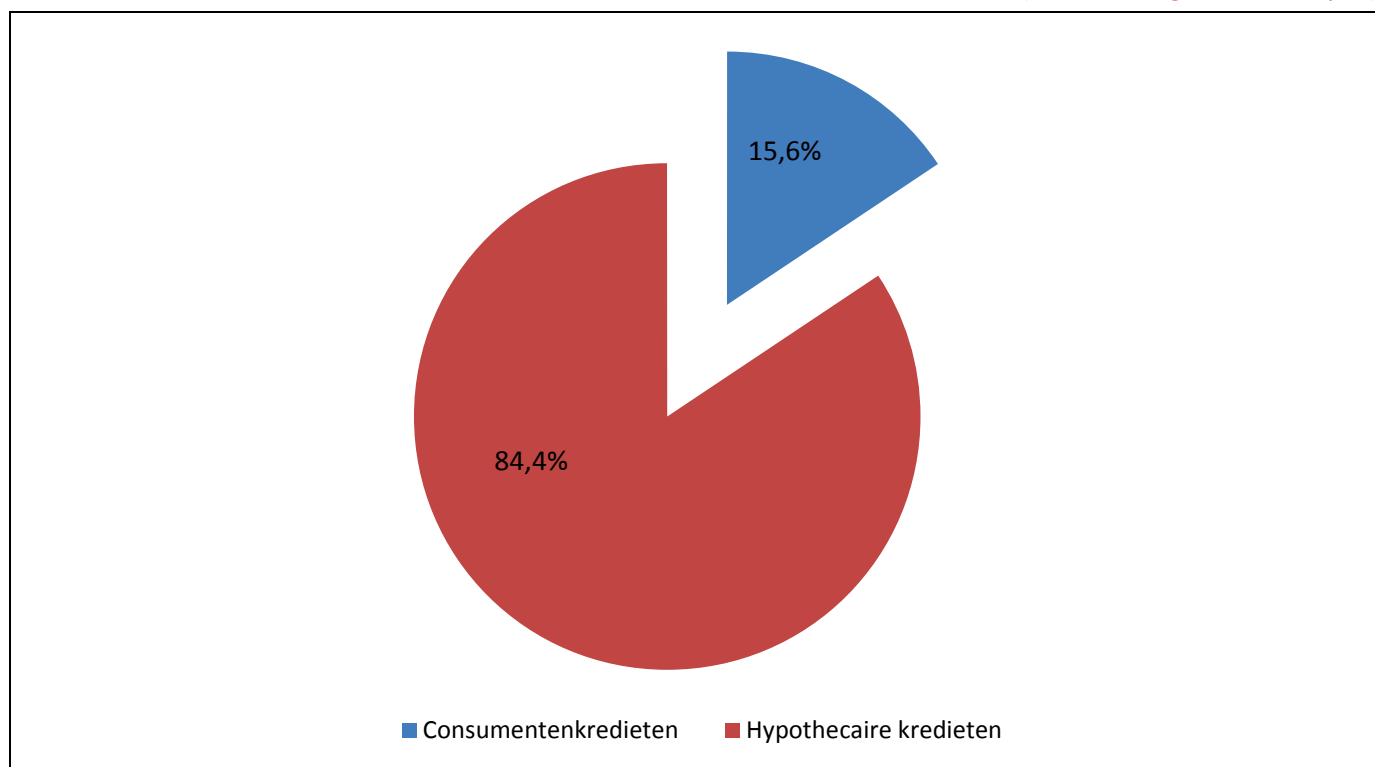
IV.3 De markt voor consumentenkrediet in België

IV.3.1 Situering van het consumentenkrediet in de financiering van de Belgische gezinnen

De hypothecaire kredieten en de consumentenkredieten zijn twee belangrijke bronnen van financiering voor Belgische gezinnen. Binnen het totaal van deze twee financieringsbronnen vertegenwoordigen de consumentenkredieten eind 2016 een aandeel van 15,6 % tegenover 84,4 % voor hypothecaire kredieten²⁰².

Grafiek 43. Situering van het consumentenkrediet binnen twee voorname financieringsbronnen van gezinnen (eind 2016)

(In % van de toegekende kredietlijnen)

Bron: NBB (Centrale voor kredieten aan particulieren).

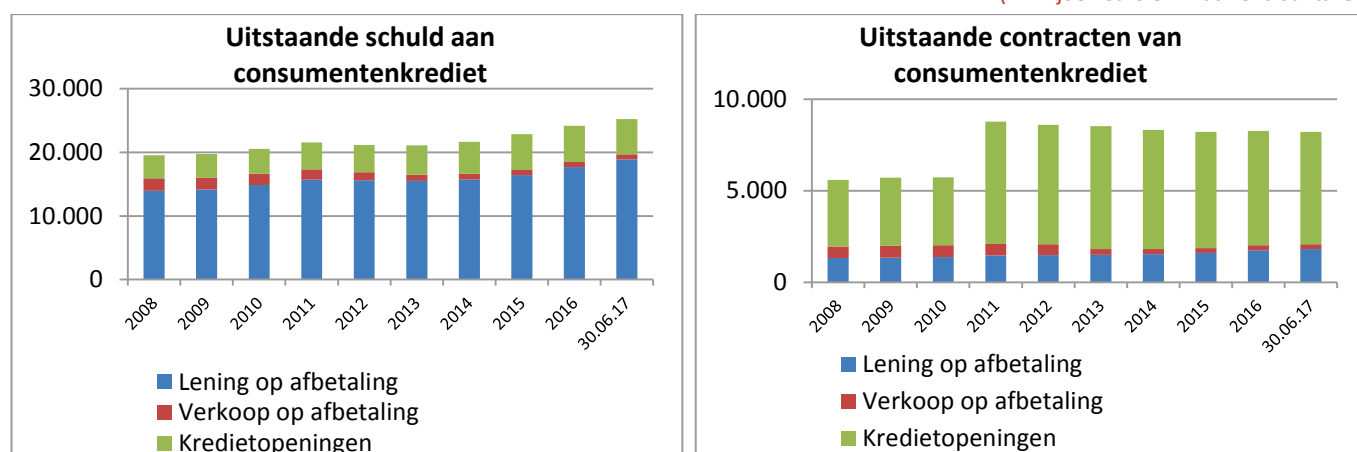
²⁰² Berekening op basis van gegevens van de Centrale voor kredieten aan particulieren (statistieken 2016) waarbij de verhouding tussen beide financieringsvormen berekend werd op basis van de toegekende kredietlijnen.

IV.3.2 Evolutie van de uitstaande schulden aan en van het aantal uitstaande contracten van consumentenkrediet²⁰³

Eind juni 2017 stond er in België voor een bedrag van 25.233,1 miljoen euro aan consumentenkredieten uit (uitstaande schuldmassa), gespreid over 8.219.017 contracten. De leningen op afbetaling waren de belangrijkste vorm van consumentenkrediet (18.899,70 miljoen euro of 74,9 % van het totaal uitstaand bedrag aan consumentenkrediet), gevolgd door de kredietopeningen (5.533,50 miljoen euro of 21,9 %) en de verkopen op afbetaling (799,90 miljoen euro of 3,2 %). Tussen 2011 en juni 2017 nam het totaal uitstaande bedrag aan consumentenkrediet toe met 16,9 %. In diezelfde periode zijn de uitstaande schulden van kredietopeningen en van leningen op afbetaling toegenomen met respectievelijk 30,5 en 20,3 % terwijl het uitstaand bedrag aan verkopen op afbetaling gedaald is met 49,7 %.

Grafiek 44. Evolutie van de uitstaande schulden aan en van het aantal uitstaande contracten van consumentenkrediet

(In miljoen euro en in duizend aantallen)

Bron: FOD Economie (AD Statistiek-Statistics Belgium).

Eind juni 2017 stonden er in België 8.219.017 contracten van consumentenkrediet uit. Op basis van het aantal uitstaande contracten waren de kredietopeningen²⁰⁴ de belangrijkste vorm van consumentenkrediet (6.136.757 of 74,7 % van het totaal aantal uitstaande contracten). De leningen op afbetaling en de verkopen op afbetaling waren goed voor respectievelijk 1.818.679 (22,1 %) en 263.581 contracten (3,2 %). Tussen 2011 en juni 2017 nam het totaal aantal uitstaande contracten af met 6,5 %. In diezelfde periode is het aantal contracten van leningen op afbetaling toegenomen met respectievelijk 24,5 % terwijl het aantal contracten verkopen op afbetaling en kredietopeningen gedaald is met respectievelijk met 58,6 en 8,1 %.

IV.3.3 Evolutie van de uitstaande schuld aan consumentenkrediet per contract

Eind juni 2017 bedroeg het uitstaand bedrag aan consumentenkrediet per contract 3.070,10 euro. De uitstaande schuld per contract verschilt echter sterk per type van krediet: 10.391,90 euro voor de lening op afbetaling, 3.034,50 euro voor de verkoop op afbetaling en 901,70 euro voor de kredietopening. Tussen 2011 en juni 2017 is het uitstaand

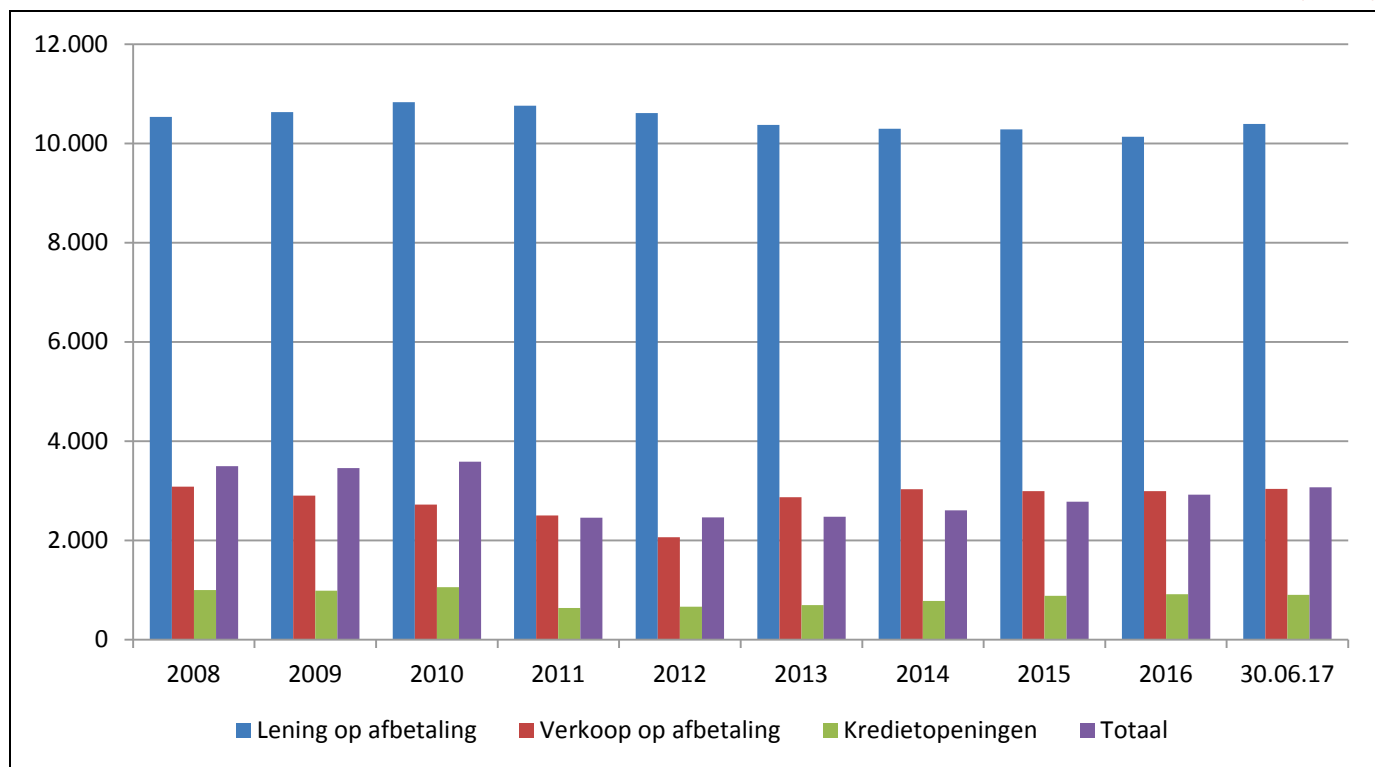
²⁰³ Door omzetting naar Belgisch recht van een Europese richtlijn werd de wet van 13 juni 2010 (Wet tot wijziging van de wet van 12 juni 1991 op het consumentenkrediet) van kracht op 1 december 2010. Eén van de gevolgen van deze wet is dat het aantal kredietovereenkomsten die binnen het toepassingsgebied van deze wet vallen aanzienlijk is gestegen, zij het door de verruiming van de definities, zij het door de uitbreiding van het toepassingsgebied van de nieuwe wet. Concreet houdt dit in dat de statistieken consumentenkrediet van de AD Statistiek-Statistics Belgium van de periode voor 2011 niet volledig te vergelijken zijn met deze vanaf 2011. Zo nam het aantal uitstaande contracten van consumentenkrediet tussen 2010 en 2011 toe met 53,0 %, het aantal uitstaande contracten kredietopeningen zelfs met 79,8 %, voornamelijk als gevolg van een ruimere definitie voor de debetsaldi op zichtrekeningen. Derhalve wordt de evolutie van de uitstaande schuld, van het aantal uitstaande contracten en van de uitstaande schuld per contract geanalyseerd vanaf 2011 en dit tot juni 2017.

²⁰⁴ Tussen 2010 en 2011 nam het aantal uitstaande contracten van kredietopening toe met 2.964.400. Meer informatie hierover in de voorgaande voetnoot.

bedrag per contract toegenomen met 25,0 %. Voor de leningen op afbetaling is de uitstaande schuld per contract in diezelfde periode gedaald met 3,4 % terwijl de uitstaande schuld per contract voor de kredietopeningen en de verkopen op afbetaling gestegen is met respectievelijk 42,0 en 21,3 %.

Grafiek 45. Evolutie van de uitstaande schuld aan consumentenkrediet per contract

(In euro)

Bron: FOD Economie (AD Statistiek-Statistics Belgium), eigen berekeningen.

IV.3.4 Internationale situering: Uitstaande bedragen aan consumentenkrediet per hoofd van de bevolking

De internationale situering is gebaseerd op gegevens van het European Credit Research Institute (ECRI)²⁰⁵. Deze cijfers werden aangeleverd door de BvK. De meest recente cijfers dateren van 2016. De berekeningen slaan op het uitstaand bedrag aan consumentenkrediet per hoofd van de bevolking. Op basis van deze ECRI-data bedroeg de uitstaande schuld aan consumentenkrediet voor België per hoofd van de bevolking 2.137 euro in 2016. Ter vergelijking, op basis van de cijfers van de FOD Economie bedroeg in 2016 de uitstaande schuld voor België 2.135 euro per hoofd van de bevolking²⁰⁶, oftewel een bedrag quasi gelijk aan het bedrag berekend door de BvK/ECRI.

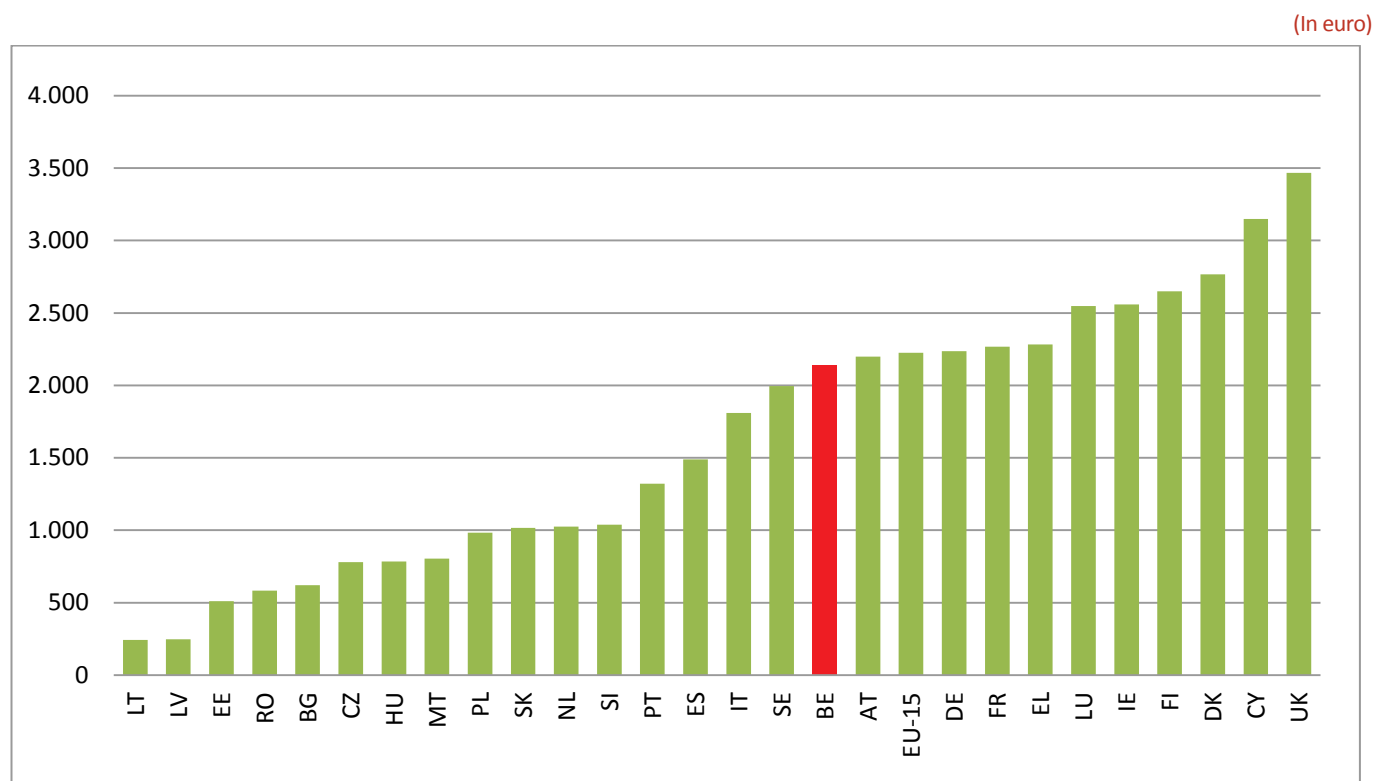
Binnen het spectrum van de EU-27 situeert België zich in 2016, met een uitstaand bedrag aan consumentenkrediet per hoofd van de bevolking van 2.137 euro, in de middengroep van landen, enerzijds tussen Litouwen en Letland (met een uitstaand bedrag van minder dan 500 euro) en anderzijds landen zoals Cyprus en het Verenigd Koninkrijk (met een uitstaand bedrag van meer dan 3.000 euro). Ten overstaan van de voornaamste buurlanden ligt het uitstaand bedrag aan consumentenkrediet per hoofd van de bevolking in België hoger dan in Nederland (1.025 euro) doch lager dan in

²⁰⁵ Het European Credit Research Institute (ECRI), gevestigd in Brussel, is een (non-profit) onderzoeksinstituut die geleid wordt door het Centre for European Policy Studies (CEPS), een denktank en forum voor debat rond EU-aangelegenheden. Het ECRI doet analyserwerk rond de structuur, reglementering en evolutie van (retail) markten van financiële diensten in Europa zoals consumentenkrediet en hypothecair krediet.

²⁰⁶ Op 01.01.2017 telde België, op basis van cijfers van de FOD Economie (AD Statistiek-Statistics Belgium) 11.322.088 inwoners.

Frankrijk (2.267 euro) en Duitsland (2.237 euro). Ook ten overstaan van de EU-15 (2.225 euro) ligt het uitstaand bedrag in België lager.

Grafiek 46. Uitstaand bedrag aan consumentenkrediet per hoofd van de bevolking (2016)

Bron: Beroepsvereniging van het Krediet (BvK) op basis van gegevens van het European Credit Research Institute (ECRI).

IV.4 Enquête naar de evolutie van het jaarlijks kostenpercentage voor een aantal “getuigen” van consumentenkrediet

De FOD Economie volgt, op vraag van de Minister van Economie, op semestriële basis de evolutie van het jaarlijks kostenpercentage van consumentenkrediet op. Om deze opvolging te verzekeren werd, in overleg met de Beroepsvereniging van het Krediet (BvK), deelvereniging van de Belgische federatie van de financiële sector (Febelfin), een enquête ontwikkeld.

Voor de verschillende vormen van consumentenkrediet werden, met uitzondering van de financieringshuur²⁰⁷, vier “getuigen” weerhouden die representatief zijn voor de verschillende vormen van dit krediet, zowel inzake bedrag, looptijd als mogelijke andere modaliteiten:

- de autofinanciering als “getuige” voor de verkoop op afbetaling (bedrag: 15.000 euro met een looptijd van 48 maanden);
- de lening op afbetaling (bedrag: 10.000 euro met een looptijd van 48 maanden);
- de kredietopening met kaart (bedrag: 2.000 euro met een looptijd van onbepaalde duur);
- de kredietopening zonder kaart (bedrag: 1.250 euro met een looptijd van onbepaalde duur).

²⁰⁷ Aangezien vanaf 2013 geen nieuwe contracten voor financieringshuur meer werden afgesloten, werd deze vorm van consumentenkrediet uiteraard niet opgenomen in de selectie van “getuigen”.

Het bevroegde jaarlijks kostenpercentage is het standaardtarief (het “geafficheerde” tarief) dat voor dat type van consumentenkrediet van toepassing is zonder verrekening van kortingen²⁰⁸.

Daar de kredietgevers kunnen verschillen naargelang de vorm van consumentenkrediet²⁰⁹ werd voor elke “getuige” een aparte lijst van te enquêteren financieringsmaatschappijen samengesteld. Deze maatschappijen vertegenwoordigen tezamen een substantieel gedeelte (minimaal 80 %) van het aanbod van een welbepaalde vorm van consumentenkrediet. Voor het bepalen van het aantal contracten per type van consumentenkrediet en per kredietgever werd teruggegrepen naar statistieken van de AD Statistiek – Statistics Belgium en de BvK.

Voor de kredietopening worden twee lijsten van te bevroegen kredietgevers samengesteld daar het aanbod van kredietopeningen zonder kaart haast uitsluitend door banken plaatsvindt terwijl deze met kaart zowel door banken als door andere kredietgevers gebeurt. Voor de kredietopeningen met kaart zijn 7 en voor de kredietopeningen zonder kaart 8 kredietgevers bevroegd. Voor beide lijsten is de responsgraad steeds 100 %.

Voor de autofinanciering (19 namen) en de lening op afbetaling (13 namen) zijn de namen van de bevroegde kredietgevers in zekere mate gemeenschappelijk. De lijst van de geënquêteerde kredietgevers voor de autofinanciering wordt echter nog verder aangevuld met een aantal financieringsmaatschappijen die deel uitmaken van automobielconcerns die in die hoedanigheid enkel autofinancieringen afsluiten voor kopers van wagens geproduceerd door dergelijke concerns. Ook hier is de responsgraad steeds 100 %.

Twee maal per jaar (in januari voor de situatie per 31/12 en in juli voor de situatie per 30/06) wordt de enquête afgenomen. De eerste enquête vond plaats in januari 2016. Vier enquêterondes zijn ondertussen afgenomen en verwerkt. De enquête van januari 2018, die peilt naar het jaarlijks kostenpercentage per 31.12.2017 is, bij het afsluiten van de redactie van dit jaarverslag, nog niet verwerkt.

Voor de analyse van de resultaten werd voor elke kredietvorm een gewogen gemiddeld JKP berekend waarbij de weging gestoeld is op het aantal nieuw afgesloten contracten per kredietgever.

Uit de eerste vier enquêtes komen volgende bevindingen naar voor:

- Het gewogen gemiddelde JKP van een consumentenkrediet in de vorm van een verkoop op afbetaling, aangaan ter financiering van een specifiek (roerend) goed of dienst (hier: een autofinanciering), is lager dan het gewogen gemiddelde tarief van een consumentenkrediet in de vorm van een lening op afbetaling dat een meer algemene financieringsdoelstelling heeft; het JKP van een verkoop op afbetaling kan echter sterk fluctueren en is afhankelijk van het type van product of goed dat gefinancierd wordt;
- Het gewogen gemiddelde JKP voor een autofinanciering is gedaald van 2,77 % (per 31.12.2015) naar 2,36 % (per 30.06.2017); er is een grote mate van concurrentie tussen de verschillende bevroegde kredietgevers (19 in aantal) waarbij de tarieven per 30.06.2017 fluctueren tussen 1,29 % minimaal en 4,49 % maximaal; het wettelijk toegestane tarief voor deze vorm van consumentenkrediet bedraagt 10,00 %;
- Het gewogen gemiddelde JKP voor een lening op afbetaling is tussen 31.12.2015 en 30.06.2017 gedaald van 8,50 % naar 7,75 %; de tarieven van de bevroegde financieringsmaatschappijen variëren tussen 5,43 % minimaal en 10 % maximaal per 30.06.2017; het wettelijk toegestane tarief voor deze vorm van consumentenkrediet bedraagt 10 %; 5 van de 13 ondervraagde financieringsmaatschappijen rekenen effectief dit maximale tarief aan.
- Het gewogen gemiddelde JKP voor een kredietopening met kaart schommelt tussen 31.12.2015 en 30.06.2017 tussen 12,48 % minimaal en 12,50 % maximaal en is hiermee quasi gelijk aan het wettelijk toegestane tarief

²⁰⁸ In de praktijk genieten sommige klanten echter wel van kortingen op het jaarlijks kostenpercentage, bijvoorbeeld om solvabiliteits- of commerciële redenen voor de kredietgever in kwestie.

²⁰⁹ Niet iedere kredietgever biedt elke vorm van consumentenkrediet aan. Sommige kredietgevers bieden slechts één vorm van dit krediet aan zoals bijvoorbeeld kredietgevers verbonden aan automobielconcerns die enkel autofinancieringen aanbieden.

voor deze vorm van consumentenkrediet (12,50 %); 4 van de 7 bevraagde financieringsmaatschappijen rekenen per 30.06.2017 ook effectief het wettelijk toegestane tarief aan;

- Het gewogen gemiddelde JKP voor kredietopeningen zonder kaart bedraagt 9,94 % voor de vier rapporteringsperiodes en benadert hiermee enigszins het wettelijk toegestane tarief voor deze vorm van consumentenkrediet (10,50 %); 3 van de 6 bevraagde financiële instellingen rekenen hierbij wel degelijk het wettelijk toegestane tarief aan per 30.06.2017;

Tabel 27: Evolutie van het jaarlijks kostenpercentage voor een aantal “getuigen” van consumentenkrediet op basis van periodieke enquêtes afgenomen door de FOD Economie

(In %)

	Wettelijk max. tarief (01.06.2016)	Wettelijk max. tarief (01.12.2015)	Enquête per 31.12.2015	Enquête per 30.06.2016	Enquête per 31.12.2016	Enquête per 30.06.2017
Verkoop op afbetaling (autofinanciering)	10,00	10,00	2,77	2,30	2,25	2,36
Lening op afbetaling	10,00	10,00	8,50	7,96	7,80	7,75
Kredietopening met kaart	12,50	12,50	12,50	12,49	12,48	12,48
Kredietopening zonder kaart	10,50	10,50	9,94	9,94	9,94	9,94

Bron: Enquête FOD Economie, eigen berekeningen.

Volgens de Beroepsvereniging van het Krediet (BvK) bepaalt iedere kredietgever zelf de hoogte van het geafficheerde JKP op basis van eigen criteria zoals de kostprijs van het geld (bijvoorbeeld de EURIBOR²¹⁰, de swaprente²¹¹), de evolutie van de interne kosten, de beoogde winstmarge, het commercieel beleid of andere criteria.

Uit de enquête blijkt dat consumentenkredieten die een meer specifieke financieringsdoelstelling hebben (bijvoorbeeld een autofinanciering), waarbij het gefinancierde goed eventueel in pand kan worden genomen, doorgaans van een lager JKP genieten dan consumentenkredieten die een meer algemene financieringsdoelstelling hebben (bijvoorbeeld een lening op afbetaling of een kredietopening). Onder meer de solvabiliteit van de kredietnemer, de looptijd van het krediet (bepaalde of onbepaalde duur waarbij het JKP voor een krediet met een onbepaalde duur doorgaans hoger uitvalt), de flexibiliteit in gebruik (bijvoorbeeld de mogelijkheid tot weder opname van het krediet) en de terugbetalingsmodaliteiten van kapitaal en intresten kunnen een belangrijke rol spelen in de hoogte van het JKP. Kredietopeningen, die in een aantal gevallen van onbepaalde duur zijn, die flexibel in gebruik zijn en die doorgaans van soepele terugbetalingsmodaliteiten van het kapitaal genieten, en dus met andere woorden risicovoller zijn voor de kredietgever, kennen dan ook hogere jaarlijkse kostenpercentages die het wettelijk maximum voor deze vorm van krediet benaderen of er zelfs gelijk aan zijn.

²¹⁰ De EURIBOR (Euro Interbank Offered Rate) tarieven zijn de gemiddelde rente tarieven waartegen een groot aantal Europese banken elkaar leningen in euro's verstrekken. Hierbij gelden verschillende looptijden: 1 tot 2 weken, 1 tot 3 maanden, 6 maanden, 9 maanden en 12 maanden.

²¹¹ De swaprente is de vaste rente die wordt betaald (“geruild”) voor een stroom van betalingen gebaseerd op de variabele (doorgaans de) EURIBOR-rente op 6 maanden. Swapcontracten (en de bijhorende swaprente) zijn voor diverse looptijden beschikbaar en fungeren als maatstaf voor de “risicovrije” rente over deze looptijden (de swapcurve). Aangezien enkel de rentebetalingen en niet de hoofdsom wordt uitgewisseld is het kredietrisico immers beperkt. De swaprente voor een bepaalde looptijd volgt uit de marktverwachtingen voor de variabele rente over die looptijd.

Lijst van afkortingen

ABEX	Associatie van Belgische Experten
AD Statistiek-Statistics Belgium	Algemene Directie Statistiek van de FOD Economie
AE	Allocatieve efficiëntie
AT	Oostenrijk
Bbp	Bruto binnenlands product
BCZ	Belgische Confederatie van de Zuivelindustrie
BE	België
BG	Bulgarije
BIBF	Beroepsinstituut van erkende boekhouders en fiscalisten
BIPT	Belgisch Instituut voor Postdiensten en Telecommunicatie
BMA	Belgische Mededingingsautoriteit
BRUGEL	Brusselse regulator voor energie (BRUssel Gas ELEktriciteit)
BS	Belgische Staatsblad
Btw	Belasting over toegevoegde waarde
BvK	Beroepsvereniging van het Krediet
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek (Nederland)
CEPS	Centre for European Policy Studies
CKP	Centrale voor Kredieten aan Particulieren
COICOP	Classificatie van individuele verbruiksfuncties, zoals toegepast aan de behoefte van de GICP's
CP	COICOP
CPI	Consumptieprijsindex
CRC	Conferentie van regulatoren voor de elektronische communicatiesector
CREG	Commissie voor de Regulering van de Elektriciteit en het Gas
CRB	Centrale Raad voor het Bedrijfsleven
CSPE	Contribution au Service Public de l'Électricité (Frankrijk)
CWaPE	Commission wallonne pour l'Energie
CY	Cyprus
CZ	Tsjechië
Destatis	Statische Bundesamt (Duitsland)
DE	Duitsland

DG GROW	Directoraat-generaal Interne Markt, Industrie, Ondernemerschap en Midden- en Kleinbedrijf
DK	Denemarken
EA19	Eurozone
EAN	European Article Numbering
EC	Europese Commissie
ECB	Europese Centrale Bank
ECRI	European Credit Research Institute
EE	Estland
EER	Europese Economische Ruimte
EGCW	Expertengroep Concurrentievermogen en Werkgelegenheid
EL	Griekenland
ES	Spanje
ESE	Enquête naar de structuur van de ondernemingen
ETCR	Energy, Transport and Communications Regulation
EU	Europese Unie
EU-28	Europese Unie (28 landen)
EUR	Euro
EURIBOR	Euro Interbank Offered Rate
Eurostat	Statistical Office of the European Commission
Febelfin	Belgische Federatie van de financiële sector
FOD Economie	Federale Overheidsdienst Economie, K.M.O., Middenstand en Energie
FPB	Federaal Planbureau
FR	Frankrijk
FSMA	Financial Services and Markets Authority
GICP	Geharmoniseerde index der consumptieprijzen
GJG	Gemiddelde jaarlijkse groei
GZI	Gezondheidsindex
HFCS	Household Finance and Consumption Survey
HICP	Harmonised Index of Consumer Prices
HI	Hectoliter
HR	Kroatië

HU	Hongarije
IAB	Instituut van de Accountants en de Belastingconsulenten
IE	Ierland
IEA	International Energy Agency
IMF	Internationaal Monetair Fonds
INR	Instituut voor de Nationale Rekeningen
Insee	Institut national de la statistique et des études économiques (Frankrijk)
IOT	Input-output tabellen
ISIC	International Standard Industrial Classification of All Economic Activities (United Nations)
ISP	Internet service provider
IT	Italië
JKP	Jaarlijks kostenpercentage
K1	Eerste kwartaal
K2	Tweede kwartaal
K3	Derde kwartaal
K4	Vierde kwartaal
KB	Koninklijk Besluit
kWh	Kilowattuur
LT	Lithouwen
LU	Luxemburg
LV	Letland
MAR	Minimum genormaliseerd rekeningenstelsel
MIVB	Maatschappij voor het Intercommunaal Vervoer te Brussel
MPI	Marktperformantie-index
MT	Malta
MWh	Megawattuur
NACE	Economische activiteiten nomenclatuur in de Europese Gemeenschap
NBB	Nationale Bank van België
NCPI	Nationale consumptieprijsindex
NEIG	Niet-energetische industriële goederen
NL	Nederland

NMR	Non-manufacturing regulation
OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
OPEC	Organization of Petroleum Exporting Countries
PCM	Price Cost Margin
PL	Polen
PMR	Product Market Regulation
PT	Portugal
RI	Restrictiviteitsindicator
RO	Roemenië
RSZ	Rijksdienst voor Sociale Zekerheid
SE	Zweden
SI	Slovenië
SK	Slowakije
STRI	Service Trade Restrictiveness Index
SUT	Supply and Uses Tabel
TEC	Transport En Commun (Société régionale wallonne du transport)
TICGN	Taxe Intérieure sur Consommation de Gaz Naturel (Frankrijk)
TLB	Territoriale leveringsbeperkingen
UK	Verenigd Koninkrijk
USD	United States dollar
USDA	United States Department of Agriculture
VREG	Vlaamse regulator van de elektriciteits- en gasmarkt
Vte	Voltijds equivalent
VWEU	Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie
WER	Wetboek van Economisch Recht

Bijlagen

Bijlage 1: Overzicht van de prijsbewegingen van producten en diensten tussen 2016 en 2017

(Rangschikking in dalende volgorde van prijsstijging)

Benaming	Inflatie in %
Andere brandstoffen	20,7
Vullingen van caviteiten	19,5
Vloeibare brandstoffen	18,7
Boter	16,6
Vakantiedorpen	14,5
Petroleumgas	13,3
Diesel	13,3
Andere tabakswaaren	9,6
Gedroogde, gerookte of gezoute vis en zeevruchten	8,9
Elektriciteit	7,9
Weekend aan zee	7,1
Benzine	7,0
Verse of gekoelde vis	6,9
Dagbladen	6,6
Biljet (bus)	6,4
Diepgevroren vis	6,1
Diepgevroren zeevruchten	5,8
Eieren	5,7
Water (verbruik)	5,5
Voetbalwedstrijd eerste klasse (nationaal)	5,1
Eendagsattracties (andere)	5,0
Lidgeld sportclub	4,9
Key card	4,8
Lelies	4,6
Ficus	4,6
Gouden trouwring	4,3
Camping	4,2
Popconcerten	4,2
Wijn op basis van ander fruit	4,1
Sigaretten	4,0
Vensterglas	4,0
Geconcentreerde melk, melk in poeder	4,0
Aardgas	3,9
Autoband	3,9
Alstroemeria	3,8
Bijdrage ziekteverzekering	3,8
Cement	3,7
Gitaar	3,7
Salade niçoise	3,6
Veearts: raadpleging	3,4
Bundle (telecom)	3,4
Vol-au-vent	3,4
Zwembad	3,4

Benaming	Inflatie in %
DVD (muziek of film)	3,3
Festivals	3,3
Kant-en-klare maaltijden	3,2
Jaarabonnement trein 45 km	3,2
Telefoongesprekken via toestel	3,2
Tulpen	3,2
Reisbijstandsverzekering	3,2
Wijn: wit (café)	3,2
Tweepersoonskamer (OMNIO)	3,1
Autobatterij	3,1
Jaarlijkse schooltreinkaart 20 km	3,1
Trimestriële treinkaart 45 km	3,1
Brandverzekering	3,0
Hoofdtelefoon	3,0
Chinese dagschotel	3,0
Huisvuilophaling	2,9
Biljet 90 km weekend (trein)	2,9
Familiale verzekering Burgerlijke Aansprakelijkheid	2,9
Huur tuingereedschap	2,9
Inenting tegen hondsdolheid	2,9
Eénpersoonskamer-gewone rechthebbende	2,9
Polsuurwerk	2,8
Andere bereidingen op basis van vis of zeevruchten	2,8
Pepersteak	2,8
Levering van bloemen	2,8
Peutertuinen	2,8
Water (zuivering)	2,8
Ketting	2,8
Pizza	2,8
Ander alcoholhoudend bier	2,8
Spaghetti (maaltijd)	2,7
Steak tartare	2,7
Elektrisch scheerapparaat	2,5
Biljet 20 km (trein)	2,5
Zakje friet	2,5
Kleine speelgoedauto	2,5
Maandabonnement (bus)	2,5
Maandtreinkaart 20 km	2,5
Ruitenwisher	2,5
Bottines	2,4
Kosten meergezinswoning	2,4
Olijfolie	2,4
Olieverversen	2,4

Benaming	Inflatie in %
Abonnement teledistributie (+ digitale tv)	2,4
Colalimonade	2,4
Bioscoop	2,4
Speciaal bier	2,4
Sauna	2,4
Hotelkamer	2,4
Koffiepadmachine	2,3
Mineraalwater	2,3
Boeken	2,3
Huur van garage	2,3
Sauzen en specerijen	2,3
Droogkuis van kostuum	2,3
Vuurvaste schotel	2,3
Stadsbroek (voor heren)	2,3
Plaatsen advertentie	2,3
Rusthuizen	2,2
Babyvoeding	2,2
Verzorgtehuizen	2,2
Andere voedingsmiddelen, n.e.g.	2,2
Zitbank leer	2,2
Wenskaart	2,2
Watergolf	2,2
Sappen	2,2
Implantatie elektronische chip	2,2
Verzolen van schoenen	2,2
Vasttapijt	2,1
Rugzak	2,1
Dagopvang bejaarde personen	2,1
Espressokoffie	2,1
Sociale huur	2,1
Zonbankabonnement (10 beurten)	2,1
Balklamp halogeen	2,1
Stuk belegd stokbrood	2,1
Frisdrank (automaat)	2,1
Vleessnack	2,1
Abonnement autopechbestrijding	2,1
Jaarlijks schoolabonnement (bus)	2,1
Steenkool	2,1
Gebakken tong of forel	2,1
Suiker	2,0
Afdrukken digitale foto's (internet)	2,0
Bankdiensten	2,0
Fietszadel	2,0
Dagmenu	2,0
Kousenbroek	2,0
Staande lamp	2,0
Gerbera's	2,0
Bereidingen en conserven van groenten	1,9
Pop (type Barbie)	1,9
Jeansbroek (voor heren)	1,9

Benaming	Inflatie in %
Huishoudvuilnisbak	1,9
Haarsnit (voor heren)	1,9
Herstelling fiets	1,9
Stof voor overgordijnen	1,9
Koffie	1,9
Varkensvlees	1,9
Middagmaal op school	1,8
Lam- en geitenvlees	1,8
Eendagsattracties (park)	1,8
Begrafenisondernemingen	1,8
Dekbedovertrek en slopen	1,8
Stripverhaal	1,8
Damesfiets	1,8
Go Pass	1,8
Pilsbier	1,8
Permanent	1,8
Snoeischaar	1,8
Haarsnit (voor dames)	1,8
Bedframe (dubbel)	1,8
Buitenlanse reizen	1,8
Glas (frisdrank)	1,8
Carwash	1,7
Fietshelm	1,7
Toiletas	1,7
Gieter	1,7
Uurtarief garagist	1,6
Hoeslaken	1,6
Kostuum in wol (winter)	1,6
Kinderfiets	1,6
Abonnement digitale televisie (themaboeket)	1,6
Portefeuille	1,6
Yoghurt	1,6
Margarine en andere plantaardige vetten	1,6
Condooms	1,6
Kostprijs internaat	1,6
Verhuisdiensten	1,5
Fruitconserven	1,5
Onderhoud van centrale verwarming	1,5
Keukentrap	1,5
Kleuring	1,5
Andere producten op basis van granen	1,5
Identiteitskaart	1,5
Emailverf	1,5
Nieuwe wagens (BIV inbegrepen)	1,5
Lage lederen schoenen	1,5
Torische brilglazen	1,5
Andere bakkerijproducten	1,4
Biljet 45 km (trein)	1,4
Lage lederen veterschoenen	1,4
Uurtarief loodgieter	1,4

Benaming	Inflatie in %
Braadpan	1,4
T-shirt (voor heren)	1,4
Andere melkproducten	1,3
Scooter	1,3
Kaas en kwark	1,3
Fiets elektrisch heren	1,3
Schroevendraaier	1,3
Verrijkte wijnen	1,3
Huur van bestelwagen	1,3
Vervangen van remblokjes	1,3
Steakmes	1,3
Candybar (automaat)	1,3
Zitbank	1,3
Verf: acryl (4-10l)	1,3
Azalea	1,3
Sjaal (winter) (voor dames)	1,3
Dressoir/Buffet	1,2
Limonades	1,2
Bord, plat	1,2
Tweepersoonskamer	1,2
Uurtarief schilder	1,2
Koffer: handbagage	1,2
Schoenen: sneakers	1,2
Schrijnwerker: plaatsing parket	1,2
Doos fantasiespel	1,2
Joggingschoenen	1,2
Rail Pass	1,2
Wassen van hemd	1,2
Boetseerlei	1,2
Verstelwerk kleding	1,2
Fauteuil relax	1,2
Andere vleesbereidingen	1,2
Uurtarief reparatie verwarmingsinstallatie	1,1
Eettafel	1,1
Brilglazen-sferisch	1,1
Tijdschriften	1,1
Brood en broodjes	1,1
Breiwol	1,1
Kinderstoel	1,1
Meel en andere granen	1,1
Vervangen van uurwerkbatteij	1,1
Parkings	1,1
Catering voor senioren	1,1
TV/mediameubel	1,1
Chocolade	1,1
Spathiphyllum	1,1
Cacao	1,0
Uurtarief schoonmaken	1,0
Naaigaren	1,0
Nachtkastje	1,0

Benaming	Inflatie in %
Crematie	1,0
Gordijnstof	1,0
Zakdoek in katoen	1,0
T-shirt (kind)	1,0
Smeermiddelen	1,0
Kookplaat inductie	0,9
Autorijschool	0,9
Niet-sociale huur	0,9
Notariskosten hypotheeklening	0,9
Tennisschoenen	0,9
Suikergoed	0,9
Tent	0,9
Andere eetbare oliën	0,9
Ballerina (voor dames)	0,9
Pull-over (winter) (voor heren)	0,9
Hemdblouse	0,9
Vernis	0,9
Kruippakje	0,9
Taxi	0,8
Gedroogd, gezouten of gerookt vlees	0,8
Anorak (winter) (voor kinderen)	0,8
Slip (voor heren)	0,8
Voetbalwedstrijd eerste provinciale	0,8
Kost boekhouder belasting	0,8
Mineraalwater	0,8
Hamburger (fastfood)	0,8
Vloeibare meststof	0,8
Stoomoven	0,8
Pocketverenmatras	0,7
Siroop, honing en confituur	0,7
Hemd	0,7
Synthetisch dekbed	0,7
Kinderzitje	0,7
Kop en schoteltje	0,7
Veearts: ovariectomie kat	0,7
Reiskoffer	0,7
Chips	0,7
Alcoholische frisdranken	0,7
Wasmachine	0,7
Ladekast slaapkamer	0,7
Blouse (winter)	0,7
Rouwadvertentie	0,7
Eetkamerstoel	0,7
Sokken (Jongens, mt 28-33)	0,6
Rozen	0,6
Uurtarief tuinonderhoud	0,6
Potgrond (10-20l)	0,6
Schoorsteenvegen	0,6
Strijkplank	0,6
GPS	0,6

Benaming	Inflatie in %
Bustehouder (push-up)	0,6
Pingpongtafel	0,6
Tennisracket	0,6
Bowlingbaan: huur	0,6
Hoortoestel	0,5
Sportschoenen	0,5
Pull-over (winter) (voor dames)	0,5
Hogeschool: inschrijvings- en examengeld	0,5
Bureaustoel	0,5
Spiegel	0,5
Uurtarief elektriciën	0,5
Huisgevoelge	0,5
Pleisters	0,5
Schouwburgabonnement	0,5
Speelgoed-keukentje	0,5
Buitenband	0,4
Diepgevroren groenten	0,4
Pizza en quiche	0,4
Zout en keukenkruiden	0,4
Runds-en kalfsvlees	0,4
Boxspringbed	0,3
Universiteit: inschrijvings- en examengeld	0,3
Keukenrobot	0,3
Kleerkast	0,3
Rijbewijs	0,3
Sponshanddoek	0,3
Elektrische radiator	0,3
Woordenboek N-F en F-N	0,2
Body	0,2
Wifi repeater	0,2
Kalanchoe	0,2
Deegwaren	0,2
Autokeuring	0,2
Elektrische frituurketel	0,2
Fietsverlichting	0,2
Tennisabonnement (winter)	0,1
Gedistilleerde dranken en likeuren	0,1
Vliesbehang	0,1
Rok (8 tot 12j)	0,1
Hometrainer	0,1
Uitreikingskosten paspoort	0,1
Gedroogd fruit	0,1
Geneeskunde aanvullende opleiding: huisbezoeken	0,1
Fitnessabonnement	0,1
Tulpenbollen	0,1
Lederen laarzen	0,0
Internetabonnement	0,0
Laminaat	0,0
Glasvezelbehang	0,0
Pilsbier	0,0

Benaming	Inflatie in %
Thee	0,0
Babysit dienst	0,0
Geneeskunde aanvullende opleiding: raadpleging	0,0
Specialist: raadpleging	0,0
Klinische biologie	0,0
Medische beeldvorming	0,0
Individuele behandeling kinesitherapie	0,0
Meerrittenkaart (bus)	0,0
Briefport	0,0
Nummerplaat	0,0
Kost plaatsbeschrijving	0,0
Lattenbodem	0,0
Pantalon (winter) (voor dames)	-0,1
Ontbijtgranen	-0,1
Bustehouder	-0,1
Anorak (winter) (voor dames)	-0,1
Verse of gekoelde zeevruchten	-0,1
Elektrische boormachine	-0,1
Mengkraan	-0,1
Puzzel	-0,1
Inox kookpot	-0,1
Schoenenkast	-0,1
Wegwerpcontactlenzen	-0,2
Lidgeld jeugdbeweging	-0,2
Rijst	-0,2
Blazer (voor dames)	-0,2
Room- en vruchtenijs	-0,2
Silicone	-0,3
Sweater (voor kinderen)	-0,3
Blu-ray disk	-0,3
Jeansbroek (voor kinderen)	-0,3
Wijn op basis van druiven	-0,4
Anorak (winter) (voor heren)	-0,4
Elektrische gazonmaaier	-0,4
Slip (voor dames)	-0,4
Microgolfoven	-0,4
Houten tuintafel	-0,4
Jeansbroek (voor dames)	-0,4
Autoverzekering Burgelijke Aansprakelijkheid	-0,5
Tandenborstel (elektrisch)	-0,5
WC bezoek	-0,5
Gsm-gesprekken	-0,5
Lange broek (voor kinderen)	-0,5
Bureaulamp	-0,5
Weekend in de Ardennen	-0,5
Wandelschoenen	-0,6
Zwembroek	-0,6
Badpak	-0,6
Kinderpark	-0,6
Stores	-0,7

Benaming	Inflatie in %
Bouwdoos	-0,7
Mantel (winter) (voor dames)	-0,9
Sokken (voor heren)	-0,9
Draadloze telefoon	-0,9
Tennisballen	-0,9
Chrysanten	-1,0
Verticale diepvries	-1,0
Rok (winter)	-1,0
Rolmeter	-1,1
Trainingspak	-1,1
Hout en andere vaste brandstoffen	-1,1
Badhanddoek	-1,1
Voetbal	-1,2
Elektrische koffiezet	-1,2
Jurk (winter)	-1,2
Combi-koelkast	-1,3
Sledestofzuiger	-1,3
Verse groenten, uitgezonderd aardappelen	-1,3
Videospel voor console	-1,3
Verse halfvolle melk	-1,4
Blazer (voor heren)	-1,6
Geheugenkaart	-1,6
Sportkledij (voor kinderen)	-1,6
HDMI kabel	-1,7
Lederen vest (voor dames)	-1,7
Elektronische bloeddrukmeter	-1,7
Aardappelen	-1,8
Koelkast: tafelmodel (+/-120l)	-1,8
Digitaal fototoestel	-2,0
Badmat	-2,0
Vaatwasser	-2,2
Lege DVD-RW	-2,2
Strijkijzer met stoomgenerator	-2,4
Droogkast	-2,4
Software	-2,5
Koortsthermometer	-2,6
Reflex fototoestel	-2,9
Home cinema	-2,9
Smartphone - gsm	-3,2
Kleurentelevisie	-3,4
Citytrips	-3,7
Gezelschapsspel Monopoly	-4,1
Verse volle melk	-4,2
Consultatie tandarts	-4,2
Multifunctionele printer	-4,3
Tablet	-4,4
Combi microgolfoven	-4,5
Vliegtuigticket	-5,3
Vers fruit	-5,6
Ander vlees	-6,8

Benaming	Inflatie in %
Blu-ray-speler	-9,0
Containerpark	-11,0

Bronnen: AD Statistiek-Statistics Belgium, Eigen berekeningen:
FOD Economie

Bijlage 2: Inflatie in 2017 met en zonder gewijzigde indirecte belastingen in België en in de voornaamste buurlanden

(Jaarlijks veranderingpercentage)

	België		Gemiddelde van de buurlanden		Duitsland		Frankrijk		Nederland	
	Met gewijzigde indirecte belastingen	Zonder gewijzigde indirecte belastingen	Met gewijzigde indirecte belastingen	Zonder gewijzigde indirecte belastingen	Met gewijzigde indirecte belastingen	Zonder gewijzigde indirecte belastingen	Met gewijzigde indirecte belastingen	Zonder gewijzigde indirecte belastingen	Met gewijzigde indirecte belastingen	Zonder gewijzigde indirecte belastingen
Energie	9,9	8,3	4,1	3,5	3,1	3,1	6,0	4,4	3,6	2,8
Elektriciteit	7,9	6,5	1,2	1,0	1,6	1,6	0,4	0,4	1,1	-1,3
Vaste brandstoffen	-0,5	-0,5	1,0	1,0	1,7	1,7	0,3	0,3		
Brandstoffen voor wegvervoer	10,6	7,3	7,0	6,1	5,9	5,9	9,1	6,7	5,9	5,8
Gas	4,1	4,1	0,0	-0,9	-2,7	-2,7	4,6	2,0	2,1	1,1
Vloeibare brandstoffen	18,7	18,7	12,1	11,1	10,1	10,1	17,2	13,5		
Bewerkte levensmiddelen	2,1	1,3	1,9	1,9	3,0	3,0	0,8	0,6	1,7	2,1
Wijnen	-0,1	-0,1	0,6	0,8	0,5	0,5	1,0	1,0	-0,5	1,4
Gedistilleerde dranken	0,2	0,2	0,0	0,0	0,1	0,1	-0,2	-0,2	1,3	1,3
Bier	1,2	1,2	0,7	0,7	0,6	0,6	1,4	1,4	0,2	0,2
Tabak	5,7	1,6	3,3	3,1	4,0	4,0	2,7	1,7	1,5	3,5
Mineraalwater, frisdranken en sappen	1,3	1,3	0,8	0,8	0,7	0,7	0,6	0,6	1,7	1,7
Koffie, thee en cacao	1,4	1,4	1,7	1,7	2,4	2,4	0,7	0,7	1,7	1,7
Brood en granen	1,0	1,0	0,4	0,4	0,4	0,4	0,3	0,3	0,7	0,7
Andere voedingswaren	2,6	2,6	0,1	0,1	0,5	0,5	-0,7	-0,7	0,5	0,5
Zuivelproducten	1,2	1,2	4,3	4,3	8,1	8,1	0,2	0,2	6,2	6,2
Oliën en vetten	7,6	7,6	12,4	12,4	21,0	21,0	2,8	2,8	8,6	8,6
Suiker, jam, chocolade	0,8	0,8	0,1	0,1	0,4	0,4	0,1	0,1	-0,9	-0,9
Niet-bewerkte levensmiddelen	0,1	0,1	2,1	2,1	2,1	2,1	1,9	1,9	3,5	3,5
Diensten	1,9	1,9	1,1	1,1	1,3	1,3	0,9	0,9	1,1	1,1
Niet-energetische industriële goederen	0,8	0,8	0,7	0,6	1,3	1,3	-0,1	-0,1	0,2	0,1
Onderliggende inflatie	1,6	1,4	1,1	1,1	1,5	1,5	0,6	0,5	0,9	0,9
GICP	2,2	2,0	1,5	1,4	1,7	1,7	1,2	1,0	1,3	1,3

Bronnen: EC, FOD Economie, AD Statistiek-Statistics Belgium.

Bijlage 3. Inflatie in België en in de voornaamste buurlanden in het vierde kwartaal 2017

Tabel 1. GICP

(Jaarlijks veranderingspercentage, tenzij anders vermeld)

	België	Gemiddelde buurlanden	Duitsland	Frankrijk	Nederland	Gewicht 2017 (in %) België	Gemiddelde buurlanden
Energie	6,8	3,1	2,0	4,9	3,2	9,0	9,7
Bewerkte levensmiddelen	2,6	2,5	3,5	1,5	2,3	13,5	11,8
Niet-bewerkte levensmiddelen	0,1	2,3	2,1	2,2	3,3	7,9	6,3
Diensten	1,9	1,1	1,3	0,9	1,1	42,3	45,5
Niet-energetische industriële goederen	0,8	0,7	1,2	0,2	0,4	27,3	26,8
Onderliggende inflatie	1,6	1,2	1,5	0,7	1,0	83,0	84,0
GICP	2,0	1,4	1,6	1,2	1,4	100,0	100,0
GICP (bij ongewijzigde indirecte belastingen)	1,8	1,4	1,6	1,0	1,3	100,0	100,0

Bronnen: EC, FOD Economie, AD Statistiek-Statistics Belgium.

Tabel 2. Energie

(Jaarlijks veranderingspercentage, tenzij anders vermeld)

	België	Gemiddelde buurlanden	Duitsland	Frankrijk	Nederland	Gewicht 2017 (in %) België	Gemiddelde buurlanden
Brandstoffen voor privévoertuigen	7,1	4,5	2,8	7,4	3,2	34,1	39,9
Vloeibare brandstoffen	11,2	9,1	8,3	11,3		13,9	8,3
Elektriciteit	4,8	1,8	2,0	1,5	2,3	33,9	29,7
Gas	5,7	0,2	-2,2	3,5	4,0	17,0	19,1
Vaste brandstoffen	-0,4	0,4	0,8	-0,1		1,1	1,2
Energie	6,8	3,1	2,0	4,9	3,2	100,0	100,0
Energie (bij ongewijzigde indirecte belastingen)	6,0	2,5	2,0	3,2	2,4	100,0	100,0

Bronnen: EC, FOD Economie, AD Statistiek-Statistics Belgium.

Nb: niet beschikbaar.

Tabel 3. Bewerkte levensmiddelen

(Jaarlijks veranderingspercentage, tenzij anders vermeld)

	België	Gemiddelde buurlanden	Duitsland	Frankrijk	Nederland	Gewicht 2017 (in %) België	Gemiddelde buurlanden
Tabak	5,8	4,2	4,6	4,3	1,4	21,3	19,6
Brood en granen	1,2	0,7	0,7	0,6	1,2	22,6	20,0
Oliën en vetten	10,4	14,4	20,7	6,6	10,5	2,5	2,8
Melk, kaas en eieren	4,1	6,3	10,3	1,6	8,7	14,2	15,7
Alcoholvrije dranken	1,3	1,1	1,0	0,7	2,0	10,7	11,9
<i>Mineraalwater, frisdranken en sappen</i>	1,1	0,8	0,8	0,4	1,7	8,3	8,2
<i>Koffie, thee en cacao</i>	1,9	1,5	1,6	1,2	2,4	2,4	3,7
Voeding n.e.g.	1,2	0,2	0,6	-0,4	0,8	4,9	5,0
Suiker, jam, chocolade	0,5	-0,1	-0,2	0,2	-1,3	8,2	8,8
Alcoholische dranken	0,6	0,5	0,4	0,7	0,4	15,6	16,2
<i>Bier</i>	1,8	0,5	0,4	1,3	-0,5	4,9	5,7
<i>Wijnen</i>	0,2	0,8	0,6	1,1	0,0	9,1	6,8
<i>Gedistilleerde dranken</i>	-0,9	0,0	-0,1	0,0	2,5	1,6	3,7
Bewerkte levensmiddelen	2,6	2,5	3,5	1,5	2,3	100,0	100,0
Bewerkte levensmiddelen (zonder alcohol en tabak)	2,1	2,5	3,9	1,0	2,8	63,1	64,2
Bewerkte levensmiddelen (bij ongewijzigde indirecte belastingen)	1,8	2,5	3,4	1,2	3,0	100,0	100,0

Bronnen: EC, FOD Economie, AD Statistiek-Statistics Belgium.

Tabel 4. Niet-bewerkte levensmiddelen

(Jaarlijks veranderingspercentage, tenzij anders vermeld)

	België	Gemiddelde buurlanden	Duitsland	Frankrijk	Nederland	Gewicht 2017 (in %)	
						België	Gemiddelde buurlanden
Vis en zeevruchten	3,0	3,4	3,3	2,6	10,9	12,6	9,9
Vlees	1,1	2,3	2,8	1,5	4,2	52,2	47,4
Groenten	-3,5	-0,6	-2,7	1,6	-0,9	20,3	25,4
Fruit	-0,8	5,4	5,7	5,0	5,5	14,9	17,2
Niet-bewerkte levensmiddelen	0,1	2,3	2,1	2,2	3,3	100,0	100,0

Bronnen: EC, FOD Economie, AD Statistiek-Statistics Belgium.

Tabel 5. Diensten

(Jaarlijks veranderingspercentage, tenzij anders vermeld)

	België	Gemiddelde buurlanden	Duitsland	Frankrijk	Nederland	Gewicht in 2017 (in %)	
						België	Gemiddelde buurlanden
Vrijtijdsbesteding en lichaamsverzorging	2,4	1,7	1,9	1,3	2,1	26,1	20,6
Restaurants en cafés	2,3	1,8	2,2	1,3	2,2	15,8	10,2
Culturele diensten	2,8	1,1	1,0	1,1	2,1	3,6	3,5
Kapsalons en lichaamsverzorging	2,0	1,6	2,0	0,8	2,0	3,5	2,4
Recreatieve- en sportdiensten	2,5	1,8	2,0	1,4	2,1	2,1	2,1
Kantines	3,5	1,1	1,3	0,9	2,6	0,7	1,8
Reiniging, herstelling en huur van kleding	1,7	2,0	2,2	1,8	0,6	0,1	0,3
Overige diensten	2,3	0,6	0,0	1,3	0,5	24,7	18,7
Verpleging in ziekenhuis	2,2	2,8	3,5	-0,6		10,0	1,1
Sociale bescherming	2,5	-2,6	-6,8	1,5	-3,6	4,6	4,3
Verzekering i.v.m. gezondheid	3,8	1,9	2,3	1,2	5,9	2,5	3,0
Tandheelkundige verzorging	7,6	0,2	0,1	0,0	1,8	1,1	1,5
Andere verzekeringen	3,7	1,5	1,5		2,4	0,6	0,6
Andere diensten, n.e.g.	1,1	1,4	2,1	1,1	1,0	1,5	2,2
Onderwijs	1,7	1,7	1,6	1,8	2,1	1,5	1,8
Financiële diensten, n.e.g.	2,1	2,6	3,3	2,2	2,0	0,1	0,9
Medische en paramedische diensten	0,0	1,1	0,5	2,1	-0,2	2,7	3,3
Huisvestingsdiensten	1,4	1,3	1,5	0,8	1,3	23,1	28,1
Werkelijke woninghuur	1,1	1,2	1,6	0,2	1,6	14,7	19,7
Andere diensten i.v.m. woning	1,9	1,5	1,7	1,0	-0,4	1,9	1,1
Riolering en afvalwaterzuivering	4,9	0,5	0,3	1,5	-1,8	1,0	1,7
Verzekering i.v.m. woning	3,4	2,7	1,4	3,6	0,6	0,9	1,0
Huishoudelijke diensten voor de woning	1,0	1,7	3,1	0,5	1,4	2,5	1,0
Diensten onderhoud en reparatie woning	1,3	2,4	3,7	1,8	3,7	1,2	2,0
Huisvuilophaling	0,9	0,5	0,1	1,9	-0,6	0,9	1,3
Reizen	3,0	3,1	2,7	2,2	7,4	6,0	8,3
Accommodatie	10,0	3,2	2,1	2,9	8,6	2,0	3,4
Pakketreizen	-0,9	2,9	2,8	-3,6	6,1	3,9	4,9
Communicatie	0,8	-2,8	-0,5	-4,7	-7,3	7,9	7,2
Telefoon- en faxtoestellen en -diensten	0,8	-3,2	-0,6	-5,2	-7,7	7,6	6,7
Postdiensten	0,0	1,9	0,8	3,8	3,2	0,2	0,5
Vervoerdiensten	0,9	1,5	1,5	1,5	0,9	12,3	17,0
Herstelling en onderhoud privévoertuigen	1,8	2,4	3,7	2,1	-2,0	6,4	5,7
Personenvervoer over de weg	3,2	1,7	1,8	1,8	0,9	1,1	1,0
Personenvervoer per spoor	2,9	1,7	2,2	1,3	0,5	1,2	1,8
Andere diensten voor privévoertuigen	0,2	1,4	1,9	0,5	3,2	0,7	3,3
Andere vervoerdiensten	1,4	2,7	1,7	3,1	3,5	0,2	0,2
Verzekering i.v.m. vervoer	-0,1	-2,8	-8,2	2,4	8,3	1,9	1,6
Personenvervoer door de lucht	-8,7	1,2	1,2	1,0	2,0	0,9	1,5
Diensten	1,9	1,1	1,3	0,9	1,1	100,0	100,0

Bronnen: EC, FOD Economie, AD Statistiek-Statistics Belgium .

Nb: Niet beschikbaar.

Tabel 6. Niet-energetische industriële goederen

(Jaarlijks veranderingspercentage, tenzij anders vermeld)

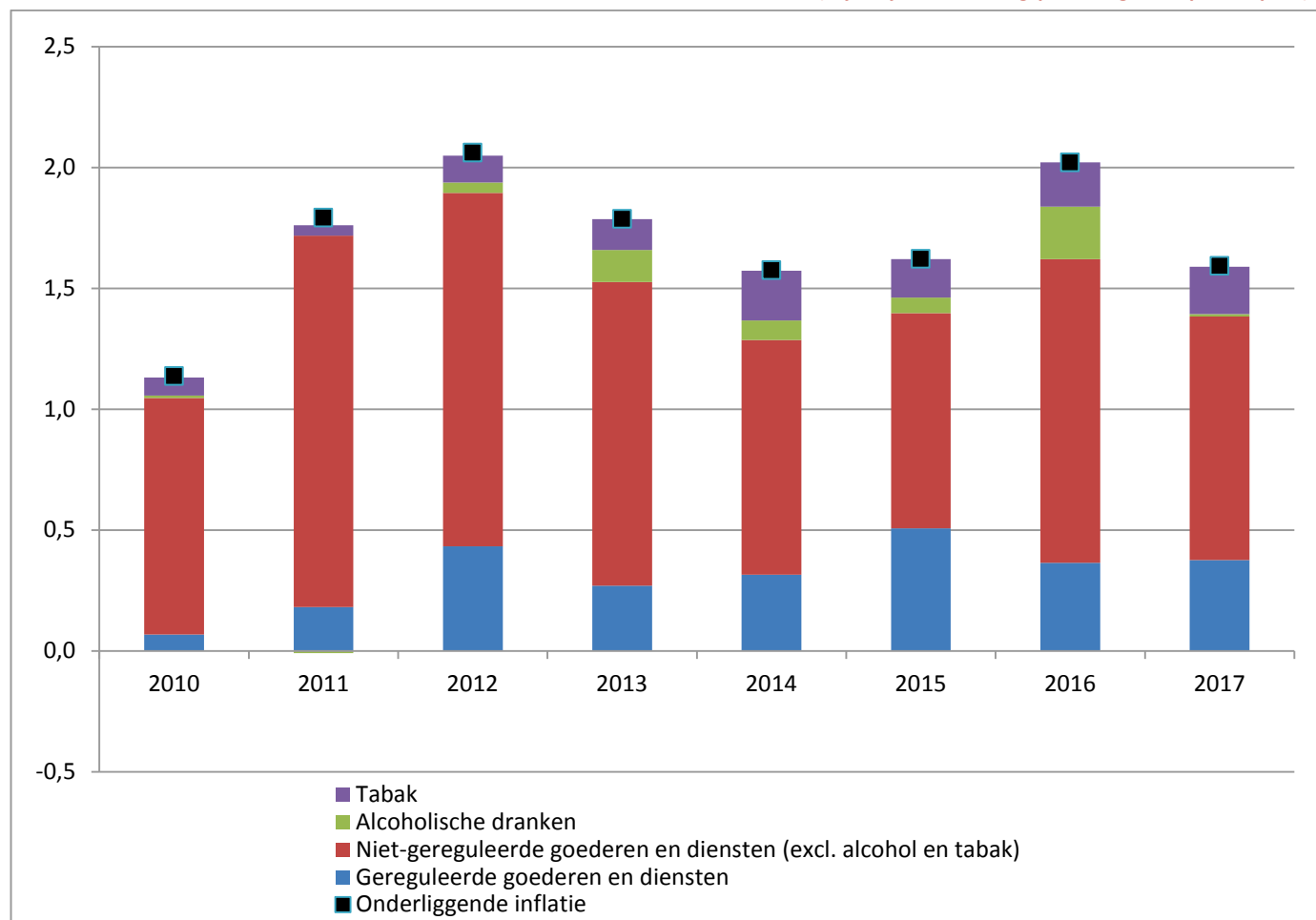
	België	Gemiddelde buurlanden	Duitsland	Frankrijk	Nederland	Gewicht 2017 (in %)	
	België	Gemiddelde buurlanden				België	Gemiddelde buurlanden
Niet-duurzame goederen	1,2	1,3	1,9	0,5	1,0	31,6	30,6
Farmaceutische producten	2,9	1,2	2,6	-0,8	0,8	4,9	4,5
Leidingwater	5,5	0,8	0,8	1,3	-0,4	1,8	2,5
Producten voor onderhoud en reparatie woning	2,6	0,2	0,3	0,0	0,0	4,2	1,4
Kranten en tijdschriften	2,4	4,2	5,1	3,0	3,7	2,0	2,5
Tuinbouw	0,9	2,8	2,9	2,8	2,9	2,9	2,7
Huisdieren en aanverwante artikelen	1,0	2,1	4,1	0,4	-0,4	3,0	2,7
Drukwerk, schrijfwaren en tekenartikelen	0,1	2,0	4,3	0,7	0,3	1,3	1,4
Andere medische producten en therapeutische apparaten	-0,7	0,8	1,3	-0,2	-0,2	2,6	3,7
Niet-duurzame huishoudartikelen	-1,3	0,2	-0,3	0,3	1,7	3,9	2,6
Elektrische toestellen en artikelen voor lichaamsverzorging	-0,2	0,3	0,2	0,1	1,1	4,9	6,7
Half-duurzame goederen	0,6	0,4	0,9	-0,2	-0,3	36,6	35,7
Kleding	0,2	0,1	0,5	-0,1	-0,8	16,8	13,8
Onderdelen en toebehoren voor privé-voertuigen	3,0	0,8	1,2	0,3	-1,1	1,7	2,5
Schoeisel	0,8	0,5	1,5	-0,4	-1,5	3,6	3,9
Boeken	1,2	-0,7	-0,9	0,3	-2,3	2,0	2,1
Vaat-, glaswerk en niet-elektrische keukengerei	0,9	0,6	0,5	0,9	-0,8	2,0	2,2
Huishoudtextiel	0,8	1,1	1,1	1,2	0,7	2,5	1,6
Andere artikelen voor persoonlijk gebruik	1,0	0,3	0,0	0,4	0,5	1,1	1,4
Opslagmedia	0,1	2,7	2,1	0,5	11,8	1,0	0,9
Andere kledingartikelen en toebehoren	0,9	-0,9	1,5	-1,1	-8,9	0,9	1,0
Speelgoed en hobbyartikelen	0,5	2,2	4,8	-2,2	3,5	1,8	2,4
Kledingstoffen	2,2	-0,9	-0,9			0,2	0,2
Sport- en kampeerartikelen en artikelen voor buiten recreatie	0,0	-0,5	1,0	-1,2	-0,1	0,6	1,7
Gereedschap voor huis en tuin	-0,4	0,1	0,4	-0,1	-0,9	2,5	2,1
Duurzame goederen	0,5	0,6	0,7	0,3	0,7	31,8	33,7
Nieuwe personenwagens	1,3	1,6	1,5	1,6	2,5	12,5	13,8
Meubelen	1,1	0,4	0,6	0,2	-0,4	8,8	6,9
Sieraden, uurwerken en klokken	1,9	2,0	3,2	1,2	0,8	1,0	2,0
Motorfietsen en fietsen	1,1	1,8	2,0	1,4	1,9	1,4	1,3
Grote goederen voor recreatie	1,2	1,3	0,9	0,7	4,9	0,3	1,3
Tapijten en andere vloerbekleding	1,3	2,2	4,8	-0,9	0,1	0,3	0,7
Foto- en filmapparatuur en optische artikelen	-4,9	-1,8	-0,9	-2,8	-3,8	0,4	0,6
Huishoudapparaten	-0,6	-1,4	-1,0	-2,2	-0,7	3,6	3,4
Informatica-apparatuur	-2,7	-2,5	-2,0	-3,9	-1,3	1,6	1,9
Audio- en videoapparatuur	-2,5	-2,3	-1,8	-3,2	-1,9	1,8	1,8
Niet-energetische industriële goederen	0,8	0,7	1,2	0,2	0,4	100,0	100,0

Bronnen: EC, FOD Economie, AD Statistiek-Statistics Belgium.

Nb: Niet beschikbaar.

Bijlage 4: Bijdrage van de gereguleerde goederen en diensten tot de onderliggende inflatie in België

(In jaarlijks veranderingspercentage of in procentpunt)

Bron: FOD Economie, AD Statistiek-Statistics Belgium.

Bijlage 5: Berekening van de PMR-indicator van de OESO²¹²

Sectoral Indicator of regulatory reform: Professional services									
	Topic weight a_i	Sub-topic weight b_j	Question weight c_k	Coding of answers					
Entry regulation	1/2								
Exclusive or shared exclusive rights If access to the profession is regulated, how many services does the profession provide under an exclusive or shared exclusive right?		1/4	1	0/no license 0	1 1,5	2 3	3 4,5	>3 6	
Education requirements If access to the profession is regulated: What is the duration of special education/university/or other higher degree? ¹ What is the duration of compulsory practice necessary to become a full member of the profession? ¹ Are there professional exams that must be passed to become a full member of the profession?		1/4	1/3 1/3 1/3	equals 0 if no license is required or the number of years of education (max of 6) equals 0 if no license is required or the number of years of compulsory practice (max of 6) no/no license 0 yes 6					
Compulsory chamber membership Membership in a professional organization is compulsory in order to legally practice		1/4	1	no 0		3	yes 6		
Quotas Is the number of foreign professionals/firms permitted to practice restricted by quotas?		1/4	1	no 0			yes 6		
Conduct regulation	1/2								
The fees or prices that a profession charges are regulated by the government or self-regulated			1/4	no regulation 0	non-binding recommended prices for some services 1	non-binding recommended prices for all services 2	maximum prices for some services 3	maximum prices for all services 4	minimum prices for some services 5 minimum prices for all services 6
Regulation on advertising and marketing by professional services			1/4	no restrictions 0		restricted 3			prohibited 6
Regulation of the legal form of business ²			1/4	no restrictions 0		some incorporation allowed 2	incorporation forbidden 5		sole practitioner only 6
Regulation of inter-professional cooperation			1/4	all forms allowed 0		most forms allowed 3	allowed between comparable professions 4,5		generally forbidden 6
Country scores (0-6)				$\sum_i a_i \sum_j b_j \sum_k c_k \text{answer}_{ijk}$					

Note: The overall indicator of professional services is the simple average of the indicators for accounting, architecture, engineering and legal services.

²¹² Zie ook <https://www.oecd.org/eco/reform/PMR-Questionnaire-2013.pdf>.

1. If years of education differ within the profession, the maximum duration is taken.
2. 'Some incorporation allowed' means that public limited companies are not allowed, but private companies are. 'Incorporation forbidden' means that neither public limited companies nor private companies are allowed. 'Sole proprietorships only' means that only sole proprietorships are allowed.

Bijlage 6: De marktomkadering in België voor financiële beroepen

In België zijn de volgende cijferberoepen, waarvan de titel beschermd is, gereglementeerd:

- De erkende boekhouder: diegene die zich gewoonlijk, als zelfstandige en voor rekening van derden, bezighoudt met:
 - 1° de organisatie van boekhoudingsdiensten en raadgeving daaromtrent;
 - 2° het openen, het houden, het centraliseren en het sluiten van boekingen, geschikt voor het opmaken van de rekeningen;
 - 3° het bepalen van de resultaten en het opmaken van de jaarrekening in de door de wet bepaalde vorm;
 - 4° de activiteiten van belastingconsulenten.
- De erkende boekhouder-fiscalist: de opdrachten zijn identiek aan deze van de erkende boekhouder.
- De accountant: de volgende opdrachten uitvoeren in privé-ondernemingen, openbare instellingen of voor rekening van elke belanghebbende persoon of instelling:
 - 1° alle boekhoudstukken nazien en corrigeren;
 - 2° zowel privé- als gerechtelijke expertise met betrekking tot de boekhoudkundige organisatie van ondernemingen, alsook de analyse met boekhoudtechnische procédés, van de positie en werking van ondernemingen vanuit het oogpunt van hun kredietwaardigheid, rentabiliteit en risico's;
 - 3° boekhoudkundige en administratieve diensten bij ondernemingen organiseren en advies verstrekken inzake boekhoudkundige en administratieve organisatie bij ondernemingen;
 - 4° de boekhouding van derden organiseren en voeren;
 - 5° de activiteiten van belastingconsulenten;
 - 6° de opdrachten andere dan deze bedoeld in 1° tot 5° waarvan de uitvoering hem bij of krachtens de wet is voorbehouden.
- De belastingconsulent: de activiteiten bestaan erin:
 - 1° advies te verstrekken in alle belastingaangelegenheden;
 - 2° belastingplichtigen bij te staan bij de nakoming van hun fiscale verplichtingen;
 - 3° belastingplichtigen te vertegenwoordigen.

Het is enkel het voeren van de titel van belastingconsulent die beschermd is (en niet de activiteiten).

- De bedrijfsrevisor: de bedrijfsrevisor heeft als hoofdtaak alle opdrachten uit te voeren die bij of krachtens de wet uitsluitend aan de bedrijfsrevisoren zijn toevertrouwd, en in het bijzonder alle revisorale opdrachten ter uitvoering van of krachtens de wet.

Voor een volledig overzicht inzake het voeren van titel(s) en werkzaamheden door de verschillende economische beroepen, kan worden verwezen naar de bijlage bij het advies van 21 februari 2002 over het dubbel lidmaatschap bij de economische beroepen van de Hoge Raad voor de Economische Beroepen.

Tabel 1: Marktomkadering in België voor financiële beroepen

	Accountants en Belastingconsulenten	Boekhouders en boekhouders-fiscalisten
REGLEMENTERENDE AANPAK		
Bescherming titel	Wet 22.4.1999, art. 16 + 17	Wet 22.4.1999, art. 46
Bescherming uitoefening van het beroep	Wet 22.04.1999, art. 34 + 37 (enkel accountant)	Wet 22.4.1999, art. 46+47
KWALIFICATIE-EISEN		
Diploma's en toelating beroep op grond van be- roepservaring	Wet 22.04.1999, art. 19 Kb 10.10.2014 Diploma's Kb 18.03.2002 Beroepservaring	Wet 22.4.1999, art. 50
Stage	Wet 22.04.1999, art. 24 Kb 8 april 2003 stage	Wet 22.4.1999, art. 51 Kb 10.04.2015
Bekwaamheidsexamen	Wet 22.04.1999, art. 24 Kb 8 april 2003 stage	Wet 22.4.1999, art. 51 Kb 27.09.2015
Permanente vorming	Wet 22.04.1999, art. 28	Wet 22.4.1999, art. 44 Reglement plichtenleer, art. 15
ANDERE TOEGANGSVEREISTEN		
Register natuurlijke personen	Wet 22.04.1999, art. 5	Wet 22.4.1999, art. 44
Register vennootschappen	Wet 22.04.1999, art. 5 +20 Kb 4.5.1999 IAB	Wet 22.4.1999, art. 47 Kb 15.02.2005
Niet-Belgen	Wet 22.04.1999, art. 19bis	
VEREISTEN INZAKE UITOEFENING		
BEPERKINGEN MET BETREKKING TOT DE RECHTSVORM		
Rechtspersonen	Wet 22.04.1999, art. 20 Kb 4.5.1999 IAB	Wet 22.4.1999, art. 47 Kb 15.02.2005
- rechtsvorm	Kb 4.5.1999 IAB	Kb 15.02.2005
- aandeelhouderschap	Kb 4.5.1999 IAB	Kb 15.02.2005
- bestuur	Kb 4.5.1999 IAB	Kb 15.02.2005
Onverenigbaarheden	Wet 22.04.1999, art. 20 Wet 22.04.1999, art. 31 Wet 22.04.1999, art. 41 Wet 22.04.1999, art. 42 Wet 22.04.1999 Beroepstucht, art. 9-15 Kb 4.5.1999 IAB	Reglement plichtenleer, hoofdstuk VI
Verplichte beroepsverzekering	Wet 22.04.1999, art. 33	Wet. 22.04.1999, art. 50, reglement plichtenleer, art. 14
BEPERKINGEN MET BETREKKING TOT TARIEVEN		
Erelonen	Wet. 22.04.1999 Beroepstucht, art. 27-29	Reglement plichtenleer, art. 13
BEPERKINGEN MET BETREKKING TOT PUBLICITEIT		
Verbod op publiciteit	Wet. 22.04.1999 Beroepstucht, art. 30-31	Reglement plichtenleer, hoofdstuk VII
ANDERE VEREISTEN		
kwaliteitstoetsing	Wet 22.04.1999, art. 28	
Opdrachtbrief	Wet 22.04.1999, art. 28/1	Reglement plichtenleer, art. 11
Toezicht (tuchtinstanties)	Wet 22.04.1999 Beroepstucht	Wet. 22.04.1999, art. 45/1, 45/2

Bron: FOD Economie.

Bijlage 7: Allocatieve efficiëntie in België en de buurlanden

(Procentueel verschil vergeleken met het basisscenario, 2008-2015)

		2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
69	B	-0,155609	Nb	Nb	Nb	-0,110031	-0,077162	-0,070984	-0,105573
	D	-0,171413	-0,172554	-0,164185	-0,139354	-0,144386	-0,142996	-0,145670	-0,141818
	F	Nb	Nb	0,015245	0,022647	0,018039	0,012456	0,006894	0,004329
	NL	Nb	0,062881	0,033600	0,003786	0,004223	-0,000728	-0,003320	-0,012035
692	B	-0,130647	Nb	-0,028920	Nb	-0,077829	-0,066374	-0,045542	-0,084962
	D	-0,089000	-0,091659	-0,089605	-0,067527	-0,079253	-0,080446	-0,082852	-0,074495
	F	Nb	Nb	0,006449	0,005497	-0,000804	0,003341	0,007562	0,010795
	NL	0,086333	0,105337	0,086497	0,049838	0,048806	0,050616	0,047539	0,032832
71	B	-0,016942	-0,003038	Nb	-0,051613	-0,058158	-0,053063	-0,031028	-0,032476
	D	-0,040265	-0,043928	-0,038396	-0,034130	-0,022534	-0,031201	-0,022634	-0,038697
	F	Nb	Nb	0,012522	-0,005998	0,019125	-0,001788	0,010693	-0,001251
	NL	0,003755	0,047787	0,041305	0,013144	0,028923	0,043683	0,030132	0,020619

Bronnen: Eurostat, eigen berekeningen.

Nb: Niet beschikbaar.

Bijlage 8: Vergelijking van het prijsniveau voor bewerkte levensmiddelen en niet-voedingsmiddelen in België, Frankrijk, Nederland en Duitsland

(In eenheden en in %, 2017)

Productgroep	Frankrijk			Nederland			Duitsland		
	Aantal producten	Duurdere producten (in %)*	Verschil (in %)	Aantal producten	Duurdere producten (in %)*	Verschil (in %)	Aantal producten	Duurdere producten (in %)*	Verschil (in %)
BEVERAGES - ALCOHOLIC	7.791	67,7%	10,0%	2.575	51,6%	1,4%	2.371	61,9%	8,5%
ALCOHOLIC MIXES/COOLERS	98	73,5%	15,8%	103	79,6%	12,3%	42	92,9%	26,9%
BEER/LAGER/ALES - FIXED WEIGHT	784	27,8%	-16,3%	794	31,1%	-6,2%	112	33,0%	-1,7%
CIDER	26	76,9%	16,4%	23	43,5%	-6,5%	12		
LIQUEURS	170	69,4%	12,4%	128	64,1%	5,6%	114	86,0%	22,5%
SPIRITS - MAJOR/INTERNATIONAL STYLES	588	72,6%	13,2%	539	72,7%	8,9%	579	85,0%	19,2%
SPIRITS - MINOR/REGIONAL STYLES	128	68,8%	11,8%	42	81,0%	14,4%	68	86,8%	26,7%
WINE - CHAMPAGNE/SPARKLING	594	81,5%	16,2%	171	42,7%	-3,0%	265	42,6%	-4,3%
WINE - FORTIFIED STYLES	176	45,5%	-7,3%	96	45,8%	3,3%	108	41,7%	-5,8%
WINE - LIGHT/TABLE STYLES	5.227	72,0%	12,5%	679	53,8%	1,9%	1.071	54,1%	4,3%
BEVERAGES - NON ALCOHOLIC	2.940	71,4%	13,0%	1.876	70,5%	10,4%	637	63,1%	9,2%
COCOA/CHOCOLATE/MALTED DRINKS	54	68,5%	14,1%	28	85,7%	27,5%	15		
COFFEE/COFFEE SUBSTITUTES	406	55,2%	4,9%	336	72,0%	9,6%	181	49,7%	4,3%
DAIRY BASED DRINKS & DRINKING YOGURT	127	61,4%	2,3%	111	68,5%	8,8%	54	40,7%	2,7%
DILUTABLES & CONCENTRATES	279	87,8%	26,5%	69	59,4%	1,0%	17	100,0%	19,8%
DRINKS FLAVOURED RTD	356	75,0%	14,3%	235	62,6%	6,7%	59	59,3%	19,0%
JUICES (10%-100%)	826	70,1%	9,5%	418	72,0%	13,1%	182	71,4%	12,3%
SPORTS/ENERGY DRINKS	56	32,1%	-8,3%	75	81,3%	12,5%	20	70,0%	13,3%
TEA & INFUSIONS	496	72,2%	11,1%	419	77,6%	15,5%	76	88,2%	17,8%
WATER	340	86,5%	26,9%	185	56,8%	3,8%	33	36,4%	-7,6%
BISCUITS & CONFECTIONERY & SNACKS	4.302	55,1%	2,7%	3.426	76,5%	14,0%	2.017	72,8%	12,3%
BISCUITS & CONFECTIONERY & SNACKS - ASSORTMENTS	5			9			10		
CEREAL/FRUIT/MUESLI BARS	74	60,8%	11,5%	110	87,3%	17,1%	55	85,5%	10,8%
CHOCOLATE NOVELTIES	332	39,2%	-6,1%	202	64,9%	7,5%	112	83,9%	13,6%
CHOCOLATE/CHOCOLATE SUBSTITUTES - FIXED WEIGHT	938	48,4%	-3,7%	910	77,0%	12,6%	598	79,8%	14,7%
CONFECTIONERY & GIFT/CONFECTIONERY & NOVELTY	170	35,3%	-14,3%	77	72,7%	14,2%	75	62,7%	1,7%
SAVOURY BISCUITS/CRACKERS - AMBIENT FIXED WEIGHT	211	66,4%	8,6%	99	83,8%	20,1%	58	46,6%	-7,4%
SNACKS - FIXED WEIGHT	475	57,9%	2,2%	427	82,7%	18,7%	256	62,9%	7,5%
SPORTS/ENERGY	11			45	95,6%	19,9%	5		
SUGAR/CANDY - FIXED WEIGHT	922	52,1%	3,4%	949	76,2%	16,1%	458	77,9%	21,0%
SWEET BISCUITS - AMBIENT	1.163	66,4%	10,1%	598	71,2%	9,9%	389	62,7%	6,0%
SWEET BISCUITS - FRESH	1						1		
FOOD - AMBIENT	10.041	65,7%	10,4%	4.100	76,6%	16,4%	3.022	65,8%	9,5%
BAKING/COOKING AIDS - AMBIENT	325	72,3%	17,2%	155	72,9%	15,7%	156	82,1%	16,6%
BREAD - AMBIENT	349	77,1%	25,1%	151	75,5%	14,4%	166	79,5%	13,0%
BREADSTICKS/CRISP BREAD/CEREAL BASED CAKES - AMBIENT FIXED WEIGHT	325	60,3%	7,8%	202	79,7%	17,4%	127	65,4%	9,9%

BUTTER/MARG/EDIBLE FATS - AMBIENT				1					
CAKES/GATEAUX - AMBIENT	523	64,4%	9,0%	158	70,9%	8,4%	162	67,9%	9,6%
CEREALS/TOASTER PASTRIES - AMBIENT	312	69,6%	11,3%	226	84,5%	21,5%	116	66,4%	4,2%
CHEESE - AMBIENT	3			1					
COMBINED FRUIT & VEGETABLES - AMBIENT				4					
COOKING/EDIBLE OILS - AMBIENT	246	67,9%	10,4%	111	89,2%	20,1%	78	56,4%	2,1%
COUS COUS - AMBIENT	59	83,1%	23,9%	19	78,9%	15,5%	5		
DAIRY/MILK/CREAM/MODIFIERS - AMBIENT	198	63,6%	10,4%	139	66,9%	8,7%	95	58,9%	4,8%
DESSERT SAUCES - AMBIENT	53	79,2%	21,6%	6			4		
DESSERTS - AMBIENT	40	42,5%	-13,0%	23	60,9%	14,3%	15		
DIPS/DRESSINGS/SAUCES - AMBIENT	1.113	62,0%	8,8%	571	77,1%	16,5%	467	71,9%	12,9%
DOUGH PRODUCTS - AMBIENT	3			2			4		
FILLINGS/PASTES/SPREADS - SAVOURY - AMBIENT	106	58,5%	-0,5%	30	66,7%	13,5%	25	64,0%	2,7%
FILLINGS/PASTES/SPREADS - SWEET - AMBIENT	608	61,5%	4,8%	232	79,3%	20,0%	138	66,7%	8,7%
FISH/SHELLFISH/SEAFOOD - AMBIENT	336	71,7%	15,2%	64	67,2%	11,7%	55	76,4%	14,6%
FRUIT/NUTS - AMBIENT	653	69,2%	10,6%	311	80,1%	13,3%	107	82,2%	18,7%
HERBS/SPICES/SALT/RECIPE SEASONING - AMBIENT	1.006	60,8%	7,9%	382	89,0%	26,0%	201	39,3%	-0,9%
MEAT/MEAT MEAL MAKERS - AMBIENT	528	65,7%	7,1%	122	65,6%	11,2%	108	61,1%	11,0%
NOODLES - ORIENTAL STYLE - AMBIENT	110	57,3%	5,9%	78	93,6%	26,8%	58	72,4%	19,6%
PASTA - AMBIENT	848	67,6%	14,4%	207	63,3%	8,7%	329	65,3%	8,5%
POLENTA - AMBIENT	11						2		
POTATO GNOCCHI - AMBIENT	4			2			3		
POTATO MEALS - AMBIENT	41	80,5%	12,9%	3			19	89,5%	26,9%
PROTEIN BASED MEAT/FISH ALTERNATIVES/MEAL MAKERS - AMBIENT	4			6			2		
RICE - AMBIENT	256	63,7%	8,2%	48	79,2%	15,3%	66	57,6%	-1,2%
SOUP/BOUILLON/STOCK - AMBIENT	229	67,2%	8,8%	195	55,4%	5,8%	124	76,6%	15,9%
SPECIALIST COMBINATION PACKS - AMBIENT	30	20,0%	-10,9%						
SUGAR/SUGAR SUBSTITUTES/SYRUP/TREACLE - AMBIENT FIXED WEIGHT	128	64,8%	9,4%	111	70,3%	13,0%	24	66,7%	7,0%
SWEET PASTRY/DOUGH - AMBIENT	92	71,7%	11,4%	83	83,1%	10,7%	17	82,4%	19,4%
VEGETABLES WITH MEAT/FISH ADDITIVES - AMBIENT	107	79,4%	16,4%	1			1		
VEGETABLES/SALAD VEGETABLES - AMBIENT	1.395	66,1%	9,5%	456	78,5%	22,1%	348	52,0%	3,5%
FOOD - PERISHABLE	5.831	72,6%	14,2%	1.518	71,7%	10,5%	899	74,0%	13,0%
BAKING/COOKING AIDS - FRESH FIXED WEIGHT	43	86,0%	28,9%	18	55,6%	3,4%	2		
BREAD - FRESH FIXED WEIGHT	163	82,8%	18,7%	65	92,3%	22,7%	14		
BUTTER/MARG/EDIBLE FATS - FRESH FIXED WEIGHT	107	74,8%	16,4%	60	61,7%	5,1%	24	62,5%	14,9%
CAKES/GATEAUX - FRESH - FIXED WEIGHT	13			4			11		
CHEESE - FRESH FIXED WEIGHT	1.318	67,9%	12,4%	349	65,0%	8,3%	358	63,4%	8,8%
CHEESE - FRESH VARIABLE WEIGHT	1								
COUS COUS PRODUCTS - FRESH FIXED WEIGHT	14								
DAIRY/MILK/CREAM - FRESH	48	89,6%	28,2%	16	81,3%	15,5%	7		

DESSERT SAUCES - FRESH	5								
DESSERTS - FRESH	1.025	84,0%	25,4%	288	74,0%	10,9%	201	93,5%	21,9%
DIPS/DRESSINGS/SAUCES - FRESH FIXED WEIGHT	95	80,0%	12,6%	16	87,5%	10,5%	13		
DOUGH PRODUCTS - FRESH FIXED WEIGHT	118	58,5%	11,3%	5			2		
EGGS/EGG PRODUCTS - FRESH	39	71,8%	26,9%	6			4		
FILLINGS/PASTES/SPREADS - SAVOURY - FRESH FIXED WEIGHT	89	50,6%	-0,5%	71	53,5%	4,4%	9		
FILLINGS/PASTES/SPREADS - SAVOURY VARIABLE WEIGHT				1					
FILLINGS/PASTES/SPREADS - SWEET - FRESH	1			1					
FISH/SHELLFISH/SEAFOOD - FRESH FIXED WEIGHT	417	66,9%	9,0%	28	60,7%	6,2%	19	84,2%	23,5%
FISH/SHELLFISH/SEAFOOD - FRESH VARIABLE WEIGHT							1		
FRUIT/NUTS - FRESH FIXED WEIGHT	32	56,3%	5,6%	43	67,4%	12,2%	2		
HERBS/SPICES - FRESH FIXED WEIGHT	18	94,4%	19,3%	1					
MEAT/POULTRY/GAME - FRESH FIXED WEIGHT	1.149	66,8%	8,7%	167	65,9%	12,3%	128	64,1%	7,3%
NOODLES - ORIENTAL STYLE - FRESH FIXED WEIGHT	16	68,8%	6,9%	12			1		
PASTA - FRESH FIXED WEIGHT	166	77,7%	13,2%	22	63,6%	11,6%	32	93,8%	21,3%
POLENTA - FRESH FIXED WEIGHT	1								
POTATO GNOCCHI - FRESH FIXED WEIGHT	25	100,0%	29,7%	1			3		
POTATO MEALS - FRESH FIXED WEIGHT	62	71,0%	6,8%	5			4		
PROTEIN BASED MEAT/FISH ALTERNATIVES/MEAL MAKERS - PERISHABLE FIXED WEIGHT	32	62,5%	5,3%	65	58,5%	13,3%	37	62,2%	2,8%
RICE - FRESH FIXED WEIGHT	218	78,4%	5,2%	118	99,2%	8,8%	1		
SALADS - FRESH FIXED WEIGHT	261	82,4%	21,1%	35	91,4%	11,2%	2		
SAVOURY PASTRY BASED PREPARED FOODS - FRESH FIXED WEIGHT	49	65,3%	8,4%	0			2		
SNACKS DIPPING - FRESH	6			8			1		
SOUP/BOUILLON/STOCK - FRESH	81	80,2%	12,9%	20	65,0%	6,4%	2		
SPECIALIST COMBINATION PACKS - FRESH	15			6			3		
SWEET PASTRY/DOUGH - FRESH FIXED WEIGHT	11			2			1		
VEGETABLES WITH MEAT/FISH ADDITIVES - FRESH	34	79,4%	10,5%	1					
VEGETABLES/SALAD VEGETABLES - FRESH FIXED WEIGHT	159	59,7%	5,3%	84	73,8%	15,8%	15		
HEMOCARE	3.264	58,2%	5,2%	2.611	69,5%	12,4%	529	67,9%	14,5%
AIR TREATMENTS - NON ELECTRICAL	1			1					
CANDLES/INCENSE	544	57,4%	3,9%	526	76,0%	15,1%	116	75,9%	14,8%
DISH CARE	245	64,5%	8,9%	215	78,1%	22,4%	14		
FRESHENERS/DEODORIZERS	495	54,7%	3,4%	317	77,6%	12,9%	57	66,7%	9,6%
HOUSEHOLD CLEANERS	475	68,8%	12,0%	384	75,5%	10,4%	80	52,5%	2,8%
HOUSEHOLD CLEANING ACCESSORIES	458	59,8%	5,4%	276	69,9%	13,2%	133	67,7%	20,2%
HOUSEHOLD POLISHES - FREQUENT USE	40	55,0%	6,9%	60	66,7%	2,4%	3		
INSECT CONTROL	103	41,7%	-2,5%	65	63,1%	5,2%	29	55,2%	-5,3%
LAUNDRY COLOUR CARE	44	77,3%	31,1%	94	26,6%	-14,6%	6		
LAUNDRY GENERAL CARE	477	53,0%	0,0%	389	63,2%	14,8%	42	76,2%	20,0%
LAUNDRY SPECIAL CARE	105	62,9%	7,1%	120	62,5%	9,4%	23	82,6%	35,6%

PEST CONTROL	2			1			2		
SHOE CARE	108	22,2%	-15,6%	36	44,4%	-6,4%	4		
TOILET CARE	167	67,7%	10,8%	127	57,5%	9,8%	20	65,0%	5,8%
PERSONAL CARE - GROOMING & HYGIENE	7.834	60,6%	5,8%	9.444	69,3%	15,2%	1.932	80,0%	26,8%
BATH ADDITIVES	48	27,1%	-3,2%	59	78,0%	14,7%	5		
DEODORANTS	535	44,5%	-4,1%	857	73,7%	19,8%	218	85,8%	29,4%
FACIAL CLEANSING & TONING	343	68,5%	8,8%	347	55,9%	9,0%	44	75,0%	29,3%
FEMININE PERSONAL HYGIENE	268	81,0%	19,9%	222	71,6%	11,9%	90	97,8%	39,4%
GENERAL PERSONAL HYGIENE	484	66,1%	9,7%	307	73,0%	12,7%	116	81,0%	24,8%
GROOMING/BATHING AIDS	201	52,2%	3,4%	117	68,4%	7,8%	26	73,1%	19,2%
HAIR CARE	1.576	58,0%	3,3%	2.245	71,3%	14,5%	183	80,3%	25,1%
MASSAGE PRODUCTS	21	52,4%	-17,8%	26	80,8%	15,3%	3		
NURSING	6			5			1		
ORAL HYGIENE	658	56,5%	2,8%	781	67,0%	13,6%	160	77,5%	24,7%
PERSONAL CLEANING & WASHING - GENERAL	1.430	68,5%	9,1%	1.565	71,9%	19,0%	375	81,6%	32,9%
PERSONAL GROOMING COMBINATION/TRAVEL PACKS	32	87,5%	39,2%	176	93,2%	61,0%	32	96,9%	55,8%
SHAVING/DEPILATION FEMALE	317	67,2%	13,1%	236	70,8%	9,9%	134	79,1%	18,6%
SHAVING/DEPILATION MALE	440	65,5%	10,1%	532	69,4%	9,5%	251	80,5%	22,6%
SKIN CONDITIONING/MOISTURISING	1.208	55,2%	1,7%	1.528	58,5%	8,5%	276	68,1%	16,2%
SKIN MEDICATED CLEANING & SPECIALIST APPLICATIONS & AIDS	3			6			5		
SKIN TANNING	264	53,8%	2,9%	435	77,2%	22,3%	13		
Algemeen totaal	42.003	64,8%	9,1%	25.550	69,9%	12,9%	11.407	69,2%	13,4%
Totaal bewerkte levensmiddelen	30.905	66,6%	10,3%	13.495	70,4%	11,7%	8.946	67,0%	10,2%
Totaal niet-voedingsmiddelen	11.098	59,9%	5,6%	12.055	69,3%	14,5%	2.461	77,4%	24,4%

Bronnen: Nielsen, eigen berekeningen.

* Producten duurder in België dan in de onderzochte buurlanden.

Bijlage 9: Aantal producten duurder in België dan in de buurlanden

(In %)

Productgroep	Frankrijk		Nederland		Duitsland	
	2013	2017	2013	2017	2013	2017
Droge voeding	60,8%	69,9%	74,5%	79,8%	67,4%	65,5%
Alcoholische dranken	64,4%	69,5%	42,2%	60,0%	55,6%	63,5%
Snoepgoed en koekjes	56,0%	62,5%	79,2%	81,5%	68,8%	74,6%
Aan bederf onderhevig voedsel	74,7%	77,9%	72,7%	74,0%	64,4%	69,7%
Niet-alcoholische dranken	74,3%	77,7%	64,1%	70,5%	75,4%	71,4%
Totaal bewerkte levensmiddelen	65,1%	71,3%	68,0%	74,7%	64,4%	67,4%
Producten voor lichaamsverzorging en hygiëne	67,0%	60,2%	72,0%	66,0%	86,5%	85,4%
Huishoud- en onderhoudsproducten	61,0%	60,0%	72,3%	70,7%	79,1%	73,6%
Totaal niet-voedingsmiddelen	65,1%	60,1%	72,1%	67,1%	85,0%	83,1%
Algemeen totaal	65,1%	68,3%	70,1%	70,7%	69,0%	70,9%

Bronnen: Nielsen, eigen berekeningen.

Bijlage 10: Loonkost, nominale productiviteit en loonkost per eenheid product van 2012 tot 2015 in België en in de buurlanden voor de sector van de kleinhandel (NACE 47)

	Jaar	België	Duitsland	Frankrijk	Nederland
Loonkost per werknemer (duizend euro)	2012	34.189,3	22.103,9	30.387,9	19.250,0
	2013	34.978,6	22.513,2	30.648,8	19.382,8
	2014	35.306,3	23.389,8	31.053,7	19.491,9
	2015	35.639,7	23.977,9	31.262,7	19.331,4
	Gem. 12-15	35.028,5	22.996,2	30.838,3	19.364,0
Nominale productiviteit per werknemer (duizend euro)	2012	50.040,4	24.292,0	39.019,8	28.274,4
	2013	52.027,4	25.888,6	39.648,4	28.775,6
	2014	52.483,4	27.110,8	39.533,4	28.648,7
	2015	51.992,2	29.695,1	39.508,1	29.442,6
	Gem. 12-15	51.635,9	26.746,6	39.427,4	28.785,3
Loonkost per eenheid product per werknemer (euro)	2012	68,3	91,0	77,9	68,1
	2013	67,2	87,0	77,3	67,4
	2014	67,3	86,3	78,6	68,0
	2015	68,5	80,7	79,1	65,7
	Gem. 12-15	67,8	86,0	78,2	67,3

Bron: Eurostat.